

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

**T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE FİNANSAL YÖNETİM ANABİLİM DALI**

**TİCARET ŞİRKETLERİNİN BİRLEŞME, BÖLÜNME VE DEVİR
İŞLEMLERİNİN TTK, VUK VE TMS/TFRS KAPSAMINDA
KARŞILAŞTIRILMASI**

EBRU ASLANTAŞ KAYNAR

DOKTORA TEZİ

**DANIŞMAN
DOÇ.DR. FERHAT BİTLİSLİ**

BURDUR – 2024

**T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE FİNANSAL YÖNETİM ANABİLİM DALI**

**TİCARET ŞİRKETLERİNİN BİRLEŞME, BÖLÜNME VE DEVİR
İŞLEMLERİNİN TTK, VUK VE TMS/TFRS KAPSAMINDA
KARŞILAŞTIRILMASI**

EBRU ASLANTAŞ KAYNAR

DOKTORA TEZİ

JÜRİ ÜYELERİ

Üye: Doç. Dr. Ferhat BİTLİSLİ

Üye: Doç. Dr. Hakkı KIYMIK

Üye: Prof. Dr. İsmail BEKÇİ

Üye: Prof. Dr. Osman AKIN

Üye: Doç. Dr. Murat ERDOĞAN

BURDUR – 2024

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ
ETİK BEYAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne göre hazırlamış olduğum **“TİCARET ŞİRKETLERİNİN BİRLEŞME, BÖLÜNME VE DEVİR İŞLEMLERİNİN TTK, VUK VE TMS/TFRS KAPSAMINDA KARŞILAŞTIRILMASI”** adlı tezin hazırlanması sürecinde akademik ve etik kuralları ihlal etmediğimi, tezimin özgün olduğunu, başvurduğum kaynakları metin içinde, dipnotlarda ve kaynakçada eksiksiz ve bilimsel kurallara uygun olarak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Ebru ASLANTAŞ KAYNAR

05.11.2024

TEŞEKKÜR

Doktora tezimin hazırlanma sürecinin her aşamasında ilgi ve desteğini esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Ferhat BİTLİSLİ'ye; tez izleme komitesi üyeleri sayın Doç. Dr. Hakkı KIYMIK ve sayın Prof. Dr. İsmail BEKÇİ'ye, çalışmamın sonuçlandırılmasında desteğini esirgemeyen tüm hocalarıma, dostlarıma, aileme ve bu süreçte bana her zaman yardımcı olan eşim ve kızıma teşekkürü bir borç bilir, şükranlarımı sunarım.

Burdur, 2024

(ASLANTAŞ KAYNAR, Ebru, “Ticaret Şirketlerinin Birleşme, Bölünme ve Devir İşlemlerinin TTK, VUK ve TMS/TFRS Kapsamında Karşılaştırılması”, Doktora Tezi, Burdur, 2024)

ÖZET

İşletmeler günümüz rekabet koşullarına uyum sağlamak, kaynak sağlama kapasitesini genişletmek, sinerji etkisinden faydalanmak, vergisel avantajlar, düşük maliyetle borçlanmak, iyi bir yönetime sahip olma gibi nedenlerle ya da devamlı zarar etme, üretim sürecinde uzmanlaşmaya gitme, şirket yapısını değiştirme isteği, büyük işletmeleri yönetmenin zorluğu nedeniyle yapı değişikliğine gidebilmektedir. Bu yapı değişiklikleri işletmenin ihtiyacına göre birleşme ya da bölünme işlemi olabilmektedir. Bu çalışmanın amacı birleşme ve bölünme işlemlerinin TTK, Vergi Kanunları ve TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı kapsamında incelenerek farklılıkların ortaya çıkarılması ve muhasebe uygulamalarına etkilerini göstermektir. TTK ve TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardı kapsamında ilk ortaya çıkan farklılık birleşme tarihinin belirlenmesindedir. Bir diğer farklılık, TTK’da devralma şeklinde birleşme ve yeni kuruluş şeklinde birleşme işlemi yer alırken, TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardında tek yöntem satın alma yöntemi olarak belirtilmiştir. TTK ve TFRS’deki farklılıklardan bir diğeri değerlendirme hükümlerinin farklı olmasından kaynaklı olarak birleşme karı ve ödenecek kurumlar vergisi tutarlarının farklı çıkmasıdır. Farklılıklar şerefiye, maddi olmayan duran varlıklar ve kıdem tazminatı hesaplanmasında da ortaya çıkmaktadır.

Bölünme işlemlerindeki temel farklılıklarından biri kayıtlı değerler üzerinden yapılan kısmi bölünmenin vergisiz bölünme şartlarına uygun olarak yapıldığı, TTK ve Vergi Kanunları’na göre cari değerlere göre ve TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardına göre yapılan kısmi bölünmede ödenecek verginin çıkmasıdır. Bir diğer farklılık, TTK ve Vergi Kanunları’na cari değerlere göre ve TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardına göre yapılan kısmi bölünmede değerlendirme hükümlerinden kaynaklı olarak bölünme karı arasındaki farklılıktır. Bu durum da ticari kar ile mali kar arasında oluşan geçici farklılıktan dolayı ertelenmiş vergi kavramını ortaya çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Birleşme, bölünme, satın alma yöntemi, vergili birleşme, vergisiz birleşme

(ASLANTAŞ KAYNAR, Ebru, “Comparison of Merger, Division and Transfer Transactions of Commercial Companies within the Scope of TTK, VUK and TMS/TFRS”, PhD Dissertation, Burdur, 2024)

ABSTRACT

Businesses may change their structure for reasons such as adapting to today's competitive conditions, expanding their resource provision capacity, benefiting from the synergy effect, tax advantages, borrowing at low cost, having good management, or due to continuous losses, specialization in the production process, desire to change the company structure, or the difficulty of managing large businesses. These structural changes may take the form of mergers or divisions depending on the needs of the company. The purpose of this study is to examine mergers and divisions within the context of the TTK, Tax Laws and TFRS 3 Business Combinations Standard to identify differences and their effects on accounting practices. The first noticeable difference between the TTK and the TFRS 3 Business Combinations Standard is in determining the merger date. Another distinction is that while in TTK there are mergers in the form of takeover and mergers in the form of new business, in TFRS 3 Business Combinations Standard, the only specified method is the acquisition method. Another difference between the TTK and TFRS stems from differing valuation provisions, resulting in variations in merger profit and the amount of corporate tax payable. Differences also arise in the calculations of goodwill, intangible assets and severance pay.

One of the main differences in division transactions is that the partial division based on registered values is made in accordance with the tax-free division conditions, and there is a tax to be paid in the partial division made in accordance with the TTK and Tax Laws and TFRS 3 Business Combinations Standard. Another difference arises from the discrepancies in division profit due to the valuation provisions applied under the TTK, Tax Laws, and TFRS 3 Business Combinations Standard. This results in the concept of deferred tax due to temporary differences between commercial profit and taxable profit.

Keywords: Merger, division, acquisition method, tax-inclusive merger, tax-free merger

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	xi
TABLOLAR DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1
1. BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
İŞLETME KAVRAMI VE HUKUKİ YAPILARINA GÖRE İŞLETMELER	3
1.1. İşletme Tanımı	3
1.2. İşletmelerin Hukuki Yapılarına Göre Sınıflandırılması.....	3
1.2.1. Tek Kişi İşletmeleri	3
1.2.2. Ortaklıklar (Şirketler).....	4
1.2.2.1. Borçlar Kanunu'na Tabi Şirketler	4
1.2.2.2. Türk Ticaret Kanunu'na Tabi Şirketler	4
1.2.2.2.1. Şahıs Şirketleri.....	4
1.2.2.2.2. Sermaye Şirketleri.....	5
1.2.3. Kooperatifler	6
1.3. Şirketlerde Birleşme, Devir ve Bölünme Kavramları	6
1.3.1. Birleşme, Devir Kavramları	7
1.3.1.1. Birleşme ve Devirin Tanımı	7
1.3.1.2. Birleşme Nedenleri	8
1.3.1.2.1. Sinerji Etkisinden Yararlanma.....	9
1.3.1.2.2. Ölçek Ekonomilerinden Yararlanma	9
1.3.1.2.3. Teknolojik Gelişmelerden Yararlanma.....	10
1.3.1.2.4. Birleşmenin İçsel Büyümeye Oranla Daha Üstün Yönlerinin Olması.....	10
1.3.1.2.5. Finansal Nedenler	11
1.3.1.2.6. Çeşitlendirme ve Riski Azaltma	11
1.3.1.2.7. Rekabet Üstünlüğü Sağlamak	12
1.3.1.2.8. İyi Bir Yönetime Sahip Olma	13

1.3.1.2.9. Vergisel Avantajlar	13
1.3.1.2.10. Sermaye Piyasasında Olumlu Karşılama.....	14
1.3.1.2.11. İşletme Başarısızlıklarından Kurtulmak	14
1.3.1.2.12. Kaynak Sağlama Kapasitesini Geniştirmek ve Düşük Maliyetle Borçlanmak.....	14
1.3.1.2.13. Psikolojik Nedenler.....	15
1.3.1.3. Birleşmenin Sınıflandırılması.....	15
1.3.1.3.1. Ekonomik Faaliyet Alanına Göre Birleşmeleri	15
1.3.1.3.2. Hukuki Yapılarına Göre Birleşmeler.....	17
1.3.1.3.2.1. Biçimsel Birleşmeler.....	17
1.3.1.3.2.2. Biçimsel Olmayan Birleşmeler	20
1.3.1.4. Birleşmeye Hâkim Olan İlkeler	22
1.3.1.4.1. Malvarlıklarının Birleşmesi İlkesi	22
1.3.1.4.2. Tasfiyesiz Sona Erme İlkesi	23
1.3.1.4.3. Külli Halefiyet İlkesi	23
1.3.1.4.4. Ortaklık Hakkının Devamlılığı İlkesi	24
1.3.1.4.5. Alacaklıların Korunması İlkesi.....	25
1.3.1.4.6. Türler arası Serbest Birleşme İlkeleri	25
1.3.1.5. Birleşme Türleri.....	26
1.3.1.5.1. Devralma Şeklinde Birleşme	26
1.3.1.5.2. Yeni Kuruluş Şeklinde Birleşme	27
1.3.1.6. Şirket Birleşmelerinde Ödeme Yöntemleri	27
1.3.1.6.1. Nakit Ödeme Yöntemi	28
1.3.1.6.2. Hisse Senedi Trampası	28
1.3.1.6.3. Tahvil ve İmtiyazlı Hisse Senedi ile Ödeme	29
1.3.1.6.4. Gelecekteki Kazançlara Göre Ödeme.....	30
1.3.1.6.5. Borçlanma ile Ödeme	30
1.3.1.6.6. Yüksek Getirili Tahvil İhracı Yoluyla Ödeme	31
1.3.1.7. Şirket Değerlemesinde Kullanılan Yöntemler.....	31
1.3.1.7.1. Aktif Bazlı Değerleme Yöntemleri.....	31
1.3.1.7.2. Piyasa Bazlı Değerleme Yöntemleri.....	33
1.3.1.7.3. Gelir Bazlı Değerleme Yöntemleri	35
1.3.1.7.4. Alternatif Şirket Değerleme Yöntemleri.....	38
1.3.1.8. Şirket Birleşmelerinde Başarısızlık Nedenleri	39

1.3.2. Bölünme Kavramı	42
1.3.2.1. Bölünmenin Tanımı	42
1.3.2.2. Bölünme Nedenleri	43
1.3.2.2.1. Mali Nedenler	43
1.3.2.2.2. İktisadi Nedenler	43
1.3.2.2.3. Teknik Nedenler	44
1.3.2.3. Bölünmeye Hâkim Olan İlkeler	44
1.3.2.3.1. Malvarlığının Devamlılığı İlkesi	44
1.3.2.3.2. Kısmi Külli Halefiyet İlkesi	45
1.3.2.3.3. Ortaklık Hakkının Devamlılığı İlkesi	45
1.3.2.3.4. Tasfiyesiz Sona Erme İlkesi	46
1.3.2.3.5. Alacaklıların Korunma İlkesi	46
1.3.2.4. Bölünme Türleri	46
1.3.2.4.1. Bölünme Usulüne Göre Bölünme Türleri	46
1.3.2.4.2. Malvarlığı Devri Kriterine Göre Bölünme Türleri	47
1.3.2.4.3. Ortaklara Tahsis Edilecek Pay Yönünden Bölünme Türleri	49
2. İKİNCİ BÖLÜM	51
HUKUKİ AÇIDAN BİRLEŞME, DEVİR VE BÖLÜNME İŞLEMLERİ	51
2.1. TTK'YA GÖRE BİRLEŞME, DEVİR VE BÖLÜNME İŞLEMLERİ	51
2.1.1. TTK'ya Göre Birleşme ve Devir İşlemleri	51
2.1.1.1. Birleşme ile İlgili Genel Hükümler	51
2.1.1.1.1. Birleşmelerle İlgili Özel Durumlar	51
2.1.1.2. Ortaklık Payları ve Hakları	54
2.1.1.2.1. Ortaklık Payının ve Haklarının Korunması	54
2.1.1.2.2. Ayrılma Akçesi	54
2.1.1.2.3. Denkleştirme Ödemesi	55
2.1.1.3. TTK'ya Göre Birleşme ve Devralma Süreci	55
2.1.1.3.1. Hazırlık Aşaması	56
2.1.1.3.2. Birleşme İşlemlerine Başlanması ve Sonuçlandırılması	58
2.1.2. T.T.K'ya Göre Bölünme İşlemleri	65
2.1.2.1. Bölünme ile İlgili Genel Hükümler	66
2.1.2.1.1. Bölünmelerle İlgili Özel Durumlar	66
2.1.2.1.2. Geçerli Bölünmeler	68

2.1.2.1.3. Şirket Payları ve Haklarının Korunması	68
2.1.2.2. Bölünmenin Uygulanmasına İlişkin Hükümler	69
2.1.2.2.1. Sermayenin Azaltılması	69
2.1.2.2.2. Sermaye Artırımı	69
2.1.2.2.3. Yeni Kuruluş	69
2.1.2.2.4. Ara Bilanço	70
2.1.2.3. TTK'ya Göre Bölünme Süreci	70
2.1.2.3.1. Hazırlık Aşaması	70
2.1.2.3.2. Bölünme İşlemlerine Başlanması ve Sonuçlandırılması	71
2.2. VERGİ KANUNLARI'NA GÖRE BİRLEŞME, DEVİR VE BÖLÜNME İŞLEMLERİ	78
2.2.1. Vergi Kanunları'na Göre Birleşme ve Devir İşlemleri	78
2.2.1.1. Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre	78
2.2.1.1.1. Vergili Birleşme	79
2.2.1.1.2. Vergisiz Birleşme	85
2.2.1.2. Gelir Vergisi Kanunu'na Göre	92
2.2.1.3. Vergi Usul Kanunu'na Göre	93
2.2.1.4. Katma Değer Vergisi Kanunu'na Göre	93
2.2.1.5. Damga Vergisi Kanunu'na Göre	94
2.2.1.6. Harçlar Kanunu'na Göre	94
2.2.1.7. Özel Tüketim Vergisi Kanunu'na Göre	95
2.2.1.8. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a Göre	95
2.2.1.9. Gider Vergileri Kanunu'na Göre	95
2.2.2. Vergi Kanunları'na Göre Bölünme İşlemleri	96
2.2.2.1. Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre	96
2.2.2.1.1. Tam Bölünme	96
2.2.2.1.2. Kısmi Bölünme	97
2.2.2.1.3. Bölünmeyle İlgili Ortak Hususlar	101
2.2.2.1.4. Bölünmede Vergilendirme ve Beyan	106
2.2.2.2. Gelir Vergisi Kanunu'na Göre	108
2.2.2.3. Katma Değer Vergisi Kanunu'na Göre	109
2.2.2.4. Damga Vergisi Kanunu'na Göre	109
2.2.2.5. Harçlar Kanunu'na Göre	110
2.2.2.6. Özel Tüketim Vergisi Kanunu'na Göre	110

2.2.2.7. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’a Göre.....	110
2.2.2.8. Gider Vergileri Kanunu’na Göre	111
2.3. TMS/TFRS’YE GÖRE BİRLEŞME, DEVİR İŞLEMLERİ	111
2.3.1. Standardın Amacı	111
2.3.2. Standardın Kapsamı	112
2.3.3. Standarda Göre İşletme Birleşmelerinin Tanımı.....	112
2.3.4. Standarda Göre İşletme Birleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi Aşamaları.....	113
2.3.4.1. Edinen İşletmenin Belirlenmesi.....	114
2.3.4.2. Birleşme Tarihinin Belirlenmesi	115
2.3.4.3. Edinilen Varlık, Borç ve Azınlık Paylarının Muhasebeleştirilmesi ve Ölçülmesi	116
2.3.4.3.1. Muhasebeleştirme Koşulları	117
2.3.4.3.2. Ölçüm Esasları	120
2.3.4.3.3. Muhasebeleştirme veya Ölçme İlkelerine İlişkin İstisnalar.....	121
2.3.4.4. Şerefiyenin veya Pazarlıklı Satın Almadan Kaynaklanan Karın Muhasebeleştirilmesi ve Ölçülmesi	124
2.3.4.4.1. Şerefiyenin Muhasebeleştirilmesi ve Ölçülmesi.....	124
2.3.4.4.2. Pazarlıklı Satın Almadan Kaynaklanan Karın Muhasebeleştirilmesi ve Ölçülmesi	127
2.3.5. Birleşme İşlemine Dahil Unsurların Belirlenmesi	129
2.3.6. Aşamalı Olarak Gerçekleşen İşletme Birleşmeleri	129
2.3.7. Bedel Transferi Olmaksızın Gerçekleştirilen İşletme Birleşmeleri	130
2.3.8. Ters Birleşmeler	130
2.3.9. Kontrol Gücü Olmayan Paylar (Azınlık Payları)	131
2.3.10. Ölçme Dönemi-Sonradan Ölçme ve Muhasebeleştirme	132
2.3.10.1. Ölçme Dönemi.....	132
2.3.10.2. Sonradan Ölçme ve Muhasebeleştirme	134
2.3.11. Satın Almaya İlişkin Maliyetlerin Muhasebeleştirilmesi	136
2.3.12. Dipnotlarda Açıklanacak Bilgiler.....	137
2.3.13. Finansal Tabloların Konsolidasyonu.....	138
2.3.14. TMS/TFRS’ye Göre Birleşme Süreci	139
2.3.15. TFRS 3, TTK ve Vergi Kanunları Arasındaki İlişki	140
2.4. TMS/TFRS’YE GÖRE BÖLÜNME İŞLEMLERİ.....	143
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	145

BİRLEŞME, DEVİR VE BÖLÜNME İLE İLGİLİ UYGULAMA	145
3.1. Çalışmanın Amacı.....	145
3.2. Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi	145
3.3. Birleşme İşlemlerine İlişkin Uygulama Örnekleri	146
3.3.1. TTK ve Vergi Kanunları'na Göre Vergili Devralma Yoluyla Birleşme Örneği	149
3.3.2. TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı Satın Alma Yöntemine Göre Vergili Birleşme Örneği.....	159
3.3.3. Devralma Yoluyla Vergili Birleşme ve TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı Satın Alma Yöntemine Göre Vergili Birleşme İşlemlerinin Karşılaştırılması	169
3.4. Bölünme İşlemlerine İlişkin Uygulama Örnekleri.....	173
3.4.1. TTK ve Vergi Kanunları'na Göre Kayıtlı Değerlerin Kullanılarak Yapılan Kısmi Bölünme Örneği.....	176
3.4.2. TTK ve Vergi Kanunları'na Göre Cari Değerlerin Kullanılarak Yapılan Kısmi Bölünme Örneği	178
3.4.3. TFRS'ye Göre Kısmi Bölünme Örneği.....	182
3.4.4. TTK, Vergi Kanunları ve TFRS'ye Göre Bölünme İşlemlerinin Karşılaştırılması	187
SONUÇ	189
KAYNAKÇA.....	196
ÖZGEÇMİŞ	226

KISALTMALAR

BK	: Borçlar Kanunu
DVK	: Damga Vergisi Kanunu
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KDVK	: Katma Değer Vergisi Kanunu
KGK	: Kamu Gözetim Kurumu
KK	: Kooperatifler Kanunu
KV	: Kurumlar Vergisi
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
ÖTVK	: Özel Tüketim Vergisi Kanunu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SPKn	: Sermaye Piyasası Kanunu
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TTSG	: Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi
VUK	: Vergi Usul Kanunu

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: TTK'ya Göre Geçerli Birleşmeler	26
Tablo 2: Satın Alma Yöntemi	113
Tablo 3: Koşullu Borçlar ve Varlıklar	122
Tablo 4: Yasal Mevzuat ve TFRS 3 Uyumu	140
Tablo 5: Birleşme ve Bölünme İşlemlerinin TTK, Vergi Kanunları ve TFRS 3 İle Karşılaştırılması	141
Tablo 6: Değerleme Ölçülerinin Vergi Usul Kanunu ve TMS/TFRS Açısından Karşılaştırılması	143
Tablo 7: A A.Ş.'nin 30.05.2024 Tarihli Bilançosu	147
Tablo 8: B A.Ş.'nin 30.05.2024 Tarihli Bilançosu	148
Tablo 9: B A.Ş.'nin 30.05.2024 Tarihli Gelir Tablosu	149
Tablo 10: Özkaynak Yöntemine Göre Birleşmeye Esas Değer	150
Tablo 11: Devredilen Varlıkların Kayıtlı Net Değerleri ve Devir Değerleri	151
Tablo 12: B A.Ş.'nin Birleşme Sonu Bilançosu	155
Tablo 13: A A.Ş.'nin Birleşme Sonrası Bilançosu	158
Tablo 14: Tanımlanabilir Varlıklar ve Tanımlanabilir Yükümlülükler	161
Tablo 15: B A.Ş.'nin Birleşme Sonu Bilançosu	166
Tablo 16: Edinen İşletme A A.Ş.'nin Birleşme Sonrası Bilançosu	168
Tablo 17: TTK ve Vergi Kanunları'na Göre Vergili Devralma Şeklinde Birleşme ile TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardına Göre Vergili Satın Alma Yönteminin Karşılaştırılması	170
Tablo 18: X A.Ş.'nin 30.05.2024 Tarihli Bölünme Öncesi Bilançosu	174
Tablo 19: X A.Ş.'nin Turizm Faaliyet Bölümünün 30.05.2024 Tarihli Bilançosu	175
Tablo 20: Özkaynak Yöntemine Göre Bölünmeye Esas Değerler	176
Tablo 21: Özkaynak Yöntemine göre Bölünmeye Esas Değerler	179
Tablo 22: Devredilen Varlıkların Kayıtlı Net Değerleri ve Devir Değerleri	180
Tablo 23: Tanımlanabilir Varlıklar ve Tanımlanabilir Yükümlülükler	184
Tablo 24: TTK, Vergi Vergi Kanunları ve TFRS'ye Göre Bölünme İşlemlerinin Karşılaştırılması	187

GİRİŞ

İki ya da daha fazla şirketin ortak bir amaç doğrultusunda bir araya gelmelerine birleşme ya da devralma; iki ya da daha fazla şirketin bazı sebeplerden dolayı birbirlerinden ayrılmalarına bölünme adı verilmektedir. Birleşmeler ve bölünmelerin farklı düzenleyici kurumlar tarafından nasıl yapılacağı düzenlenmiştir. Bunlardan ilki ülkemizde ticari iş ve işlemlere yönelik ticaret hukukunu düzenleyen Türk Ticaret Kanunu'dur. İkincisi, vergiyle ilgili düzenlemelerin yer aldığı kanun olan Kurumlar Vergisi Kanunu'dur. Bu iki kanun dışında birleşme, devralma ve bölünmelere ilişkin düzenlemelerin yer aldığı farklı kanunlar bulunmaktadır. Bunların yanında Türk Ticaret Kanunu'nun atıf yaptığı Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları da ülkemizdeki birleşmelere ilişkin düzenlemelerin yer aldığı finansal durumun ve finansal performansın objektif bir şekilde finansal tablo kullanıcılarına evrensel bir çerçevede sunmak amacıyla kullanılan önemli mevzuatlardan biridir. Birleşme ve bölünme işlemleri mevzuattan kaynaklanan farklılıklara sahiptir. Bu farklılıklar ülkemizde vergi yükümlülükleri ve düzenlemelerden kaynaklanmaktadır. Birleşme, devralma ve bölünme hem TTK'da, hem KVK'da hem de TFRS 3-İşletme Birleşmeleri standartlarında düzenlenmiştir. TTK'da birleşme; yeni kuruluş şeklinde ve devralma şeklinde birleşme olarak ikiye ayrılmaktadır. KVK'da vergili ve vergisiz birleşme olarak ikiye ayrılmaktadır. TFRS 3-İşletme Birleşmeleri Standardına ise birleşmelere ilişkin kullanılan tek yöntem satın alma yöntemidir. Bölünmelerde ise TTK'da ve KVK'da tam bölünme, kısmi bölünme olarak yer almaktadır. TFRS 3-İşletme Birleşmeleri Standartlarında ise bölünmeye ilişkin herhangi bir düzenleme ya da hüküm yoktur. TTK ve KVK'da birleşme ve bölünme ile ilgili hükümlerin her ikisi de bulunurken, TFRS 3-İşletme Birleşmeleri standardında yalnızca birleşme işlemlerine ilişkin hükümler bulunmaktadır. Bölünmeye ilişkin hükümler yoktur. Bölünme işlemi bir nevi birleşme işlemi olduğundan birleşme işleminden yola çıkılarak bölünmeye işlemlerine uyarlanmaktadır. Çalışmanın amacı hem birleşme hem de bölünme işlemlerini TTK, Vergi Kanunları ve TMS/TFRS kapsamında incelemek, aradaki farklılıkların ve finansal raporlamaya etkisinin ne olduğunu göstermektedir. Özellikle bölünme uygulamalarının TMS/TFRS'de yer almaması sebebiyle bölünme işlemlerinin birleşme işleminden yola çıkılarak yapılması ve TTK ve Vergi Kanunları ile karşılaştırılmasını sağlamaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde; işletme ile ilgili genel bilgiler, şirketlerde birleşme, devir ve bölünme kavramları, birleşmelerin nedenleri, birleşmelerin sınıflandırılması, birleşmeye hâkim olan ilkeler, birleşmelerde değerlendirme yöntemleri, birleşmelerde başarısızlık nedenleri, bölünme kavramı, bölünme nedenleri, bölünmeye hâkim olan ilkeler ve bölünme türlerine değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; TTK'ya göre birleşme, devir ve bölünme işlemleri, Vergi Kanunları'na göre birleşme, devir ve bölünme işlemleri, TMS/TFRS'ye göre birleşme, devir ve bölünme işlemleri ele alınmıştır. TTK'ya göre birleşme ile ilgili genel hükümler, birleşme ve devralma süreci, bölünmeye ilişkin genel hükümler, bölünme süreci işlemleri açıklanmıştır. Vergi Kanunları'na göre birleşme işlemlerinde Kurumlar Vergisi Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu ve diğer vergi kanunlarına göre birleşme ve bölünme işlemleri açıklanmıştır. TMS/TFRS'ye birleşme işlemleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. TMS/TFRS'de bölünme ile ilgili hüküm olmadığından ve birleşme işlemlerinden yola çıkarak bölünme yapıldığından dolayı bölünme konusuna daha az yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; TTK, Vergi Kanunları ve TMS/TFRS'ye birleşme ve bölünme işlemlerine ilişkin örnek uygulamalar verilmiştir. Öncelikle birleşme işlemlerinin uygulaması yapılmıştır. Birleşme işlemlerinin birinci uygulamasında TTK ve Vergi Kanunları'na göre vergili devralma şeklinde birleşme uygulaması yapılarak incelenmiş ve muhasebe kayıtları yapılmıştır. İkinci uygulamada, TFRS 3'e göre vergili satın alma yöntemi uygulaması yapılarak incelenmiş ve muhasebe kayıtları yapılmıştır. Vergili devralma şeklinde birleşme ile TFRS 3'e göre vergili satın alma yöntemi karşılaştırılmış, farklılıkları ve benzer yönleri ortaya konulmuştur. Daha sonra bölünme işlemlerine ilişkin uygulama örnekleri yapılmıştır. Bölünme işlemlerinin birinci uygulamasında TTK ve Vergi Kanunları'na göre kayıtlı değerler kullanılarak kısmi bölünme işlemi yapılarak incelenmiş ve muhasebe kayıtları yapılmıştır. İkinci uygulamada TTK ve Vergi Kanunları'na göre cari değerler kullanılarak kısmi bölünme işlemi yapılarak incelenmiş ve muhasebe kayıtları yapılmıştır. Üçüncü uygulamada ise; TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardında birleşmeye ilişkin hükümler bölünme işlemine uyarlanarak satın alma yöntemine göre kısmi bölünme uygulaması yapılarak incelenmiş ve muhasebe kayıtları yapılmıştır. Kısmi bölünmenin üç uygulaması karşılaştırılarak farklılıkların ve benzer yönlerinin neler olduğu ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

İŞLETME KAVRAMI VE HUKUKİ YAPILARINA GÖRE İŞLETMELER

1.1. İşletme Tanımı

Müşteri ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tasarlanan mal ve hizmetlerin kar elde etme amacı güderek üreten organize yapıya işletme denir (Can & Güney, 2018:27). Önceden belirlenen amaçları gerçekleştirmek amacıyla doğal ve mali kaynakları, insan kaynaklarını, teknolojiyi kullanarak mal ve hizmet üretimini bir yönetim kültürü çerçevesinde toplayan kuruluşlardır (Durmuş & Toroslu, 2013:17). Ekonomik gayretler sonucunda mal ve hizmet üreterek insanlar için yarar sağlayan ekonomik birimlere işletme denmektedir (Budak & Budak, 2004:3). İşletmeler, yalnızca üretimin yapıldığı ekonomik birimler değil, aynı zamanda toplumsal yapı üzerinde doğrudan etkisi olan sosyal birimlerdir. İşletmeler toplumun bir parçasıdır ve toplumla var olmaktadır (Çevirgen & Yüksel, 2011:23).

1.2. İşletmelerin Hukuki Yapılarına Göre Sınıflandırılması

Hukuki yapılarına göre işletmeler; Tek kişi işletmeleri, Ortaklıklar (şirketler) ve Kooperatifler olmak üzere sınıflandırılır (Aktaş & Kargın, 2018:48-49).

1.2.1. Tek Kişi İşletmeleri

İşletmeyi kuran kişi ile yöneten kişinin genellikle aynı kişi olduğu, riskin ve kazancın işletmeyi kuran kişiye ait olduğu işletmeler tek kişi işletmeleridir (Gümüş, 2021:24). Kişinin kendi nam ve hesabına kurduğu, kar/zararın ve tüm risklerin işletme sahibine ait olduğu işletmelerdir (Küçük, 2021:173). İşletmenin bütün kararlarını alan, sorumluluğun kendisine ait olduğu ve sahibinin tek kişi olduğu işletmedir (Aktaş & Kargın, 2018:49). İşletme sahipliğinin tek kişiye ait olması, verilecek olan kararların, uygulamanın ve denetimin tek kişi tarafından yapılması karar alma süreçlerini kısaltır ve etkinliği sağlar ancak, tek kişi işletmeleri işletme sahibinin hayatı ile sınırlıdır ve büyüme olanağı da kısıtlıdır (Çetin & Arslan, 2016:37).

1.2.2. Ortaklıklar (Şirketler)

Ortaklık, iki ya da daha fazla kişinin bir araya gelerek, ortak bir amaç uğruna emek ve mallarını bir sözleşme ile birleştirmeleridir. Şirketler adi ortaklıklar ve ticaret şirketleri olarak sınıflandırılmaktadır (Küçük, 2021:174-175). İnsanların tek başlarına yapamayacakları işleri gerçekleştirmek amacıyla emek ve sermayelerini birleştirerek oluşturdukları birime şirket adı verilmektedir (Kışalı, 2014:1). Şirketler, Borçlar Kanunu'na ve Türk Ticaret Kanunu'na tabi şirketler olmak üzere ikiye ayrılır.

1.2.2.1. Borçlar Kanunu'na Tabi Şirketler

İki ya da daha çok kişinin ortak bir amaç uğruna emek ve mallarını birleştirmek suretiyle üstlendikleri sözleşmedir (BK, Md. 620). Borçlar Kanunu'na tabi şirketler yalnız adi ortaklıklardır (Akay, 1997:7). Adi ortaklık, ekonomik ortak bir amacı gerçekleştirmek amacıyla iki ya da daha çok kişinin emekleri ile sermayelerini birleştirerek, kurdukları ortaklığa denir (Sağlam & Şengel, 2014:5). Adi ortaklıkların en belirgin özelliği ortaklardan ayrı bir tüzel kişiliğinin bulunmamasıdır (Can & Güney, 2018:109). Her konuda faaliyette bulunabilen, basit ve popüler bir ortaklık şekli olan, iki ya da daha fazla sahibi olan, bir sözleşme ile kurulan ve genellikle sahibi tarafından yönetilen şirkettir (Mirze, 2010:68).

1.2.2.2. Türk Ticaret Kanunu'na Tabi Şirketler

Türk Ticaret Kanunu'na tabi şirketler ticaret şirketleri olup şahıs şirketleri ve sermaye şirketleri olarak sınıflandırılmıştır.

1.2.2.2.1. Şahıs Şirketleri

Ortak sayısı az olan ve ortaklığın devrinin güç olduğu, çoğunlukla birbirini tanıyan ve güvenen kişiler arasında kurulan şirketlerdir (Çetin & Arslan, 2016:38). Şahıs şirketleri, kollektif şirketler ve komandit şirketler olarak ikiye ayrılmaktadır (TTK, Md. 124).

Kollektif Şirketler: Gerçek kişiler arasında kurulan ortakların sorumluluğunun şirket borçlularına karşı sınırsız olduğu ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında faaliyette bulunmak amacıyla kurulan ortaklıktır (TTK, Md. 211). Esnaf işletmeleri için öngörülen sınırı geçen seviyede gelir elde etmeyi hedefleyen, sürekli ve bağımsız

şekilde işletmek amacıyla gerçek kişiler tarafından sınırsız sorumlu ortak olarak kurdukları ortaklıktır (Mucuk, 2019:36).

Komandit Şirketler: Ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında faaliyette bulunmak amacıyla kurulan, borçlulara karşı ortaklardan bazılarının sorumluluğunun sınırsız, diğer ortakların sorumluluğunun koydukları sermayeyle sınırlı oldukları ortaklık türüdür (TTK, Md. 304). Şirket ortaklarının kişisel çalışma ve gayretlerine gerek duyulan faaliyetlerde ortakların ayrı sorumluluk biçimlerine sahip olduğu ortaklıklar bu şirket türünde kurulabilirler (Kayıhan, Karaca, & Çetiner, 2014:47).

1.2.2.2. Sermaye Şirketleri

Temel dayanağı sermaye olan, getirilen sermaye kadar pay sahibi olunan, ortaklık payı devredilebilen işletmelere sermaye şirketi denir (Çakırer, 2016:141). TTK'nın 124. maddesinde; sermaye şirketleri olarak anonim şirketler, limited şirketler ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler belirtilmiştir.

Anonim Şirketler: Şirket borçlarından dolayı sadece malvarlığıyla sorumlu, sermayenin belirli ve paylara bölünmüş olduğu ortaklık türüdür (TTK, Md. 329). Borçlarından dolayı yalnızca mal varlığıyla sorumlu olan, pay sahiplerinin taahhüt etmiş oldukları sermaye paylarıyla ve şirkete karşı sorumlu olduğu şirkettir (Dinç, 2017:349). Ortakların sorumluluğu koymuş oldukları sermaye ile sınırlı olduğu, kanunen yasaklanmamış her türlü ekonomik amaç ve konu için kurulabilen şirketlerdir (Döm, 2012:122).

Limited Şirketler: Bir veya birden fazla gerçek ya da tüzel kişi tarafından bir ticaret unvanı altında kurulan, esas sermayesi belirli olan ve esas sermaye paylarının toplamından sermayenin oluştuğu ortaklık türüdür (TTK, Md. 573). Şirket sermayesi belirli, borçlarından dolayı yalnız mal varlığı ile sorumlu ve hak ehliyeti işletme konusu ile sınırlı, ortaklarının sorumluluğu sınırlı, tüzel kişiliğe sahip olan ticaret şirketleridir (Tutar, 2015:186). Limited şirketler, küçük ölçekli işletmeler tarafından tercih edilen bir şirket türüdür. Şirketin yönetimi, ortakların hukuki durumu anonim şirketlere göre daha esnek kurallarla düzenlenmiştir (Bozkurt, 2012:261). Ortaklarının, şirket borçlarından sorumlu olmadığı, sadece taahhüt ettikleri esas sermaye paylarını ödemekle ve şirket sözleşmesinde öngörülen ek ödemeler ve yan edim yükümlülüklerini yerine getirmekle

sorumlu oldukları, esas sermayesi belli ve esas sermaye paylarının toplamından oluşan şirket çeşididir (Kayıhan, Karaca, & Çetiner, 2014:97).

Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketler: Sermayenin paylara bölünmüş olduğu, ortaklardan bir ya da birkaçının şirket borçlarına karşı sınırsız sorumlu olduğu, diğer ortakların sınırlı sorumlu olduğu ortaklık türüdür (TTK, Md. 564). Bazı taraflarıyla komandit şirketlere benzeyen, sermaye paylara bölünmüş ve komanditer ortakların bölünmüş bu paylarını anonim şirketler gibi serbestçe devretme veya elde etme imkânı bulunan sermaye şirketleridir (Can & Güney, 2018:111).

1.2.3. Kooperatifler

İnsanların meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını, ortakların belli ekonomik çıkarlarını işgücü ve parasal katkılarla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlamak ve korumak amacıyla kurulan değişen ortaklı ve değişen sermayeli olarak gerçek veya tüzel kişiler tarafından kurulan ortaklıklardır (KK, Md. 1). Günümüz sosyal ve ekonomik koşullarından dolayı, kişilerin bir araya gelerek karşılıklı yardım ve dayanışma yoluyla ekonomik çıkarlarına ilişkin ihtiyaçlarını korumak amacıyla kurmuş oldukları kuruluşlardır (Gerni, 2012:5). Kooperatifler, şirket türleri açısından sermaye şirketi de şahıs şirketi de değildir (Gümüş, 2021:29). Karşılıklı yardım, dayanışma ve belirli ekonomik çıkarlar elde etmek amaçlı kurulan ortaklıklardır (Mucuk, 2019:40). Kooperatiflerin kar elde etmek amaçlı kurulan şirketlerden farkı kuruluş amacından kaynaklanmaktadır. Kooperatiflerin temel amacı kooperatif üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamaktır (Tutar, 2015:189).

1.3. Şirketlerde Birleşme, Devir ve Bölünme Kavramları

Bu bölümde şirketlerde birleşme, devir kavramları, birleşme nedenleri, birleşmenin sınıflandırılması, birleşmeye hâkim olan ilkeler, birleşme türleri, birleşmelerde ödeme yöntemleri, şirket değerlemesinde kullanılan yöntemler, şirket birleşmelerinde başarısızlık nedenleri, bölünme kavramı, bölünme nedenleri, bölünmeye hâkim olan ilkeler, bölünme türleri konularına değinilmiştir.

1.3.1. Birleşme, Devir Kavramları

Birleşme, TTK'ya göre iki ya da daha fazla ticaret şirketinin yeni bir şirket kurmaları ya da mevcut bir şirkete katılmaları amacıyla bir araya gelmeleriyle oluşan işlemlerdir. Tam birleşme ve katılma olarak iki tür söz konusudur. Tam birleşmede birleşmesine karar verilen şirketler infisah eder ve tasfiye edilir. Katılma, kısmi olarak değil tüm birleşme halinde ise, şirketlerden biri tüzel kişiliğini korurken diğerleri tasfiye edilmekte ve tüzel kişiliklerini kaybetmektedirler. TTK'da birleşme ve devir kavramları için farklı anlamlar kullanılmamıştır. Yalnızca bir şirketin diğerine katılması halinde oluşan birleşmelerde devir kavramı kullanılmaktadır. İki ya da daha fazla şirketin kapatılarak yeni kurulacak olan şirket yapısında birleşmeleri halinde de devir kavramı kullanılmakta ve bu işlem birleşme olarak tanımlanmaktadır. (Çaldağ, 2013:427-450).

1.3.1.1. Birleşme ve Devirin Tanımı

İşletme birleşmesi, bir işletmenin başka bir işletme ile birleşerek diğer işletmenin hukuki anlamda varlığına son vermesidir. Satın alma ya da devralma; bir işletmenin diğer bir işletmenin hakimiyetini ele geçirmesi ve satın alan ya da devralan işletme ve devrolunan işletmenin hukuki olarak varlıklarını sürdürdüğü bir işlemdir (Aktaş & Karğın, 2018:32). Satın alma, bir şirket tarafından mevcut başka bir şirketin sermayesindeki çoğunluk hissesinin satın alınmasıdır. Birleşmeden sonra devralan şirket faaliyetine devam edecek ve devrolan şirket devralan şirkete entegre olacak ve böylelikle devrolan şirket sona erecektir. (Vazirani, 2015:4). Birleşme, şirketlerin çıkarlarına uygun bir amacın olması ve şirketin birleşmeye istekli olması ile benzer büyüklükteki birden çok şirketin birleşerek tek şirket haline gelmesidir (Gümüş, 2021:33). Bir birleşme sürecinde, iki veya daha fazla kuruluş bazı stratejik hedeflere ulaşmak için bir araya gelir. İşleyişlerinin ve sistemlerinin sadece bir kısmını birleştirebilecekleri gibi, yeni bir kimlik geliştirmek için tamamen birbirleriyle birleşebilirler (Vazirani, 2015:3). Şirket anlamında bir birleşme veya devralma, iki ya da ikiden daha fazla şirketin yeni bir şirket veya şirkette bir araya gelmesi olarak tanımlanabilir. Birleşme ile devralma arasındaki temel fark, iki şirketin birleşmesinin gerçekleştirilme biçiminde yatmaktadır (Roberts, Wallace, & Moles, 2016:2). Birden çok ticaret şirketinin birleşmeye katılması, bu işlemlerin kanunlara uygun bir biçimde gerçekleştirilmesi, devrolunan şirketlerin malvarlıklarının kül halinde devralan şirkete

geçmesi, devrolunan şirketin tasfiyesiz bir şekilde sona ermesi ve ticaret sicilinden silinmesi gibi bazı karakteristik özellikleri taşıması durumunda birleşme işleminden söz edilebilir. Aksi halde bu durumları içermeyen işlem ya da süreçler her ne kadar birleşme işlemine benzese de yasal anlamda birleşme değildir (Göktürk, 2013:636). Şirketler hukukunda birleşme, iki şirketin birleşmesi ve bir şirketin tüm malvarlığını, varlığını devam ettiren diğer şirkete devretmesidir (Koi-Akrofi, 2016:150). Bir işletmenin başka bir işletmeyi devralmasına satın alma denir. Satın alma süreci, işletme tarafından yeni bir ürün, süreç ya da hizmetin elde edilme sürecidir (Tekin M., 2011:47). Satın alınan işletmenin hukuki varlığı sürmektedir (Akay, 1997:23). Devralmada hedef şirket genellikle devam eden bir iş olarak satın alınır ve hisseleri devralan şirketin hissedarlarına nakit ya da borç karşılığında devredilerek devralan şirkete, edinilen şirketin varlıkları ve borçları üzerinde etkin bir kontrol sağlar. Satın alma, tüm varlıkların önemli ölçüde satın alınmasıyla ya da kısmi olarak hisselerin bir kısmının satın alınmasıyla gerçekleşir (Koi-Akrofi, 2016:151). Büyük ölçekli işletmeler, farklı piyasalara girmek, teknolojisinden yararlanmak veya ürün çeşidini artırmak amacıyla küçük ölçekli işletmeyi satın alma yoluna gitmektedir. Satın alma genellikle farklı büyüklükteki işletmeler arasında olmaktadır (Gürdal, 2018:12). Birleşme ile devralmanın farkını ortaya koyan unsurlar; devralma işleminde malvarlıklarının sahibinde, malvarlıklarının toplamında değişiklik olmaması, ortaklığın kontrol sahibinin değişmesi ve bu değişimin hukuki bir işlem ile yapılmasıdır (Şimşek, 2022:24). Birleşme, iki ya da daha fazla şirketin malvarlıklarını birleştirerek yeni bir tüzel kişi oluşturmasıyla ortaya çıkmaktadır. Devralmada, tüm varlıklarıyla bir şirket başka bir şirket tarafından satın alınıp, satın alan şirketin adı altında faaliyetine devam etmekte ve hukuki anlamda kimliğini kaybetmektedir. Bu bakımdan birleşme kavramı, devralmaları içine alan bir üst kavramdır (Kaya & Doğan, 2015:437-438).

1.3.1.2. Birleşme Nedenleri

Şirketlerin birleşme nedenleri; sinerji etkisinden, ölçek ekonomilerinden, teknolojik gelişmelerden yararlanma, birleşmenin içsel büyümeye oranla daha üstün yönlerinin olması, finansal nedenler, çeşitlendirme ve riski azaltma, rekabet üstünlüğü sağlamak, iyi bir yönetime sahip olma, vergisel avantajlar, sermaye piyasasında olumlu

karşılanma, işletme başarısızlıklarından kurtulmak, kaynak sağlamak kapasitesini genişletmek ve düşük maliyetle borçlanmak ve psikolojik nedenler olabilir.

1.3.1.2.1. Sinerji Etkisinden Yararlanma

Sinerji, kaynakların birleştirilmesiyle ortaya çıkan toplam etkinin, bu varlıkların tek tek değerlerinin toplamından daha büyük olduğu anlatan bir terimdir. Aynı faaliyet kolunda bulunan şirketlerin birleşmeleri sonucunda ortaya çıkacak olan verimliliğin, potansiyelin ve çıktı kalitesinin, birleşmeden önceki şirketlerin faaliyetlerinin sonucunda sağlanacak olan katkının daha fazla olması beklentisi gerçekleştiğinde sinerji etkisi yaratılmış demektir (Altınkeser, 2018:22). Şirket işletmeleri bağlamında değerlendirildiği zaman sinerji etkisi, ayrı ayrı birden çok şirketin fayda değerlerine göre birleşme sağlandığı zaman, birleşme sonucunda ortaya çıkan şirketin fayda değerinin daha yüksek olmasını ifade etmektedir (Karacan, 2021:33). Sinerji etkisinden faydalanmak isteyen şirketler birleşme ve satın alma faaliyetleri ile kazanç sağlama beklentisi içerisindeyler (Genç & Coşkun, 2013:360). Birleşme ile şirketin kaynakları ve üretim girdilerine ilişkin kaynaklar bir araya gelerek şirketin piyasalarda daha güçlü bir konuma gelmesini sağlamaktadır. Sinerji etkisi, şirket birleşmelerinde maliyetlerin düşürülmesini de sağlamaktadır (Tosunoğlu, 2021:18). Birleşmede oluşan sinerji etkisinin sayesinde birleşme öncesi şirketlerin durumu ile karşılaştırıldığında daha fazla performans sergileme olanağına kavuşabilmektedirler (Kayakıran, 2016:16). Birleşmeyle yeni oluşturulan şirketin piyasa değeri, birleşmeden önceki ayrı ayrı şirketlerin toplam piyasa değerinin üstünde ise bu husus şirketlerin birleşmesi için teşvik edici olabilir (Sağlam & Şengel, 2014:302). Birleşme ve devralmalarda sinerji, teklif veren ve hedef şirketlerin kaynaklarının birleştirilmesinden elde edilebilecek ek faydadır. Sinerji olduğunda, birleşik organizasyondan elde edilen toplam getiriler, iki şirketin birleşme veya satın almalarından önceki toplam getirilerini aşar (Coyle, 2000:15).

1.3.1.2.2. Ölçek Ekonomilerinden Yararlanma

Şirket birleşme ve satın almalarının en önemli sebebi şirketlerin büyüklüğünün sağladığı avantajlardan faydalanma istekleridir. Ölçek ya da kapasiteye büyüklüğünün ortalama sabit giderleri azaltmadaki etkisi olarak ifade edilen ölçek ekonomisinin farkında olan işletmeler, birleşmeler ve satın almalar yoluyla bu büyüklüğe ulaşmaya çalışmaktadır. Bu şekilde birleşmeler ile ortaya çıkan büyük şirketler sabit giderlerini

daha büyük bir üretim alanına dağıtarak ortalama üretim maliyetlerini azaltacaklardır (Sariaslan & Erol, 2014:340). Ürünlerin sabit maliyetlerinin yüksek olması durumunda üretim miktarının artırıldıkça toplam ürün maliyetinin artmasıyla ortalama ürün maliyeti düşmekte ve şirketler üretim ölçeğini artırmak suretiyle karlılığını artırmaktadır (Gündüz, 2022:32). Büyümenin işletme birleşmeleriyle sağlandığı durumlarda ölçek ekonomisinden daha çok yararlanılmaktadır (Kayakıran, 2016:14). Tek bir şirket açısından ölçeğin küçüklüğü sebebiyle ekonomik görülmeyen araştırma geliştirme faaliyetlerinin birleşme durumunda gerçekleştirilme olanağı bulunmaktadır (Erol, 2014:9). Üretim ölçeğinin artırılmasının verimliliği arttıran ve ortalama maliyetleri azaltan bir etkisi vardır (Aslan, 2018:12). Birleşmelerdeki ekonomik nedenlerden biri de ölçek ekonomisi olabilir. Birleşen işletmeleri birleşmeyle birlikte ölçeklerini büyütürken ortalama birim maliyetlerinin en az seviyeye, karlılıklarını en fazla düzeye getirebileceklerini hedeflerler (Karğın, 2011:9).

1.3.1.2.3. Teknolojik Gelişmelerden Yararlanma

Finanse edilemeyen teknolojik alt yapı, bu teknolojiye sahip bir firma ile birleşerek yüklü yatırımlar yapılmadan elde edilebilmektedir (Erol, 2014:9). Sürekli oluşan teknolojik değişiklikler, artan uluslararası rekabet, maliyetleri düşürme talepleri her geçen yıl daha büyük oranda gerçekleşen ve birleşmelerin altında yatan nedenlerdendir (Ceylan, 2016:14). Birleşme sonucunda işletmenin finansal olanakları artmış olacağından teknolojik yatırımları yapma olanağı da artmış olmaktadır. Birleşmeyle sahip olunan ekonomik kaynaklar, kalifiye insan kaynağı ve teknolojik alt yapı, ileri teknolojik atılımların yapılması, farklı projelerin yürütülmesi ve farklı faaliyet alanlarına girme konusunda önemli katkılar sağlayacaktır (Bülbül, 2021:12). Şirketler sahip olamadığı teknolojiyi birleşme yoluna giderek elde edebilmektedirler. Birleşme sonucunda ortaya çıkan şirket güçlü bir yapıya sahip olacağından teknolojiye de kolay bir şekilde erişme olanağına sahip olabilecektir (Tosunoğlu, 2021:19).

1.3.1.2.4. Birleşmenin İçsel Büyümeye Oranla Daha Üstün Yönlerinin Olması

Birleşmenin nedenlerinden bir diğeri de şirketlerin birleşmeden önce elde ettikleri kazançlara göre daha fazla kazanç elde edeceği beklentisidir. Kazanç artışının kaynağı, yeni piyasalara girme ya da piyasa payı elde etme, tekel olabilme ya da pazarın

lideri konumuna gelme avantajlarından faydalanma olabileceği gibi stratejik yönden faydaları da olabilir (Fidan, 2019:4). Dışsal büyüme stratejilerden biri olan işletme birleşmeleri ile işletmeler içinde bulundukları piyasada daha güçlü bir hale gelebilmekte, yeni pazarlara girebilmek için kapasitesini genişlenebilmekte, taleplere cevap verebilmekte, teknolojik gelişmelerden faydalanarak üretim hatlarını yenileyebilmekte, birim maliyetleri düşürebilmektedirler (Kayakıran, 2016:274). Birleşme durumunda işletmeler daha büyük ölçekte faaliyette bulunacağından âtıl üretim araçlarının üretim sürecine girmesini, makinaların daha verimli kullanılmasını sağlayacaktır. Birleşme ile olan dışsal büyüme, içsel büyümeden daha hızlı bir şekilde gerçekleşir. İçsel büyümede şirketler kapasitelerini artırabilir fakat birleşmeye oranla daha uzun zaman alır. Özellikle talebin ani bir şekilde artış gösterdiği hallerde kapasite artırılmazsa pazardaki elverişli durum kaybedilebilir (Nazalı, 2008:15-17).

1.3.1.2.5. Finansal Nedenler

Şirket birleşmelerinde finansal açıdan bakıldığında iki temel amaç söz konusudur. Birincisi, şirket hisse sahiplerinin hisse senetlerinin pazar değerini artırmak, diğeri ise şirketin karını artırmaktır. Bu temel amaçlar açısından şirket birleşmelerinin finansal nedenleri; fon sağlama kolaylığı, maliyetlerin düşmesi, sermaye yapısını güçlendirme, etkin fon kullanımını sağlama olarak sıralanabilir (Yörük & Ban, 2006:91). Ekonomik üretim birimleri var olduğu sürece sürekli genişleyen bir ekonomi için birleşmeler ve satın almalar devam edecektir (Vazirani, 2015:7). Birleşme ya da satın almalar bazen finansal zorunluluk nedeniyle gereklidir. Bir şirket stratejisinden saptığında, aniden hissedarların güvenini kaybettiği için şirketin değer kaybettiğini fark edebilir. Bu gibi bazı durumlarda sorunu çözmenin tek yolu daha başarılı şirketlerle birleşmek ya da daha küçük ve daha başarılı şirketleri satın almaktır (Roberts, Wallace, & Moles, 2016:6). Günümüz ekonomik şartlarına göre şirket birleşmeleri bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Şirketlerin, serbest piyasa ekonomisinde daha az maliyete katlanarak daha fazla kar sağlama düşüncesi şirket birleşmelerini teşvik edici olmaktadır (Yazıcı, 2013:807).

1.3.1.2.6. Çeşitlendirme ve Riski Azaltma

Çeşitlendirme, işletmelerin kendi faaliyet kolu dışında yan kollara yönelmesi ya da işletmelerin kendi bulundukları sektör dışından başka firmaları satın alması ve

birleşmek istemesi olarak adlandırılır. İşletme tarafından tek bir sektörde kalmadan riski dağıtmak amaçlı farklı sektörden satın almalar ve birleşmeler yapılır (Askan, 2017:11; Özkan, 2021:19). Çeşitlendirme yoluyla birleşmelerdeki sebepler diğer şirketlerin karından pay alma, riskin azaltılması, daha hızlı ve güvenli bir şekilde büyüme olarak sayılabilir (Altınkeser, 2018:23). Çeşitlendirme ile şirketler var olan kaynaklarını büyüme potansiyeli daha yüksek olan bir faaliyet koluna aktarmakta ve bu şekilde şirketlerin mevcut piyasada kalmaları halinde karşılaşılabilecekleri olası olumsuzluklardan kaynaklı risklerin önüne geçilmektedir (Ataman, 2020:70). Riski azaltmak, çeşitlendirmenin bir başka sebeplerinden biridir. Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için yeni ürün üretmenin riski daha fazla olduğundan dolayı işletmeler birleşme yoluyla riski önemli ölçüde azaltacaktır (Sakarya, 2002:53). İşletmenin faaliyette olduğu sanayi kollarını artırarak kazançlardaki dalgalanmaları ve istikrarsızlığı gidermesi amacıyla tercih edilen bir yoldur. Bütün işletmelerin dönemsel dalgalanmalara karşı aynı şekilde hassas olmamaları işletmeleri çeşitlendirmeye yönlendirebilmektedir (Aydın, Başar, & Coşkun, 2015:498).

1.3.1.2.7. Rekabet Üstünlüğü Sağlamak

Küreselleşme ile artan ticaret hacmi işletmeler arası rekabeti de artırmıştır (Balcı, 2019:12). İşletmeler dağıtım kanallarını birleştirerek yeni piyasalara girmeleriyle, piyasadaki paylarını ve hakimiyetlerini artırmaklardır (Nazalı, 2008:16). Belirli bir sektördeki toplam üretim, ürünün değerini düşük olacak şekilde talebi aşabilir veya ona yakın olabilir. Bazı durumlarda, toplam sektör çıktısı üzerinde daha fazla kontrol sağlamak için bir şirketin bir rakiple birleşmesi veya bir rakip satın alması istenebilir. Şirketler bazen, özellikle de bulunduğu pazarın veya sektörün gelecekte genişlemesini bekliyorlarsa, arzu edilen yeni bir pazara veya sektöre girmenin bir yolu olarak birleşme veya satın almaları kullanırlar (Roberts, Wallace, & Moles, 2016:7). Birleşme sonucunda piyasa payının çoğunluğunu elde eden şirket piyasadaki diğer şirketlerden daha üstün bir duruma gelmekte ve piyasa payını artırma, piyasa fiyatının belirlenmesinde etkin bir rol oynama, yeni piyasa alanları bulma gibi birtakım ayrıcalıkları elde etmektedir (Aslan, 2018:11).

1.3.1.2.8. İyi Bir Yönetime Sahip Olma

Yetenekli bir yönetime sahip olmayan şirketler, yetenekli ve iyi bir yönetime sahip şirketler ile birleşerek içinde bulunduğu sorunlara çözüm getirebilirler (Nazalı, 2008:18; Temelli, 2021:285). Bir şirketin belirli bir ya da daha fazla alanda yönetim uzmanlığı eksikliği olabilir. Yönetim uzmanlığı eksikliği alanları için şirketin geliştirmeye çalıştığı yeni bir büyüme alanının merkezinde yer aldığından ya da yeni oluşturulmuş stratejik hedeflere ulaşılmasıyla ilgili olduğundan kilit öneme sahip olabilir (Roberts, Wallace, & Moles, 2016:7). Kendi alanlarında başarılı olmalarını sağlayacak becerilere ve kaynaklara sahip ancak kötü yönetildiklerinden dolayı değer kaybeden işletmeler güçlü yönetim kadrosu olan işletmelerle birleşerek yeniden canlanmaya çalışmaktadır (Güvendik, 2017:13).

1.3.1.2.9. Vergisel Avantajlar

Birleşmede vergi avantajı iki biçimde ortaya çıkmaktadır. Birincisi, vergisel açıdan herhangi bir birleşme, vergilendirilen veya vergilendirilmeyen nitelik göstermektedir. Vergilendirilme ve vergilendirilmeme işlem şekline bağlı olmaktadır. Alıcı, birleşmede nakit ödeme yöntemini kullanmışsa, satışı yapan işletme tarafından satışın yapıldığı tarihte bu varlıkların satışıyla ilgili bir sermaye kazancı veya zararını kabul etmelerini ve bu işletmenin ya da ortaklarının vergilendirilmesini gerektirmektedir. İkinci ise; işletmenin geçmiş yıl zararlarının olması durumunda bu zararların kanunun öngördüğü zaman ve tutarla sınırlı olarak ileride elde edeceği karlardan mahsup edilme imkânı vardır ve bundan dolayı vergi ödememe imkanına sahiptir. Bu durum birleşme halinde de vergi mevzuatının izin verdiği müddetçe söz konusudur. Bu imkândan yararlanmak isteyen karlı işletmelerin zarar eden işletmelerle birleşmesi sıklıkla görülen bir durumdur (Akay, 1997:17). Şirket birleşmelerinde ortaya çıkan karların vergilendirilmemesi, karlı şirketlerin zarar eden şirketler ile birleşmesi halinde birleşme sonucunda ortaya çıkan şirketin birleşilen zararlı şirketin zararlarını vergi matrahından düşürebilmesi gibi olanaklarının olması şirket birleşmelerini teşvik etmektedir (Gündüz, 2022:33). Birikmiş zararı olan işletmeler bu zararı gelecekte elde edecekleri karlar üzerinden mahsup etme olanağına erişen bir işletme, vergi kanunlarında belirtilen tutar ve zamanla sınırlı olmak şartıyla kar üzerinden vergi ödememe imkanına sahiptir. Bu durumda böyle bir imkana sahip bir işletme, karlı bir

işletme ile birleşme yoluna giderek zararın mahsup edilmesiyle vergi yasalarında belirtilen zaman ve tutarla sınırlı olmak şartıyla vergi avantajlarından faydalanabilir (Mert, 2019:26). Vergisiz birleşmelerin vergisel avantajlarının dışında, zarar eden bir işletme ile birleşme yapılması durumunda da vergi avantajları meydana gelebilmektedir. Zarar eden bir işletme ile birleşmenin vergisel avantajlarının nedeni bu tür işletmelerin faaliyetlerinin sonlandırılmasını önlemektir (Kayakıran, 2016:13).

1.3.1.2.10. Sermaye Piyasasında Olumlu Karşılama

İşletmelerin birleşme ya da devralma kararlarını teşvik edici diğer bir etken, birleşme ya da devralma stratejilerinin sermaye piyasasında fon sağlayıcılar açısından olumlu bir gelişme olarak algılanmasıdır (Nazalı, 2008:18). Çukur ve Eryiğit tarafından yapılan araştırmada birleşme ve devralma niyetlerinin halka açıklanmasının genellikle borsada olumlu karşılanmış, pozitif ve anlamlı aşırı getiri ortaya çıkarmıştır (Çukur ve Eryiğit tarafından aktaran Eyüboğlu & Bulut, 2016:119).

1.3.1.2.11. İşletme Başarısızlıklarından Kurtulmak

İşletme başarısızlıkları ekonomik veya finansal nedenlerden kaynaklanabilir. Şirketler, başlangıçta işletme sermayesi yönetimindeki hatalar ya da işletme sermayesi yetersizliği sebebiyle başarısız olabilmektedirler. Bu sebeple birleşme bu işletmeler için bir çözüm olabilmektedir (Ceylan, 2016:15). Yönetmel ve finansal başarısızlıkları olan işletmeler birleşme ve devralma yoluyla bu başarısızlıklardan kurtulmayı bir strateji olarak kullanabilir (Akbıyık, 1998:29).

1.3.1.2.12. Kaynak Sağlama Kapasitesini Geniştirmek ve Düşük Maliyetle Borçlanmak

Birleşme ile işletmeler kimi girdileri daha az fiyata satın alma olanağına kavuşacak ve büyük alımlarda indirimler artacak ve nakliye giderleri de azalacaktır (Nazalı, 2008:16). İki ya da daha fazla şirketin birleşmesi sonucunda varlığını devam ettiren ya da birleşme sonucu ortaya çıkan işletmelerin borçlanma kapasitesinin, birleşmeden önceki şirketlerin borçlanma kapasitelerinden daha fazla olduğu iddia edilmektedir. İşletmelerin birleşme ile büyümesi sonucunda borçlanma kapasitesini artırmakla beraber yabancı kaynak maliyetlerini de düşürmesi olası bir durumdur (Ceylan, 2016:16). İşletmelerin tek başına kaynak edinmede zorluk yaşadığı, borçlanma yükünü taşıyamadığı durumlarda birleşme yoluyla borçlanmanın yükünü

paylaşmaktadır ve ileride yapılması planlanan yatırımların yapılmasına ve mevcut olan mali yapının güçlendirilmesine imkân sağlamaktadır (Mert, 2019:26). Yatırım kararı alamayan ya da yatırım konusunda yetersizlikleri olan bir işletme yatırım yapmak isteyen ancak yeterli kaynağı olmayan bir şirketle birleşerek ihtiyaç duyulan kaynağı daha az bir maliyetle elde etmiş olacaktır (Sucu, 2017:10). Şirket, ihtiyacı olan varlıkları piyasadan yüksek maliyetle almak yerine bir şirketle birleşme yoluna giderek yerine koyma maliyetini azaltabilir (Altın, 2020:51).

1.3.1.2.13. Psikolojik Nedenler

Kişilerin hırsları, işletmenin sürekliliğini sağlama hisleri, kendi yeteneklerini gösterme, büyük bir işletmeyi yönetme isteği gibi psikolojik nedenler işletme birleşmelerine neden olabilmektedir (Nazalı, 2008:20). Yöneticiler yeteri kadar hızlı büyümeyen, saygınlığı ve değeri azalan şirketlerini, saygınlığı daha fazla olan şirketlerle birleştirmek ile kendi saygınlıklarının artacağı inancına sahip olabilirler (Erol, 2014:13). Aynı zamanda şirketlerin büyümesi ile üst yöneticilerin yüksek maaşları arasında bir ilişkinin varlığı da söz konusu olduğundan daha büyük şirket ya da yüksek maaş anlamına gelmektedir. Fakat böyle bir durum gerekli olmayan satın almalarla neden olabilmektedir (Altın, 2020:52). Kişilerin yönetsel ya da finansal alandaki kabiliyetlerini gösterme arzusu, kişisel hırsları, korku, daha büyük bir şirketi yönetme tutkusu, demode olma kaygısı gibi nedenler birleşme kararlarında etkin olmaktadır (Kaya & Doğan, 2015:435). Bazı yöneticiler, işletmenin organizasyonunu yenileyebilmek ve yeni kan aşılayabilmek amacıyla birleşmeyi gerekli görmektedir (Aydın, Başar, & Coşkun, 2015:502).

1.3.1.3. Birleşmenin Sınıflandırılması

İşletme birleşmeleri ekonomik faaliyet alanına göre ve hukuki yapılarına göre sınıflandırılmaktadır.

1.3.1.3.1. Ekonomik Faaliyet Alanına Göre Birleşmeleri

Bu tür birleşmeler yatay, dikey ve karma birleşmeler olarak üç grupta belirtilebilir (Erol, 2014:14; Ceylan, 2016:18; Altınkeser, 2018:9; Mert, 2019:20; Balcı, 2019:13).

Yatay Birleşmeler: Aynı faaliyeti gösteren işletmelerin bir araya gelmeleri şeklinde olan birleşme yatay birleşme olarak gerçekleştirilir (Can & Güney, 2018:122). Aynı ürünleri üreten veya pazarlayan işletmelerin birleşme veya satın alma ile oluşturduğu birlikteliktir (Haftacı, 2013:43). Yatay birleşmelerde, birleşme öncesi rakip olan firmalar rekabeti ortadan kaldırarak birleşme öncesi durumlarına göre daha büyük bir pazar payına sahip olmaktadır (Sarica, 2012:102-103). Yatay birleşmeler, aynı faaliyet kolunda yapılan ve şirketlerin rakipleri açısından şirketin lehine olan bir birleşmedir (Tekin A., 2011:30). Yatay birleşmelerin avantajlarının yanında rekabeti azaltıcı bir etkisinin olmasından dolayı tekelleşmeye sebep olma olasılığının olması piyasalarda ciddi bir sorun oluşturmaktadır (Aytekin, 2016:17; Sucu, 2017:18; Mert, 2019:21). Yatay birleşme, firma sayısını azaltarak ve yoğunlaşmayı artırarak rekabeti azaltabilir. Yatay birleşmelerdeki endişe, yapıdaki bu tür bir değişikliğin pazar gücünü artırması ve pazar performansını olumsuz etkilemesidir (Levin, 1990:1238). Birleşmeler ile yapılan araştırmalarda en yaygın olan birleşme türünün yatay birleşme olduğu görülmektedir (Sucu, 2017:17).

Dikey Birleşmeler: Malların üretimi ve dağıtımının farklı işletmelerce yapılması durumunda ortaya çıkan birleşmedir ve tedarikçinin, üreticinin ve pazarlamacının farklı olması durumunda, bu zincirdeki işletmelerden birinin bir diğerini satın alması durumunda dikey birleşme olmaktadır (Tutar, 2015:156). Aynı konuda üretimin farklı aşamalarını yapan işletmelerin birleşmesi dikey birleşme olarak gerçekleştirilir (Can & Güney, 2018:122). Bir ürün ya da hizmetin üretim aşamasından satış aşamasına kadar birbirini takip eden süreçlerin tek bir şirket yönetimi altında toplanmasıyla ortaya çıkan birleşmedir (Tekin A., 2011:30). Tedarik sürecinin garanti altına alınması, maliyetlerin azaltılması ya da işletme tarafından üretilen ürünlere kesin bir piyasa oluşturulmak istenmesi gibi nedenlerden dolayı şirketler dikey birleşme yoluna giderek amaçlarına ulaşabilmektedirler (Gönüllü, 2018:234). Dikey birleşmelerin önemli avantajlar sağlamasının yanında yeteri kadar bilgi birikimi ve deneyim sahibi olunmayan bir faaliyet kolunda bu şekilde bir girişiminin olması ciddi finansal ve operasyonel riskleri de ortaya çıkaracaktır (Okur, 2017:10). Dikey birleşmelerde rekabetin olumsuz bir şekilde etkileneceği ve üreticilerin fiyat belirleme politikalarının etkilenebileceğini düşünülmektedir (Kıraylar, 2019:10). Dikey birleşme, üretim sürecinin birbirini izleyen aşamalarındaki giriş-çıkış alışverişinin piyasa yerine

şirket içinde yapılması durumunu ortaya çıkarır. Bu durumda üretimde birbirini izleyen aşamalar, dikey birleşmeyi gerçekleştiren şirketin sahipliğinde ve kontrolünde olmaktadır. Dikey bütünleşme şirketin büyümesi sonucunda da ortaya çıkabilir (Bölük, 2002:9).

Karma Birleşmeler: Birbirinden farklı ürün ya da hizmet üretimi, işletmeler arasında doğrudan bir rekabetin bulunmadığı işletmelerin birleşmesine karma birleşme denilmektedir (Altınkeser, 2018:11). Karma birleşmelerde amaç riskin dağıtılması ve sürekli bir kazanç elde etme beklentisidir. Bu şekilde oluşan birleşmelerde, sermayenin farklı alanlara dağıtımı, sermaye yatırımlarının daha ölçülü bir şekilde yapılması ve daha nitelikli elemanlara iş olanağı yaratılması söz konusudur (Güvendik, 2017:17). Karma birleşme ve satın almalar, esas olarak faaliyet gösterdikleri ürün pazarları açısından ilgisiz olan ve birleşme ve devralmaların geniş ölçüde çeşitlendirme stratejisinin bir parçası olduğu şirketleri içermektedir (Hagedoorn & Duysters, 2002:69-70). Karma birleşmeler sonucunda şirketler bilgi ve deneyim sahibi olmadıkları pazarlara girebilmekte ve birleşilen şirketin deneyimlerinden ve bilgilerinden yararlanma olanağına sahip olmaktadır. Çeşitlendirme ile bir faaliyet alanında karşılaşılacak dalgalanmalar ve büyüme hızının durması gibi olumsuz etkileri, diğer faaliyet alanından elde edeceği karlar ile kapatma olanağına sahip olabilmektedir (Sucu, 2017:21).

1.3.1.3.2. Hukuki Yapılarına Göre Birleşmeler

Birleşme sonucunda şirketler ekonomik ve hukuki bağımsızlıklarını kaybedebilir ya da koruyabilirler. Bazı durumlarda da birleşen şirketlerden bir kısmı hukuki bağımsızlığını devam ettirirken bir kısmı kaybedebilir ya da birleşen şirketlerin tamamı ekonomik ve hukuki bağımsızlıklarını kaybederken yeni bir şirket bünyesi altında toplanabilir (Kurtuluş Aydın, 2022:33-34). Bu tür birleşmeler; biçimsel ve biçimsel olmayan birleşmeler olarak ikiye ayrılmaktadır (Şenel, 2011:24; Gündüz, 2022:26).

1.3.1.3.2.1. Biçimsel Birleşmeler

İşletmelerin belirli biçimsel koşullara uygun hareket ederek oluşturduğu birleşmelerdir (Aslan M., 2018:24; Altınkeser, 2018:12). Gerçekleşme şekilleri bakımından; bağımsız olan birimlerin bağımsızlıklarını kaybetmeyerek oluşturdukları

birleşmeler ve bağımsız olan birimlerin bağımsızlıklarının yok edilerek oluşturulan birleşmelerdir (Akay, 1997:21).

Tröst: Piyasayı tamamen kontrol altına almak amaçlı, farklı şirketlerin kaynaklarını bir araya getirerek ya da birleşerek ortak bir şekilde hareket ettikleri birleşmelerdir (Gümüş A., 2021:33). Birden fazla işletmenin ekonomik ve hukuki bağımsızlıklarını kaybederek tek bir yönetim altında oluşturdukları birleşmedir (Tutar, 2019:113). Kendi aralarındaki rekabeti ortadan kaldırmak suretiyle pazarı ele geçirip yüksek karlar elde ederler ve bu şekilde ekonomik güçlerinin verdiği politik gücü ülkedeki yönetim ve yasama kuruluşları üzerinde baskı aracı olarak kullanırlar (Tekin & Şenol, 2020:84). Genellikle petrol ve üretim sanayi, madencilik gibi sektörlerde görülen, genellikle gizli anlaşmaları tercih eden, bir sektöre bağlı kalmadan farklı faaliyet alanları içerecek biçimde oluşan anlaşmaları içermektedir (Şen, 2018:21).

Holding: Belirli bir amaç doğrultusunda farklı alanlarda faaliyet gösteren birden fazla şirketin bir çatı altında toplanması ile kurulan şirketlerdir (Gümüş A., 2021:35). Bir işletmenin diğer işletmelerin hisse senetlerini ele geçirmesi ile oluşan birlikteliktir ve bu birlikteliğe katılan işletmeler ana işletmeye bağlı olarak çalışır ve hukuken bağımsız değildir (Küçük, 2022:177). Rekabetin sınırlandırılmasından çok bir kişiye ya da şirkete ait farklı işletmelerin yönetimini kontrol altına almak ve daha iyi bir şekilde denetlenmesini sağlamak holdinglerin ana amacıdır (Mucuk, 2019:31). Hisselerin çoğunluğunu elde tutmak suretiyle başka şirketleri kontrol altında bulunduran şirketlerdir (Çaldağ, 2013:488). Holdinglerde esas amaç, başka işletmelere iştirak etmek ve iştirak edilen işletmeleri yönetmek ve kontrol etmektir. Bu açıdan holding, bir şirket türü değil şirketler arasındaki bir çeşit ilişkiyi belirleyen bir kavramdır (Bektöre, Benligiray, & Aydın, 1996:222).

Konsorsiyum: Birden çok işletmenin, büyük sermaye gerektiren ve sınırlı bir zaman dilimi içinde yapılması gereken faaliyetler için birleşmeleridir (Tutar, 2015:159). Belirli bir işi yapmak amacıyla bir araya gelen ve her bir işletmenin bir diğer işletmeden bağımsız olarak işin yalnızca bir kısmının yapılmasından sorumlu olduğu faaliyetler için oluşturulmuş ticari birlikteliktir (Haftacı, 2013:50). Yeterli sermaye sağlamak, riski paylaşmak gibi türlü amaçlarla kurulabilmektedirler ve bu iş birliği, işin sona ermesinden sonra bitmektedir (Tekin M., 2011:48).

Ele Geçirme: Bir şirketin başka bir şirketin yönetimine sahip olmak gayesiyle yönetimde kontrol gücünü elde edecek miktarda hisse senedi satın almasına ele geçirme denilmektedir (Gündüz, 2022:29). Bir şirketin, bir başka şirketin yönetimi ve kontrolüne sahip olmak amacıyla ortakların rıza gösterip göstermediğine bakılmaksızın hisse senetlerinin satın alımı işlemlerine denir (Topal, 2019:25). Bir şirketin, bazı ortaklarının istememesine rağmen başka bir şirket yönetiminin kontrol veya sahipliğini elde etmek amaçlı hisse senetlerini satın aldığı birleşme türüdür (Şenel, 2011:26). Şirketin hisse senetlerini yönetimin ya da hisse sahiplerinin isteği ile satın alınması devralma; zorla satın almalarında ise ele geçirme durumu söz konusudur (Ceylan M., 2016:21-22). Ele geçirmeyi diğer birleşmelerden ayıran unsur, satın alma işleminin bazı ortaklar tarafından istenmemesine rağmen devir işleminin gerçekleşmesidir. Şirket, ele geçirme sonucunda ekonomik bağımsızlığını kaybederek diğer şirketin eline geçmektedir (Dolbun, 2014:120). Ele geçirme sonucunda şirket, diğer şirketin eline geçmek suretiyle ekonomik bağımsızlığını kaybetmektedir (Karlı, 2021:71). İşletmenin sorunlarından dolayı piyasa değerinin düşmesiyle ve potansiyelinin buna karşın yüksek olmasından hedef işletme durumuna gelmiş olan işletmelerin değişik taktiklerle elde edilmesidir (Sayılğan, 2017:499).

Birleşme: Hukuksal ve mali açıdan iki ya da ikiden daha fazla şirketin faaliyetlerini tek birlik durumuna getirerek yeni bir şirket kurmalarına birleşme denir (Çetin & Arslan, 2016:46). İki ya da daha fazla şirketin tek bir şirket durumuna gelmesine birleşme denilmektedir (Mucuk, 2019:32). İki ya da daha fazla şirketin ortak bir amaç uğruna iş birliği yapması ve bu şirketlerden birinin diğerinin bünyesine girmesi veya iki şirketin yeni bir şirket kurma yoluyla bir çatı altında toplanmasıdır (Altınkeser, 2018:14). İşletmeler arasındaki birleşmeler üç şekilde gerçekleştirilmektedir. Bunlar; devralma, satın alma ve konsolidasyondur. (Topal, 2019:25). Devralma; bir şirketin başka bir şirketi tüm varlık ve kaynakları ile devraldığı ve devrolunan işletmenin hukuki varlığının sona erdiği birleşmedir (Yücebaş, 2005:17). Satın Alma; bir şirketin, bir başka şirketin varlıklarının bir bölümünün ya da tamamının satın alması ve satın alınan şirketin hukuki varlığını sürdürdüğü birleşmelerdir (Akay, 1997:23; Tolu, 2022:10). Konsolidasyon; iki ya da ikiden daha fazla şirketin hukuki varlıklarına son vererek yeni bir şirket oluşturmak amaçlı bir araya geldikleri birleşmedir. İşletmelerin her türlü hakları ve varlıkları yeni oluşan işletmeye ait

olacaktır (Akay, 1997:23; Ataman, Ataman Akgül, & Akay, 2004:214). İşletmenin bütün varlıkları ve hakları yeni kurulacak olan işletmede toplanmaktadır (Karlı, 2021:71).

İş Ortaklıkları (Joint Venture): Belirli bir işin ortaklaşa yapılmasını yüklenmek ve gelirini paylaşmak üzere yapılan biçimsel bir birleşmedir (Gündüz, 2022:28). Genellikle tek bir işi gerçekleştirmek ve gelir elde amaçlı bir araya gelen, tarafları hukuki ve mali açıdan birbirlerinden bağımsız olan ve bir sözleşmeye dayanan iş birlikleridir (Çetin & Arslan, 2016:456). İki ya da ikiden daha fazla şirketin ortak bir faaliyet hedefine ulaşmak için varlıklarını belirli bir süre ile birleştirmeleridir (Gaughan, 2018:536). İş ortaklıklarında ortaklığa dahil tüm kişiler işin tamamının yapılmasını üstlenir (Altınkeser, 2018:15). Bir araya gelen şirketlerin bir grup oluşturmak amacıyla değil yalnızca işlevsel olarak bir araya gelen ve karşılaşılması beklenen olası riskleri eşit olarak üstlenen birliklerdir (Ataman, Ataman Akgül, & Akay, 2004:214). İki ya da daha fazla yasal olarak ayrı şirketin, ortak bir hedefe ulaşmak için yönetimlerini, faaliyetlerini ve fonlarını birleştirdikleri birliklerdir (Güneş, 2012:22).

1.3.1.3.2.2. Biçimsel Olmayan Birleşmeler

Şirketler arası rekabet durumunun sınırlandırılması ya da ayrı bir hususta iş birliği yapmak üzere oluşturulan, birleşen şirketlerin hukuki varlıklarını koruduğu ve belli bir biçime sahip olmayan birleşmelerdir (Akay, 1997:24; Cin, 2007:25; Şenel, 2011:27; Balcı, 2019:16). Ücretlendirme, fiyatlandırma ve işletme politikalarıyla ortaya çıkan herhangi bir yasal mevzuata tabi olmayan yönetim durumudur (Şen, 2018:23-24). İşletmeler hukuki ve ekonomik bağımsızlıklarını korumaktadırlar (Değirmenci, 2011:36).

Kartel: Aynı sektörde faaliyet gösteren işletmelerin pazarda kendi aralarında rekabetin kaldırılması ya da azaltılmasıyla birlikte pazar paylarının artırma ya da pazarı ele geçirme amacıyla oluşturulan işletmelerdir (Tekin & Şenol, 2020:84). En sık karşılaşılan iş birliği şeklidir. Aynı faaliyet kolunda çalışan işletmelerin rekabeti azaltmak ya da ortadan kaldırmak amacıyla hukuksal varlıklarını koruyarak oluşturdukları iş birliğidir (Aydın, Başar, & Çoşkun, 2015:491). Birbirine benzeyen ya da aynı malları üreten işletmelerin piyasalara istedikleri gibi yön vermek ve rekabeti ortadan kaldırmak amaçlı aralarında yaptıkları anlaşmalara denir (Tekin M., 2011:52).

Karteller, hukuki ve ekonomik açıdan bağımsız olan şirketlerin birlikte hareket etmeleri ile kurulmaktadır. Kartel bir teşebbüs değildir (Cin, 2007:26).

Centilmenlik Anlaşmaları: Belirli konularda ve belirli amaçların yerine getirilmesine yönelik karşılık benzer işletmeler arasında karşılık söz vermeye dayanan, yasal açıdan bağlayıcılığı olmayan, yazılı ya da sözlü anlaşmalardır (Can & Güney, 2018:122). Rekabete dayalı olarak karşılık güven anlayışıyla varılan bir anlaşma türüdür (Çetin & Arslan, 2016:45). Hukuksal ve resmi olmamakla birlikte karşılıklı güven ilişkisine dayalı sözlü anlaşmalardır (Balcı, 2019:17). Sözleşme genel olarak sözlü olarak yapılır (Akay, 1997:24). Centilmenlik anlaşmalarının en temel özelliklerinden biri, tarafların anlaşma hükümlerine aykırı davranışları durumunda herhangi bir cezai yaptırımla karşılaşmamalarıdır (Ayırkan, 2019:28).

Çıkar Grupları: Bir ya da birden fazla işletmenin kontrolünü elde edebilecek kadar hisse senedine sahip kişilerin bir araya gelmeleri ile oluşan birlikteliklerdir (Burçkin, 1984:30). Çeşitli işletmelerin hisse senetlerinin genellikle birbirine yakın kişiler arasında toplandığı ve grubun birbirinden ayrı işletmeleri tek bir amaç doğrultusunda yönettiği birleşmelerdir (Dolbun, 2014:121). Farklı işletmelerinin hisse senetleri bir grupta toplanmaktadır ve genellikle aile üyeleri veya birbirini tanıyan yakın kişilerden oluşmaktadır (Ataman, Ataman Akgül, & Akay, 2004:215). Banka, medya ve sanayi şirketlerinin belirli amaçlar doğrultusunda yönetilmek istenmesinden dolayı, bu şirketlerin sahipliğinin bir grupta toplanması bu tür birleşmelere örnek olarak verilebilir (Türel, 2004:15). Çıkar grupları çok kez, çeşitli şirketlerin pay senetlerinin eline geçirdikten sonra, şirketlerin yönetim kurulu üyeleri aynı kişilerden oluşturmaya yönelmektedir ve bu suretle tüm şirketlerin yönetimi aynı elde toplanmaktadır (Özdemir M., 2016:383).

Havuzlama: Birbiriyle rekabet halinde olan işletmelerin fiyatları, patentlerini veya bulundukları pazarları bir araya getirmek için oluşturdukları iş birlikleridir (Dolbun, 2014:122; Özdemir M., 2016:383; Ceylan M., 2016:23). Havuzlama, geçici oluşturulan ve gizli bir birlik türüdür. Bu nedenle ekonomik ve hukuki bağımsızlıklar korunur ve bu birleşme türünün dışarıdan anlaşılması zordur (Küçük, 2022:176).

İş birliğı içinde Çalışan İşletmeler: Her işletmede birleştirilmiş ortak yönetim politikalarının söz konusu olduğı iki veya ikiden daha fazla işletmenin aynı kişiler tarafından yönetim kurullarının oluşturulduğı işletmelerdir (Akay, 1997:25; Ceylan M., 2016:23). Farklı şirketlerin hisseleri; aynı aileden bireyler, birbirine yakın ve diğerk şirketlerde hisseleri olan kişilerden oluşur ve aynı maksada yönelik şirketlerin yönlendirilmesi söz konusudur. Bu durumda şirketlerin birleşmişler gibi ortak hareket etmeleri sağlanır (Şen, 2018:23-24). İşletmeler arasında, bağımsız yönetim kurullarından bir üyenin katılımıyla, üyelerin mensubu oldukları bağımsız işletmelerin politikalarını grup politikası içinde tutabilmek amacıyla oluşturulan ortak yönetim kuruludur (Burçkin, 1984:30). Tröstleşme bakımından önemli olduğundan dolayı çeşitli kanunlarla önlenmeye çalışılmaktadır (Değirmenci, 2011:38).

1.3.1.4. Birleşmeye Hâkim Olan İlkeler

Birleşme işlemlerinin özüne uygun olarak birtakım temel ilkeler benimsenmiştir (Şimşek Y., 2022:28). Bu ilkeler; malvarlıklarının birleşmesi, tasfiyesiz sona erme, külli halefiyet, ortaklık hakkının devamlılığı, alacaklıların korunması, türler arası serbest birleşme ilkeleridir.

1.3.1.4.1. Malvarlıklarının Birleşmesi İlkesi

Şirket birleşmelerinin ilk koşulu, birleşen şirketlerin malvarlıklarının, bir başka deyişle bütün hak ve yükümlölüklerinin eriyerek birbirleriyle birleşme ve kaynaşmasıdır (Pulaşlı, 2021:72). Malvarlıklarının birleşmesi, ya birleşmeye katılan tüm şirketlerin dağılmaları sonucunu ortaya çıkarmaktadır ya da bünyesindeki birleşilen şirket varlığını sürdürmektedir ve yalnızca ona katılanlar dağılmaktadır. Birleşmede, infisah eden şirketleri tasfiyesiz sona erer (Savcı, 2019:215). Malvarlıkları veya işletme birleşmeleri açısından külli halefiyet ilkesinin geçerli olmasının manası, devri şekle tabi olan öğelerin devri için başka işlemlere ihtiyaç duymadan kendiliğinden bir bütün halinde karşı tarafa aktarılmasıdır (Öztürk Almaç, 2018:31). Şirketlerin birleşmesi durumunda bir taraftan da şirketlerin malvarlıkları da birleşmektedir. Bu bağlamda devralan şirket, devrolunan şirketin tüm malvarlıklarını yani bütün varlık ve kaynaklarını bir bütün halinde devralmaktadır, bu şekilde birleşme işlemine taraf olarak şirketlerin malvarlıkları da birleşmiş olmaktadır (Güleç, 2022:12).

1.3.1.4.2. Tasfiyesiz Sona Erme İlkesi

Birleşmeye hâkim olan karakteristik ilkelerden birisi de tasfiyesiz sona erme ilkesidir. Birleşmenin türünün ne şekilde olduğuna bakılmaksızın her durumda devrolunan şirket tasfiyesiz şekilde sona ermektedir (Güleç, 2022:17). Birleşmelerde, devrolunan şirketin amacı kendi varlığını sona erdirmek değil farklı bir şirkete katılarak varlığını devam ettirmektir. Birleşmede tasfiyesiz geçiş tarafların istedikleri ekonomik devamlılıklarını sürdürebilmesinin tek şartıdır (Değirmenci, 2011:59-60). Ticaret şirketleri kural olarak sona erdiğinde tasfiye işlemleri yapılmaktadır. Birleşmede, bu kural istisna olarak, devrolunan şirket varlık ve kaynaklarıyla bir bütün olarak devralan şirkete intikal ettiğinden uygulanmaz (Susuz, 2023:212). Yeni kuruluş şeklinde birleşmede birleşmeye taraf olan şirketlerin tamamı, devralma şeklinde birleşmede devrolunan şirket tasfiyesiz bir şekilde sona ermektedir ve şirket yapısına dahil edilen malvarlığı ve ortaklar kadar devralan şirket büyümektedir (Öztürk Almaç, 2018:33). Tasfiyesiz sona ermede, tasfiye memurlarının görevleri devralan şirketin veya yeni kurulan şirketin yönetim kurulu tarafından yönetilmektedir (Değirmenci, 2011:57). Kanunda öngörülen istisnai durumlar dışında, şirketin sona ermesi, tasfiye usulünün uygulanmadığı durumlarda, mümkün olmamaktadır. Kanunda istisna olarak öngörülen durumlardan biri de şirket birleşmeleri olup şirketler tasfiye sürecine girmeden sona erebilmektedirler (Alkış, 2021:12).

1.3.1.4.3. Külli Halefiyet İlkesi

Külli halefiyet; kanunda öngörülmüş özel devir biçimlerine uyulmaksızın bir kişiye ait malvarlığı unsurlarının bir bütün olarak tek bir olgu ile başkalarına geçmesine denilmektedir (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:107). Bu ilke tüm varlık ve kaynakların tek bir yasal işlemle yeni kurulan ya da devralan şirkete intikal ettirilmesini sağlayarak, devrolunan şirketin ortaklarının pay sahipliğinin ve malvarlığının yeni kurulan ya da devralan şirkette devamlılığının sağlanması amacına hizmet etmektedir (Şimşek V., 2010:35). Birleşmede devrolunan şirketlerin malvarlıklarının bütünüyle devralan şirkete ya da yeni kurulan şirkete intikal ettirilmesidir (Çebi, 2020:65). Bir malvarlığını oluşturan tüm haklar, alacaklar ve yükümlülüklerin tamamının bir bütün halinde karşı tarafa intikal ettirilmesine külli halefiyet denmektedir. Bu intikal kendiliğinden oluşmaktadır ve mülkiyetin karşı tarafa aktarılması için zilyetliği

nakletmeye ya da tapu tescili gibi işlemlere gerek olmamaktadır (Ataman, Ataman Akgül, & Akay, 2004:221-222). Tüm malvarlıklarının ve yükümlülüklerin bir bütün halinde devredilmesine ilişkin tanımın arkasında yatan prensip, ticari faaliyetlerin devamlılığını sağlaması açısından önem taşımaktadır (Ağaoğlu, 2016:36). Türk Ticaret Kanunu açısından bir birleşmenin geçerliliği için, tasfiyesiz bir şekilde sona eren şirketin malvarlıklarının bir bütün halinde yeni kurulan veya devralan şirkete geçmesi gerekmektedir (Demir A., 2013:16). Birleşen ya da devrolunan şirket infisah olmaktadır ve infisahın hukuki sonucu ise şirketin tasfiye edilmesidir. Birleşme veya devralma şeklindeki birleşmelerdeki infisah ise tasfiyesiz infisaktır. İktisadi faaliyet, infisaha rağmen başka bir şirket yapısı altında devam ettirilmektedir ve bu durumun gerçekleştirilmesini sağlayan yol külli halefiyettir (Akay, 1997:42). İşletme bütünlüğünün korunarak sahiplerinin değiştirilmesine olanak sağlamak ve zahmetli, zaman alan ve masraflı olan cüz'i halefiyetin yol açtığı devir işleminden kurtulmak amacıyla yasal mevzuatta külli halefiyet ilkesi benimsenmiştir (Göktuna, 2011:64).

1.3.1.4.4. Ortaklık Hakkının Devamlılığı İlkesi

Birleşme işlemi, bir değişim oranına göre, devrolunan şirketin ortaklarınca devralan şirkete aktarılan malvarlıkları karşılığında devralan şirket paylarının kendiliğinden iktisap edilmesiyle gerçekleşmektedir (TTK, Md. 136). Birleşmeye katılan şirket ortakları, katılan şirket sermayesine karşılık gelmek üzere ve hesaplama sonucunda belirlenen değişim oranına göre, kendiliğinden birleşilen şirketin ortakları olmaktadır. Bu duruma ortaklığın devamı ilkesi denmektedir (Savcı, 2019:215). Birleşmede pay sahipleri devralan şirket yapısı altında toplandıkları için devrolunan şirketin pay sahipleri devralan şirketten pay almaktadırlar. Böylelikle devrolunan şirketteki pay sahipleri devralan şirkette yeni bir ortaklık elde etmektedir. Bu duruma birleşmede pay sahipliğinin devamlılığı denilmektedir (Susuz, 2023:209-210). Ortaklık hakkının devamlılığı ilkesi, devrolunan şirketteki her bir ortağın paylarının değerini karşılayacak ve birleşme anına kadar olan devrolunan şirketteki payının verdiği haklarına eşit şekilde hakları içeren şirket payını istemeye hakkı olduğu anlamına gelmektedir (Bozkurt, 2012:295-296). Malvarlığı ve ortaklık hakları kendiliğinden, yeni şirkete birleşme işleminin ticaret siciline tescili ile başka bir işleme ihtiyaç duymadan intikal etmektedir (Develi, 2013:445). Şirket birleşmelerinde en temel özelliklerinden

biri feshedilmiş şirketlerdeki pay sahipliğinin devralan şirkette devam etmesidir (Dönmez, 2021:40).

1.3.1.4.5. Alacaklıların Korunması İlkesi

Borçlar ya da bu borçları doğuran sebepler birleşme kararının ilanından önce oluşmuş ise birleşmeden önce devrolunan şirket borçlarından sorumlu olan ortaklar birleşme sonrasında da bu borçlarla ilgili sorumludurlar. Bu borçlarla ilgili ortakların sorumluluklarına ilişkin istemler için zamanaşımı süresi birleşme kararın ilanından itibaren 3 yıldır (TTK, Md. 158). Birleşmenin yasal olarak geçerlilik kazanmasından itibaren, birleşmeye taraf olan şirketlerin alacaklıları 3 ay içinde istemde bulundukları takdirde devralan şirket tarafından bu alacaklar teminat altına alınır (TTK, Md. 157). Alacakların korunmasına ilişkin alınacak tedbirler; tasfiye yapılmaması sebebiyle alacaklıların durumunun kötüleşmesini önleyici veya alacaklıları, borçlunun değişmesinin olumsuz sonuçlarına karşı koruyucu niteliktedir (Değirmenci, 2011:59). Birleşme sonucunda ortaklık hakkının devamlılığı ilkesi, alacaklılar açısından özellikle devralan şirketin sermaye, devrolunan şirketin şahıs şirketi olması olasılığında önemli olmaktadır. Şahıs şirketlerinde borçlarından dolayı sınırsız sorumluluğu olan ortakların birleşme sonucunda, sermaye şirketlerinde sınırlı sorumlu duruma gelmesiyle alacaklılar açısından riskli bir durum teşkil etme olasılığına karşı TTK'nın 158 maddesinde yer alan hüküm ile bu borçların ya da borçları oluşturan nedenlerin birleşme kararının ilanından önce oluşmuş olması koşuluyla ortakların sorumluluklarının zamanaşımı süresi birleşme kararının ilanından itibaren 3 yıldır (Demir A., 2013:19).

1.3.1.4.6. Türler arası Serbest Birleşme İlkeleri

Türk Ticaret Kanunu'nun 137. maddesine göre sermaye şirketleri; sermaye şirketleriyle, kooperatiflerle ve devralan şirket olmaları şartıyla, kollektif ve komandit şirketlerle birleşebilirler. Şahıs şirketleri; şahıs şirketleriyle, devrolunan şirket olmaları şartıyla, sermaye şirketleriyle, devrolunan şirket olmaları şartıyla, kooperatiflerle birleşebilirler. Kooperatifler; kooperatiflerle, sermaye şirketleriyle ve devralan şirket olmaları şartıyla, şahıs şirketleriyle birleşebilirler. Ayrıca, kanunda yer almamakla birlikte, bir ticari işletme madde 191/1 hükmünce bir ticaret şirketiyle devrolunan olmak koşuluyla birleşebilir (Pulaşlı, 2021:75). Ticaret Kanunu'nda listede bulunmayan

birleşmeler geçersiz olmaktadır. Planlanan birleşme kanundaki listede yoksa, ilk aşamada planlanan birleşme listeye uygun hale getirilir ve ikinci aşamada birleşme gerçekleştirilir (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:100). Türler arası serbest birleşme ilkeleri, aynı türde olmadıkları halde anonim şirketler, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler, limited şirketler, kollektif şirketler, komandit şirketler ve kooperatiflerin birbirleriyle birleşmelerine izin vermektedir (Gültek, 2018:58).

Tablo 1. TTK'ya Göre Geçerli Birleşmeler

	Şahıs Şirketleri	Sermaye Şirketleri	Kooperatifler
Şahıs Şirketleri	Birleşebilir.	Devrolunan şirket olma şartı ile birleşebilir.	Devrolunan şirket olma şartı ile birleşebilir.
Sermaye Şirketleri	Devralan şirket olma şartı ile birleşebilir.	Birleşebilir.	Birleşebilir.
Kooperatifler	Devralan şirket olma şartı ile birleşebilir.	Birleşebilir.	Birleşebilir.

Kaynak: TTK, Md. 137; Akçin, 2021: 26

1.3.1.5. Birleşme Türleri

TTK'nın 136. maddesi gereğince; şirketler devralma şeklinde birleşme ya da yeni kuruluş şeklinde birleşme yoluyla birleşebilirler.

1.3.1.5.1. Devralma Şeklinde Birleşme

Devralma şeklinde birleşme bir şirketin diğerini devralmasıdır (TTK, Md.136). Birleşilen şirket varlığını devam ettirirken katılan şirketler ise malvarlıkları tasfiye edilmeksizin bir bütün halinde birleşilen şirketin bünyesine dahil olmaktadır. İşlemler tamamlandığı zaman katılan şirketlerin tüzel kişilikleri sona ermektedir (Savcı, 2019:216). Devralma yoluyla birleşmede, birleşmeye katılan şirketlerden biri tüzel kişiliğini kaybetmeden kalarak diğer şirket veya şirketleri bünyesine almaktadır. Bu şirket bünyesine katılan diğer şirketler ise dağılıp, tasfiye edilerek tüzel kişiliğini yitirmektedirler (Otlı, 2013:269). Devralma şeklinde birleşmede, birleşilen şirket varlığını sürdürürken katılan şirketlerin ise malvarlığı tasfiye edilmeksizin bir bütün halinde birleşilen şirketin bünyesine dahil olmaktadır (Savcı, 2019:216). Devrolunan şirket ortaklarının haklarını koruyabilmek için devralan şirket devralma yoluyla birleşmede sermayeyi gereken düzeyde artırmak zorundadır (TTK, Md. 142).

1.3.1.5.2. Yeni Kuruluş Şeklinde Birleşme

Yeni kuruluş şeklinde birleşme, şirketlerin yeni bir şirket bünyesinde bir araya gelmeleridir (TTK, Md. 136). Yeni kuruluş şeklinde birleşme ile sona eren şirketlerin tüm hakları, malvarlıkları ve yükümlülükleri bir bütün halinde yeni kurulan şirkete geçmektedir ve tüzel kişiliklerini kaybeden şirketler ticaret sicilinden silinerek sona ermektedirler (Dönmez, 2021:75). Bu tür birleşmelerde birleşmeye katılan tüm taraflar devrolunan şirket konumundadır. Birleşme işlemine katılan ticaret şirketlerinin tümü birleşme işlemi sonunda sona ermektedir, bu ticaret şirketlerinin malvarlıkları birleşme sonucunda kurulacak olan yeni ticaret şirketine intikal ederken pay sahipleri de yeni kurulacak olan şirkette pay sahibi olmaktadırlar. Devralma şeklindeki birleşmeden temel farkı yeni kuruluş şeklinde birleşme işlemleri sırasında devralan şirketin henüz kurulmamış olmasıdır (Şimşek Y., 2022:15). Yeni şirket kurma yoluyla birleşmede birleşen şirketler tasfiye edilerek yeni bir şirket kurulmaktadır (Sağlam & Şengel, 2016:304). Ancak, bu gerçek anlamda bir tasfiye değildir. Birleşen şirketlerin varlıkları ve borçları aynı değer üzerinden veya üzerinde anlaşılan yeni değerleriyle kurulacak olan yeni şirkete devredilmektedir (Otlu, 2013:279). Tasfiyeden kastedilen dağıtılan şirket ya da şirketlerin tüm aktif ve pasiflerinin devir şartlarında yeni şirkete aktarılması işlemidir. Tasfiyedeki gibi tasfiye memurunun tayin edilmesi, varlıkların nakde çevrilmesi borçların ödenmesi ile ilgili bir süreç değildir (Kavak Ş., 2006:245-246). Yeni kuruluş şeklinde birleşme işleminde TTK ve KK'nın aynı sermaye konulmasına ilişkin düzenlemeler ve asgari ortak sayısı hükümleri hariç olmak üzere diğer maddeler yeni şirketin kuruluşuna uygulanmaktadır (TTK, Md. 143).

1.3.1.6. Şirket Birleşmelerinde Ödeme Yöntemleri

Birleşme sonrası getiriler satın almanın türüne ve ödeme şekline göre değişebilmektedir (Çıtak & Kaplan Yıldız, 2007:292). Birleşme ve devralma işlemlerinde farklı ödeme yöntemlerinin kullanılması alıcı ve satıcı şirketler için farklı getiriler sağlamaktadır ve hisse senedi sahiplerinin getirileri de bu durumdan etkilenmektedir (Hamamcıoğlu, 2006:37). Şirket birleşmelerinde genelde kullanılan ödeme yöntemleri olarak; nakit ödeme, hisse senedi trampası, tahvil ve imtiyazlı hisse senedi ile ödeme, gelecekteki kazançlara göre ödeme, borçlanma ile ödeme, yüksek getirili tahvil ihracı ile ödeme yöntemleri öne çıkmaktadır (Karacan, 2021:85). Birleşme

işlemi için alıcı hedef şirkete bunların bileşiminden oluşan bir teklif de götürebilir (Aytekin, 2016:54).

1.3.1.6.1. Nakit Ödeme Yöntemi

Nakit ödeme yöntemi, başka bir şirketin hisselerini ve varlıklarını satın almak için kullanılan en yaygın ve en basit ödeme şeklidir. Birleşme ve satın alma işlemlerinde kullanılan nakit, devralan şirket tarafından iç kaynaklardan ya da ek borç yoluyla sağlanabilir. Nakit ödeme yönteminin en büyük avantajı kurumsal kimlik ve sahiplik yapısının değişmeden kalmasıdır (Sankar & Leepsa, 2018:174). Bu yöntemde, alıcı şirket tarafından hedef şirketin hisseleri nakit olarak satın alınmaktadır. Ancak nakdin nereden elde edileceği ayrı bir sorun olarak belirlemektedir. Bu durumda hedef şirketin nakit ve nakit benzeri varlıklarının durumu önemlidir. Hedef şirketteki nakit ve nakit benzeri varlıkların fazlalığı alıcı şirketin yapacağı nakit ödeme için güveneceği bir fon kaynağı anlamına gelmektedir (Şahin & Yılmaz, 2010:70). Nakit ödeme yönteminin satıcı şirket hissedarlarının üzerinde oluşturacağı en önemli olumsuzluk, birleşme sonrası sağlanacak olan avantajlardan faydalanamamalarıdır. Diğer taraftan ise, satıcı şirket hisselerinin nakit olarak alınması sebebiyle, satıcı şirket hissedarlarınca satış sonucunda elde edilen sermaye kazancı üzerinden vergi ödenmesi gerekmektedir (Özsayın, 2007:37). Nakit ödeme yönteminde satış işlemlerinin akışı kolaylaşmaktadır. Satış sözleşmesinde hissedarların hisseleri karşılığında ne kadar alacakları belirtildiğinden dolayı itiraz edip etmeyecekleri hızlı bir şekilde tespit edilmektedir. (Arı, 2010:53). Şirketler çoğunlukla gerçek ya da potansiyel rakiplerin var olması, hızın önem kazandığı hallerde nakit ödeme yöntemini tercih etmektedirler (Sözeri, 2009:33).

1.3.1.6.2. Hisse Senedi Trampası

Hisse senedi değişimi ile ödeme yöntemi, devralan şirketlerin, anlaşmanın satın alma karşılığı olarak hedef şirkete kendi öz sermaye payını ihraç ettiği nakit olmayan bir ödeme yöntemidir (Sankar & Leepsa, 2018:175). Alıcı işletmenin kendisine ait olan hisselerinin hedef işletmenin hisse senetlerinin mülkiyetini devralması karşılığında vermesi ile gerçekleştirilen ödeme biçimidir. Bu ödeme yönteminin kullanılması durumunda ek finansman kaynağına ihtiyaç olmamaktadır (Erbeyler, 2022:61). Birleşmeler ve satın almalarda çok büyük finansal kaynağa ihtiyaç vardır. Şirketlerin birleşme ve satın almalar için yeterli kaynağı temin edemediği hallerde şirketin

hisselerini verme yoluna gidilebilir. Şirket hisseleri verildiğinde, hedef şirket ortakları, birleşmeden sonra şirketin varlığını sürdürmesi durumunda hedef şirket ortağı, varlığını sürdürmemesi durumunda ise yeni kurulan şirket ortağı olmaktadırlar (Gülmez, 2006:30; Maruflu, 2010:29). Alıcı şirketin sermaye artırımını yaparak çıkarmış olduğu yeni hisse senetleriyle, hedef şirketin hisse senetleri değişim yapılarak herhangi bir finansman sorunu yaşanmadan hedef şirketin satın alımında kullanılmaktadır (Şahin & Yılmaz, 2010:71). Devralma yoluyla yapılan birleşmelerde devralınan şirketin ortaklarına hisse senedinden başka nakit ya da borçlanma araçlarıyla ödeme mümkün olmakla beraber, yaygın olarak kullanılan ödeme yöntemi ise devralan şirketin sermayesini temsil eden hisse senetleri ile ödemedir. Bunun için devralan ortaklık, hedef şirkete verilecek olan payların tutarı kadar sermaye artırımını yapmaktadır (Sezer, 2012:27). Yapılan çalışmalara göre, ödemenin nakit yapılması durumunda pozitif anormal getiri elde edilirken, hisse senedi ile yapılması durumunda negatif anormal getiri elde edilmesi yaygındır (Çıtak & Kaplan Yıldız, 2007:292). Bu durumun sebebi, piyasalar tarafından hisse senedi değişimi yoluyla bir şirketin satın alınması işleminin yöneticilerin hisse senetlerinin olduğundan daha fazla değerlendirilmiş olduğuna inandığı ve bu durumun hisse senetleri fiyatlarında bir düzeltmeye yol açmasıdır (Hamamcıoğlu, 2006:38). Hisse senedi değişimi ödeme yönteminde önemli olan konu, birleşmenin tarafları olan şirketler arasındaki değişim oranının belirlenmesidir. Hisse senedi değişim yöntemi ödeme yöntemi olarak kullanılacaksa birleşme görüşmelerinin başında hisse senedi değişim oranının görüşülerek birleşmeye taraf olanlar arasında anlaşmanın sağlanması gerekmektedir (Şahin İ., 2011:72). Hisse senedi değişimi ile yapılan birleşme işlemlerinde alıcı şirket bakımından vergilendirmenin olmaması sebebiyle şirkette finansman sorunu oluşmamaktadır ve alıcı şirket sermaye artırımını yoluyla hedef şirketi almaktadır (Ünver, 2014:8). Hisse senedi ile ödeme yönteminde her iki şirketin hisse senetlerinin hangi oranda el değiştireceğini gösteren değişim oranının hesaplanması gerekmektedir (Arpacık, 1998:67). Değişim oranı; satın alan firmanın hisse senetlerinin satın alınan firmanın hisse senetleriyle değiştirilmesi oranıdır (Okka, 2015:641).

1.3.1.6.3. Tahvil ve İmtiyazlı Hisse Senedi ile Ödeme

Tahvil ya da diğer imtiyazlı borçlanma araçları daha az riskli kabul edildiğinden genellikle büyük şirketler tarafından uygun maliyetli olarak çıkarılabilmekte ve kredi

maliyetleri azaltılmaktadır (Erbeyler, 2022:62). Alıcı şirketler, borç senetleri çıkararak birleşme ve satın almaları finanse edebilmektedirler. Borç senetlerinin özelliklerine göre birçok türü bulunmaktadır. Alıcı şirketlerin birleşme ve satın almaların finansmanında en yoğun kullandıkları borç senetleri kupon ödemeli tahviller ve hisse senedine çevrilebilir tahvillerdir (Uzun, 2010:58). Halka arz etmek suretiyle çıkarılan tahvillerin maliyeti, satıcı şirket hissedarlarına verilecek tahvillerin maliyetinden yüksek olduğundan birleşmelerde satıcı şirket hissedarlarına doğrudan tahvil vermek tasarruf sağlamış olmaktadır ve alıcı şirketin likiditesinin korunmasını sağladığından nakit ödeme yöntemine göre daha avantajlıdır (Özsayın, 2007:37). Alıcı şirket tarafından tahvil ile ödeme yönteminin avantajı, yapılan faiz ödemelerinin vergi avantajı sağlaması ve temettü ödenmemesidir. Hedef şirket hissedarları bakımından ise gelecek performansı açısından riskli bir şirketin hisse senetlerine yapılacak olan yatırım yerine, gelecek getirilerinden emin olabilecekleri bir tahvile yatırım yapmalarıdır (Şahin İ., 2011:75). Birleşmelerde imtiyazlı hisse senetleri, temettü ödemelerinin sabitleştirilmiş olması, herhangi bir vergi avantajı sağlamaması sebebiyle tahviller kadar sık kullanılan bir ödeme yöntemi değildir. Devrolunan şirket tarafından ise, oy hakkı tanınmayan bir menkul kıymettir (Yelkenci, 2006:41).

1.3.1.6.4. Gelecekteki Kazançlara Göre Ödeme

Gelecekteki kazançlara göre ödeme yönteminde hedef şirkete ödenebilecek tutar ödenmektedir, kalan kısım birleşme sonrasında oluşan yeni şirketin elde edeceği kazançlardan ödenmektedir (Elmas, 2007:40). Hedef firmanın yönetimi tarafından kabul görmesi durumunda, birleşmelerde uygulanan bu yöntemde alıcı firma hedef firmanın iktisap edilmesinde ödenecek tutarın belli bir kısmını gelecekte elde edeceği kazançlardan karşılamaktadır (Şahin & Yılmaz, 2010:72). Gelecekteki kazançlara göre ödeme yönteminde şirkete değerinden fazla ödeme yapma olasılığı düşük olduğundan devralınan şirketin risklerini düşürmektedir (Yelkenci, 2006:42).

1.3.1.6.5. Borçlanma ile Ödeme

Birleşme ve satın alma işlemlerinde borçlanma ile ödemede, alıcı firma hedef firmayı büyük tutarlarda borçlanarak almak durumunda kalmaktadır. Hedef şirketin hisse senetleri birleşme ya da satın alma sonrasında menkul kıymet piyasasında işlem görememektedir. Finansmanın oldukça büyük bir bölümü borçlanma ile temin

edilmektedir (Tırlı, 2015:26; Gürdal, 2018:34). Şirketin borçlanma yoluyla finansmanı tercih edebilmesi için ödemeyi yapacak olan Şirketin kredi itibarının yüksek olması gerekmektedir (Sözeri, 2009:32). Satın alan Şirketin yeteri kadar nakdi olmaması durumunda banka kredisi ile satın alma yoluna gidilebilir. Hatta kredi kullanırken satın alacağı Şirketin varlıklarını ya da gelecekte sağlayacağı nakit akımlarını teminat gösterebilir (Arpacık, 1998:67). Devralma işleminin finansmanı büyük ölçüde borç alınan fonlarla sağlandığından, borçlanma ile ödeme yönteminin adı buradan gelmektedir (Aytekin, 2016:57).

1.3.1.6.6. Yüksek Getirili Tahvil İhracı Yoluyla deme

Tapon tahviller olarak da isimlendirilen yüksek getirili tahvil ihracı yoluyla ödemede, bu tahviller borçlanarak satın alma işlemlerinde kullanılan bir ödeme yöntemidir. Yatırımcılara yüksek getiri sağlayan ancak derecelendirme kuruluşları tarafından yatırım yapılabilir seviyesinin altında değerlendirilen tahvillerdir (Tırlı, 2015:27). Düşük yatırım derecelendirilmesi ve görece yüksek riskli Şirketler tarafından çıkarılan yüksek getirili tahviller, 1980’li yıllarda birleşme işlemlerinde finansman kaynağı olarak sıkça kullanılmıştır. Genellikle Şirketlerin daha büyük Şirketler ile birleşmelerini olanaklı hale getirmek için ihraç edilmektedirler (Yelkenci, 2006:42).

1.3.1.7. Şirket Değerlemesinde Kullanılan Yöntemler

Şirket değerlemesinde kullanılan yöntemler farklı araştırmacıların farklı gruplama yöntemleri kullandığı tespit edilmekle birlikte aktif bazlı, piyasa bazlı, gelir bazlı ve alternatif Şirket değerleme yöntemleri şeklinde yapılan gruplamanın genel kabul gördüğü söylenebilmektedir (Karacan, 2021:110).

1.3.1.7.1. Aktif Bazlı Değerleme Yöntemleri

Aktif bazlı değerleme yöntemlerinde Şirketin değeri, Şirketin varlık ve ykmllklerinin kayıtlara yansıyan edinme değerleri dikkate alınarak belirlenmektedir. Şirketin değer tespitinde dikkate alınacak unsurlar Şirketin bilanço bilgilerinden temin edilmektedir (Gündüz, 2022:148). Bu yaklaşıma göre Şirketin aktiflerinin bir değerlemesi yapılarak Şirket değeri tespit edilmektedir (Bağlama, 2017:43).

Defter Değeri Yöntemi: Defter değeri; İşletmenin varlıklarından borçlarının çıkarılmasıyla elde edilen değerdir (Mert, 2019:29). Bir şirketin değerinin tespit edilmesinde kullanılabilecek en basit yöntemdir. Şirketin sahip olduğu varlıklardan şirketin tüm borçları düşülerek şirket değeri hesaplanmaktadır (Elmas, 2015:310). Bir şirketin defter değeri ya da net değeri bilançoda belirtilen özkaynakların değeridir. Bu miktar aynı zamanda toplam aktifler ve pasifler arasındaki fark, yani şirketin toplam mal ve haklarının üçüncü şahıslarla olan toplam borçlarından fazlasıdır (Fernandez, 2007:4). Bilanço kalemlerinden hesaplanan ve belirli bir tarihte kaydedilmiş olan varlıkların muhasebe kayıtlarına göre belirlenmiş değeridir (Arı, 2010:68). Şirketlerin değerlemesinde ilk dikkate alınan değer defter değeridir. Defter değerinin, doğrudan şirket bilgilerinden elde edilmesi, yazılı olması, kaynağının belli olması sebebiyle önemli bir değerdir (Turan, 2014:110). Defter değeri, şirketin belirli bir tarihteki, tarihi verilere dayalı muhasebe değerlerini gösterdiğinden dolayı, uzun bir süre enflasyonun yaşandığı piyasalarda, cari değerleri göstermekte başarısız olmaktadır. Enflasyonun neden olduğu bu aşınma, değeri olduğundan düşük göstermektedir (Bağlama, 2017:44).

Net Aktif Değer Yöntemi: Bu yöntemde, bir şirketin piyasa değeri, o şirketin gerçek değeri ile borçlarının gerçek değeri arasındaki farka eşittir ve varlıklar ile borçların değerleri arasındaki fark şirketin özsermayesini göstermektedir (Yaslıdağ, 2021:90). Net aktif değer en basit anlamıyla varlıkların cari piyasa şartlarında satılması halinde elde edilebilecek nakit miktarı olarak tanımlanabilir. Varlıkların normal şartlar altında satılmaları halinde elde edilecek gelirlerden, yapılan giderlerin çıkarılması ile net aktif değer bulunmaktadır (Arı, 2010:64; Aydın, Başar, & Coşkun, 2015:508). Net aktif değer, söz konusu şirketin varlıklarının cari değerinden borçlarının cari değerinin çıkarılması ile bulunan değerdir (Cingöz, 2014:17). Varlık ve yükümlülüklerin değerleri piyasa değerine göre düzeltildiğinde düzeltilmiş net değer elde edilir (Fernandez, 2016:3).

İşleyen Teşebbüs Değeri Yöntemi: İşletmenin bir bütün olarak devredilmesi durumunda bulunacak olan değerdir. İşletmenin maddi varlıklarının yanında maddi olmayan varlıklarının değeri de vardır. Bir işletmenin işleyen teşebbüs değeri, piyasa değeri ve defter değerinden yüksektir. Bunun sebebi işleyen teşebbüs değeri bulunurken maddi olmayan varlıkların değerinin de hesaplanmasıdır (Elmas, 2016:311). Firmanın

fiziki varlıklarının değerine ilaveten, insan kaynaklarının niteliği, müşteri portföyü, piyasa gücü, tedarikçi ve dağıtıcılar ile geliştirdiği ilişki, bir iş organizasyonu olarak yönetim, işçi ve işveren ile çevre ilişkileri hususunda sağladığı uyum gibi birçok sosyo-ekonomik faktörün birlikte oluşturduğu maddi olmayan değeri de bulunmaktadır. Böylelikle faaliyette bulunan bir firmanın gerçek değeri, maddi ve maddi olmayan varlıklarının bir bütün olarak oluşturduğu değer işleyen teşebbüs değeridir (Sarıaslan & Erol, 2014:354).

Tasfiye Değeri Yöntemi: Tasfiye değeri, aktif kalemlerin satışlarından elde edilen tutarlardan, borçlarla ilgili komisyon, işsizlik tazminatları, değer artışı nedeniyle ödemesi yapılan vergiler düşüldükten sonraki kazanılan tutar karşılığıdır (Aksu, 2022:100). Şirketin tasfiye sürecinde bütün varlıklarının satılıp borçlarının ödenmesinden sonra kalan değeridir (Karaa, 2019:11). Tasfiye değeri olarak cari değerler dikkate alınmakta iken defter değeri olarak tarihi maliyetler dikkate alınmaktadır (Maruflu, 2010:28). Tasfiye değeri, şirketin tasfiye edilmesi, yani varlıklarının satılması ve borçlarının ödenmesi durumundaki değeridir. Bu değer, işletmenin tasfiye giderlerinin düzeltilmiş net değerden düşülmesiyle hesaplanır (Fernandez, 2007:5).

Borsa Değeri Yöntemi: Borsada işlem gören şirketlerin değerini yansıtan borsa değeri yönteminde, şirket değeri borsada oluşan arz ve talebe göre belirlenmektedir. Şirketin hisse senetlerinin borsa değerinin hisse senedinin çarpılmasıyla oluşan değer şirket değerini oluşturmaktadır. Borsa değeri aynı zamanda şirketin piyasa değeridir (Gündüz, 2022:151). Bir varlığın piyasa şartlarındaki arzına ve talebine göre belirlenen değerdir (Çelik, 2021:380). Borsa değeri için şirketin hisselerinin rahatlıkla alınıp satıldığı bir ortamın olması gerekmektedir (Gökmen, 2017:15).

1.3.1.7.2. Piyasa Bazlı Değerleme Yöntemleri

Piyasa bazlı değerlendirme yöntemleri, şirketin piyasalarda yer alan daha önceki dönemlerde satılan benzeri niteliklerde olan şirketlerle, şirkete ait menkul kıymetler ve mülkiyet haklarıyla karşılaştırılmasının yapılmasıdır (Aksu, 2022:100).

Fiyat Kazanç Oranı Yöntemi: Firma değer tespitinde en sık olarak kullanılan oran Fiyat/Kazanç oranıdır. İşletmenin, hisse senedi başına elde edilecek net karına

karşılık yatırım yapanların hisse senetlerini almak için ne kadar ödeme yapmaya razı olduğunu gösteren bir orandır. Hisse senedi piyasa değerinin, hisse senedinin kazancının kaç katı olduğunu göstermektedir (Elmas, 2016:296). Hisse senedinin gerçek bir fiyata sahip olup olmadığını göstermektedir. Bir hisse senedinin cari piyasa fiyatının en son yıla ait hisse başına düşen kara bölünmesi ile hesaplanmaktadır (Yaslıdağ, 2016:88). Bu oran sayesinde şirketlerin hisse senedini satın almak için her bir hisse başına düşen kara karşılık ne kadar ödeme yapması gerektiğini gösterir (Toroslu & Durmuş, 2016:171). Net karı gösterge olarak alması Fiyat/Kazanç oranı yönteminin en önemli eksikliğidir. Bu sebeple farklı muhasebe uygulamalarından etkilenen net kar tutarlarına bağlı tahminler ile faaliyet dışı giderleri ve gelirleri fazla olan şirketler için bu oran yanıltıcı olabilmektedir (Konak, 2016:46). Pazarın, aday şirketin karlılığını ve mali gücünü ne şekilde değerlendirdiğini gösterir ve aynı iş kolundaki diğer şirketlerin Fiyat/Kazanç oranlarıyla karşılaştırma imkânı vermektedir (Okka, 2015:646).

Firma Değeri/ Faiz, Amortisman ve Vergi Öncesi Kar (FAVÖK) Yöntemi:

Firma Değeri/FAVÖK oranı son yıllarda yoğun bir şekilde analistler tarafından kullanılmaktadır. Bu oranın analizinde; Faiz, Amortisman ve Vergi Öncesi Kar (FAVÖK) ile şirketin piyasa değeri arasında bağ kurularak toplam pazar değeri ya da hisse senetlerinin piyasa değeri tespit edilmeye çalışılmaktadır (Cingöz, 2014:74; Bağlama, 2017:41-42). Firma Değeri/FAVÖK oranı şirketin var olan durumunun objektif bir şekilde değerlendirilmesini sağlamaktadır ve bu oran ile şirketin içinde bulunduğu finansal durumun net bir şekilde görülmesi amaçlanmaktadır (Yaslıdağ, 2021:100).

Piyasa Değeri/Defter Değeri Yöntemi: Şirketin piyasa değerinin özkaynaklarının kaç katı olduğunu belirten orandır (Ceylan & Korkmaz, 2018:80). Şirketin özkaynağı, toplam varlıklardan borçların çıkarılmasıyla bulunmaktadır. Borçların çıkarılmasıyla şirketin sahiplerine kalacak olan yaklaşık değeri belirtmektedir (Konuk, 2006:57). İşletmelerin Piyasa Değeri/Defter Değeri oranının, aynı faaliyet kolunda faaliyet gösteren işletmeler için aynı olduğu hipotezinden yola çıkılarak işletme değeri saptanmaktadır (Aydın, Başar, & Çoşkun, 2015:517). Bu oran sayesinde şirketlerin her bir hisse senedi başına düşen özsermayesine karşılık, hisse senedini satın almak için ödenmesi gereken tutarı gösterir (Toroslu & Durmuş, 2016:173). Finans

sektöründe faaliyette bulunan işletmeler tarafından ağırlıklı olarak kullanılan bir orandır. Yüksek enflasyonun olduğu dönemlerde, şirketin açıkladıkları kar tutarlarının şirketin gerçek kazancını doğru olarak yansıtmayacağı gerçeğiyle Piyasa Değeri/Defter değeri oranının şirket değerlemesinde kullanılması mantıklıdır (Elmas, 2016:300). Yatırımcıların şirketi nasıl değerlendirdiğine dair bir göstergedir (Yaslıdağ, 2016:89).

Piyasa Değeri/Net Aktif Değer Yöntemi: Şirketin piyasada oluşan hisse senedi fiyatının şirketin net aktif değerine bölünmesiyle bulunan orandır. Net aktif değer şirketin aktifindeki değerden yükümlülüklerin çıkarılmasıyla bulunur (Gündüz, 2022:155). Net aktif değer, varlıkların cari piyasa şartlarında satılmaları halinde elde edilebilecek nakit tutarını ifade etmektedir (Öztepe & Beylik, 2014:120). Net aktif değer, defter değeri yönteminin düzeltilmiş biçimidir. İşletme, bilanço kalemlerinin cari piyasa fiyatlarıyla yeniden değerlemesi yapılarak düzeltilmiş defter değeri elde edilmektedir (Çelik, 2021:396).

1.3.1.7.3. Gelir Bazlı Değerleme Yöntemleri

Gelir bazlı değerlendirme yöntemleri, şirket değerinin, gelecekte sağlanacak olan faydaların bugünkü değerlerine göre belirlendiği görüşüne dayanır. Şirketlerin ileriki dönemlerinde elde edecekleri gelirleri ve nakit akışlarını temel alan değerlendirme yöntemlerini kapsamaktadır (Sucu, 2017:53). Gelir bazlı değerlendirme yöntemlerinde esas alınan unsur bir şirketin gelecekte yaratması beklenen olası nakit akımlarıdır (Çırak, 2018:23).

İndirgenmiş Nakit Akım Yöntemi: Beklenen işletme değerini hesaplama yöntemlerinden biri de indirgenmiş nakit akım yöntemidir. Bu yöntem, iskonto edilmiş nakit akışlarının hesaplandığı uzun vadeli finansal planlara dayanmaktadır. Uzun vadeli bir finansal plana dayalı olarak herhangi bir noktada işletme değerinin tahmin edilmesini sağlamaktadır (Honkova, 2017:2). Bu yöntemde, varlığın değerinin ileride o varlıktan beklenen nakit akışlarının, bu nakit akımlarının riskliliğini yansıtan bir oranda indirgenmiş bugünkü değeridir (Damodaran, 2005:696). Firmaların değerini belirlemede en yaygın olarak kullanılan yöntem olarak kabul gören yöntem indirgenmiş nakit akım yöntemidir. Çünkü, bir finansal varlığın piyasa açısından değeri, ileride o varlıktan beklenen net nakit akışlarının bugünkü değerlerinin bulunmasıyla oluşan değerdir (Sarıaslan & Erol, 2014:355). Bu yöntemde getiri olarak net nakit akışları esas

alınmaktadır. İşletmenin gelecekte elde edeceği serbest nakit akışları planlanmaktadır. İşletmenin belirli dönemde elde edeceği nakit girişleri ve nakit çıkışları arasındaki fark net nakit akışı olarak tanımlanmaktadır. Serbest nakit akışları hesaplandıktan sonra, bu nakit akışları sermaye maliyetini yansıtan iskonto oranı ile bugüne indirgenmektedir (Karapınar & Ayıkoğlu Zaif, 2016:375). Şirketin gelecekte üreteceği nakit akımlarının tahmin edilerek şirketin değeri belirlenmeye çalışılır ve daha sonra söz konusu nakit akımlarının riskine göre gerekli getiri ile iskonto edilir. Bir şirketin hisselerinin değeri hisse sahipleri için nakit akışı yaratma kapasitesinden gelmektedir. Sonuç olarak bir şirketi değerlemenin en uygun yöntemi gelecekte beklenen nakit akımlarının iskonto edilmesidir (Fernandez, 2016:9). Şirket değeri belirlenirken diğer yöntemler şirketlerin geçmiş veya cari dönem performansına dayalı iken, indirgenmiş nakit akımları yöntemi ise şirketlerin gelecekteki performansına dayalı olduğundan indirgenmiş nakit akımları yöntemi ile işletmenin değeri daha doğru ölçülebilmektedir (Aktaş M., 2014:17). İndirgenmiş nakit akım yöntemleri değerlendirme yöntemi, nakit akışının türüne göre şirkete serbest nakit akımları yöntemi, özsermayeye serbest nakit akımları yöntemi ve indirgenmiş kâr payı yöntemi olarak üç şekilde uygulanmaktadır (Çelik, 2021:388). Şirkete serbest nakit akımları yöntemi, hissedarların ne kadar aldığına bakılmaksızın beklenen serbest nakit akışlarına dayanmaktadır (Türkel Keskin, 2021:12). Firmaya serbest nakit akışı, hissedarlar, tahvil sahipleri ve imtiyazlı hissedarlar dahil olmak üzere firmadaki tüm alacak sahiplerine olan nakit akışlarının toplamıdır. Bu yöntemde şirket değeri, işletme nakit akışından sermaye harcamalarının çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır (Işık, 2010:9). İndirgenmiş nakit akım yöntemlerinden en kapsamlısı şirkete serbest nakit akımları yöntemidir. Bu yöntemde hem ortaklara hem de işletme varlıkları üzerinde hak sahibi olan alacaklılara da yapılan nakit akışlar hesaba katılmaktadır (Çelik, 2021:391). Şirkete serbest nakit akımları yöntemini kullanmak işletme değerini, özsermayeye serbest nakit akımları yöntemini kullanmak özsermaye değerini vermektedir. Devralan şirket genellikle tüm yükümlülükleri, borçları ve özsermayeyi devraldığından şirkete serbest nakit akımları yöntemi öz sermayeye serbest nakit akımları yönteminden daha uygundur (Steiger, 2010:5). Özsermayeye serbest nakit akımları yöntemi, hissedarların kullanabileceği nakit akışlarının iskonto edilmesinden oluşmaktadır (Türkel Keskin, 2021:13). Bu yöntemde serbest nakit akımları, gerçek kar payları yerine potansiyel kar paylarının iskonto edilmesi

yöntemidir (Damodaran, 2005:713). Tüm yeniden yatırım harcamaları ve borçların ödemesi yapıldıktan sonra kalan nakit akımı öz sermayeye yönelik serbest nakit akımını tanımlamaktadır (Talaycı, 2021:27). Özsermayeye serbest nakit akımları, işletmenin faiz, borç, ana para taksit ödemelerini gerçekleştirdikten sonra, işletmenin hali hazırda olan varlıklarının devamlılığını sağlamak ve ilerideki büyümeyi gerçekleştirebilmek amaçlı işletmeye yeni varlıklarının alınabilmesi açısından duran varlık edinimi için yapılan ödemelerden sonra kalan nakit akış değeri olarak belirtilmektedir (Güler, 2010:47). Bu yöntemde kaldıraçlı özsermaye maliyeti kullanılarak bir şirketin tahmin dönemi ve sonrasında ortaklara dağıtabileceği net nakit akımlarını bugüne indirgenmektedir. İşletmenin ortaklarına gelecek yıllardaki dağıtabileceği nakit akışlarını, tahmini finansal tablolar üzerinden oluşacak olan nakit akışları içinden belirlemek bu yöntemin temel dayanağıdır. (Bıçak, 2016:32-33). Bu yöntemin uygulanmasında, sadece özsermaye sahiplerinin gelecekte elde etmesi beklenen nakit akımları dikkate alınmaktadır. Bu sebeple, bu nakit akımlarının bugünkü değerleri hesaplanırken işletmenin özsermaye maliyetinin iskonto oranı olarak kullanılması gerekmektedir (Duran & Ece, 2010:193). Özsermayeye nakit akımları yöntemi, yalnızca özkaynak sahiplerine nakit akışını hesapladığından dolayı bu bulunan değer şirketin her türlü finansman giderleri ve finansal yükümlülüklerini karşılamasından sonra ortaklara kalan nakit akımıdır (Üzgün, 2022:21). İndirgenmiş kâr payı yöntemi ise, öz kaynak değerinin gelecekte beklenen kar paylarının bugünkü değerine eşit olduğu öz sermaye değerlendirme türüdür (Varol, 2021:17). Hisse senedinin bugünkü değeri, beklenen kar paylarının ya da işletme faaliyetlerinden elde edilecek olan net nakit girişlerinin bugüne indirgenmesiyle bulunmaktadır (Poyraz E., 2013:456). İndirgenmiş kâr payı yönteminde şirket değeri, ortaklara ödenen kar paylarının belli bir indirgeme yöntemiyle bugünkü değerlerinin bulunması şeklinde tespit edilmektedir (Çelik, 2021:388). İndirgenmiş kâr payı yönteminde beklenen kar payları ve sermaye maliyeti olmak üzere iki temel veri vardır. Muhtemel kar paylarını elde edilebilmesi amacıyla getirilerde ilerideki muhtemel büyüme oranları ve kar dağıtım oranlarıyla ilgili bazı varsayımlar yapılır, diğer yandan hisse senedine ilişkin beklenen getiri oranı hisse senedinin riskine göre belirlenmektedir ve beklenen getiri oranı farklı risk-getiri modellerinde değişiklik gösterebilmektedir (Sipahi, Yanık, & Aytürk, 2016:105). İndirgenmiş nakit akım yönteminin kar paylarına uygulanmasıyla oluşan yaklaşımdır (Talaycı, 2021:26). Geleceğin belirsizliği altında

hem temettü hem de sermaye kazancını tahmin etmek oldukça zordur. Ne kadar temettü dağıtılacağı ya da temettü dağıtılıp dağıtılmayacağı belirsiz olduğundan getirinin ve sermaye maliyetinin hesaplanmasını zorlaştırmaktadır (Fidan, 2018:245).

1.3.1.7.4. Alternatif Şirket Değerleme Yöntemleri

Klasik değerleme yöntemlerinin yanında modern şirket değerleme yöntemleri de şirket değerleme yöntemleri olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunların içinde en çok kullanılan modern şirket değerleme yöntemleri Ekonomik Katma Değer Modeli (EVA) ve Yatırımın Nakit Akım Karlılığı Modeli (CFROI)'dir (Bıçak, 2016:55).

Ekonomik Katma Değer Modeli (EVA): İşletme değerinin tespit edilmesinde kullanılan alternatif değerleme yöntemlerinden biri olan Ekonomik Katma Değer Modeli (EVA), bir işletmenin ekonomik kar/artık kar kavramı üzerinde geliştirilmiş bir yöntemdir. İşletme faaliyetlerinin ortakların servetlerine kattığı net değeri göstermektedir. Bu durum da ortakların servetlerindeki gerçek artışı yansıtmaktadır (Çelik, 2021:397). Şirketin vergi sonrasında elde ettiği net karın, şirketin katlandığı sermaye maliyetinden arındırılmasıyla bulunan değerdir (Güler, 2010:48). Ekonomik katma değer yöntemi kullanılacak olan kaynakların fırsat maliyetlerinin değerlendirilmesiyle şirketin yaratacağı değer ölçülmesini sağlamaktadır. Bu yöntemde en azından sermaye maliyeti kadar kar üretmesi beklenen bir şirkete yatırım yapılabilir (Talaycı, 2021:31). Şirkete konulan sermayeyle yaratılan ekonomik katma değerlerin şimdiki değerlerinin toplamı şirket değerini vermektedir. Ekonomik katma değerlerin şimdiki değeri, ekonomik katma değer parasal tutarının yanında ağırlıklı ortalama sermaye maliyetinin bir fonksiyonudur (Gümüş Ü., 2018:40). Ekonomik katma değer, şirketin değer yaratan ve yaratmayan unsurlarının belirlenmesini kolaylaştırmaktadır ve yöneticilerin değere dayalı yönetim anlayışını ifade etmektedir (Salla, 2019:53). Şirketin gerçek ekonomik karının tespit edilmesinde, klasik değerleme ölçütlerine göre daha sağlıklı sonuçlar veren bir yöntem olması ekonomik katma değer yönteminin finans ve ekonomi alanlarında önemli bir yere sahip olmasına neden olmaktadır (Başaran, 2018:38). Ekonomik katma değer hesaplanmasında veriler muhasebe sisteminden elde edilmektedir. Özellikle bu muhasebe verilerinden kar, bazı düzeltme işlemlerine tabi tutulur ve düzeltilmiş bu kar tutarından özkaynak maliyeti çıkarılmaktadır. Kar ile ekonomik katma değer arasında temel fark kar tutarından

özkaynakların maliyeti olan fırsat maliyetinin çıkarılması yoluyla elde edilen tutar, ekonomik katma değeri vermektedir (Karapınar & Ayıkoğlu Zaif, 2016:384).

Yatırımın Nakit Akım Karlılığı Modeli (CFROI): Bu model; sermaye maliyetine kıyasla hangi şirketlerin daha karlı olduğunu belirleyerek, kaynak tahsisi kararlarına bir dayanak olmaktadır (Başaran, 2018:35). CFROI, Ekonomik Katma Değer modelindeki gibi parasal terimlerle ifade edilemeyen bir karlılık ölçütüdür ve şirketin yatırımcıları açısından olası vergi sonrası enflasyona göre düzeltilmiş nakit akımları ile enflasyona göre düzeltilmiş brüt nakit yatırımını karşılaştıran bir orandır. Bu oran daha sonra şirketin amorti edilebilir varlıklarının ekonomik ömrü ve amorti edilemeyen varlıklarının artık değerinin tahmin edilmesiyle bir karlılık oranına dönüştürülmektedir (Şentürk, 2015:67). CFROI, tipik olarak iki adımda hesaplanır. İlk olarak, firmadaki tüm sermaye sahiplerinin kullanabileceği enflasyona göre düzeltilmiş nakit akımları ölçülür ve sermaye sahipleri tarafından yapılan enflasyona göre düzeltilmiş brüt yatırımla karşılaştırılır. İkinci olarak, brüt yatırıma yönelik brüt nakit akışı, amortisman tabi kıymetlerin ekonomik ömrü ve amortisman tabi olmayan kıymetlerin kalıntı değerine göre ayarlanarak dahili bir getiri oranına çevrilir (Worthington & West, 2001:70). Nakit akımı yatırım getirisi, şirket tarafından elde edilen brüt yatırımların büyüklüğü, sahip olduğu varlıklarda somutlaştırılan, şirkete yatırımı temsil eden varlıkların ürettiği brüt nakit akımı, yatırımların ortalama ömrü ve yatırımın ömrü sonunda kalan değeri dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Nakit akımı yatırım getirisi, iç yatırım getirisi oranını, yani artık değer bugünkü değeri ile toplanan nakit akışlarının bugünkü değerinin, bu nakit akımlarını oluşturmak için yapılan yatırıma eşit olduğu iskonto oranını temsil etmektedir. Bir yatırım, nakit akımı yatırım getirisinin, o yatırımı finanse etmek için toplanan sermayenin fırsat maliyetinden üstün olması durumunda hissedarlara değer katmaktadır (Balteş & Vasıu, 2015:98).

1.3.1.8. Şirket Birleşmelerinde Başarısızlık Nedenleri

Birleşme ve satın alma işlemlerini motive eden birçok işletmeye özgü faktör olmasına rağmen birleşme ve satın almalar her zaman istenen sonuçları vermeyebilir. Birleşme ve satın almaların istenen sonuçları verebilmesi için öncelikli olarak bu işlemlerin başlangıcından sonuna kadar özverili ve titiz bir çalışma gereklidir (Şeker, Temiz, & Güleç, 2021:42). Şirket birleşmelerinde başarısızlığa neden olan temel

faktörler; hedef şirket ile ilgili yeteri kadar araştırmanın yapılmaması, birleşme döneminde iş gücünün iyi değerlendirilmemesi, ihtiyaç olabilecek kaynağın ayrılmaması olarak değerlendirilmektedir ve hataların genellikle entegrasyon sürecinde yaşandığı tespit edilmiştir (Özdemir P., 2021:91). Şirket birleşmeleri sonucu, birleşen işletmelerde gelirler ve verimlilikte olumlu sonuçlar ortaya çıktığını gösteren çalışmalar vardır. Ancak, gerçekleşen birleşmelerin önemli bir kısmının izleyen yıllarda performans düşüklüğü nedeniyle kısmi varlık satışı ile sonuçlanması, şirket birleşmelerinin karlılık ve verimlilik bakımından önemli sorunlarla karşılaştığını ortaya koymaktadır (Yılgör, 2002:125). Birleşme işleminden önce şirketler tarafından doğru hedef şirket tespitinin yapılması, hedef şirketin değer tespiti hususunda özenli davranılması ve en önemlisi şirketin amaçlarına yönelik bir faaliyetin olup olmadığının belirlenmesi ilerde oluşabilecek başarısız şirket birleşmelerini önleyici ana unsurlardır (Şahin & Yılmaz, 2010:72-73). Ülkemizde ve dünyada genel olarak ekonomik kriz dönemlerinde şirket birleşmelerine ilişkin eğilimin azalması ile genel olarak yukarı yönlü artış gösterdiği görülmektedir, fakat şirket birleşmeleri dünyadaki başka birleşmeler ile karşılaştırıldığında ülkemizde yasal düzenlemelerin yeteri kadar net ve anlaşılır olmaması, aile şirketlerin kurumsallaşamaması, sermaye piyasasının istenildiği seviyede büyümemesi sebepleriyle hala sınırlı kaldığı söylenebilir (Bayram, 2016:8). İşletme birleşmelerinde başarısızlık nedenleri şu şekilde sıralanabilir (Aydın, Başar, & Çoşkun, 2015:503-504).

- Başlangıç aşamasında, birleşme işleminin faydalı olup olmadığının ve uygulama imkanının gerçekçi bir biçimde ya da yeteri kadar analiz edilmemesi.
- Devralınan işletmenin sakıncalı ve üstün yönlerinin ya da işletmenin çeşitli eksikliklerinin değerlendirilmemesi ya da iyi saptanamaması.
- Büyüklükleri çok farklı olan işletme birleşmelerinde büyük işletme yöneticilerinin küçük işletmenin sorunları ile ilgili yeteri kadar bilgi sahibi olmaması, işletme yöneticileri arasında iletişim kurulamaması, her iki işletmeyi de kapsayacak bir plan geliştirilmesinde ve politikaların birleştirilmesinde zorluklar oluşturmaması.

- Birleşen işletmelerin yönetici kadrolarının, yönetim fonksiyonlarının başarılı olarak yürütülmesine yeterli olmaması, yeni kurulan işletmenin yönetici gereksinimini karşılayamaması,
- Devralan işletme ile devralınan işletme arasında bilgi akışının sağlanamaması, raporlama sisteminin iyi bir şekilde kurulamaması, devralınan işletmenin etkili biçimde kontrol edilememesi.
- Devralan işletmenin elverişli gördüğü koşullardan yararlanmak amacıyla gelişigüzel işletme alma girişimlerinde bulunması, bilinçli bir birleşme stratejisi, programı olmaması
- Devralınan işletmenin başarısız olan yöneticilerinin değiştirilmemesi ya da yönetimin daha randımanlı çalışması için özendirici tedbirlerin alınmaması.
- Devralınan işletmenin ilave fon ihtiyacının olması gerekenden daha yüksek olduğunun tahmin edilmemesi ve birleşme işleminden sonra kaynakların devralınan işletmeye olmasından gerekenden daha fazla aktarılması ihtiyacının duyulması ve devralınan işletme sorunlarının çözülmesinin devralan işletme yöneticilerinin fazla zamanını alması
- Devralan işletmenin, işletme satın alınmasıyla ilgili kriterlerin işletmenin stratejileri ile uyumlu olarak saptanmamış olması veya bu kriterlerin uygulanmaması
- Ölçek ekonomilerinin uygulamada teoride görüldüğü biçimde ve ölçüde gerçekleşmemesidir.

Ayrıca; işletmeler birleşilen ya da satın alınan şirketin departmanlarının, insan kaynaklarının, finansal yapısının vb. gerçekçi bir şekilde iyi saptanamaması, değerlendirilememesi, yeni şirketin iç organizasyonunun, finansal sisteminin ve üretim yönetiminin iyi kurulamaması, birleşme görüşmelerinin iyi götürülememesi ve taraflar arasında dengelerin kurulamaması gibi nedenlerden dolayı birleşmede başarısızlıklara uğrarlar (Okka, 2015:645). İşletme birleşmeleri ya da devralmada başarısızlık nedenleri; işletmelerin sinerji ve kontrol etkilerinden yeteri kadar yararlanabilmesi için birleşme sonrası detaylı net planlarının olmaması, hesap verme veya finansal sorumluluk eksikliği, kültür şokları, yönetici egoları, satın alma aşamasında fizbl olmayan

yatırımların geri çevirme kuralına uyulmaması, dışsal sınırlama ve baskılar sebebiyle ortaya çıkan başarısızlıklar olarak sayılabilir (Berk, 2015:608). Bazen satın almalar yalnızca rakiplerin olası stratejilerine karşı yapılabilir. Bu tür birleşmelerde fiyat yüksek tutarlarda gerçekleştiğinden fazla prim ödenmiş olabilir. Dolayısıyla böyle bir birleşmenin sinerji yaratma beklentilerine yanıt verememe olasılığı yüksektir (Karğın, 2011:10).

1.3.2. Bölünme Kavramı

Bölünme; sermaye şirketlerinin malvarlıklarının tamamını ya da bir kısmını kendilerinden ayırarak, başka sermaye şirketlerine devretmeleridir. (Poyraz E., 2016:207).

1.3.2.1. Bölünmenin Tanımı

Bölünme, farklı bir şirket çatısı altında ya da yeni bir şirket kurularak, sermaye şirketlerinde malvarlıklarının tamamı ya da bir kısmının, bölünen şirket ortaklarının malvarlıklarınca temsil edildiği işlemlerin tamamıdır (Ünlü, 2019:199). Sektörde lider olma, mali avantajlardan yararlanma, karın maksimize edilmesi gibi birçok nedenden dolayı birleşme yoluna giden şirketler amaçlarına ulaşamadığında bölünme yoluna gitmektedir. Bölünme; mali, iktisadi, teknik veya yönetsel nedenlerden meydana gelebilir (Yegin, 2018:21-26). Bölünme işleminde KDV, Damga vergisi, harçlardan muaf tutulması gibi birçok vergisel avantaj vardır ve şirketlerin de kısmi bölünmeye çeşitli istisnalar, muafiyetlerden dolayı sıklıkla başvurdukları görülmektedir (Güneş Onat, 2019:50). Sermaye şirketlerinin ve kooperatiflerin tasfiyesiz olarak ve kısmi külli halefiyet yoluyla malvarlıklarını tamamen ya da kısmen kendilerinden ayırarak başka sermaye şirketlerine ya da kooperatiflere aktarmaları ve bu aktarmanın karşılığı olarak bölünen şirketin ortaklarının kendiliğinden bölen şirketlerde ortaklık hakkını elde etmelerine bölünme adı verilmektedir. Bölünen şirketin malvarlığının bir kısmı yasal olarak başka bir şirkete aktarıldığında bu şirket ortaklarının payları aktarılan kısmın değeri kadar değer kaybettiğinden bu kısmın karşılanması amaçlı bölünen şirketin ortaklarını devralan şirket kendiliğinden kazanmalıdır (Altaş, 2021:553). Satın alınan tersi olarak kabul edilen bölünme, bir işletmenin bölünerek, bir bölümünü başka işletmenin varlığına katmasıdır. Aslında bölünme, bölünerek birleşme ve satın alma olarak ifade edilebilir (Karğın, 2011:8).

1.3.2.2. Bölünme Nedenleri

Bölünme; mali, iktisadi ve teknik nedenlerden dolayı olabilir. Bölünme ile şirketlerin yönetilmesini kolaylaştırmak, değişen koşullara göre şirketi planlamak, belirli bir faaliyet kolunda uzmanlaşmak ve genel anlamda ekonomik faaliyet verimliliği artırmak hedeflenir (Korkut, Cengil, Durdu, Gökberk Gürbüz, & Doğanay, 2023:46).

1.3.2.2.1. Mali Nedenler

Devamlı zarar edilmesi nedeniyle, bölünme yoluyla ortaklığa ait malvarlıklarının başka ortaklıklara devredilmesi ile bu malvarlıklarının daha randımanlı kullanılması sağlanabilir (Nazalı, 2008:28). Ekonomik yönden sıkıntıda olan veya varlıkları ile borçlarını ödeyemeyen şirketler, bölünme yoluyla zararlarını diğer şirketlere dağıtarak faaliyetlerine sürdürebilme olanağı yakalamaktadır (Yegin, 2018:28). Bölünme, şirketin bir bölümünün kötü performans göstermesi ya da artık şirketin planlarına uymaması ya da üretim sürecinde rasyonelleşme ya da uzmanlaşmaya etki vermemesi gibi belirli durumlarda faaliyetlerini küçültmek ya da daraltmak zorunda kalabilir. Bu aynı zamanda daha önce başarısızlıkla sonuçlanan bir birleşme ya da devralmayı geri almak için de gerekli olabilir. Büyük şirketler bazen girişimci inisiyatifi engelleyebilir, temel faaliyetleri bir kenara itebilir, hesap verilebilirliği azaltabilir ve temel olmayan faaliyetlere yatırım teşvik edebilir. Şirketler arasında bölünmenin onların temel yetkinliklerini güçlendirmelerine ve işlerinin gerçek değerlerini anlamalarına olanak sağlayabileceği konusunda artan bir farklılık vardır (Singh, Bhowal, & Bawari, 2009:46). Bu gibi durumlarda bölünme, işletmelerin temel yetkinliklerini güçlendirmelerine ve işlerinin gerçek değerini fark etmelerine imkân tanıyabilir (Khurana & Gupta, 2013:42).

1.3.2.2.2. İktisadi Nedenler

Bölünmeye iten sebeplerden biri, yatırımların finansmanında ihtiyaç olan mali kaynakların bulunamaması halinde işletmelerin mevcut malvarlıklarını başka şirketlere paylaştırıp bunlarla bütünleşerek daha fazla fayda elde etme isteğidir. Teknolojik gelişmeler ve pazar taleplerinde yaşanan değişiklikler sebebiyle ürün çeşitlendirmesi yapmak zorunda olan işletmeler bölünme yoluna giderek ürün gruplarını farklı farklı işletmelerde üretmek amacıyla da bölünme kararı verebilir (Topal, 2019:28-29). Birleşmeden beklenen amaçların ve faydaların gerçekleşmemesi nedeniyle başarısızlıkla

sonuçlanan birleşmelerde birleşen şirketlerin bölünmesi yöntemi tercih edilebilir (Nazalı, 2008:29).

1.3.2.2.3. Teknik Nedenler

Çevre kirliliği, atıkların değerlendirilmesi vb. nedenler, şirket yapısını değiştirme isteği, şirketin sermaye artırma ya da azaltma düşüncesine ortakların bir bölümünün katılmaması, ortaklıkta anlaşmazlıkların artması, denetimin güçleşmesi ya da ortaklık içinde bürokrasinin artması, şirket müşterilerinin bölge değiştirmesi ya da başka bölgelerde de bulunma ihtiyacının hissedilmesi, gibi durumlardan dolayı şirket bölünme yoluna gidebilir (Ertem, 2013:6). Sermaye şirketlerinin kendi içerisinde farklı farklı faaliyetleri bulunması ve bu faaliyetlerin tek elden yönetilmesinin gün geçtikçe zorlaşması, kontrol edilmesi zor olan bu faaliyetler işletmenin ani kararlar almasını güçleştirmektedir. Kontrol edilmesi zor olan bu kısımlar başka şirketlere devretme ya da yeni bir şirket kurma yoluyla işletmeden ayrılmakta ve kontrol edilebilir duruma gelmektedir (Güngör, 2017:8). Organizasyonel bir bakış açısından bölünme, yönetimin kendi ana alanlarına daha fazla odaklanmasına, stratejik odaktaki uyumsuzlukların ortadan kaldırılmasına olanak tanımaktır ve bu durum da organizasyonun finansal performansının iyileştirmesine yardımcı olmaktadır (Panda & Rao, 2012:83). Daha odaklanmış birimler, sermaye piyasasına erişimi iyileştirebilir ya da yeni bir yatırımcı grubunu çekebilir, böylelikle sermaye piyasası açısından büyümenin önündeki engelleri ortadan kaldırabilir (Singh, Bhowal, & Bawari, 2009:50).

1.3.2.3. Bölünmeye Hâkim Olan İlkeler

Bölünmeye hâkim ilkeler malvarlığının devamlılığı, kısmi külli halefiyet, ortaklık hakkının devamlılığı, tasfiyesiz sona erme ve alacaklıların korunması ilkeleridir (Gündüz, 2022:281-285).

1.3.2.3.1. Malvarlığının Devamlılığı İlkesi

Bölünmede devre konu malvarlığının kendi içerisinde bir bütün oluşturacak şekilde devredilmesi gerekmektedir. Bu koşul malvarlığının devamlılığı ilkesinin bir gereğidir. Devre konu malvarlığı bir işletme ise, bu işletmenin müşteri çevresi, ekipman, alacak ve borçlar, personel gibi malvarlığını etkileyen bütün unsurlarla beraber devredilmesi gerekmektedir (Gündüz, 2022:285). Bölünmede ortaklığın

malvarlığının bir bütün oluşturan bir bölümünün veya bölümlerinin aktif ve pasifleri ile diğer ortaklara devredilmesi gerekmektedir (Çebi, 2020:69).

1.3.2.3.2. Kısmi Külli Halefiyet İlkesi

Bölünme işlemlerinde, bölünen şirketin malvarlıkları devralacak olan şirketler için parçalara bölündüğünden birleşme işlemlerinde olduğu gibi malvarlıkları mevcutta bulunan ya da yeni kurulacak olan şirketlere külli halefiyet ilkesi bağlamında aktarılmamaktadır. Bu sebeple bölünme işleminde kısmi külli halefiyet olarak geçiş vardır. Külli halefiyet ilkelerine bağlı olan kısmi külli halefiyetle külli halefiyet arasındaki fark kısmi külli halefiyetin, külli halefiyetin parçalara uyarlanmış durumu olmasıdır (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:153). Kısmi külli halefiyette devri olanaklı hukuki ilişkilerin hepsi bir halefe geçmek yerine, kısımlara ayrılarak birden fazla halefe geçmektedir (Gündüz, 2022:281). Bölünmede, bir kül halinde devrolunanlar, malvarlığının hepsi değil, bir malvarlığının taraflarca seçilen bir kısmıdır. Bölünmede yaşanan külli intikal durumuna kısmi külli intikal denilmektedir (Demir K., 2017:18). Kanunda yer alan her iki bölünme türünde de devredilen malvarlıkları kısmi külli halefiyet yoluyla bölen şirkete geçmektedir (Kayıhan, 2021:104). Bölünme işleminde, şirketin malvarlıklarının tamamı değil, belli parçalara ayrılmış kısımları aktarıldığından dolayı kısmi külli halefiyet söz konusudur (Bitlisli, 2021:147).

1.3.2.3.3. Ortaklık Hakkının Devamlılığı İlkesi

Tam bölünmede de kısmi bölünmede de ortaklık hakkının devamlılığı ilkesi açıkça hükme bağlanmıştır. Bölünmenin niteliği ve yapısı gereği devralan şirkette bölünen şirket ortaklarına hisse tahsis edilmesi zorunluluğu vardır. Bölünen şirket ortakları bölünmeye taraf olan bölen şirketlerin tamamında ya da bazılarında ortak olabilir ya da bölünen şirketteki hisselerini artırabilirler (Koçak, 2013:111). Ortaklık hakkının devamlılığı bölünme açısından belirleyicidir. Bölünen şirket ortaklarının yeni kurulan şirkette ya da devralan şirkette ortaklığını sürdürmeleri ve bu şirketlerde devredilen şirketteki payına eşit ya da farklı oranlarda pay verilmesi gerekmektedir (Çebi, 2020:69). Bölünen ortaklığın pay sahiplerinin haklarının korunabilmesi için ortaklık hakkının devamlılığı ilkesi kabul edilmiştir. Buna göre; bölünen ortaklığın pay

sahipleri, bölünmenin yasal olarak geçerlilik kazanması ile bölünmeye katılan ortaklıkların pay sahipliği haklarını kazanmaktadır (Dede, 2006:68).

1.3.2.3.4. Tasfiyesiz Sona Erme İlkesi

Bu ilke gereği bölünmede şirket açısından ekonomik faaliyetlerin sona erdirilmesinin amaçlanmayıp, bunun yerine başka bir şirket bünyesinde sürdürülmesini amaçlayan bir sona erme söz konusu olduğundan tasfiye işlemi yapılmaz. Tasfiyesiz sona erme ilkesi, malvarlığının parçalanmasını önleyerek işletmenin ekonomik bütünlüğünün korunmasına imkân tanımaktadır (Gündüz, 2022:285).

1.3.2.3.5. Alacaklıların Korunma İlkesi

Bölünme işlemi alacaklılar açısından hem tam bölünmede hem de kısmi bölünmede özel olarak korunmayı gerektiren sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Tam bölünme işleminde şirketin parçalanıp ortadan kalkması alacaklılar açısından yerine devralan şirketin geçmesi anlamına gelmektedir. Kısmi bölünme işleminde ise bölünen şirketin malvarlığı azaldığından sermaye azaltımı sonucunu bile doğurabilmektedir. Devredilen mal varlığı bölüm ya da bölümleri için sermayenin azaltımı sonucunda, alacaklıların ortak teminatı niteliğinde olan sermaye de azalmış olmaktadır. Bu sebeple bölünme işleminin alacaklılar için tehlikesi birleşme işleminden daha farklıdır ve daha fazladır (Kocaer, 2018:147). Bir alacağın teminat altına alınması için alacağın bölünme işlemi öncesine ait olması gerekmektedir. Bölünme işlemi itibarıyla doğmamış alacakların kanunda yer alan madde hükmü doğrultusunda teminata bağlanması mümkün değildir (Gündüz, 2022:286).

1.3.2.4. Bölünme Türleri

Bölünme türleri; bölünme usulüne göre, malvarlığı devri kriterine göre, ortaklara tahsis edilecek pay yönünden bölünme türleri olmak üzere üç şekilde sınıflandırılabilir.

1.3.2.4.1. Bölünme Usulüne Göre Bölünme Türleri

Bu tür bölünmeler; devralma, yeni kuruluş şeklinde ve karma bölünme olarak sınıflandırılmıştır (Topal, 2019:29).

Devralma Şeklinde Bölünme: Bölünen şirketin varlık ve kaynaklarının tümünün ya da bir bölümünün mevcut bulunan şirket veya şirketlere devredilmesidir.

Devralma şeklinde birleşmede bölünen şirket tasfiye edilmeden faaliyetleri sona erebilir ya da varlıklarının bir kısmı devredilerek faaliyetlerini kalan kısımla sürdürebilir (Yaşar, 2019:9). Bölünme işlemine taraf olarak şirketin aktifinde bulunan bir kısım varlık bölünme işleminde esas alınır ve bu kısımlar yeni kurulacak olan ya da kurulu olan şirket ortaklarına devredilerek bölünen şirket ortakları bu şirketlerde ortaklık hakkına sahip olmaktadır. Bölünme sonucunda bölünen şirket faaliyetine kalan malvarlıkları ile devam etmektedir (Güngör, 2017:6).

Yeni Kuruluş Şeklinde Bölünme: Bu tür bölünmede, bölünen şirketin mal varlığının bir bölümünün, bölünme çerçevesinde yeni kurulacak olan bir şirkete devredilmesi söz konusudur ve bu türdeki bölünmede kuruluşla ilişkin hükümlerin uygulanması gerekmektedir (Pulaşlı, 2021:110). Devrolunan şirketin malvarlıkları yeni kurulacak olan şirkete transfer edilmekte ve devrolunan şirketin ortakları, yeni kurulacak olan şirketin haklarını elde etmektedir (Güngör, 2017:6). Yeni kuruluş şeklinde bölünme işleminde henüz devralan şirket ya da şirketler mevcut olmadığından bölünme işlemi bölünen şirket tarafından yürütülmektedir (Demir K., 2017:36).

Karma Bölünme Modeli: Bu tür bölünme modellerinde, bölünen şirketin bütün malvarlığı veya bir kısmı hem hali hazırda faaliyet gösteren şirketlere hem de bölünme sonucunda kurulacak yeni şirketlere devredilmektedir (Nazalı, 2008:30). Yeni kuruluş ve devralma şeklinde bölünmenin birlikte uygulanması sonucunda ortaya çıkan modeldir. Bölünen şirketin malvarlıklarının tamamı ya da bir kısmı bölünme işleminden önce var olan ve bölünme işlemi sonucu yeni kurulan şirket ya da şirketlere devredilmektedir (Kökbudak, 2007:18).

1.3.2.4.2. Malvarlığı Devri Kriterine Göre Bölünme Türleri

Malvarlığı devri kriterine göre bölünme, bölünme sonucu şirketin infisah edip etmediğini esas alan tam bölünme ve kısmi bölünmedir (Dede, 2006:67; Yegin, 2018:25). TTK'nın 159. maddesinde “*Bir şirket tam veya kısmi bölünebilir.*” olarak belirtilmiştir.

Tam Bölünme: Şirket malvarlıklarının kısımlara ayrılarak başka şirkete devrolduğu, bölünen şirket ortaklarının bölen yani devralan şirketlerden paylarını ve haklarını iktisap ettiği ve bölünme sonucunda şirketin sona erdiği ve ticaret sicilinden

silindiği bölünmedir (Büyükepekçi & Atabey, 2014:2). Bölünen şirketin mal varlığının tümü bölünmektedir ve mevcut ya da yeni kurulacak olan asgari iki şirkete geçmektedir. Bölünen şirket ortadan kalkmakta ve bölünen şirketin ortakları bölen yani devralan şirketin ortakları olmaktadır (Altaş, 2021:556). Bir sermaye şirketinin tasfiyesiz dağılması suretiyle tüm malvarlıklarının ve yükümlülüklerinin mukayyet değer üzerinden hali hazırda kurulu ya da yeni kurulacak olan bir sermaye şirketine devredilmesi ve bölünen sermaye şirketinin bölen şirketten pay verilmesine tam bölünme denilmektedir (Savcı, 2019:237). Malvarlığı tamamen bölümlere ayrılarak diğer şirketlere geçen şirket sona ererken, ortakları bu şirketlerde pay sahibi olmaktadır. Bu tür bölünmede, bölünen şirketin malvarlığı mevcut ya da yeni kurulacak olan iki veya ikiden fazla şirkete intikal etmekte ve şirket dağılmaktadır (Can M., 2017:43). Malvarlığını devralan şirketler mevcut şirketler olabilir ya da bu şirketler bölünme işlemi sonucunda kurulacak da olabilirler. Aynı biçimde bir şirketin, bazıları mevcut ve bazıları bölünme işlemi sonucunda kurulacak iki ya da daha fazla şirkete tam bölünmesi de mümkündür (Demir K., 2017:23).

Kısmi Bölünme: Bölünen şirketin malvarlıklarının bir ya da birkaç kısmının bölünmeye tabi tutulduğu ve bu kısımların şirketten ayrıldığı ve hali hazırda kurulu ya da yeni kurulacak olan şirkete devredildiği, bölünen şirket ortaklarının devralan şirkette ortak olduğu ve bölünen şirketin faaliyetlerine kalan malvarlıkları ile devam ettiği bölünme türüne kısmi bölünme denilmektedir (Altaş, 2021:556). Kısmî bölünme, şirket malvarlıklarının bir ya da birden fazla kısmının başka şirketlere aktarıldığı, bölünen şirket ortaklarının bu kısmı ya da kısımları devralan şirketten paylarını ve haklarını iktisap ettiği ya da bölünen şirketin aktarılan malvarlıkları kısımları karşılığında bu kısımları devralan şirketteki paylarını ve haklarını iktisap ettiği bölünmedir (Büyükepekçi & Atabey, 2014:2). Tam bölünmeden farklı olan en temel özellik şirketin elinde kalan varlıklarla ortadan kalkmadan faaliyetlerini sürdürmesi, bir kısmının diğer şirket veya şirketlere aktarılmasıdır (Otlı, Tursun, & Durmuş, 2019:469). Kısmi bölünmenin tam bölünmeden farkı bölünen şirketin faaliyetlerine devam etmesidir. Bölünen şirketin ortakları, bölünen şirkette ortak olarak kalabilecekleri gibi ortaklıktan çıkabilmektedirler ya da yeni kurulan şirkette ortak olabilmektedirler (İpekel Kayalı & Geçer, 2018:16). Bu tür bölünmeler; kısmi külli halefiyete dayalı kısmi bölünme ya da yavru şirket kurma olarak kısmi bölünmedir (Kocaer, 2018:267, Altaş, 2021:557).

TTK'nın 159. maddesinde kısmi bölünmenin bir şirketin malvarlıklarının bir ya da birden fazla kısmının diğer şirketlere devrolduğu ve bölünen şirketin ortaklarının devralan şirketteki paylarını ve haklarını iktisap ettiği ya da bölünen şirketin devredilen malvarlıkları karşılığında devralan şirketteki payları ve haklarını elde ederek yavru şirket oluşturmak şeklinde yapılabildiği belirtilmiştir. Kısmi külli halefiyete dayalı olarak kısmi bölünmede, bölen şirkete ayrılan malvarlıkları kısmi yasal olarak bölen şirkete geçmektedir (Ceylan M., 2016:47). Bölünen şirket ortaklarının devralan şirket ya da şirketlerin paylarını elde ederek hem bölünen şirketin hem de devralan şirket ya da şirketlerin ortakları olmaları biçimde gerçekleştirilmektedir (Kocaer, 2018:267). Bölünen şirketin seçilmiş malvarlığı unsurlarının bir kısmı bir ya da daha fazla mevcut ya da bölünme sonucu oluşacak şirkete bir kül halinde intikal etmektedir. Ancak işlem sonucunda devralan şirket ya da şirketlerde devreden şirketin kendisi değil, o şirketin ortakları pay sahibi olmaktadır (Demir K., 2017:24). Yavru şirket kurma (iştirak modeliyle kısmi bölünme) ile kısmi bölünmede ise, bölünen şirket, devredilen malvarlığı bölümleri karşılığında devralan şirketlerin payını elde etmek suretiyle bu şirket ya da şirketlere ortak olmaktadır. Bölünen şirket devredilen malvarlığı bölümleri karşılığında devralan şirketlerin payını elde ederek yavru şirketi oluşturmaktadır (Kocaer, 2018:267). Kurumlar Vergisi Kanunu'na göre iştirak ilişkisi yönteminde yeni kurulan ya da mevcut sermaye şirketinde aynı sermaye taahhüdü yapılmakta, sermaye artışı yapılan şirket payları bölünen işletmenin bünyesinde kalmaktadır. Bölünen işletmenin sermaye yapısında bir değişiklik olmamaktadır (Bitlisli, 2021:166). Bu tür bölünmelerde, bilanço değerlerinde bir değişiklik olmaksızın yani sermaye azaltımı yapılmadan bölünen şirketin malvarlıklarının devredilen kısımlarına karşılık olarak devralan şirket ya da şirketlerdeki hisselerini elde ederek yavru şirket kurulmaktadır (Otlı, Tursun, & Durmuş, 2019:470).

1.3.2.4.3. Ortaklara Tahsis Edilecek Pay Yönünden Bölünme Türleri

Bölünen ortaklığın pay sahiplerinin haklarının korunabilmesi amacıyla, ortaklık hakkının devamlılığı ilkesi kabul edilmiştir. Ortaklık hakkının devamlılığı ilkesine göre, yasal anlamda bölünmenin geçerlilik kazanmasıyla birlikte, bölünen şirketin ortakları, bölünmeye katılan şirketlerin pay sahipliğini elde etmektedir. Bölünme işlemlerinde, bu pay sahipliğinin hangi şekilde tahsis edileceği durumunda oranların korunduğu

(simetrik) ve oranların korunmadığı (asimetrik) bölünme ayırımına gidilmektedir (Dede, 2006:68).

Oranların Korunduğu (Simetrik) Bölünme: Devrolunan şirket ortaklarına bölünmeye taraf olan tüm ortaklıklarda mevcut payı oranında pay ayrılması durumunda oluşan bölünme türüne oranların korunduğu denilmektedir (TTK, Md. 161). Bölünme işlemi sonrasında yeni oluşan şirkette veya malvarlıklarını devralan şirkette ortakların pay oranlarının aynı oranda olması halinde bu tür bölünme söz konusudur (Adıgüzel, 2014:12).

Oranların Korunmadığı (Asimetrik) Bölünme: Bölünme işlemine katılan bazı ya da tüm ortaklıklarda, ortakların var olan paylarının oranına göre değişik oranlarda pay ayrılması durumunda oluşan bölünme türüne oranların korunmadığı bölünme denilmektedir (TTK, Md. 161). Yönetim zafiyetlerinin giderilmesi amacıyla şirketler tarafından ortaklıktaki payların korunmadığı yani asimetrik bölünme yöntemi kullanılmaktadır (Güneş Onat, 2019:31).

İKİNCİ BÖLÜM

HUKUKİ AÇIDAN BİRLEŞME, DEVİR VE BÖLÜNME İŞLEMLERİ

2.1. TTK'YA GÖRE BİRLEŞME, DEVİR VE BÖLÜNME İŞLEMLERİ

Bu bölümde TTK'ya göre birleşme, devir ve bölünme işlemleri ile ilgili genel hükümler, özel durumlar, birleşme, devralma ve bölünme süreçlerinden bahsedilmiştir.

2.1.1. TTK'ya Göre Birleşme ve Devir İşlemleri

TTK'da ticaret şirketlerinin birleşme ve devir işlemlerine 136 ila 158. madde hükümleri uygulanmaktadır.

2.1.1.1. Birleşme ile İlgili Genel Hükümler

Bir şirketin başka bir şirketi devralması, devralma şeklinde birleşme olarak belirtilmiştir, yeni bir şirket içinde bir araya gelmeleri ise yeni kuruluş şeklinde birleşme olarak belirtilmiştir. Devralan şirket kabul eden şirket olarak adlandırılırken, devrolunan şirket ise katılan şirket olarak adlandırılır (TTK, Md. 136). Birleşme işleminin hali hazırda faaliyette bulunan bir şirket bünyesinde gerçekleşmesi durumunda devralma şeklinde birleşme, hali hazırda faaliyette bulunan şirketlerin haricinde yeni bir şirket bünyesi altında gerçekleşmesi durumunda yeni kuruluş şeklinde birleşme söz konusu olmaktadır (Göktürk, 2013:636).

2.1.1.1.1. Birleşmelerle İlgili Özel Durumlar

Birleşmelerle ilgili özel durumlar; yalnız sermaye şirketleri arasında geçerli olan kolaylaştırılmış birleşme, tasfiye halindeki bir şirketin birleşmeye katılması, sermayenin kaybı nedeniyle ve borca batık durumda olan şirketin birleşmeye katılması durumu olarak sınıflandırılabilir.

Kolaylaştırılmış Birleşme: Bu tür birleşmeler yalnızca sermaye şirketleri arasında geçerli olmaktadır ve bir şirketin diğer şirketin oy haklarının yüzde doksanına sahip olduğu yani bir başka anlamda kardeş şirketler arasında geçerli olmaktadır (Otlı, 2013:280). Kolaylaştırılmış birleşmede bazı durumlarda birleşme sözleşmesinde gösterilmesi gereken hususlar azaltılmakta, birleşme raporu düzenlenmesi ve inceleme

hakkı sağlanması yükümlülüğünden ve belirli durumlarda birleşme sözleşmesini genel kurulun onayına sunma yükümlülüğünden muaf olmaktadır (Can M., 2017:41). Sermaye şirketleri açısından söz konusudur. Birleşme prosedürüne dahil olan tüm işlemlerin yapılması gerekmemektedir. Bazı durumlarda birleşme sözleşmesinin yapılması, tescil ve ilan yapılması birleşmenin gerçekleşmesi için yeterli olabilmektedir (Korkut, Cengil, Durdu, Gökberk Gürbüz, & Doğanay, 2023:45). Kolaylaştırılmış birleşmenin uygulanması iki şekilde mümkündür. Birincisi %100 katılım halidir. Devralan sermaye şirketi devrolunan sermaye şirketinin oy hakkı veren bütün paylarına ya da bir şirket veya bir gerçek kişi ya da kanun yahut sözleşme dolayısıyla bağlı bulunan kişi grupları, birleşmeye katılan sermaye şirketlerinin oy hakkı veren tüm paylarına sahiplerse sermaye şirketleri kolaylaştırılmış düzene göre birleşebilirler (Pulaşlı, 2021:101; TTK, Md. 155). İkincisi ise %90 katılım halidir. TTK'nın 155. maddesinde öngörülen ana şirketin %90 oranında katılımının bulunması durumudur. Devrolunan sermaye şirketinin oy hakkı veren paylarının en az yüzde doksanına devralan sermaye şirketinin sahip olması durumunda, azınlık pay sahipleri için; devralan şirkette bu paylara denk gelen paylar verilmesi şirket payları yanında 141. maddeye göre, şirket paylarının gerçek değerinin tam dengi olan nakit karşılığının verilmesinin önerilmiş olması ve birleşmeyle ilgili ek ödeme ya da herhangi bir kişisel edim yükümlülüğünün ya da kişisel sorumluluğun doğmaması durumunda birleşme kolaylaştırılmış şekilde gerçekleşebilir (Pulaşlı, 2021:101; TTK, Md. 155).

Tasfiye Halindeki Bir Şirketin Birleşmeye Katılması: Devrolunan şirket olmak ve malvarlıklarının dağıtılmaya başlanmaması koşuluyla tasfiye durumunda olan bir şirket birleşmeye katılabilmektedir. Devrolunan şirket olma ve malvarlıklarının dağıtılmamış olması koşullarının varlığı, devralan şirketin merkezinin olduğu yerin ticaret sicili müdürlüğüne verilecek olan belgelerle ispatlanır (TTK, Md. 138). Kanun tasfiye halindeki bir şirketin birleşmeye katılması durumu için dört şart aramaktadır. Birincisi; tasfiye halindeki ortaklığın malvarlığının dağıtılmaya başlanmamış olmasıdır. İkincisi; tasfiye halindeki ortaklık sadece devrolunan ortaklık olabilmektedir. Üçüncüsü; ticaret ortaklığında iflas tasfiyesinin yürütülmemiş olmasıdır. Dördüncüsü ise; ortaklığın feshine mahkeme tarafından karar verilmemiş olmasıdır (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:108-109). Tasfiye sürecine girmiş olan bir şirketin malvarlıklarını dağıttıktan sonra birleşmeye katılmasının uygulamada bir yararı yoktur. Zira, sicilde kayıtlı

olduğundan hukuki varlığı devam etmekle beraber malvarlıkları dağıtılmış bir şirketin fiilen var olduğundan söz edilemeyecektir (Gündüz, 2022:82). Birleşmelerde tasfiye durumunda olan şirketin devrolunan şirket olarak yer alması şartı ile tasfiye halinde bir şirket birleşmeye katılabilir. Tasfiye aşamasında olan bir şirketin birleşmede devralan tarafta yer alması yasaklanmıştır (Alkış, 2021:30).

Sermayenin Kaybı ya da Borca Batıklık Halinde Birleşmeye Katılma: Bu iki özel durum, sermaye şirketleri açısından farklı finansal konulardır. Sermaye kaybı kavramı TTK'nın 139. maddesine göre bir sermaye şirketinin esas ya da çıkarılmış sermayesi ile kanuni yedek akçeler toplamının yarısının zararlar ile kaybolmasıdır. Borca batıklık, şirketlerin aktiflerinin borçlarının karşılamaması ve şirketin üçüncü kişileri karşı yükümlülüklerinin yerine getirecek durumda olmaması demektir. Bir şirketin zararları toplamı aktiflerinin muhtemel satış değerini aşıyorsa şirket borca batık demektir. TTK; zararlarla sermaye kaybına uğramış ya da borca batık duruma gelmiş ancak iflas kararı verilmemiş ortaklıkların da birleşme katılmasına izin vererek, mali durumları kötü olan şirketlerin kurtarılması hususunda amaca uygun ve etkili bir olanak yaratmıştır (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:109-111). Bu düzenleme ile, finansal sıkıntı içindeki işletmelerin yeni bir işletmeye intikali ile ekonomik yaşamlarını sürdürmeleri sağlanmakta, finansal sıkıntının yarattığı olumsuzluklardan etkilenen ortaklar, alacaklılar ve çalışanlar gibi ekonomik birimlerin korunması amaçlanarak adli işlemlerin hacmi azaltılmak istenmektedir (Karğın, 2011:59). Sermaye kaybı ve borca batıklık durumunda esas alınan ölçütler güdülen amaçlar bakımından birbirinden ayrılır. Sermaye kaybında, özkaynaklar-esas sermaye; borca batıklık durumunda ise malvarlıkları-borçlar ilişkisi ölçüt fonksiyonu görmektedir. Ölçütlerdeki farklılık değerlendirme esaslarına da yansımakta, sermayenin kaybında kural olarak işletmenin sürekliliği varsayımıyla hareket edildiğinden yıllık bilançolar belirleyici olmaktadır. Borca batıklığa hukuki sonuç bağlanırken güdülen amaç alacaklıların korunmasıdır ve bu amaçla borçların hukuki anlamda malvarlıkları ile karşılanabilirliğini esas alınmaktadır (Türk, 1998:36). Borca batıklık esasen şirketin malvarlığı ile ilgili bir kavramdır (Tufan, 2019:44). Bu durumda şirketler, bu durumları karşılayabilecek tutarda serbestçe, tasarruf edilebilen özvarlığı sahip bir ortaklıkla birleşebilir ve bu durumun ispatının belgelerini devralan şirket merkezinin bulunduğu yerin ticaret sicili müdürlüğüne sunması şarttır (TTK, Md. 139). Bilançosu eksik olan ya da kırmızı

bilançooya sahip olan bir şirket bu durumu karşılayabilecek durumda olan güçlü bir özvarlığa sahip olan bir şirkete devrolunabilir (Keskin, 2015:220).

2.1.1.2. Ortaklık Payları ve Hakları

TTK'nın 140. ve 141. maddelerinde ortaklık payı ve hakları ile ilgili hükümler bulunmaktadır.

2.1.1.2.1. Ortaklık Payının ve Haklarının Korunması

Devrolunan şirket ortakları tarafından var olan ortaklık paylarını ve haklarını karşılayacak şekilde, devralan şirketin payları ve hakları üzerinde istemde bulunma hakları vardır ve bu hak birleşmeye taraf olan şirketlerin malvarlıklarının değeri, oy haklarının dağılımı ve önem taşıyan diğer hususlar dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Devrolunan şirketin oydan yoksun paylarına sahip ortaklarına aynı değerde, oydan yoksun ya da oy hakkını haiz paylar verilir. Devrolunan şirkette var olan paylara bağlı imtiyaz hakları karşılığında devralan şirket tarafından devralan şirkette eş değerde haklar ya da uygun bir karşılık verilir. Devrolunan şirketin intifa senedi sahiplerine, devralan şirket eş değerli haklar tanımak ya da intifa senetleri birleşme sözleşmesinin yapıldığı tarihteki gerçek değerleriyle satın almak zorundadır (TTK, Md. 140). Devrolunan ve devralan şirkette yer alan ortakların statüleri ve hakları açıkça tespit edilmelidir (Öztürk Almaç, 2018:50). Birleşme, bölünme ve tür değiştirme sonucunda ortaklarının zararı uğraması, mevcut ortaklık paylarının ve haklarının korunamaması ya da ortaklığın sağlamış olduğu hakları kaybetme olasılığı ortaklık hakkının devamlılığı ilkesi güvencesi altına alınmıştır (Diridiri, 2020:16).

2.1.1.2.2. Ayrılma Akçesi

Genel kurul kararıyla birleşme işlemlerine katılmak istemeyen hisse sahipleri hakkında; mahkeme kararıyla da şirket içinde olan barışı gölgeleyebilme olasılığı olan hisse sahipleri ve şirketin feshini istemesine rağmen ortaklıktan çıkarılmasına karar verilen azınlık hisse sahipleri üzerinde paylarının gerçek bedellerinin verilmesi ile şirketin gelişmesi yönünde elde ettiği ivmeyi sekteye uğratmadan ortaklıktan ayrılma hakları olanak sağlayan hak ayrılma akçesidir (Develi, 2013:444). Birleşme sözleşmesinde birleşmeye taraf olan şirketler ortaklara devralan şirkette pay ve ortaklık hakkının elde edilmesi ya da elde edilecek şirket paylarının gerçek değerine eşit olan bir

ayrılma akçesi arasında bir seçim hakkı tanıyabilir ya da birleşmeye taraf olan şirketler yalnız ayrılma akçesinin verilmesini öngörebilir (TTK, Md. 141). Bu düzenlemeyle devrolunan ve devralan ayrımı yapılmaksızın hisselerini elden çıkarmak isteyen ortaklara seçenek sunulmuş olmaktadır. Finansal açıdan bakıldığında bu düzenleme, hisselerin bedel karşılığında satılmasını sağlayarak, ortaklar açısından birleşme ile oluşan kazançların realize edilmesini şansını yaratmaktadır. Zira bilinen önemli gerçeklerden biri de birleşme sonucu işletme ortaklarının getirilerinde azalma ihtimalinin varlığıdır. Bu durumun oluşma ihtimalini düşünen ortaklar riskten vazgeçerek ayrılma akçesini düşünebilirler (Karğın, 2011:60). Tüm ortakların ayrılma akçesi almak istemesi birleşmenin gerçekleşmeme olasılığı doğurabilir ancak bu gerekçede pay sahipleri demokrasisinin gereği olarak bu durumun değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Ağaoğlu, 2012:226).

2.1.1.2.3. Denkleştirme Ödemesi

Ortaklık paylarının değişim oranları belirlenirken, devrolunan şirketin ortaklarına tahsis olunan ortaklık paylarının gerçek değerlerinin onda birini aşmamak koşuluyla, bir denkleştirme ödenmesi öngörülebilir (TTK, Md. 140/2). Birleşme, bölünme veya tür değiştirme işlemlerinde ortaklık paylarıyla ilgili hakların yeterince korunmamış veya ayrılma akçesinin uygun bir şekilde belirlenmemesi halinde, her ortak birleşme, bölünme ve tür değiştirme kararının ilanından itibaren iki ay içerisinde birleşme, bölünme ve tür değiştirmeye taraf olan ortaklıklardan birinin merkezinin olduğu yerde asliye ticaret mahkemesinden, uygun bir denkleştirme ödemesinin saptanmasını isteyebilir (TTK, Md. 191). Denkleştirme konusu, bir kanun yolu olarak öngörülmüş ve dava açılması ve davaya müdahil olunmasını kolaylaştırmıştır (Ünlü, 2016:147). Ticaret Kanunu, pay değişim oranlarının hesaplanmasında ortaya çıkan kesirli sonuçların oluşturacağı zorlukları aşabilmek için değişim oranları belirlenirken, devrolunan şirketin ortaklarına tahsis olunan ortaklık paylarının gerçek değerlerinin onda birini aşmamak kaydıyla nakit ödeme yapılmasına izin vermiştir (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:116).

2.1.1.3. TTK'ya Göre Birleşme ve Devralma Süreci

Birleşme ve devralma süreci, hazırlık aşamasıyla başlayıp birleşme işlemlerine başlanması ve sonuçlandırılması aşamalarından oluşmaktadır.

2.1.1.3.1. Hazırlık Aşaması

Olağan birleşmelerde birleşme görüşmelerine katılacak şirketler öncelikle birleşme ile ilgili temaslarda bulunurlar. Bu kanuni bir aşama olmamakla birlikte işin niteliğinin gerektirdiği bir aşamadır ve bu görüşme ve anlaşma kademesini yapmamak istisnai bir durumdur (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:122). Birleşme süreci, birleşecek olan şirketler arasında yapılacak görüşmeler ile başlamaktadır. TTK'da görüşmeler ile ilgili aşamalar açık bir şekilde düzenlenmemiştir fakat görüşmeler birleşme işleminin doğal bir sonucudur (Şimşek V., 2010:64). Birleşme süreci, hazırlık aşaması ile başlamaktadır. Hazırlık aşamasında öncelikle birleşme işleminin amacı ortaya konmakta ve daha sonra bu amaç doğrultusunda faaliyet gösterilmesi planlanan sektörle, coğrafyayla, öngörülen iş hacmiyle vb. ilgili stratejik analizler yapılmaktadır. Bu analizlerin sonucunda ortaya konulan veriler birleşme amacı ile değerlendirilerek birleşmeye uygun olan şirketlerin listesi çıkarılmaktadır. Hedef şirkete karar verildikten sonra bu şirketle temasa geçilmekte ve genellikle bu süreç hedef şirkete gönderilen bir tanıtım dokümanı ile başlamaktadır. Tanıtım dokümanı birleşme talep eden şirketin bir takım tanıtıcı bilgilerinin olduğu bir dokümandır. Birleşme talep eden şirket karşı tarafa ayrıca göndereceği bir gizlilik anlaşması belgesini imzalaması talep etmektedir (Gündüz, 2022:46). Birleşme birçok aşamadan geçen ve uzun bir süreçtir ve bu süreçte ön anlaşmalar, gizlilik anlaşmaları, sözleşme taslakları gibi birçok belge oluşturulmaktadır (Kocaer, 2018:59). Birleşme işlemine başlama aşamasında hazırlanması gereken bazı evraklar vardır. Bu evraklar birleşme işleminin aşamalarını düzenlemektedir. Birleşme sözleşmesi, birleşme raporu ve birleşmeyle ilgili özel amaçlı mali müşavir raporunun hazırlanması gerekmektedir. Bu evraklar birleşme işleminde ortaklık durumu, sermaye yapısı, payların değişim ve tüm yönetsel bilgileri içeren raporlar olması sebebiyle birleşme kararı öncesinde bu raporların hazırlanarak, birleşme oranları ve sermaye yapıları ile ilgili kararların bu raporların sonuçlanmasından sonra yapılması gerekmektedir (Gerdaneri, 2020:63).

Gizlilik Anlaşması: Birleşme ve devralma işlemlerinde gizlilik anlaşmaları oldukça yaygındır. Birleşme ve devralma süreçleri, genel olarak bilgi ve belgelerin paylaşılmaya başlandığı andan itibaren kapanış aşamasına kadar gizli yapılmaktadır. Gizlilik anlaşması, tarafların müzakere sürecinde birbirleriyle paylaştıkları ve gizli kalması gereken bilgilerin nasıl korunacağına, bu yükümlülüğe aykırı davranılması

durumunda tarafları nasıl bir sürecin beklediğine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı bir sözleşmedir. Gizlilik anlaşması, birleşme ve devralma işlemlerinin ilk hukukî bağlayıcı belgedir ve alıcı ve hedef şirket arasındaki bilgi paylaşımının gizli tutulmasını amaçlar (Akman & Calay, 2022:23). Alıcı, yürürlükte kanunların gerektirdiği durumlar dışında, hedef şirket ve iştirakleri ile ilgili elde ettiği bütün bilgilerin gizli tutulacağını, hiçbir şekilde kullanmayacağını, bu süreçle ilgili elde ettiği belgeleri de iade edeceğini gizlilik anlaşması ile taahhüt etmektedir (Dakın, 2022:27).

Niyet Mektubu: Birleşme ve satın almalarda yapılan toplantılar sonucunda, görüşmelerin olumlu bir şekilde sonuçlandırılması ve birleşme ile ilgili temel konular üzerinde anlaşma sağlanması sonucunda niyet mektubu imzalanmaktadır. Niyet mektubu birleşmenin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğine dair yasal bir nitelik taşımamaktadır ve birleşmeye olumlu bakıldığının bir göstergesidir (Kılıçaslan, 2010:35). Niyet mektubu, bulguları belgelendirerek ve taraflara, genellikle ciddi maliyetler ve yükümlülükler içeren müzakerelerin ciddi bir niyete dayandığı konusunda güvence veren ve psikolojik bakımdan önemli bir rol üstlenen belgelerdir (Ağaoğlu, 2016:73). Niyet mektubu, sözleşmenin ayrıntılı şartlarının daha fazlasını özetlemektedir. Taraflar için bağlayıcılığı olabilir ya da olmayabilir. Niyet mektubu ayrıntılarına göre değişmektedir. Bazıları satın alma fiyatını belirtirken bazıları sadece bir aralık ya da formül tanımlayabilir. Ayrıca edinenin hedefin çeşitli kayıtlarına erişmesini sağlamak gibi çeşitli kapanış koşulları da tanımlanabilir. Kilit çalışanlar için iş sözleşmeleri gibi diğer koşullar da not edilebilir (Gaughan, 2018:23). Birleşen işletmelerin müzakereleri ile başlayan hazırlık aşamasında yeterince ilerleme olması durumunda niyet mektubu imzalanmaktadır ve niyet mektubu ile ilgili mevzuatta herhangi bir düzenleme yoktur. Niyet mektubu, müzakereler ile sözleşmenin imzalanması arasındaki süreçte yer almaktadır. Birleşmeye taraf olan işletmeler tarafından görüşmelerin başlamasında ortak bir şekilde imzalanabilmekte ya da mektup tarzında değiş tokuş da edilebilmektedir (Aslan M., 2018:24). Niyet mektubu ile alıcı ile hedef şirketlerin karşılıklı irade beyanında bulunmasında ve birleşme sürecini güvence dayandırmasından sonra, durum tespiti olarak adlandırılan süreç başlamaktadır ve birleşmelerde son derece önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir (Ayrıkan, 2019:64).

Durum Tespiti (Due Diligence): Niyet mektubu imzalandıktan sonra durum tespiti aşamasına geçilmektedir. Bu aşamada, hedef şirket bilgi ve belgeler üzerinden araştırılarak değerlendirilmektedir. Hedef şirket bu aşamada mali tabloları, mali, idari, ticari ve teknik bilgileri, risk analizleri, müşteri portföyü ve beklentiler ile üretim ve pazarlama stratejileri gibi gizli ve önemli bilgileri alıcı ile paylaşmaktadır. Bu bilgilerle hedef şirket değerlendirilerek birleşmeye uygun olup olmadığına karar verilmektedir (Gündüz, 2022:54). Birleşme işlemlerinde amaçlanan hedefe ulaşabilmek için belirli aşamaların kaydedilerek bir sürecin takip edilmesi gerekmektedir. Önemli olan husus, birleşme sonuçlarının birleşmeden beklenen şekilde gerçekleşmesi veya hedeflenen amaçların gerçekleştirilmesidir. Bu açıdan şirket birleşmelerinde başarıya ulaşabilmek için kapsamlı biçimde analiz ve değerlendirmenin yapılması gerekmektedir. Bu noktada ise hedef şirketle ilgili bilgi ihtiyacını karşılamak üzere “Due Diligence” kavramı ortaya çıkmaktadır (Sarıslan & Erol, 2014::342; Karacan, 2021:79). Durum tespiti; gerekli özen gösterilerek hedef şirkete yönelik olarak gerçekleştirilen ayrıntılı inceleme süreci diye tanımlanabilir. Birleşme ve devir işlemlerinde durum tespiti kavramı, birleşmenin yapılacağı ya da devralınacağı hedef şirketin çeşitli alanlarda detaylı bir şekilde analizinin yapılması, denetiminin sağlanması ve hedef şirketin belirli alanlarda detaylı bir şekilde incelenip değerlendirilmesi olarak nitelendirilebilir (Çil, 2020:3). Şirket birleşme ve devralma sözleşmelerinde due diligence incelemesi hayati bir öneme sahiptir (Arıkan, 2016:296). Bu süreç tamamlanınca oluşturulan rapora göre alıcı teklifini yapmaktadır ve koşullarda anlaşılması durumunda birleşme sözleşmesi üstünde çalışılmaya başlanmaktadır (Eker Turhan, 2014:64).

2.1.1.3.2. Birleşme İşlemlerine Başlanması ve Sonuçlandırılması

Birleşme işlemleri hazırlık aşamasından sonra yıllık veya ara bilanço çıkarılması, birleşme sözleşmesinin hazırlanması, birleşme raporunun düzenlenmesi, inceleme hakkı ve malvarlıklarındaki değişiklikler, birleşme kararının verilmesi, birleşmenin kesinleşmesi ve birleşmenin sonuçları aşamalarından oluşmaktadır.

Yıllık Bilanço veya Ara Bilanço: TTK’ya göre; birleşmeye esas alınması gereken finansal tablolar açıkça belirtilmemiştir. Yıllık finansal tablolar, ara dönem finansal tablolar ile birleşme sözleşmesinin düzenlenmesi tarihi ya da değişim oranının hesaplanmasına esas bilançoların çıkarılarak birleşmeye esas alınması mümkündür

(Kocaer, 2018:97). Birleşme işlemleri bir bilanço temelinde gerçekleşmektedir. Bilanço, birleşmeye katılan şirketlerin son yıllık bilançosudur (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:123; Yavuz, 2016:25-26). Fakat; birleşme sözleşmesinin imzalandığı tarihle bilanço günü arasındaki zaman farkı altı aydan fazla ise veya en son bilançonun çıkarılmasından sonra birleşmeye taraf olan ortaklıkların malvarlıklarında önemli bir değişiklik ortaya çıkmışsa ara bilanço çıkarılması zorunludur. Ara bilanço için; fiziki envanter çıkarılması gerekli değildir, son bilançoda kabul edilen değerlemeler, sadece ticari defterdeki hareketler ölçüsünde değiştirilir; amortismanlar, değer düzeltmeleri ve karşılıklar ile ticari defterlerden anlaşılmayan işletme için önemli değer değişiklikleri de dikkate alınır. Ara bilanço ile ilgili bu hükümler dışında; yıllık bilançoyla ilişkin hükümler uygulanmaktadır (TTK, Md. 144). Zaman farkı ile hükmün sebebi bilançoda yer alan varlık ve kaynakların zaman içinde olumlu ya da olumsuz değişebileceği görüşüne dayanmaktadır. Malvarlıklarında önemli değişiklik olması durumunda ara bilanço için zaman farkının önemi yoktur (Bayram, 2016:57). Ara bilanço, şirketin faaliyet yılı içerisinde çıkarılan bilançodur (Keskin, 2015:223). Türk Ticaret Kanunu'nda hiçbir gerekçe ve vade olmasa dahi, işletmelerin malvarlıklarında kayda değer bir artış olması durumunda ara bilançonun oluşturulmasında yeterli görülmektedir (Kargın, 2011:73).

Birleşme Sözleşmesinin Hazırlanması: Kanunda birleşme sözleşmesinin yazılı bir biçimde yapılması ve birleşmenin tarafları olan ortaklıkların yönetim kurulları tarafından imzalanıp genel kurulları tarafından onaylanması gerektiği belirtilmiştir (TTK, Md. 145). Birleşme sözleşmesi ilk olarak birleşme işlemlerine taraf olan şirketler arasında imzalanmaktadır. Devreden şirket ile devralan şirket ortakları arasında yapılan birleşme sözleşmesinden sonra ikinci olarak, yeni şirket ile eski şirketin ortakları arasında da fiilen gerçekleşen sözleşmedir. Bu sözleşmeler fiili sözleşme ilişkisi içinde ortaya çıkar (Kaplan, 2021:23). Birleşme sözleşmesi kanunda açıkça belirtildiği üzere yönetim organları tarafından hazırlanırken imzalama yetkisi genel kurula aittir. Uygulamada ise birleşme sözleşmesinin hazırlanma aşamasında yönetim kurulu, genel kurulda yetki almamakta, hazırlamış olduğu birleşme sözleşmesini genel kurulun onayına sunmaktadır. Birleşme sözleşmesi, hazırlık aşamasında üstünde görüşülüp karara bağlanan ve ticaret şirketlerinin birleşmesine esas alınan temel sözleşmedir (Öztürk Almaç, 2019:72). Yazılı şekil birleşme sözleşmesinin geçerlilik koşuludur

(Kırathı, 2022:827). Malvarlığı geçişleri külli halefiyet ilkesine göre olduğundan dolayı taşınmazlarda resmi şekle gerek yoktur. Birleşme sözleşmesinin içeriğinde taşınmazlar ve malvarlığı unsurları her biri kendi özel hükümlerine göre değil kendiliğinden intikal etmektedir (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:125). Birleşme sözleşmesinin içermesi gereken zorunlu bilgiler şu şekildedir (TTK, Md. 146).

- Birleşmeye taraf olan şirketlerin yasal türleri, merkezleri, ticaret unvanları, yeni kuruluş şeklinde birleşme yapılmışsa bu bilgilerin yanında yeni şirketin türü
- Değişim oranları, öngörülümüşse denkleştirme tutarı, devralan şirketteki devrolunan şirket ortaklarının payları ve haklarına ilişkin açıklamalar
- Devralan şirket tarafından, imtiyazlı ve oydan yoksun paylar ile intifa senetleri sahiplerine sağladığı haklar
- Şirket paylarının değiştirilmesinin şekli
- Birleşmeyle elde edilen payların, devralan ya da yeni kurulan şirketin bilanço karına hak kazandığı tarihi ve bu isteme ilişkin bütün özellikleri
- Gerekğinde ayrılma akçesi
- Devrolunan şirketin işlem ve eylemlerinin devralan şirketin hesabına yapılmış sayılacağı tarih
- Yönetim organı ve yönetici ortaklara tanınan imtiyazlar
- Gerekğinde sınırsız sorumlu olan ortakların isimleri

Birleşme Raporunun Düzenlenmesi: Birleşme raporunun hazırlanmasının temel amacının ortaklara ve diğer ilgili kişilere birleşme ve birleşmenin esasları hakkında tatmin edici açıklamalar ve bilgiler sunmak olduğu söylenebilir. Aslında birleşme raporu, ortakların birleşme konusunda ikna olmaları ve birleşmeye ilişkin müzakerelerde olumlu oy kullanmaları için önem taşımaktadır (Alkış, 2021:55-56). Birleşmeye katılan şirketlerin yönetim organları, ayrı ayrı ya da birlikte, birleşme hakkında bir rapor hazırlarlar. Yeni kuruluş yoluyla birleşmede birleşme raporuna yeni şirketin sözleşmesinin de eklenmesi şarttır. Tüm ortakların onaylaması durumunda, küçük ve orta ölçekli şirketler birleşme raporunun düzenlenmesinden vazgeçebilirler.

Birleşme raporunda yer alan bilgiler hukuksal ve ekonomik açıdan anlatılır ve gerekçeleri belirtilir. Raporda; (TTK, Md. 147).

- a) Birleşmenin amacı ve sonuçları,*
- b) Birleşme sözleşmesi,*
- c) Şirket paylarının değişim oranı ve öngörülmüşse denkleştirme akçesi; devrolunan şirketlerin ortaklarına devralan şirket nezdinde tanınan ortaklık hakları,*
- d) Gereğinde ayrılma akçesinin tutarı ve şirket pay ve ortaklık hakları yerine ayrılma akçesi verilmesinin sebepleri,*
- e) Değişim oranının belirlenmesi yönünden payların değerlemesine ilişkin özellikler,*
- f) Gereğinde devralan şirket tarafından yapılacak artırımın miktarı,*
- g) Öngörülmüşse, devrolunan şirketin ortaklarına, birleşme dolayısıyla yüklenecek olan, ek ödeme ve diğer kişisel edim yükümlülükleri ile kişisel sorumluluklar hakkında bilgi,*
- h) Değişik türdeki şirketlerin birleşmelerinde, yeni tür dolayısıyla ortaklara düşen yükümlülükler,*
- i) Birleşmenin, birleşmeye katılan şirketlerin işçileri üzerindeki etkileri ile mümkünse bir sosyal planın içeriği,*
- j) Birleşmenin, birleşmeye katılan şirketlerin alacaklıları üzerindeki etkileri,*
- k) Gerekliyse, ilgili makamlardan alınan onaylar, hukuki ve ekonomik yönden açıklanır ve gerekçeleri belirtilir.”*

İnceleme Hakkı ve Malvarlığındaki Değişiklikler: Bu hak ve değişiklikler ilgili bilgiler TTK'nın 149. ve 150. maddesinde belirtilmiştir. İnceleme hakkı; birleşmeye ilişkin olarak her türlü iş ve işlemlerin yapılmasında kanun koyucu şeffaflığın sağlanmasını ve bu kapsamda birleşmenin tarafı olan şirketlerin ortakları ve ilgililerin ve hatta gerektiği durumda kamunun birleşmenin amaçları, hukuki ve finansal sonuçları gibi konular hakkında aydınlatılmasını istemiş ve bu konu hakkında da mevzuatta düzenlemelerde bulunmuştur (Güleç, 2022:67). Birleşmeye katılan şirketlerden her biri, merkezleriyle şubelerinde ve halka açık anonim şirketler ise Sermaye Piyasası Kurulunun öngöreceği yerlerde, genel kurul kararından önceki otuz gün içinde; birleşme sözleşmesini, birleşme raporunu, son üç yılın yılsonu finansal tablolarıyla yıllık faaliyet raporlarını, gereğinde ara bilançolarını, ortakların, intifa senedi sahipleriyle şirket tarafından ihraç edilmiş bulunan menkul kıymet hamillerinin, menfaati bulunan kişilerin ve diğer ilgililerin incelenmesine sunmakla yükümlüdür. Bunlar ilgili sermaye şirketlerinin internet sitelerinde de yayınlanır. Ortaklar ile intifa senedi sahipleri, şirket tarafından ihraç edilmiş bulunan menkul kıymet hamilleri, menfaati bulunan kişiler ve diğer ilgililer, bu belgelerin suretlerinin ve varsa basılı

şekillerinin kendilerine verilmesini isteyebilirler. Bu belgelerin kendilerine verilmesi için herhangi bir bedel veya gider karşılığı istenemez. Birleşmeye taraf olan ortaklıklardan her biri, Türkiye Sicil Gazetesinde yayımlanan ve internet sitelerine de konulan ilanda, inceleme yapma hakkına işaret eder. Birleşmeye katılan her şirket, anılan bu belgelerin nereye tevdi edildiklerinin ve nerelerde incelemeye hazır tutulduklarını, tevdiden en az üç iş günü önce, Türkiye Sicil Gazetesi ile şirket sözleşmesinde öngörülen gazetelerde ve sermaye şirketleri de internet sitelerinde ilan ederler. Tüm ortakların onaylaması durumunda, küçük ve orta ölçekli şirketler inceleme hakkının kullanılmasından vazgeçebilirler (TTK, Md. 149). Malvarlığındaki değişiklikler; birleşmeye taraf olan şirketlerden birinin varlık ve kaynaklarında, sözleşmenin imzalanması ile genel kurulda onaya iletileceği tarihler arasında önemli bir değişiklik ortaya çıkmışsa, yönetim kurulu tarafından kendi genel kuruluna ve birleşmeye taraf olan diğer şirketlerin yönetim kurullarına yazılı olarak bu durum bildirilir ve bütün şirketlerin yönetim kurulları sözleşmenin değiştirilmesi ya da birleşmeden çekilmeye ihtiyaç olup olmadığı inceleyerek bu şekilde bir sonuca varmışlarsa onaya sunma önerisini geri çekmektedirler. Diğer durumda ise, yönetim kurulu, genel kurulda, birleşme sözleşmesinin uyarlanmasına ihtiyaç olmadığının gerekçesini açıklamaktadır (TTK, Md. 150). Aktif ve pasifte “önemli değişiklik”, değişim oranını, sermaye artırım miktarını, ayrılma ya da denkleştirme akçesinin tutarını etkileyebilecek farkların oluşmasına neden olabilecek değişiklik anlamındadır ya da birleşmeye katılan şirketlerden biri açısından birleşmeden beklenen faydayı ortadan kaldıracabilecek değişiklikler de hükmün kapsamındadır (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:133). Önemli değişikliğin hangi tutarlarda ya da oranlarda ortaya çıkabilecek değişiklik olduğu kanunda belirtilmemiştir. Gerekçede, birleşmenin temeline zarar verebilecek ve bunun sonucunda değişim oranını etkileyecek değişiklikler önemli değişiklik olarak sayılmıştır (Balcı, 2019:27).

Birleşme Kararının Verilmesi: Birleşmenin tarafları olan her bir şirketin yönetim kurulları tarafından birleşme sözleşmesi genel kurula sunulmaktadır. Birleşme onayı genel kurulun kararı olarak ortaya çıkmaktadır (Göktürk, 2013:649). Yönetim organı, genel kurula birleşme sözleşmesini sunar (TTK, Md. 151).

1. Birleşme sözleşmesi genel kurulda;

- Bu kanunun 421-5/b bendi saklı olmak üzere; anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde, esas ya da çıkarılmış sermayenin çoğunluğunu temsil etmesi şartıyla, genel kurulda mevcut bulunan oyların dörtte üçüyle
 - Bir kooperatif tarafından devralınacak sermaye şirketlerinde, sermayenin çoğunluğunu temsil etmesi şartıyla, genel kurulda mevcut bulunan oyların dörtte üçüyle,
 - Limited şirketlerde, sermayenin en az dörtte üçünü temsil eden paylara sahip bulunmaları şartıyla, tüm ortakların dörtte üçünün oylarıyla,
 - Kooperatiflerde, verilen oyların üçte ikisinin çoğunluğuyla; ana sözleşmede ek ödeme ve başka edim yükümlülükleri ya da sınırsız sorumluluk kabul edilmiş ya da bunlar mevcut olup da genişletilmişse kooperatife kayıtlı tüm ortakların dörtte üçünün kararıyla onaylanmalıdır.
2. Kollektif ve komandit şirketlerde birleşme sözleşmesinin oybirliğiyle onaylanması gerekir. Fakat, şirket sözleşmesinde birleşme sözleşmesinin bütün ortakların dörtte üçünün kararıyla onaylanması öngörülebilir.
 3. Bir sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin, başka bir şirketi devralması durumunda, birinci fıkranın a bendindeki nisaba ek olarak, komandite ortakların tamamının birleşmeyi yazılı olarak onaylamaları gereklidir.
 4. Bir limited şirket tarafından devralınan anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirkette, devralma ile ek yükümlülük ve kişisel edim yükümlülükleri de öngörülüyorsa ya da bunlar mevcut olup da genişletiliyorsa, bütün ortakların oybirliğine gerek vardır.
 5. Birleşme sözleşmesi bir ayrılma akçesini öngörüyorsa bunun, devreden şirket şahıs şirketiye oy hakkını haiz ortaklarının, sermaye şirketiye şirkette mevcut oy haklarının yüzde doksanının olumlu oylarıyla onaylanması şarttır.
 6. Birleşme sözleşmesinde devrolunan şirketin işletme konusunda değişiklik öngörülmüşse, birleşme sözleşmesinin ayrıca, şirket sözleşmesinin değiştirilmesi için gerekli nisapla onaylanmış olması zorunludur.

Birleşmenin Kesinleşmesi: Birleşmeye katılan şirketler tarafından birleşme kararı alınır alınmaz yönetim organları, birleşmenin tescili için ticaret siciline başvurumaktadırlar. Devralan şirket, birleşmenin gereği olarak sermaye artırımına gitmişse, ek olarak esas sözleşme değişiklikleri de ticaret siciline sunulmaktadır. Devrolunan şirket, birleşmenin ticaret siciline tescili ile infisah etmektedir (TTK, Md. 152). Birleşme kararı, Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinde ilan olmaktadır (TTK, Md. 154). Birleşme sözleşmesinin genel kurulda onaylanması ile birleşme işlemi son bulmamaktadır. Birleşmenin hukuken gerçekleşmiş sayılabilmesi için birleşme sözleşmesinin onaylandığı ve devralma yoluyla birleşmede esas sözleşme değişikliği yaratan sermaye artırımı kararının ticaret siciline tescil edilmesi gerekmektedir (Özatlan, 2012:22). Genel kurulun birleşme sözleşmesini onaylaması, birleşme açısından bir adım olmakla beraber, birleşmenin hüküm ifade edebilmesi için tescil edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, birleşme kararının birleşmeye taraf olan şirketler tarafından alındığı andan itibaren tüm yönetim organlarınca ticaret siciline birleşme işleminin tescili için başvurmaları gerekmektedir. Ayrıca devralan şirket tarafından sermaye artırımı yapılması durumunda da esas sözleşmedeki değişikliklerin eş zamanlı olarak ticaret siciline tescil edilmesi gerekmektedir (Fidan, 2019:13). Devrolunan şirket olarak birden fazla şirketin birleşmeye katılması durumunda, devrolunan şirket genel kurul kararının tescilinin kurucu etkisi sebebiyle, devrolunan şirketlerinin tamamının genel kurul kararlarının eş zamanlı olarak tescil edilmesinin gerekli olduğunu kabul etmek gerekmektedir (Göktürk, 2013:651).

Birleşmenin Sonuçları: TTK'nın 153., 157. ve 158. maddesinde belirtilmiştir. Bunlar; tasfiyesiz geçiş, alacaklıların ve çalışanların korunması ve ortakların kişisel sorumluluklarıdır. Tasfiyesiz geçiş, Ticaret siciline tescil ile geçerlilik kazanan birleşme işleminin tescil işlemiyle devrolunan ortaklığın tüm varlık ve kaynakları kendiliğinden devralan şirkete geçmekte ve devrolunan şirketin ortakları devralan şirketin ortakları olmaktadır (TTK, Md. 153). Birleşmenin tescili ile devrolunan şirketin tüm aktif ve pasifi kendiliğinden devralan şirkete geçmektedir (Kayıhan, 2021:101). Alacaklıların ve çalışanların korunması, birleşme durumunda iş sözleşmesi sona ermemekte, sözleşme yeni işverenle devam etmektedir (Kıratlı, 2022:853). Birleşmeye taraf olan ortaklıkların alacaklıları birleşme yasal olarak geçerlilik kazandıktan sonra üç ay içinde istemde bulunurlarsa, bu alacaklar devralan şirket tarafından teminat altına alınmaktadır.

Birleşmeye taraf olan ortaklıklar alacaklılara hem Türkiye Sicil Gazetesi'nde hem de internet sitelerine koyacakları ilanlarla yedişer gün aralıkla üç defa haklarını bildirirler. Diğer alacaklıların zarara uğramayacaklarının anlaşılması halinde, yükümlü şirket teminat göstermek yerine borcu ödeyebilir (TTK, Md. 157). Bu düzenlemeyle birlikte alacaklıların yeterince korunduğu varsayımıyla alacaklılara birleşme kararına itiraz hakkı tanınmamıştır (Aksoy & Aksoy, 2021:184). Birleşmede alacaklıların korunması birleşmenin uygulanmasından itibaren başlamaktadır. Bu durumun sebebi; alacaklıların birleşmenin yapılmasını engelleme ya da birleşme kararına katılma ihtimalini ortadan kaldırmaktır (Pulaşlı, 2021:93; Gündüz, 2022:45). Birleşmelerin temel amacı şirketlerin bir araya gelerek bir sinerji yaratması ve mevcut durumlarından daha iyi bir duruma geçmek istemeleridir. Şirketler bir taraftan kendi mevcut durumlarını iyileştirirken diğer taraftan çalışanlarının durumlarını göz ardı etmemeleri ve birleşme sonucunda çalışanların mevcut durumunun kötüleşmemesi ve hatta birleşme sebebiyle mümkün olduğu ölçüde işlerini kaybetmeyeceklerinin temin edilmesi gerekmektedir. Bu açıdan birleşme raporunda birleşecek olan şirketlerin çalışanlarının akıbetinin ne olacağı, birleşme sonucunda çalışanlar üzerinde nasıl bir etki yaratacağının bilinmesi gerekmektedir (Güleç, 2022:64). Çalışanlarla ilgili iş ilişkileri hakkında Türk Ticaret Kanunu'nun 178. maddesinde yer alan bölünme ile ilgili hükümler uygulanmaktadır. Bu maddeye göre; işçilerle yapılan hizmet sözleşmeleri, işçi itiraz etmediği takdirde, birleşme tarihine kadar bütün hak ve borçlarla devralana geçmektedir. İşçi itiraz ettiği takdirde, hizmet sözleşmesi kanuni işten çıkarma süresinin sonunda sona ermektedir; devralan ve işçi o tarihe kadar sözleşmeyi yeri getirmekle yükümlüdür. İşçiler, ayrıca muaccel olan ve muaccel olacak alacaklarının teminat altına alınmasını isteyebilirler (TTK, Md. 178; Aksoy & Aksoy, 2021:185). Ortakların kişisel sorumlulukları, borçların birleşme kararından önce oluşmuş olması ya da borçları oluşturan nedenlerin birleşme kararından önce doğmuş olması şartıyla devrolunan şirketin borçlarından birleşmeden önce sorumlu olan ortakların sorumlulukları birleşmeden sonra da devam etmektedir. Ortakların kişisel sorumluluğunun zamanaşımı süresi birleşme kararının ilanından itibaren 3 yıldır. Alacağın birleşme kararının ilanından sonra muaccel olması durumunda zamanaşımı muacceliyet tarihinden başlamaktadır (TTK, Md. 158).

2.1.2. T.T.K'ya Göre Bölünme İşlemleri

TTK'da bölünme ile ilgili bilgiler 159-179. maddelerde hüküm altına alınmıştır.

2.1.2.1. Bölünme ile İlgili Genel Hükümler

Bir şirket tam veya kısmi bölünebilir. Tam bölünmede, şirketin bütün malvarlıkları bölümlere ayrılmakta ve diğer şirketlere devrolunmaktadır. Bölünen şirket ortakları, devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap etmektedirler. Tam bölünen ve devrolunan şirket sona erer ve ticaret unvanı ticaret sicilinden silinmektedir. Kısmi bölünmede, şirketin malvarlığının bir ya da birden fazla bölümü diğer şirketlere devrolunmaktadır. Bölünen şirketin ortakları, devralan şirketlerini paylarını ve haklarını iktisap etmekte ya da bölünen şirket, devredilen malvarlığı bölümlerinin karşılığında devralan şirketlerdeki payları ve hakları elde ederek yavru şirketi oluşturmaktadır (TTK, Md. 159). TTK madde 166'ya göre hem hisselerin mevcut ortaklara verilmesi hem de yavru şirket kurma biçimindeki bölünme kendi içinde de 3 şekilde uygulanabilir. Bunlar; mevcut şirket ya da şirketlere devir suretiyle bölünme, yeni kurulan şirket ya da şirketlere devir suretiyle bölünme, mevcut ve yeni kurulan şirket ya da şirketlere devir suretiyle (karma) bölünmedir (Uluslan & Koçsoy, 2013:260).

2.1.2.1.1. Bölünmelerle İlgili Özel Durumlar

Bölünmelerle ilgili özel durumlar; tasfiye durumunda olan bir sermaye şirketinin bölünmeye katılması, sermaye kaybı ve borca batıklık durumlarında bölünmeye katılma durumlarıdır.

Tasfiye Halindeki Bir Sermaye Şirketinin Bölünmeye Katılması: Türk Ticaret Kanunu'nda tasfiye halindeki bir sermaye şirketinin bölünmeye katılması ile ilgili bir hükme yer verilmediği gibi bu hükmün uygulanmasını sağlayacak bir göndermede de bulunulmamıştır. İsviçre'deki hâkim görüşüne göre; kanunda öngörülen şartların varlığı halinde tasfiye halindeki şirketler de bölünmeye katılabilmektedir. Bu hususta birleşme hakkındaki TTK'nın 138. maddedeki hükümleri bölünmeye kıyas yoluyla uygulanmalıdır (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:152). Kanaatimizce tasfiyeden dönmenin geçerli olmasından hareket ederek ve ayrıca TTK'nın 138. maddesinin kıyasen uygulanması suretiyle, tasfiye halinde bulunan sermaye şirketleri ve kooperatiflerin malvarlıklarını, malvarlığının dağıtılmasına başlanıncaya kadar bölmek suretiyle devredebilecekleri kabul edilmelidir (İpekel Kayalı, 2020:112). Kanunda bu durumla ilgili birleşmelerde hüküm bulunurken, tasfiye halindeki şirketlerin bölünmeye katılmasıyla ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. TTK'nın 138. madde hükmüne göre,

tasfiye durumundaki bir şirketin malvarlığı dağıtılmaya başlanmamışsa ve devrolunan şirket olması koşuluyla birleşmeye katılabilecekleri belirtilmişken, tasfiye durumundaki bir şirketin hangi durumlarda ve şartlarda bölünmeye katılabileceği belirsizdir. Tasfiye halindeki şirketlerin, bölünme işlemine bölünen ya da devralan şirket olarak katılacak olması arasında bölünmeye katılma koşulları açısından bir fark yaratması gerekmektedir. Tasfiye halindeki bir şirket, bölünmeye bölünen şirket olarak katılabilir. Bölünme işlemlerinden önce bir tasfiyeden dönme kararı alınması da gerekli değildir, çünkü esasen şirketin devamı istenmemekte, aksine tasfiye süreci bölünme işlemleri ile hızlandırılmaktadır. Yine de tasfiye sürecinin çok ilerlememiş olması gerekir; pay bedellerinin iadesine başlandığı durumlarda bölünme kararı alınamaz. Çünkü, pay bedellerinin iadesine başlandığı durumda şirket artık yasal tanımı itibariyle bölünebilir bir şirket türünü karşılamamaktadır. Tasfiye halindeki bir şirket devralan şirket olarak da bir bölünme işlemine katılabilir. Fakat bu işlem şirketin devamını gerektirdiğinden, şirket genel kurulu tarafından önceden alınacak bir tasfiyeden dönme kararını gerekli kılar. Dönme kararından sonra bölünme kararı alınabilir. Bölünme kararının tescil edilebilmesi için tasfiyeden dönme kararının tescil edilmesi gerekmektedir (Demir K., 2017:76-82).

Sermayenin Kaybı ve Borca Batıklık Halinde Bölünmeye Katılması: Türk Ticaret Kanunu'nda şirketlerin sermayenin kaybı ve borca batıklık durumunda bölünmeye katılmasıyla ilgili bir hüküm bulunmamasına rağmen 139. maddedeki hüküm bölünmelere kıyas yoluyla uygulanabilir. Finansal durumu kötü olan bir şirketin bu maddedeki şartların yerine getirilmesi koşuluyla bölünme neticesinde kurtarılması ile aynı haldeki bir ortaklığın birleşme ile kurtarılması arasında bir farklılık yoktur (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:152). Kanun mali durumun ıslahına yönelik olarak birleşmelere açıkça ve belirli koşullar altında izin vermişken, mali durumun ıslahına yönelik bölünmelere karşı herhangi bir hükümde bulunmamıştır. Sermayenin kaybı ve borca batıklık durumlarında şirketlerin bölünmeye katılmaları olması gereken hukuk açısından istenen bir durum olsa da açık kanuni düzenleme olmaksızın yorum yoluyla gerçekleştirilebilecek bir durum değildir. Bu tür bölünmeler de en temel engel itibari değer altında pay ihraç edilmesi yasağı ve iç kaynakların mevcut ortaklar için kullanılacağı ilkeleridir (Demir K., 2017:86). Kanaatimizce kanunda iyileştirici bölünmeleri yasaklayan bir düzenleme bulunmadığından, kanunda iyileştirici

bölünmelerin düzenlenmemiş olması bilinçli boşluk olarak değerlendirilmeli ve sermayenin kaybı ve borca batıklık durumunda olan şirketlerin bölünmeye katılabileceği kabul edilmelidir. Esasen kısmen bölünen bir şirketin malvarlığının bir bölümünün mevcut bir şirkete devri, söz konusu malvarlığı bölümünün devralan şirket ile birleşmesi anlamına geldiğinden, iyileştirici bölünmelerin geçerli sayılması için bir diğer gerekçe olarak ileri sürülebilir. İyileştirici bölünmelerin pay sahipleri ve alacaklılar açısından yol açabileceği olası riskler, sermayenin korunmasına ilişkin genel hükümler aracılığıyla bertaraf edilebilir (İpekel Kayalı, 2020:114).

2.1.2.1.2. Geçerli Bölünmeler

Sermaye şirketleri ve kooperatifler, Sermaye şirketleri ve kooperatiflere bölünebilir (TTK, Md. 160). Sermaye şirketleri ve kooperatiflerin yalnızca kendi türü içinde bölüneceği biçiminde anlaşılmaması gerekmektedir (Pulaşlı, 2021:112). Bu sayılan şirketlerden her biri diğerine bölünebilmektedir. Aynı cinsten olan şirkete bölünme zorunluluğu yoktur (Kağıtçıoğlu, 2007:72; Demir K., 2017:72). Örneğin; anonim şirketler yalnız limited şirketlere, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlere ve kooperatiflere bölünebileceklerdir (Dönmez, 2021:84).

2.1.2.1.3. Şirket Payları ve Haklarının Korunması

Şirket payları ve hakları, tam ve kısmi bölünmede 140. maddeye göre korunur. Kanunda, bölünmeye taraf olan bütün şirketlerde, bölünen şirketin ortaklarına mevcut payları oranında pay tahsis edilmesi durumunda oranların korunduğu bölünme olarak adlandırılmıştır. Değişik oranlarda şirket payı tahsis edilmesi durumunda oranların korunmadığı bölünme olarak adlandırılmıştır (TTK, Md. 161). Tam bölünmede, bölünen ortaklığın ortaklarına, devralan bir ortaklıkta, bölünen ortaklıktaki payların oranında pay verilirse oranın korunduğu bir diğer deyişle simetrik bölünme söz konusu olur; tam bölünen ortaklığın ortaklarına, devralan bir ortaklıkta, bölünen ortaklıktaki payları nispetinde pay verilmiyorsa oranların korunmadığı yani simetrik olmayan bölünme söz konusudur. Kısmi bölünmede ise ortaklığın ortakları devralan ortaklıklarda bölünen ortaklıktaki paylarını korurlarsa oranların korunduğu kısmi bölünme; bölünen ortaklıktaki paylarının oranlarını korumazlarsa oranların korunmadığı kısmi bölünme söz konusudur (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:149-150).

2.1.2.2. Bölünmenin Uygulanmasına İlişkin Hükümler

Bölünmenin uygulanmasına ilişkin hükümler; sermayenin azaltılması, sermaye artırımı, yeni kuruluş ve ara bilanço hükümleri TTK'nın 162-165. maddelerinde belirtilmiştir.

2.1.2.2.1. Sermayenin Azaltılması

Bölünme nedeniyle devreden şirketin sermaye azaltımı durumunda 473, 474, 592. maddeler ile kooperatiflerde Kooperatif Kanunu'nun 98. maddesinde belirtilen aksine açıklama bulunmaması hususlarında TTK'daki anonim şirketlere ait hükümler uygulanır hükmüne dayanarak Türk Ticaret Kanunu'nun 473 ile 474. maddeleri uygulanmamaktadır (TTK, Md. 162). Kısmi bölünmede bölünen ortaklık malvarlığının bir kısmını devrettiğinden dolayı devredilen değerlerin karşılığı olan sermayeyi azaltmaya gider (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:147). Tam bölünme işleminde ve bölünen şirketin faaliyetinin sona erdiğinden ve ticaret sicilinden silindiğinden; yavru şirket kurma şeklinde bölünmede, bölünen şirket bölen yani devralan şirketteki paylara sahip olduğundan dolayı sermaye azaltımı yapılmamaktadır (Yegin, 2018:59).

2.1.2.2.2. Sermaye Artırımı

Bölünme durumunda, bölünen şirket ortaklarının haklarını koruyacak meblağda devralan şirket sermaye artırır ve bölünme işleminde aynı sermaye konulmasına dair hükümler uygulanmaz. Bölünme nedeniyle kayıtlı sermaye tavanı değiştirilmeden, kayıtlı sermaye sistemi uygun olmasa dahi sermaye artırılabilir (TTK, Md. 163). Kısmi bölünmede devralan ortaklık devreden ortaklığın ortakların haklarının koruyacak tutarda sermayesini artırır (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:147).

2.1.2.2.3. Yeni Kuruluş

Bölünme işlemi sonucunda yeni bir şirketin kurulması durumunda TTK ve KK'nın kuruluş hükümleri uygulanmaktadır. Sermaye şirketlerinin kurulmasında, en az kurucu sayısı ile aynı sermaye konulmasına dair hükümler uygulanmaz (TTK, Md. 164). Bölünen şirketten ayrılan malvarlıkları unsurları ile bir ya da daha fazla şirketin ilk kez kurulacak olması söz konusudur. Yeni kuruluş şeklinde bölünmede kural olarak, bölünme işlemlerinden önce yalnızca bölünen şirket vardır ve malvarlıklarını devralan şirket ya da şirketler grubu ancak bölünme işleminin ve kuruluşu yönelik şirket

sözleşmesi gibi diğer evrakların tescili sonucunda kurulmuş olmaktadır (Demir K., 2017:36).

2.1.2.2.4. Ara Bilanço

Bilanço tarihiyle, bölünme sözleşmesinin imzalanması ya da bölünme planının düzenlenmesi tarihi arasında, altı aydan fazla bir zaman olduğu ya da son bilançonun çıkarılmasından itibaren, bölünmeye katılan şirketlerin malvarlıklarında önemli değişiklikler var ise bir ara bilanço çıkarılması gerekmektedir. Ara bilanço için yıllık bilançoya dair hükümler uygulanmaktadır. Fiziki envanter çıkarılması ara bilanço için zorunlu değildir, son bilançoda kabul edilmiş olan değerlemeler, sadece ticari defterlerdeki hareketler ölçüsünde değiştirilmektedir; amortismanlar, değer düzeltmeleri ve karşılıklar ile ticari defterlerden anlaşılmayan işletme için önemli değer değişiklikleri dikkate alınmaktadır (TTK, Md. 165). Ara bilanço, değişim oranları, sermaye artırım ve azaltılmasının miktarının saptanıp belirlenmesi için çıkarılır (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:154)

2.1.2.3. TTK'ya Göre Bölünme Süreci

TTK'ya göre bölünme süreci; hazırlık aşaması, bölünme işlemlerine başlanması ve sonuçlandırılması aşamalarından oluşmaktadır.

2.1.2.3.1. Hazırlık Aşaması

Birleşme işlemlerinde olduğu gibi bölünme işlemleri de hazırlık aşaması ile başlamaktadır. Hazırlık aşamasında öncelikle, bölünme işleminin amacı ortaya konmaktadır. Bu amaç doğrultusunda faaliyet yapılması planlanan sektör, coğrafya, tahmin edilen iş hacmi gibi stratejik analizler yapılarak, bu analizler sonucunda ortaya konan veriler bölünme amacı ile değerlendirilerek uygun şirketlerin listesi çıkarılmaktadır. Birleşme işlemlerindeki hazırlık aşamasında olduğu gibi hedef şirket ya da şirketlerin listesi çıkarıldıktan sonra şirketle iletişime geçilir ve tanıtım belgesi ile ya da daha önceden göndereceği gizlilik anlaşması adı verilen bir belge imzalanmasını talep etmektedir. Tanıtım belgesi ve gizlilik anlaşmasının imzalanmasından sonra bölünme işlemine devam edilmek isteniyorsa taraflar niyet mektubu imzalamaktadırlar. Niyet mektubunun imzalanmasından sonra durum tespiti aşamasına geçilmektedir (Gündüz, 2022:287).

2.1.2.3.2. Bölünme İşlemlerine Başlanması ve Sonuçlandırılması

Bu aşama; yıllık bilanço veya ara bilançonun çıkarılması, bölünme sözleşmesi veya bölünme planının hazırlanması, bölünmenin dışında kalan malvarlığı, bölünme raporunun hazırlanması, inceleme hakkı ve malvarlığındaki değişiklikler, bölünme kararının verilmesi, bölünmenin kesinleşmesi ve bölünmenin sonuçları aşamalarıdır.

Yıllık Bilanço veya Ara Bilanço Çıkarılması: Bölünme işlemlerinde çıkarılan bölünme bilançosu olarak ifade edilen yıllık bilanço ve çıkarılmışsa ara bilançodur. Bu bilanço üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bölünen ya da devralan şirketlerin bölünme işlemi öncesinde tüm aktif ve pasif malvarlıklarını kalemler halinde ve bir bütünlük oluşturarak gösterir. İkinci bölümde, bölünmeye konu olacak malvarlığı değerleri tüm aktif ve pasif olarak açıklanmaktadır. Bu bölümde pay sahipleri bölünmenin aktif pasif dengesi, aktif miktarı, payların itibari değerleri gibi bilgileri öğrenmiş olmaktadır. Üçüncü bölümde ise bölünme işlemi sonrasında oluşan malvarlığında son durum gösterilmektedir (Güneş Onat, 2019:39). Bölünme bilançosu, yıllık bilanço ya da çıkarılmışsa ara bilanço dikkate almaktadır. Bölünme bilançosu, ara bilançodaki gibi bölünmeye katılan her bir şirket açısından ayrı ayrı hazırlanmaktadır. Eğer devralan şirketlerden biri ya da birkaçı bölünme sonucunda ilk defa kurulmuş olarsa, bölünme bilançosu bu şirketler adına bölünen şirket tarafından hazırlanmakta ve bu şirketler için hazırlanan bölünme bilançosunun üçüncü ve son kısmı aynı anda anılan şirketlerin açılış bilançosu yerine de geçmektedir (Demir K., 2017:120-121).

Bölünme Sözleşmesi veya Bölünme Planının Hazırlanması: Bölünmeye taraf olan şirketlerin ticaret siciline kayıttan itibaren, birinin malvarlığının tamamını ya da bir kısmını devreden şirket olarak, külli halefiyet ilkesine göre devralan şirkete devretmeyi taahhüt ettiği, devralan şirketinse bu taahhüdü kabul ettiğine dair, her iki tarafa da borç yükleyen sözleşme bölünme sözleşmesi olarak adlandırılmaktadır (Kaplan, 2020:266). Bölünme yolu ile şirketin malvarlıklarının bir kısmının var olan şirketlere devredilmesi durumunda bölünmeye taraf olan şirketlerin yönetim kurulları tarafından bölünme sözleşmesi, yeni kurulacak olan şirketlere devredilmesi durumunda ise bölünme planı hazırlanmaktadır ve bölünme sözleşmesi de bölünme planı da yazılı olarak yapılması ve genel kurul tarafından TTK'nın 173. maddesi hükümlerine göre onaylanması

zorunludur (TTK, Md. 166). Bölünme sözleşmesi ile bölünme planını ayırt etmek gerekmektedir. Bu ayırım ve farklılık bölünmenin konusunun tek bir şirkete ya da birden çok şirkete devredilmesinden kaynaklanmaktadır (Kaplan, 2021:36). Malvarlığı mevcut bir kuruma devredilecek ise sözleşme, yeni kurulacak bir kuruma devredilecekse plan hazırlanmaktadır (Kocaer, 2018:269). Bölünme sözleşmesi ve Bölünme Planı özellikle aşağıdaki durumları içerir (TTK, Md. 167)

- Bölünmeye taraf olan ortaklıkların ticaret unvanı, merkezi ve yasal türü;
- Varlık ve kaynakların devir amacıyla kısımlara ayrılması ve tahsisi; bu kısımlara dair envanter, taşınmazlar, kıymetli evraklar ve maddi olmayan varlıkları gösteren liste,
- Payların değişim oranı veya gerektiğinde ödenecek denkleştirme tutarı ve bölünen şirketin ortaklarının, devralan şirketteki ortaklık haklarına dair açıklamalar,
- Devralan şirketin; intifa senedi, özel hak sahiplerine tahsis ettiği hakları, oydan yoksun payları,
- Şirket paylarının değişim tarzları,
- Şirket paylarının bilanço karına hangi tarihten itibaren hak kazanacaklarını ve bu istem hakkının özellikleri
- Devreden şirketin işlemlerinin hangi tarihten itibaren devralan şirketin hesabına yapılmış kabul edildiği,
- Yönetim organı üyelerine, müdürlere, yönetim hakkına sahip kişilere ve denetçilere sağlanan özel menfaatleri,
- Bölünme sonucu devralan şirketlere geçen iş ilişkilerinin listesi

Bölünme sözleşmesi ile yeni kuruluş şeklinde yapılan bölünmede bölünme planı bölünmeyle ilgili olarak tasarruf ve borçlanma işlemlerine yer veren, ortakların payları, hakları ve borçlarına ait hükümler ihtiva eden sözleşmedir. Bölünme sözleşmesi veya planının genel kurul tarafından onaylı ve yazılı bir şekilde yapılması şarttır (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:158).

Bölünmenin Dışında Kalan Mal Varlığı: Devredilen malvarlıklarının bir bütünlük oluşturması ilkesi gereğince aktif ve pasif varlıklar ile kendi içerisinde bütünlük ve süreklilik arz eden kısımlar bölünmeye dahil edildikten sonra hem tam bölünmede hem de kısmi bölünmede geride bölünmenin dışında kalan ancak tek başına faaliyeti ve bağımsızlığı devam ettiremeyecek varlık veya kaynakların kalması mümkündür. Bölünen şirkete ait olup bölünmenin dışında kalan varlık ve kaynaklara ilişkin hukuki sonuçlar TTK'nın 168. maddesinde belirtilmiştir (Gökçe Aydın, 2023:12). Tam bölünmede tahsisi yapılmayan malvarlıkları üzerinde devralan bütün şirketlerin kendilerine bölünme sözleşmesi veya planına göre geçen net aktif malvarlıkları oranına göre; devralan bütün şirketlere paylı mülkiyet hakkı düşmektedir. Kısmi bölünmede ise tahsisi yapılmayan malvarlıkları devreden şirkette kalır. Tahsisi yapılmayan malvarlıkları kıyas yoluyla alacaklara ve maddi olmayan malvarlıkları haklarına da uygulanır. Bölünme sözleşmesi veya planına göre tahsisi herhangi bir şirkete yapılmayan borçlardan tam bölünmeye taraf olan şirketler müteselsilen sorumludur (TTK, Md. 168).

Bölünme Raporunun Hazırlanması: *“Bölünmeye katılan şirketlerin yönetim organları, bölünme hakkında ayrı rapor hazırlarlar; ortak rapor da geçerlidir.”* (TTK, Md. 169/1). Kanun koyucu, bölünme raporuyla bölünmenin hukuki ve ekonomik yönleriyle açıklanmasını ve işlemin önemli boyutlarının hukuken ve ekonomik bakımdan gerekçelendirilmesini talep etmiştir. Bölünme raporu bu yönüyle bölünmeye taraf olan şirket ortaklarının bilgilendirilmesi ve bu bilgiler doğrultusunda bölünme işlemine onay kararının yine ortaklarca ve sağlıklı bir şekilde alınmasına hizmet etmektedir. Bu tarafla bölünme raporunun ortakları koruyucu bir işlevi vardır (Demir K., 2017:126). Bölünme raporu hazırlanırken şirket yöneticilerinden oluşan bir bölünme komitesinden ya da çeşitli uzmanlardan bu konuda yardım alınabilir (Kağıtçıoğlu, 2007:95). TTK'nın 169. maddesinin 2. fıkrasında raporun yer alması gereken bilgiler şu şekilde belirtilmiştir.

- a) Bölünmenin amacını ve sonuçlarını,
- b) Bölünme sözleşmesini veya bölünme planını,
- c) Payların değişim oranlarını ve gereğinde ödenecek denkleştirme tutarını, özellikle devreden şirketin ortaklarının devralan şirketteki haklarına ilişkin açıklamaları,
- d) Değişim oranının saptanmasında, payların değerlemesine ilişkin özellikleri,

- e) Gereğinde, bölünme dolayısıyla ortaklar için doğacak olan ek ödeme yükümlülüklerini, diğer kişisel edim yükümlülüklerini ve sınırsız sorumluluğu,
- f) Bölünmeye katılan şirketlerin türlerinin farklı olması hâlinde, ortakların yeni tür sebebiyle söz konusu olan yükümlülüklerini,
- g) Bölünmenin işçiler üzerindeki etkileri ile içeriğini; varsa sosyal planın içeriğini,
- h) Bölünmenin, bölünmeye katılan şirketlerin alacaklıları üzerindeki etkilerini, hukuki ve ekonomik yönleri ile açıklar ve gerekçelerini gösterir.”

Yeni kuruluşun varlığı durumunda, bölünme planına yeni şirketin sözleşmesi de eklenir (TTK, Md. 169/3). Tüm ortakların onaylaması durumunda küçük ve orta ölçekli şirketler bölünme raporunun düzenlenmesinden vazgeçebilirler (TTK, Md. 169/4).

İnceleme Hakkı ve Malvarlığındaki Değişiklikler: İnceleme hakkı ve mal varlığındaki değişiklikler ile ilgili hükümler TTK’nın 171. ve 172. maddesinde belirtilmiştir. 172. maddeye göre; malvarlığındaki değişikliklere birleşme işlemlerindeki malvarlığındaki değişiklikler ilgili hükmün yer aldığı 150. madde kıyas yoluyla uygulanmaktadır. İnceleme hakkı, bölünmeye katılan şirketlerin her biri, genel kurul kararından iki ay önce merkezlerinde, halka açık anonim şirketler ayrıca SPK’nın uygun gördüğü yerlerde;

- Bölünme sözleşmesi veya bölünme planını
- Bölünme raporunu
- Son 3 yılın finansal tabloları ile faaliyet raporları ve varsa ara bilançolarını bölünmeye katılan şirketlerin ortaklarının incelemesine sunar (TTK, Md. 171/1). Bölünme sözleşmesi ya da bölünme planına ek olarak yapılması gereken unsurlardan biri de kanun koyucu tarafından gerekliliği vurgulanan bölünme envanteridir ve detaylı hazırlanması bölünmenin daha adil bir şekilde yapılmasını sağlayacaktır (Güneş Onat, 2019:39). Küçük ve orta ölçekli ortaklıklar bütün ortakların onaylaması durumunda inceleme hakkından vazgeçebilirler (TTK, Md. 171/2). Kanunda bu kararın nasıl alınacağına dair bir bilgi olmadığından bütün ortakların onayının yer aldığı belgenin düzenlenmesi yeterli görülmektedir (Güneş Onat, 2019:42). Bölünmeye taraf olan şirketlerden ortaklar, bölünme sözleşmesi ya da bölünme planı, bölünme raporu, son 3 yıla ait mali tablolar, faaliyet raporları, varsa ara bilançoların kopyalarını isteyebilirler ve bu belgeler karşılığında herhangi bir bedel veya gider karşılığı istenmez (TTK, Md.

171/3). Bölünmeye taraf olan şirketlerden her biri, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi (TTSG)'nde, sermaye şirketleri ayrıca internet sitesinde, inceleme yapma haklarına işaret eden bir ilan yayımlar (TTK, Md. 171/4).

Malvarlığındaki değişiklikler ise, bölünmeye taraf olan ortaklıkların malvarlıklarında ortaya çıkan değişikliklere TTK'nın 150. maddesi kıyas yoluyla uygulanmaktadır (TTK, Md. 172).

Bölünme Kararının Verilmesi: TTK'nın 175. maddesinde öngörülen alacaklıların alacaklarına teminatın sağlanmasından sonra, bölünmeye taraf olan ortaklıkların yönetim kurulları, bölünme sözleşmesini ya da bölünme planını genel kurula sunmaktadır. Onama kararı TTK'nın birleşme kararı ile ilgili 151. maddesindeki birinci, üçüncü, dördüncü ve altıncı fıkralarında öngörülen yeter sayılara uyularak alınır. Oranın korunmadığı bölünmede onama kararı, bölünen şirkette oy hakkını haiz ortakların en az yüzde doksaniyle alınır (TTK, Md. 173). TTK'nın 173. maddesinin birinci fıkrasında belirtildiği haliyle teminat prosedürünün tamamlanmasından sonra bölünme sözleşmesi ya da bölünme planının bölünmeye taraf olan şirketlerin tamamı tarafından genel kurullarına sunulmasını öngörmektedir. Fakat teminat sürecinin henüz tamamlanmamış olması genel kurulların toplanmasına engel değildir, tarafların çıkarları göz önünde bulundurulduğunda, alacağı kanunun öngördüğü üç aylık süre içerisinde teminat altına alınmamış alacaklılardan mahkemeye başvurmaları ve genel kurulların toplanmasını engelleyecek mahiyette bir tedbirin alınmasını sağlamalarını beklemek mümkündür (Demir K., 2017:150).

Bölünmenin Kesinleşmesi: Bölünme işleminin onaylanmasıyla yönetim kurulu bölünme işleminin tescili istemektedir. Kısmi bölünmede bölünen şirketin sermaye azaltımı yapması gerekiyorsa esas sözleşme değişikliğinin ticaret siciline tescil ettirilmesi gerekmektedir. Tam bölünmede bölünen şirket ticaret siciline tescille infisah etmektedir. Bölünme işlemi ticaret siciline tescil işlemi ile geçerlilik kazanan bir işlemdir ve bu işlemin yapılmasıyla envanterde bulunan tüm varlık ve kaynaklar devralan şirkete geçmektedir (TTK, Md. 179). Alacaklar teminat altına alındıktan sonra bölünmeye taraf olan şirketlerin yönetim organları bölünme sözleşmesi veya bölünme planını genel kurula sunar ve bölünme işlemi onaylandığı zaman yönetim organı tarafından bölünme işlemi tescil ettirilir. Ticaret siciline tescil ile bölünme işlemi

geçerlilik kazanmaktadır ve bu işlemle aktif ve pasifler devralan şirkete geçmektedir (Poroy, Tekinalp, & Çamoğlu, 2014:163). Kısmi bölünmede, bölünmeye birden fazla şirketin katılması nedeniyle hangi şirketin yönetim organının tescil işlemini hangi ticaret siciline tescil ettireceğini kanunda net olarak yazmadığından kanun metninin gerekçesinde devrolunan şirketin yapmış olduğu tescilin kurucu olduğu ve devralan şirketin tescilinin ise bildirici etkiye sahip olduğu kabul görmektedir (Güneş Onat, 2019:44).

Bölünmenin Sonuçları: Bölünme işlemlerinin sonuçları olarak alacaklıların korunması, sorumluluk, iş ilişkilerinin geçmesi TTK'nın 174-178. maddesinde belirtilmiştir. Bu maddelerde belirtilen alacaklıların korunması, sorumluluk ve iş ilişkilerinin geçmesidir. Alacaklıların korunması; şirket malvarlıklarının bir kısmı alacaklıların rızası olmadan bölünme işlemi sonucunda devralan şirkete aktarılmaktadır. Tam bölünmede özellikle ortaklıkların infisahı sonucunda ortada bir ortaklık kalmadığından ana borçlu ortadan kalkmakta ve ana borçlunun yerini devralan ortaklık aldığından; kısmi bölünmede de ortaklık kalan varlıklarla faaliyetini devam ettirse de malvarlıkları azaldığından dolayı ortaklığın finansal durumu kötü olarak etkilenmekte ve alacaklılar açısından sorun teşkil etmektedir. Ayrıca bölünme işlemi nedeniyle yapılacak olan giderler bölünmeye taraf olan şirketlerin mali durumunu kötü etkileyebilmekte ve bu durum da alacaklıların hakkını tehlikeye düşürebilmektedir (Karşlıoğlu, 2021:10). Bölünmeye katılan şirketlerin alacaklıları, TTSG'de yedişer gün aralıklarla üç defa yapılacak ilanla ve sermaye şirketlerinde ayrıca internet sitesine de konulacak ilanla, alacaklarını bildirmeye ve teminat verilmesi için istemde bulunmaya çağırılırlar (TTK, Md. 174). Bölünmeye katılan şirketler bu ilanların yayımı tarihinden itibaren üç ay içinde, istemde bulunan alacaklıların alacaklarını teminat altına almak zorundadırlar. Bölünme ile, alacaklıların alacaklarının tehlikeye düşmediğini ispat etmesi halinde, teminat altına alma yükümlülüğü ortadan kalkar. Diğer alacaklıların zarara uğramayacaklarının anlaşılması durumunda, şirket teminat göstermek yerine borcu ödeyebilir (TTK, Md. 175). TTK'nın 173. maddesindeki "*teminatın sağlanmasından sonra*" ifadesiyle anlatılmak istenen, istemde bulunan alacaklıların alacaklarının teminata bağlanması veya borçların ödenmesinin yerine getirilmesinin tehlikeye düşmediğinin ispatlanmasıdır (Coştan, 2013:30). TTK'nın 176. maddesinde

sorumlulukla ilgili maddede yer alan bölünmeye katılan şirketlerin ikinci derecede sorumluluğu şu şekilde belirtilmiştir.

“(1) Bölünme sözleşmesi veya bölünme planıyla kendisine borç tahsis edilen şirket, bu suretle birinci derecede sorumlu bulunan şirket, alacaklıların alacaklarını ifa etmezse, bölünmeye katılan diğer şirketler, ikinci derecede sorumlu şirketler, müteselsilen sorumlu olurlar.

(2) İkinci derecede sorumlu olan şirketlerin takip edilebilmeleri için, alacağın teminat altına alınmamış ve birinci derecede sorumlu şirketin;

a) İflas etmiş,

b) Konkordato süresi almış,

c) Aleyhinde yapılan bir icra takibinde kesin aciz vesikası alınmasının şartları doğmuş, d) Merkezi yurt dışına taşınmış ve artık Türkiye’de takip edilemez duruma gelmiş veya e) Yurt dışındaki merkezinin yeri değiştirilmiş ve bu sebeple hukuken takibi önemli derecede güçleşmiş, olması gerekir.”

Birinci dereceden sorumlu olan şirket, borçlarını gerektiği gibi yerine getirmezse bölünmeye taraf olan diğer şirketler borçlara karşı devralan şirketle beraber müteselsilen sorumlu sayılmıştır. Müteselsilen sorumluluğun oluşabilmesi, bir diğer ifadeyle bölünmeye taraf olan diğer şirketlerden bu borçların yerine getirilmesinin beklenebilmesi ve bu şirketler aleyhine hukuki takip yapılabilmesi için öncelikle alacakların teminat altına alınmamış olması şartı aranmıştır. Alacak teminat altına alınmışsa öncelikle mevcut teminata başvurulması beklenmektedir. Bunların yanında TTK’nın 176. maddesinde belirtilen şartlardan sadece birinin varlığı bile ikinci dereceden sorumlu olan şirketler aleyhine yasal takip yapılabilmesi için veya birden fazla şartın aynı anda var olması sonucu etkilememektedir (Gökçe Aydın, 2023:59-60). Ortakların kişisel sorumluluğu hakkında 158. madde hükümleri uygulanır (TTK, Md. 177).

İş ilişkilerinin geçmesi; İşçilerle yapılan hizmet sözleşmeleri tam ya da kısmi bölünmede işçinin itiraz edip etmemesi durumuna göre sonucunun ne şekilde olacağı kanunda belirtilmiştir. İşçi itiraz etmemişse, devir gününe kadar hizmet sözleşmelerinden doğan bütün hak ve borçlarla devralan ortaklığı geçmektedir. İşçinin itiraz etmesi durumunda ise, hizmet sözleşmeleri yasal işten çıkarma zamanının sonunda sona ermektedir ve devralan işletme ve işçiler o zamana kadar sözleşmeyi yerine getirmekle yükümlüdürler. İşçinin bölünme işleminden önce muaccel olmuş alacakları ile sözleşmesinin sona ereceği ya da işçinin itirazı sebebiyle sona erdiği tarihe

kadar geçen sürede muaccel olacak alacaklarından eski işveren ile devralan işveren müteselsilen sorumludur. İşveren hizmet sözleşmesinden doğan hakları aksi kararlaştırılmadıkça üçüncü bir kişiye devredemez. İşçiler muaccel olan alacaklarının teminat altına alınmasını isteyebilir. Devreden şirketin bölünmeden önce şirket borçlarından dolayı sorumlu olan ortakları, hizmet sözleşmesinden doğan ve intikal gününe kadar muaccel olan borçlarla, hizmet sözleşmesi normal olarak sona ermiş olsaydı muaccel hale gelecek olan ya da işçinin itirazı sebebiyle hizmet sözleşmesinin sona erdiği ana kadar doğacak olan borçlardan müteselsilen sorumlu olmakta devam ederler (TTK, Md. 178). Bu hükümde belirtilen bilgiler işçilerin bölünmeye itiraz hakkının olduğu anlamına gelmemektedir. İşçilere tanınan bu itiraz hakkı iş sözleşmesinin devralan işverene geçmesiyle ilgili olarak tanınmıştır bölünmeye yapılacak itirazla ilgili değildir. Bölünme söz konusu olduğunda işçilere tanınan haklardan ilki, iş sözleşmesinin devralan işverene geçmesine itiraz etme olanağı olduğu söylenebilir. İşçiye tanınan ikinci bir hak ise alacaklarına ilişkin işçinin teminat talep etme hakkıdır. İşçilerin bölünmenin etkilerinden korunmalarına yönelik olarak tanınan bu hak devir gününe dek muaccel duruma gelmiş olan alacaklarının teminat altına alınması yönünde işçiye teminat isteme hakkı tanımaktadır (Gökçe Aydın, 2023:64-65).

2.2. VERGİ KANUNLARI'NA GÖRE BİRLEŞME, DEVİR VE BÖLÜNME İŞLEMLERİ

2.2.1. Vergi Kanunları'na Göre Birleşme ve Devir İşlemleri

Bu bölümde Vergi Kanunları'na göre birleşme ve devir işlemleri ile ilgili genel hükümlerden ve bilgilerden bahsedilmiştir.

2.2.1.1. Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre

TTK hükümlerine göre kurulan sermaye şirketleri kurumlar vergisi mükellefi olduğundan, sermaye şirketlerinin kurumlar vergisi açısından durumu KVK'da düzenlenmiştir (Akay, 1997:71). KVK'da birleşme işlemleri 18. maddede yer alan tasfiye hükmündeki vergili birleşme, 19. maddede yer alan devir yoluyla yapılan vergisiz birleşme olarak ikiye ayrılmıştır. Birleşme ve devir olarak ayrı düzenlenmiş olup birleşme işlemi vergili birleşmeyi; devir işlemi ise vergisiz birleşmeyi ifade etmektedir (Eroğlu & Kurtuluş Aydın, 2020:79).

2.2.1.1.1. Vergili Birleşme

Birleşme işlemleri ister yeni kuruluş, isterse katılma türü birleşme olsun, yapılan birleşmeler KVK'nın 18. madde hükmü uyarınca gerçekleştiriliyorsa bu birleşme vergili birleşme olmaktadır (Akay, 1997:73; Mortaş & Gümrah, 2016:42).

Vergili Birleşmenin Tanımı: Vergi kanunları birleşme kavramını tasfiye hükmünde saymış, birleşme karının tasfiye karı olarak sayılmasını öngörerek vergiye tabi olacağını belirtmiştir. Ayrıca KVK'da katılma şeklindeki birleşme, devir olarak nitelendirilerek vergileme yapılmaması esası benimsenmiştir (Çaldağ, 2013:429). KVK'ta devir durumu hariç olmak üzere tüm birleşme türleri vergiye tabi tutulmuştur (Tekin A., 2011:36). Bir ya da birkaç kurumun diğer bir kurumla birleşmesi, birleşme sebebiyle infisah eden kurumlar açısından tasfiye hükmündedir. Fakat, birleşmede tasfiye karı yerine birleşme karı vergiye matrah olmaktadır. Tasfiye karının tespitinde geçerli hükümler, birleşme karının tespitinde de geçerlidir. Müfesihi kurumun ya da kurumların ortaklarına ya da sahiplerine birleşilen kurum tarafından doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak verilen değerler, kurumun tasfiyesi halinde ortaklara dağıtılan değerler yerine geçmektedir. Birleşilen kurumdan alınan değerler Vergi Usul Kanunu'nda yazılı esaslara göre değerlendirilmektedir. Kanunun 17. maddesine göre tasfiye memurlarına düşen sorumluluk ve ödevler birleşme durumunda birleşilen kuruma ait olmaktadır (KVK, Md. 18). Türk Ticaret Kanunu'nda birleşme tasfiyesiz geçiş olarak kabul edilmişken KVK'da tasfiye hükmünde kabul edilmiş ve birleşme işlemi dolayısıyla oluşan karın da tasfiye karı olarak hesaplanıp vergiye tabi olacağı öngörülmüştür (Keskin, 2015:216). Bu birleşme türünün hem KVK'ya hem de KDV'ye tabi olması ve uygulamanın zor olması nedeniyle tercih edilmeyen bir tür olduğu söylenebilir (Karademir, 2022:183).

Birleşme Karının Hesaplanması: Birleşmenin KVK'da bir tanımı yapılmamış, yalnız birleşme durumunda tasfiye hükümlerine göre birleşme karının tasfiye karı olarak belirlenip vergilendirme yapılacağı ortadan kalkan şirketler için belirtilmiştir. Türk Ticaret Kanunu'nda tasfiyesiz infisah olarak belirtilen birleşme işlemi, vergi kanunlarında tasfiye hükümlerinin kullanılarak bu hükümlere göre vergilendirme yapılması öngörülmüştür. Birleşme işleminin tasfiye hükmünde faaliyeti biten şirketlerin vergilendirilmesi amacı taşımaktadır (Dolbun, 2014:188-189). Tasfiye karı;

tasfiye döneminin sonundaki servet değeri ile tasfiye döneminin başındaki servet değeri arasındaki olumlu fark olarak tanımlanmıştır ve tasfiye karı hesaplanırken; ortaklara ya da kurum sahiplerine tasfiye esnasında avans olarak ya da diğer şekillerde yapılan her türlü ödemeler tasfiyenin sonundaki servet değerine, mevcut sermayeye ek olarak ortaklar ya da sahipleri tarafından yapılan ödemeler ile tasfiye esnasında elde edilen ve vergiden istisna edilmiş olan kazanç ve iratlar tasfiye döneminin başındaki servet değerine eklenmek suretiyle bulunacağı belirtilmiştir (KVK, Md. 17). Fakat birleşme işlemleri niteliği itibariyle tasfiye işleminden farklı olup başlangıcı ve bitişi belirlenebilecek bir dönemi kapsamadığından, birleşme işlemi tescil edildiği andan itibaren gerçekleştiğinden, birleşme dönemi yerine birleşme anı dikkate alınarak birleşme karının belirlenmesi gerekmektedir. Birleşme işlemi, bu işleme ilişkin ilgili genel kurul kararının tescil edilmesiyle gerçekleşmiş olmaktadır (Karlı, 2021:138; Gündüz, 2022:179). Birleşme, ticaret siciline tescil ve ilanla geçerlilik kazanan bir işlemdir. Tescil tarihi birleşmenin başlangıç tarihidir. Birleşme tescil ile başlamakta ve aynı zamanda bitmektedir. Dolayısıyla birleşme anından bahsetmek daha doğrudur (Nazalı, 2008:155). Birleşme karı tespit edilirken birleşme işlemi öncesi servet değeri, devrolunan şirketin birleşmeye esas olan bilançosundaki kıymetlerin kayıtlı değerleri dikkate alınarak belirlenecektir. Birleşme dönemi sonundaki servet değeri ise devrolunan şirketin birleşmeye esas alınacak bilançosundaki varlık ve yükümlülüklerin taraflarca anlaşılan değerleri dikkate alınarak belirlenecektir. Birleşme karı, devrolunan şirketin birleşme tarihi itibariyle bilançoda yer alan kalemlerde ortaya çıkan değer artışlarının toplamını içermektedir. Birleşme işleminde vergilendirilecek gelir devrolunan şirketin birleşme tarihine kadar elde ettiği kazançların toplamıdır (Gündüz, 2022:179). Birleşmeden önce bilançoya göre bulunan infisah eden şirketin özsermayesi dönemin başında oluşan servet değeridir ve bu değer VUK'a göre bulunan değerdir (Kızılot, 2000:2344). KVK'da özsermaye yerine servet değeri tabirinin kullanılmasının sebebi tasfiyeye giriş sebebiyle özsermayenin bu niteliğini kaybederek servet niteliği kazanmasından kaynaklanmaktadır (Dolbun, 2014:199). Birleşmelerde, birleşmeden dolayı infisah eden şirketlerin birleşme karının bulunmasında tasfiye hükümleri geçerlidir ancak tasfiye karı olarak değil birleşme karı olarak vergiye matrah olmaktadır. Birleşen kurumda, birleşme tarihine kadar oluşan faaliyet karları ile değer artışlarının da vergilendirilmesi gerekecektir. Bu tür birleşmeler vergili birleşme olarak

adlandırılan birleşmelerdir ve tasfiye karının tespit edilmesindeki hükümler birleşme karının tespit edilmesinde de geçerlidir. Müfeseh ortaklığın, ortaklarına veya sahiplerine birleşilen kurumca verilen değerler, şirketin tasfiye durumunda ortaklara dağıtılan değerler yerine geçmektedir. Birleşilen şirketten alınan değerler VUK'da yer alan değerlendirme esaslarına göre değerlendirilecektir (KVK, Md. 18; I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Birleşen kurumlarda vergiye tabi matrah birleşme karı olacaktır. Birleşme karının tespitinin tasfiye karının tespitindeki esaslara göre yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Bu sebeple birleşmede tasfiye karı yerine birleşme karı verginin matrahı olur. Birleşme döneminin başındaki ve sonundaki servet değerleri arasındaki fark olumlu ise birleşme karından bahsedilecektir (Şenyüz, Yüce, & Gerçek, 2019:246). Birleşme karı sadece birleşme nedeniyle infisah eden kurum açısından tespit edilir ve vergilendirilir (Akay, 1997:76).

Değiştirme Birimi (Değişim Oranı), Birleşme Oranı ve Birleşme Primi:

Birleşme işlemlerinde devrolunan şirketin malvarlıkları karşılığı olarak devralan şirketin paylarının bir değişim oranına göre devrolunan şirketin ortakları tarafından kendiliğinden iktisap edilmesiyle gerçekleşmektedir (TTK, Md. 136). KVK'da değiştirme birimine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır ve hatta değiştirme birimi ifadesi de kullanılmamaktadır. Bununla birlikte TTK'da sözü edilen değişim oranı (değiştirme birimi), birleşen şirketin bir adet hisse senedinin cari değerinin, birleşilen şirketin bir adet hisse senedinin cari değerine oranlanması şeklinde bulunmaktadır. Bu kapsamda değiştirme oranının hesaplanabilmesi için birleşen ve birleşilen şirketin cari değerlerinin bilinmesi gerekmektedir. Değiştirme oranı şirketlerin net cari değerleri dikkate alınarak belirlenmelidir. Net cari değerler dikkate alınırken birleşme karı üzerinden hesaplanan verginin de borç olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Sezgin, 2018:923-924). Değiştirme oranının doğru hesaplanması birleşmeye taraf olan şirketin ortaklarına hisseleri karşılığında kaç adet hisse verilmesi gerektirdiğini gösterdiğinden çok önemlidir (Altınkeser, 2018:52). Değişim oranı, alınan şirketin bir hisse senedi için, alıcı şirket tarafından verilecek hisse senedi sayısı olarak tanımlanmaktadır (Arpacık, 1998:68). Birleşme sonucunda birleşilen şirket, birleşen şirketten devraldığı malvarlığı karşılığında birleşen şirketin ortaklarına kendi şirket hisselerinden pay vermektedir. Bu noktada ortakların çıkarlarının korunması bakımından değiştirme biriminin nasıl tespit edildiği önemlidir (Erol, 2014:85).

Değiştirme primi, birleşen kurum hisse senetlerinin cari değeri ile, birleşilen kurum hisse senetlerinin cari değerinin birbirlerine oranıdır. Değiştirme priminin belirlenmesi için hem birleşilen hem de birleşen kurumun malvarlığının cari değerinin bilinmesi gerekmektedir. Cari değer; bilanço değeri, borsadaki fiyatlar ya da dağıtılan temettüleri göre hesaplanabilir. Bu üç değere göre hesaplanan değiştirme primi farklı çıkmaktadır. Değiştirme primi, kesin esaslara bağlanması olanaklı olmayan tamamen kendine özgü bir değeri ifade etmektedir. Tarafların karşılık bir şekilde görüşmeleri ile belirlenmektedir (Tekin A., 2011:44). Birleşme oranı; devralma yoluyla birleşmede bulunarak yeni şirketteki pay oranı bulunur. Birleşme oranı, özkaynak yöntemine göre şu şekilde bulunur (Sağlam & Şengel, 2016:316-317).

Birleşme Oranı=Devralan Kurumun Özkaynağı/Devralan Kurumun Özkaynağı + Devrolan Kurumun Özkaynağı

Birleşmede pay/hisselerin hangi oranlar üzerinden değiştirileceği ise değişim oranı ile bulunur. Değişim oranı ise şu şekilde bulunabilir.

Değiştirme Oranı=Sermaye Artırımı Tutarı/Devrolan Ortaklığın Ödenmiş Sermayesi

Yeni ortaklık kurulması yoluyla yapılan birleşmelerde birleşme oranı ise şu şekilde hesaplanır (Sağlam & Şengel, 2016:317).

Birleşme Oranı=Birleşen Kurum Özkaynağı/Birleşen Kurumlar Özkaynaklar Toplamı

Değiştirme Oranı=Yeni Ortaklıktaki Sermaye Payı/İştirakler Dikkate Alınmış Sermayeleri

Birleşme işlemi dolayısıyla devralan şirkette yapılan sermaye artırımının tutarının devrolunan şirketten aktarılan servet değerinin altında kalması durumunda aradaki fark birleşme primi olarak izlenmektedir (Altınkeser, 2018:54). Birleşilen şirketin hisse senetlerinin nominal değeri ile rayiç değerinin aynı olması halinde sorun olmamakla birlikte, söz konusu değerler arasında fark olması halinde birleşme primi oluşmaktadır. Yani birleşilen şirketin hisse senetleri nominal değerinin üstüne çıkmaktadır. KVK bakımından birleşme primi ile emisyon primi aynı hükümlere tabidir. Her iki prim de kurum kazancının unsurudur ve kurumlar vergisinden istisnadır (Okur, 2017:79-80). Yeni kuruluş şeklinde yapılan birleşme işlemlerinde, devrolunan şirketlerin özvarlıkları toplamı yeni kurulan şirketin sermayesiyle aynı olacağından

birleşme primi ortaya çıkmamaktadır (Göktuna, 2011:254; Gündüz, 2022:180). Bazı hallerde şerefiye ve prim aynı tutarı ifade edebilir. Pozitif şerefiyenin ortaya çıktığı durumlar primi ifade etmektedir. Birleşmelerde öneri veren işletme, hedef işletmeye önerisinin kabulü karşılığında, birleşme ya da satın alma bedeli öder. Bu bedel, işletmenin pazar değerinden yüksekse aradaki fark prim olarak kabul edilmektedir (Karğın, 2011:11).

Birleşme Kararının Beyan Edilmesi ve Birleşme Beyannamesinin Verilmesi:

Tasfiye hükümlerinde belirtilen, tasfiye memurlarına düşen sorumluluklar ve görevler birleşme durumunda birleşilen kuruma aittir (KVK, Md. 18; I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Birleşme kararına ait beyannamenin, tasfiyeyi yapmakla yükümlü olan birleşilen kurumun yasal temsilcileri tarafından verilmesi gerekmektedir (Göktuna, 2011:256). Birleşen şirketler birleşme öncesi (kıst) dönem ve cari dönem birleşme beyannameleri belirtilen sürelerde vermek zorundadırlar (Değirmenci, 2011:111). Birleşme öncesi (Kıst) döneme ait beyannamenin verilmesi, birleşmenin genel kurul kararıyla tescil ve ilan tarihi birleşme döneminin başlangıcı olarak kaydı geçmektedir. Bu tarih genellikle normal hesap döneminin başında değil, ortalarında. Bu sebeple hesap döneminin başlangıcı ile birleşme dönemi başlangıcı arasında kıst bir dönem ortaya çıkmaktadır (Altay, 2009:83). Birleşen kurumun hesap dönemi başından birleşmenin ticaret siciline tescil ve ilan edildiği tarihe kadar olan kıst beyannamenin kayıtlı olunan vergi dairesine bildirilmesi gerekmektedir (Akay, 1997:78-79; Okur, 2017:77). Bahse konu olan kazanç KVK'nın 14. maddesine göre beyan edilmeli ve birleşmenin ticaret siciline tescil edildiği aydan sonra 4. ayın 1-25. günü akşamına kadar infisah eden şirketin bağlı olduğu vergi dairesine verilmelidir (Gündüz, 2022:197). Birleşen kurumun, birleşme kararının tescil ve ilan edilmesinden önceki dönemlerle ilgilidir ve ticaret siciline tescil ve ilan tarihinden sonra verilmesi zorunlu olan beyannamelerin sorumluluğu birleşen şirkete aittir. Bundan dolayı bu beyannamelerin verilmesi, birleşme kararının beyan edilmesinden sonrasına bırakılamaz (Tekin A., 2011:34-35). Birleşme beyannamesinin verilmesi ve ödenmesi, birleşme kararının tespit edilmesinde KVK'nın 18. maddesi hükümlerinde tasfiye hükümlerinin uygulanması gerektiği ve birleşmede KVK'nın 17. maddesi hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Birleşmenin tescil edilmesi ile geçerlilik kazanmasından sonra takip eden 30 gün içerisinde, birleşen şirketin bağlı olduğu vergi dairesine beyan edilmesi gerekmektedir (Ceylan M., 2016:64). Birleşilen

kurum, birleşen kurumun birleşmeden doğan karını birleşmenin gerçekleşmesinden itibaren 30 gün içinde beyan etmek zorundadır (Göktuna, 2011:256). Kurumlar vergisi beyannamesi, beyannamenin verildiği ayın sonuna kadar ödenir. Birleşme halinde, birleşen kurumlar adına birleşme karı üzerinden tarh olunan vergiler, birleşme nedeniyle infisah eden kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesinin verilme süresi içinde ödenir. Birleşen kurumların bu kanuna göre tahakkuk etmiş olup, henüz vadeleri gelmemiş olan vergileri de aynı süre içinde ödenir (KVK, Md. 21; I Seri No'lu KV Genel Tebliği).

Birleşme ile İlgili Özellikli Durumlar: Birleşme ile ilgili özellikli durumlar; birleşme giderleri, geçmiş yıl zararları, amortisman ve yenileme fonu, birleşen şirketin birleşilen şirkette sermaye payına sahip olması durumu, birleşilen şirketin birleşen şirkette sermaye payına sahip olması durumudur.

Birleşme Giderleri: Birleşme sebebiyle hem birleşen hem de birleşilen şirket giderleri olmaktadır (Karlı, 2021:169). Birleşme, devir, bölünme fesih ve tasfiye giderleri kurum kazancından indirim konusu yapılabilecektir (KVK, Md. 8).

Geçmiş Yıllar Zararları: Vergili birleşme işlemlerinde birleşmeye konu olan devrolunan şirket zararlarının devralan şirket tarafından indirilebileceğine dair bir hüküm bulunmamaktadır. KVK'nın tasfiye hükümleri dikkate alındığı zaman zararların tasfiye dönemleri içerisinde dikkate alınacağı, tasfiyenin zararlar kapanması durumunda bu zararın sadece önceki tasfiye dönemlerine doğru düzeltilebileceği anlaşılmaktadır (Gündüz, 2022:199). Birleşme durumunda birleşilen şirkete zarar devri yapılamayacaktır (Bayram, 2016:175-176). Birleşme karından indirilemeyen zararların bir sonraki dönem karından indirilmesi mümkün değildir (Karlı, 2021:171). Devrolunan şirket zararlarının kurum kazancından indirilebilmesi için birleşmenin KVK'nın 20. maddesindeki şartlar altında yapılması gerekmektedir. Aksi halde bu şartlara uygun şekilde yapılmayan birleşmelerde devrolunan şirkete ait geçmiş yıllar zararlarının indirilebilmesi mümkün değildir (Tekin & Kartaloğlu, 2010:685). KVK'nın 18. maddesi hükmü gereğince yapılan birleşmelerde, birleşme sonucunda faaliyeti sona eren şirkete ait geçmiş yıl zararlarının herhangi bir şekilde birleşilen şirket tarafından kurumlar vergisi matrahının tespitinde indirim konusu yapılması mümkün değildir (Sezgin, 2018:932).

Amortisman ve Yenileme Fonu Uygulaması: Vergili birleşmede devrolunan şirket bakımından tasfiye hükmünde olduğundan, birleşmeye konu olan iktisadi varlıkların devralan şirket aktifine alınması satış işlemiyle aynıdır. Böyle bir durumda, birleşme sebebiyle infisah eden şirketler devredecekleri iktisadi varlıklar üzerinden birleşme tarihi itibarıyla hesaplayacakları amortisman tutarlarını, birleşme tarihine kadar elde ettiği kazançların tespitinden dikkate alabileceklerdir. Devralan şirket açısından ise devraldığı iktisadi varlıkları tasfiye değerleri üzerinde kayıtlarına alarak VUK hükümleri doğrultusunda amortisman ayırabileceklerdir (Gündüz, 2022:200). KVK'nın 18. maddesinde belirtilen tasfiye hükümlerine göre işlemlerin yapıldığı vergili birleşme işlemlerinde yenileme fonunda bulunan tutarlar gelir yazılarak vergiye tabi tutulmaktadır (Altınkeser, 2018:57). Vergili birleşmelerde, yenileme fonunun kıst dönem karına eklenmesi gerekmektedir (Kolotoğlu, 2022:30).

Birleşen Şirketin, Birleşilen Şirkette Sermaye Payına Sahip Olması: Bu durumda birleşilen şirket birleşme işleminde kendi hisse senetlerini iktisap etmiş olacağından birleşilen şirket daha az sermaye artırımını ile yetinmektedir (Özçelik, 2009:77; Ceylan M., 2016:65).

Birleşilen Şirketin, Birleşen Şirkette Pay Sahibi Olması: Bu durum devrolunan şirket bakımından bir farklılık yaratmamakta, birleşen şirket yanında değerlendirme farkından kaynaklanan gelir KVK'nın 18. maddesi gereğince vergilendirilmektedir (Göktuna, 2011:264). Birleşme öncesinde, birleşilen şirket birleşme sebebiyle infisah edecek olan şirketin paylarının bir kısmına sahip olabilir. Birleşilen şirket, birleşme sebebiyle müfesihi duruma gelen şirketin sermaye payına sahipse, sahip olunan bu pay, birleşilen şirketin ortaklarına geçmiş olacağından, birleşme sebebiyle olan sermaye artırımında birleşen şirketin, birleşilen şirket haricindeki ortaklarına ait sermaye payının hesabının bu duruma göre yapılması gerekmektedir (Sezgin, 2018:927-928).

2.2.1.1.2. Vergisiz Birleşme

Kurumlar Vergisi Kanunu, katılma (iltihak) şeklindeki birleşmeleri, devir olarak adlandırmış ve bu durumlarda belli koşullara uyulması kaydıyla, vergilendirme yapılmaması esasını benimsemiştir (Keskin, 2015:217).

Devrin Tanımı ve Şartları: Birleşme sonucunda infisah eden kurum ile birleşilen kurumun kanuni ya da iş merkezlerinin Türkiye’de bulunması; münfesihi kurumun devir tarihindeki bilanço değerlerinin, birleşilen kurum tarafından bir bütün halinde devralınması ve aynen bilançosuna geçirilmesi şartları dahilinde gerçekleşen birleşmeler devir hükmündedir. Bu şartlar dahilinde tür değiştirmeleri de devir hükmündedir (KVK, Md. 19). Devir tarihi şirketin yetkili kurulu tarafından devre dair kararın tescil edildiği tarihtir. KVK’da yer alan belirli şartlara uyulması durumunda, devrolunan şirketin yalnız devir tarihine kadar elde ettiği gelirler vergilendirilmektedir, birleşme işleminden doğan karlar ise hesaplanmamakta ve vergilendirilmemektedir (KVK, Md. 20; I Seri No’lu KV Genel Tebliği). Devir işlemlerinde bir ya da birden fazla tam mükellef kurumun tasfiyesiz infisah etmek suretiyle tam mükellef başka bir kurumun bünyesine katılmasından dolayı, TTK’da yer alan yeni kuruluş yoluyla birleşme işleminin vergisiz birleşme olarak gerçekleşmesi mümkün değildir. Vergisiz birleşme işlemi devralma şeklindeki birleşmeler için geçerli olmaktadır ve bu yüzden KVK’da devir ismiyle düzenlenmiştir (Gündüz, 2022:206). Devrolan değerlerin devir tarihinden sonra elden çıkarılması durumunda kayıt bedeli ile satış bedeli arasındaki fark birleşilen kurumun kurum kazancına eklenerek vergilendirilir (Kocaer, 2018:314). Devir ile birleşme arasındaki vergilendirme bakımından temel farklılık, Kurumlar Vergisi Kanunu’nun devir durumunu birleşme durumuna göre daha farklı bir vergilendirme rejimine tabi tutmasında görülür. Devir durumunda, devredilen kurumun yalnızca devir tarihine kadar elde ettiği kazançlar vergilendirilir. Doğrudan doğruya devirden doğan kazançlar vergilendirmeye tabi tutulmazlar. Bu sebeple devir kavramı yerine vergisiz birleşme kavramı da kullanılmaktadır (Şenyüz, Yüce, & Gerçek, 2019:247).

Birleşme Primi: Birleşmeye esas devralan şirket değerinin nominal sermaye tutarından yüksek olduğu bir şirkette, devrolunan şirket ortaklarına verilecek olan nominal sermaye tutarı devralının malvarlığı değerinden düşükse, devralan konumundaki bu şirketin bilançosunun pasifinde ortaya çıkacak olan fark birleşme primi olarak kayıtlara geçirilecektir (Gündüz, 2022:208). Birleşme birimi, emisyon primi hükmündedir. Buna göre; anonim şirketlerin kuruluşlarında ve sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları paylarının bedelinin itibari değeri aşan kısmı kurumlar

vergisinden müstesnadır. Emisyon primi devir şeklinde olan birleşmelerde ortaya çıkmaktadır (KVK, Md. 5; (Bayram, 2016:174-175).

Kurumlar Vergisinin Beyanı ve Ödemesi: Vergisiz birleşmelerde (devirlerde), münfesihi kurum adına tahakkuk eden vergilerden; münfesihi kurum adına tahakkuk edenler, birleşilen kurumun devrin gerçekleştiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar diğer durumlarda ise beyanname verme süresi içerisinde, birleşilen kurumlarca ödenmektedir (KVK, Md. 21). KVK'nın 19. maddesine uygun olarak yapılacak devirlerde, münfesihi kurumun yalnızca devir tarihine kadar elde ettiği kazançlar vergilendirilecek, birleşmeden doğan karlar ise hesaplanmayacak ve vergilendirilmeyecektir. Devir tarihi, şirket yetkili kurulunun devre ilişkin kararının Ticaret Sicilinde tescil edildiği tarihtir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği).

Devre İlişkin Kıst Dönem Kurumlar Vergisi Beyannamesi Verilmesi: Kıst dönem beyannamesi, münfesihi kurum tarafından verilen beyanname'dir (Karlı, 2021:152). Belirli koşullar yerine getirildiği takdirde devir hükümlerinden dolayı birleşme kararının tespiti ve vergilendirilmesi yapılmayacaktır. Fakat devrolunan şirketin devir öncesinde süren faaliyetlerine ilişkin kıst döneme ait gelirlerini beyan etmesi gerekmektedir. Kıst dönem kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarih, duruma göre önceki dönem kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken süreyi kısaltabilecek ya da uzatabilecektir (Nazalı, 2008:165-166). Münfesihi kurum ile birleşilen kurum, devir tarihi itibarıyla hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları münfesihi kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesini birleşmenin Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edildiği tarihten itibaren otuz gün içinde münfesihi kurumun bağlı olduğu vergi dairesine vermesi gerekmektedir (KVK, Md.20; I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 19. ve 20. maddesi gereğince yapılan devirlerde, münfesihi şirket adına kıst döneme ait tahakkuk eden vergilerin, birleşilen kurumun devrin gerçekleştiği hesap dönemine ait kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar birleşilen kurumlarca ödenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu kurumların, münfesihi kurumlara ait vergileri de kendi vergileri ile aynı sürede ödemeleri gerekecektir. Devir tarihine kadar olan kazancın vergilendirilebilmesi için devir tarihi itibarıyla hesaplanan kazancın bu beyannameye dahil edilerek vergilendirilmesi gerekmektedir. Bu tarihten sonraki işlemlerden doğan kazanç

birleşilen kuruma ait olacaktır. Önceki hesap dönemine ait vergilerin de bu süre içerisinde ödenmesi gerekmektedir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği).

Önceki Hesap Dönemine İlişkin Kurumlar Vergisi Beyannamesi Verilmesi:

Hesap döneminin kapandığı aydan kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken ayın sonuna kadar geçen süre içinde devir işleminin yapılması halinde, infisah eden şirketin önceki hesap dönemine ait olarak hazırlayıp müştereken imzalayacakları infisah eden şirkete ait kurumlar vergisi beyannamesini infisah eden şirket ile birleşilen şirket; birleşmenin ilan edildiği tarihten itibaren 30 gün içinde infisah eden şirketin bağlı bulunduğu vergi dairesine vermeleri gerekmektedir (KVK, Md. 20; I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Önceki hesap dönemine ait vergilerin de belirtilen bu zaman içinde ödenmesi gerekmektedir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği).

Taahhütname Verilmesi: İnfisah eden şirketin tahakkuk etmiş ve edecek tüm vergi borçlarını ödeyeceğini ve diğer görevleri yerine getireceğini infisah eden şirketin birleşme sebebiyle vereceği kurumlar vergisi beyannamesinin ekinde verilecek olan bir taahhütname ile birleşilen şirket taahhüt etmektedir. KVK'nın uygulanmasında mahallin en büyük mal memuru (vergi dairesi başkanları, defterdarlar) taahhütname ile ilgili birleşilen kurumdan teminat isteyebilmektedir (KVK, Md. 20; I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Ayrıca taahhütnamenin yanında devre ait bilanço ve gelir tablosunun da eklenmesi gerekmektedir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği).

Devir Şartlarına Uyulmamasının Sonuçları: KVK'nın 20. maddesi gereğince belirtilen koşullar şekil şartı olup bu şartlara uyulmaması durumunda devrin vergisiz birleşme hükümlerinden yararlanılamamaktadır. Bu maddeye uyulmadığı takdirde birleşmeler vergili birleşme işlemi olmaktadır (Nazalı, 2008:168). Vergisiz birleşme işleminden faydalanabilmek için kanunda yer alan şekil şartlarına uyulması gerekmektedir. Bu şartlara uyulmaması durumunda vergisiz birleşme imkânı ortadan kalkmaktadır (Aytekin, 2016:222). Şekil şartlarına uyulmaması halinde vergilendirme yapılmamakta ve devir koşullarının sağlanması imkânı verilmektedir (Kocaer, 2018:317).

Devir ile İlgili Özellikli Durumlar: Bu durumlar; devir giderleri, devir durumunda zararların mahsubu, amortisman ve yenileme fonu, geçici vergi uygulamalarıdır.

Devir Giderleri: Birleşme, devir, bölünme fesih ve tasfiye giderleri kurum kazancından indirim konusu yapılabilecektir (KVK, Md. 8). KVK’da birleşme ve devir giderleri arasında herhangi bir fark gözetilmeden indirilecek giderler olarak belirtilmiştir (Aytekin, 2016:224). Devralan kurum tarafından yapılan devir giderleri kuruluş örgütlenme giderleri niteliğindedir. Bunun sebebi, devralan kurumda yapılan bu türden giderler işlerin sürekli olarak büyütülmesine yöneliktir. Devralan kurum tarafından yapılan bu türden giderler KVK’nın 8. maddesi gereğince doğrudan gider olarak dikkate alınabileceği gibi, VUK’un ilgili maddeleri uyarınca aktifleştirilmek suretiyle amortismanına da tabi tutulabilirler. Bu giderlerin aktifleştirilmek suretiyle amortismanına tabi tutulmaları durumunda VUK’un 326. maddesi gereğince muhasebe kayıtlarında gösterilen muhasebe kayıtlarında gösterilen değerleri üstünden eşit bir şekilde ve beş yıl içinde itfa olunurlar (Sezgin, 2018:951). Devralan şirketin yapmış olduğu giderler; ilk tesis ve taazzuv giderleri mahiyetinde olduğundan şirket tarafından aktifleştirilmesi de ihtiyaridir (Nazalı, 2008:171).

Devir Halinde Zararların Mahsup Edilmesi: Kurumlar Vergisi Kanunu’da vergisiz birleşme olarak belirtilen devir türünde yapılan birleşmelerde, zarar tutarlarının belirli koşullar dahilinde mahsup edilmesi mümkündür (Altınkeser, 2018:62). Kurumların ticari faaliyetlerinden doğan zararlar, aşağıda yapılan açıklamalara göre, sonraki dönemlerde doğan kazançlar indirilebilecektir (I Seri No’lu KV Genel Tebliği).

- Kurumlar vergisi beyannamesinde, her yıla ilişkin tutarlar ayrı ayrı gösterilmek ve beş yıldan fazla nakledilmemek koşuluyla geçmiş yılların beyannamelerinde yer alan zararlar kurum kazancından indirilebilecektir. Mükelleflerce bir hesap dönemi içerisinde oluşan zararın, müteakip beş hesap döneminde oluşacak karlarla mahsup edilmemesi durumunda mahsup olanağı ortadan kalkmaktadır.

- Devir hallerinde, varlıkları devralan kurumlar, devralınan kurumların zararlarının aşağıda belirtilen sınırlamalar çerçevesinde mahsup olanağına sahiptirler.
 - Buna göre devralan kurumlar, kendi bünyesinde oluşan zararların yanı sıra devir halinde devralınan kurumların devir tarihi itibarıyla özsermaye tutarını geçmeyen zararlarını kazançlarından indirebileceklerdir.
- Devir hallerinde devreden zarar tutarları, devralınan kurumun öz sermayesi ile sınırlıdır.

Özsermaye tutarı, kurumun VUK uyarınca devir tarihi itibarıyla tespit edilmiş olan öz sermayesidir. VUK'un 192. maddesinde özsermaye, aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark olarak nitelendirilmiştir.

Devralınan kurumun öz sermaye tutarının negatif ya da sıfır olması durumunda bu kurumların zararlarının mahsubu mümkün olmamaktadır.

Devir durumunda zarar mahsubu yapılabilmesinin şartları KVK'nın 9. maddesi ve I Seri No'lu KV Genel Tebliği'nde açıklanmıştır. Bu duruma göre;

- Devralınan kurumun, son 5 yıla ait kurumlar vergisi beyannamelerinin yasal süresi içinde verilmiş olması,
- Devir sonucunda zarar mahsubu yapacak kurumun, aynı faaliyete 5 yıl devam etme şartı vardır.

Bu koşullara uyulmaması durumunda, zarar mahsupları sebebiyle vaktinde hesaplanmayan vergiler için vergi ziyayı doğmuş sayılmaktadır.

Devirlerde zarar mahsubunun yapılabilmesinin koşullarından biri de KVK'nın 9. maddesinde belirtilen aynı faaliyete devam etme koşuludur

Ekonomiye kazandırılması olanaklı olmayan şirketlerin vergiden kaçma amaçlı olarak devralınması veya devralınan şirketlerin 5 yıl içinde kısmen faaliyetinin durdurulması ya da bitirilmesi gibi nedenlerle devralma işleminin yapılması halinde zararların mahsubu mümkün değildir.

Devralınan zararlar, devreden kurumda doğduğu dönemden itibaren beş yıllık süre içinde mahsup edilebilecektir. Devir durumunda mahsup edilebilecek zararlar,

hangi hesap dönemine ait olduğu devralan kurumların beyannameleri ekinde ayrıca bildirilmek koşuluyla, mükelleflerce serbestçe belirlenebilecektir. Öz sermaye sınırlamasını aşan zarar tutarları ise iptal edilecektir.

Amortisman ve Yenileme Fonu Uygulaması: Devir sonucunda devre konu iktisadi kıymetler, mukayyet değerleri üzerinden, aktif ve pasifi düzenleyici hesaplar, ilgili olduğu aktif ve pasif hesaplarla devrolunacağından, söz konusu iktisadi kıymetlerin devir işleminin amortisman uygulamaları açısından ilk iktisap olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir. Devralan kurumda devir işlemi sebebiyle devrolan amortisman tabi iktisadi kıymetlerin bakiye değerleri üzerinden kalan amortisman süreleri dikkate alınarak amortisman ayrılmaya devam edilecektir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Bu bağlamda, devrin gerçekleştiği hesap dönemine ait ayrılacak amortisman tutarının hesap döneminin başından devir tarihine kadar olan kısmı devrolunan şirket tarafından ayrılabilirken, devir tarihinden ilgili hesap döneminin sonuna kadar olan süreye isabet eden kısmı devralan şirket tarafından ayrılabilir. Vergisiz birleşme niteliğinde olan devir işleminde külli halefiyet ilkesi gereğince devrolunan şirketin bilanço değerlerinin tümü devralan şirket bilançosuna aktarılacağından, devrolunan şirketin birleşme öncesi VUK'un 328. maddesi gereği ayırmış olduğu yenileme fonları da devralan şirket bilançosuna geçirilmektedir (Gündüz, 2022:227). KVK'nın devir olarak nitelendirilen birleşme işlemlerinde birleşmeden doğan kar vergilendirilmemektedir. Bu koşullardan biri de devrolan kurumun bilanço kalemlerinin devralan kuruma aynen aktarılmasıdır. Dolayısıyla, devrolan kurumun bilançosunda olan yenileme fonunun da devralan kuruma aktarılması gerekmektedir. Eğer böyle bir aktarım yapılmazsa devir şartlarına uyulmaması olarak değerlendirilebilir (Kolotoğlu, 2022:30).

Geçici Vergi Uygulaması: Geçici vergi beyannamesi verilme zamanından önce devralma nedeniyle kurumlar vergisi beyannamesi verilmişse bu dönem için geçici vergi beyannamesi verilmeyecektir. Devralınan kurumun, devir tarihine kadar ödemiş olduğu geçici vergiler, devir sebebiyle vergilendirilmesi gereken devir öncesi gelir üzerinden hesaplanacak olan kurumlar vergisinden mahsup edilebilecektir. İndirilemeyen tutar kalması halinde, birleşilen kurumun kurumlar vergisinden indirilebilecektir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Hali hazırda kurumlar vergisi beyannamesi verildiğinden ve geçici verginin amaçlarından biri zaten kurumlar vergisi

beyanname zamanı gelmeden önce mükellefin önceden ödeme yapması sağlandığından, amaç devletin vergi gelirlerinin teminat altına alabilmektir (Karlı, 2021:183). Bu konuyla ilgili olarak Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yayınlanan özeldede şu bilgiler verilmiştir. KVK'ya uygun olarak yapılacak devir işlemlerinde münfesi kurumun devir tarihindeki bilanço değerlerinin birleşilen kurum tarafından bir bütün halinde devralınarak aynen bilançosuna geçirilmesi esas olup birleşilen kurumun, münfesi kurumun tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarını ödeyeceğinin ve diğer görevlerini yerine getireceğini taahhüt etmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, devir işlemi ile münfesi kurumun tüzel kişiliğinin sona erdiği fakat aktif ve pasif bilanço değerleriyle devrolduğu kurumun içinde yer aldığı açıktır. Buna göre, devir sebebiyle münfesi hale gelen kurumun devir tarihine kadar ödediği kesinti suretiyle alınan vergiler ile geçici vergilerin, devir dolayısıyla vergilendirilecek devir öncesi kazanç üzerinden hesaplanacak kurumlar vergisinden mahsup edilmesi sonucunda, mahsup edilemeyen tutarın kalması durumunda, bu tutarın şirketin devir tarihinin yılına ilişkin yıllık kurumlar vergisi beyannamesinde gösterilmek suretiyle hesaplanan kurumlar vergisinden mahsup edilmesi, bu mahsup sonrası iade edilecek bir tutarın kalması halinde de 252 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği uyarınca işlem yapılması gerekmektedir (KVK-34-99 Sayılı Özelge).

2.2.1.2. Gelir Vergisi Kanunu'na Göre

GVK'nın mükerrer 80. maddesine göre; karşılıksız olarak elde edilenler ile tam mükellef şirketlere ait olan ve iki yıldan fazla zamanla elde tutulan hisse senetleri hariç olmak üzere; menkul kıymetlerin ya da diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar değer artış kazançlarıdır. Menkul kıymet kavramı, anonim şirketler ile sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin çıkardıkları her türlü hisse senetleri, devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin ve anonim şirketlerin çıkardıkları tahvilleri, hazine bonoları ve gelir ortaklığı senetlerini, anonim şirketler tarafından çıkarılan kar/zarar ortaklığı belgelerini ve Sermaye Piyasası Kanunu'na göre çıkarılan diğer menkul kıymetleri ifade etmektedir. Bu madde hükmüne göre, menkul kıymetlerin iktisap şekli vergilendirme bakımından önem arz etmektedir. İvazsız olarak iktisap edilen (hibe, miras vb.) menkul kıymetlerin elden çıkarılmasından doğan değer artış kazancı vergiye tabi değildir. Fakat bir ivaz karşılığı (satın alma, takas, trampa vb.)

edinilen menkul kıymetlerin elden çıkarılması durumunda değer artış kazancı doğacaktır. Fakat, bu mahiyette olmakla birlikte Türkiye’de kurulu menkul kıymet borsalarında işlem gören hisse senetlerinin bir yıl elde tutulduktan sonra elden çıkarılmaları halinde değer artış kazancı hesaplanmayacaktır (Kılıç, 2006:242-243). Kazancı bilanço esasına göre tespit edilen ferdi bir işletmenin bilançosunun bir sermaye şirketine aktif ve pasifiyle bir bütün halinde devrolunması, devralan şirketin bilançosuna aynen geçirilmesi ve devredilen ferdi işletmenin sahip ya da sahiplerinin şirketten, devir bilançosuna göre hesaplanan öz sermayesi tutarında ortaklık payı alması ve bu ortaklık payını temsil eden hisse senetlerinin nama yazılı olması şartı durumlarında değer artışı kazancı hesaplanmaz ve vergilendirilmez (GVK, Md. 81). Kanundan açıkça anlaşılacağı üzere söz konusu değer artış kazançlarının vergilendirilmemesi için GVK’nın 81. maddesinde sayılan koşulların tamamının yerine getirilmiş olması gerekmektedir. Aksi durumda değer artış kazancı üzerinden vergi hesaplanacaktır (Erol, 2014:113). VUK’un 176. maddesinde tüccarlar defter tutma açısından bilanço esasına göre ve işletme hesabı esasına göre sınıflandırılmıştır. Aynı kanunun 177. maddesinde ise hangi durumlarda bilanço esasına göre defter tutulacağı ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

2.2.1.3. Vergi Usul Kanunu’na Göre

Şirket birleşmeleri TTK açısından devir veya infisah olarak nitelendirildiğinden VUK’da devir ve tasfiyeye ilişkin hükümler birleşme ve satın alma işlemleri için de aynen geçerli olmaktadır (Onat, 2006:115).

2.2.1.4. Katma Değer Vergisi Kanunu’na Göre

Birleşme işlemlerinde KDV’nin uygulanmasının vergili ve vergisiz birleşme olma haline göre bir ayrıma tutulması gerekmektedir (Aytekin, 2016:229). Devir şeklinde birleşmeler KDV’den istisna tutulmuştur (Karlı, 2021:160). KVK’ya göre yapılan devir işlemleri sonucunda münfesiş şirketler tarafından yüklenilen ve indirilemeyen vergiler, devralan şirketler tarafından mükerrer indirimine sebep olmayacak şekilde indirim konusu yapılmaktadır (KDVK, Md. 17). Devir olarak adlandırılan birleşmelerde birleşen kurumun malvarlıklarının birleşilen kuruma intikali dolayısıyla katma değer vergisi söz konusu olmayacaktır (Akay, 1997:88). Devralan şirket devrolan şirketin bütün bilanço kalemlerini aynen devralacağından dolayı devrolan şirkete ait iade edilecek KDV tutarları da devralan şirkete geçecektir (Kolotoğlu, 2022:28).

KVK'nın 18. maddesi gereğince yapılan vergili birleşme işlemi KDV istisnası kapsamına girmediğinden, devrolunan kurumun yapacağı bilanço değerlerinin devri KDV'ye tabi olacaktır. Bu sebeple birleşmeye konu olan iktisadi kıymetlerin devralan şirkete intikali sırasında VUK'un 268. maddesi gereğince emsal bedel üzerinden KDV hesaplanması gerekmektedir. Bu şekilde hesaplanan KDV devralan şirket tarafından indirim konusu yapılabilecektir (Gündüz, 2022:246). Birleşme işlemi üzerinden KDV hesaplanıp hesaplanmayacağı belirlendikten sonra KDV matrahının birleşme işlemlerinde neyin üzerinden alınacağıdır. KDV matrahının ne olacağıyla ilgili iki görüş vardır. İlki, birleşilen işletmenin özsermayesi iken diğer görüşe göre aktifte yer alıp KDV'ye tabi olan varlıkların değeridir (Aytekin, 2016:231). Kanımızca işletmeler devre konu olan iktisadi varlıkların piyasa fiyatını devir bedeli olarak tespit etmişlerse devir bedeli KDV'ye matrah olmalıdır. Devre konu olan iktisadi kıymetlerin devir bedeli piyasa fiyatından çok düşükse emsal bedel KDV'ye matrah olmalıdır. Sonuç olarak ister yeni kuruluş şeklinde, isterse devralma şeklinde gerçekleştirilen birleşmelerde birleşen şirketlerce, teslim konu olan aktif değerlerin devir ya da emsal bedelleri üzerinden fatura düzenlenip KDV hesaplanmalı ve beyan edilmelidir. Birleşilen şirketin ise bu vergiyi indirmesi gerekmektedir (Akay, 1997:87-88).

2.2.1.5. Damga Vergisi Kanunu'na Göre

Kanuna ekli (2) sayılı tabloda yazılı kağıtların damga vergisinden muaf olduğu belirtilmiştir. (2) Sayılı tabloda, IV. Ticari ve Medeni İşlerle İlgili Kağıtlar başlığı altındaki bölümün 17. fıkrasında KVK'ya göre yapılan birleşme, devir sebebiyle düzenlenen kağıtların damga vergisinden istisna olduğu hükme bağlanmıştır (DVK, Md. 9). Birleşme ve devir işlemlerinde düzenlenecek olan bilanço, gelir tablosu, esas sözleşme, devir sözleşmesi, beyanname gibi belgeler üzerinden damga vergisi ödeme yükümlülüğü olmayacaktır (Değirmenci, 2011:119; Erol, 2014:116).

2.2.1.6. Harçlar Kanunu'na Göre

Anonim, eshamlı komandit, limited şirketler ve kooperatiflerin kuruluş, pay devri, sermaye artırımı, birleşme, devir, bölünme ve nev'i değişiklikleri sebebiyle yapılacak işlemler bu kanunda yazılı olan harçlardan müstesnadır (Harçlar Kanunu, Md. 123). Yalnızca; limited, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ve anonim şirketlerin birleşme ve devir işlemlerine harç istisnası getirilmiştir. Bunlar dışındaki

birleşme ve devir işlemleri harca tabidir (Kolotoğlu, 2022:32). Birleşmenin gerçekleştirilmesi için tamamlanması gereken ticaret sicil tescil işlemleri, birleşen şirkete ait gayrimenkullere ilişkin tapu işlemleri gibi işlemler harca tabi olmadıkları gibi birleşme sözleşmesi veya yeni şirket kuruluş sözleşmesine ilişkin işlemlerde de noter harcı alınmamaktadır (Altay, 2009:112).

2.2.1.7. Özel Tüketim Vergisi Kanunu'na Göre

4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu'na göre birleşme işlemleri için özel bir hüküm bulunmamaktadır. Fakat devrolan şirketin ÖTV mükellefiyeti bulunması halinde beyannamesini yasal süresi içinde yaparak devir işlemini müteakiben vermesi gerekmektedir. ÖTV mükellefiyeti bir kere açıldığında sürekli beyanname verilmesi gereken bir mükellefiyettir (Gerdaneri, 2020:54).

2.2.1.8. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a Göre

6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun'a göre; birleşme ve devirle ilgili olarak, bu kanunun uygulanması bakımından iki ya da daha ziyade hükmi şahsın birleşmesi halinde yeni kurulan hükmi şahıs, devir durumunda devralan hükmi şahıs birleşen, devralınan hükmi şahıs ve şahısların yerine geçmektedir.

Bu maddeden anlaşılabacağı üzere, birleşen şirket birleşme sonucunda infisah eden şirketin yerine geçmektedir ve birleşen şirkete ait olan amme alacakları için birleşilen şirkete başvurulacak ve takipler söz konusu birleşen şirkete karşı yapılacaktır. Birleşilen şirketin birleşme sebebiyle infisah eden şirketin yerine geçmesi külli halefiyet ilkesinin bir gereğidir (Altay, 2009:113).

2.2.1.9. Gider Vergileri Kanunu'na Göre

Gider Vergileri Kanunu açısından şirketlerin durumu şu şekildedir. Sermaye şirketleri olarak faaliyet gösteren bankalar, yatırım fonları ve aracı kurumlar, sigorta şirketleri gibi şirketlerin yaptıkları işlemlerden dolayı almış oldukları paralar nedeniyle banka ve sigorta muameleleri vergisinin mükellefidir (Dolgun, 2014:89-90). Gider Vergileri Kanunu'nun 29. maddesi s bendi gereğince KVK'ya göre yapılan birleşme ve devirlerden dolayı oluşan kazançlardan alınan paralar banka ve sigorta muameleleri vergisinden muaftır.

2.2.2. Vergi Kanunları'na Göre Bölünme İşlemleri

Bu bölümde Vergi Kanunları'na göre bölünme işlemleri ile ilgili genel hükümlerden ve bilgilerden bahsedilmiştir.

2.2.2.1. Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre

KVK'ya göre bölünme; tam bölünme ve kısmi bölünme olarak yer almaktadır. Tam bölünme işlemi; bölünen şirketin infisah ederek malvarlıkların başka şirketlere devredilmesi iken; kısmi bölünme, şirketin bir bölümünün işletme bütünlüğünün korunarak başka şirketlere devredilmesidir.

2.2.2.1.1. Tam Bölünme

Tam bölünme; şirketin tüm malvarlıklarının, borçlarının, alacaklarının kayıtlı değerleri üzerinden daha önce var olan veya yeni kurulacak olan iki veya daha fazla şirkete tasfiyesiz infisah etmek suretiyle devredilmesi ve devretme karşılığında bölünen şirketin ortaklarına devralan şirkette bu şirketin sermayesini temsil eden iştirak hisseleri verilmesidir. Bölünen şirketin ortaklarına verilecek olan devralan şirketin payını temsil eden iştirak hisselerinin nominal değerinin %10'una kadar olan kısmının nakit ödenmesi, bu işlemin bölünme sayılmasına mâni değildir (KVK, Md. 19; I Seri No'lu KV Genel Tebliği). %10'luk kısmın nakit ödenmesi hükmü, infisah eden şirket ortaklarının devralan şirketlerdeki payının bir miktar azaltılması imkânı sağlanmaktadır (Aydın E., 2014:81). Tam bölünme ile devralan şirketlere bölünen şirketlerin varlıkları mukayyet değer üzerinden VUK'daki tanımıyla muhasebe kayıtlarında gösterilen değer ile aktarılmaktadır. Devralan şirket tarafından da mukayyet değerle aktarılan varlıklar gelecekte devralan şirket tarafından satıldığında satış değeri ile arasındaki fark şirket kazancına ekleneceğinden bölünme işlemiyle gerçekte bir vergi ötelemesi yapılmış olmaktadır. Tam bölünme işleminde aktif ve pasif hesaplarla birlikte aktif ve pasif düzenleyici hesaplar birlikte aktarılacaktır (I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Tam bölünme yalnız tam mükellefiyete tabi sermaye şirketleri tarafından yani, kanuni ya da iş merkezilerinden herhangi biri ya da her ikisi de Türkiye'de bulunan sermaye şirketlerince gerçekleştirilmesi mümkün olmaktadır. Kanuni ve iş merkezleri Türkiye'de bulunmayan sermaye şirketleri ile Türkiye'de kurumlar vergisine tabi tutulan diğer kurum ve kuruluşların tam bölünme hükmünden yararlanmaları mümkün değildir (Kavak A., 2009:198). Tam bölünme şartlarının yerine getirilmesi için bölünen

kurumu devralan şirketin hali hazırda mevcut olan bir şirket olması şart değildir. Yeni kurulacak bir şirket olması da yeterlidir (Aydın E., 2014:78).

2.2.2.1.2. Kısmi Bölünme

Tam mükellef bir sermaye şirketinin ya da sermaye şirketi niteliğindeki bir yabancı kurumun Türkiye'deki iş yeri ya da daimî temsilcisinin bilançosunda yer alan taşınmazlar ile en az iki tam yıl süreyle elde tutulan iştirak hisseleri veya sahip oldukları üretim ya da hizmet işletmelerinin bir ya da birkaçını kayıtlı değerleri üzerinden aynı sermaye olarak mevcut ya da yeni kurulacak olan tam mükellef bir sermaye şirketine devretmesi, bu kanunun uygulanmasında kısmi bölünme hükmündedir. Yalnız, üretim ya da hizmet işletmelerinin devrinde, işletme bütünlüğü korunacak şekilde faaliyetin devamı için gerekli aktif ve pasif kalemlerin tümünün devredilmesi zorunludur. Kısmi bölünmede devredilen varlıkları karşılık edinilen devralan şirket hisseleri, devreden şirkette kalabileceği gibi doğrudan bu şirketlerin ortaklarına da verilebilir. Taşınmaz ve iştirak hisselerinin bu bent kapsamında devrinde, devralan şirketin hisselerinin devreden şirketin ortaklarına verilmesi halinde, devredilen taşınmaz ve iştirak hisselerine ilişkin borçların da devri zorunludur. Kısmi bölünme işleminde, aktifi ve pasifi düzenleyici hesaplar, ilgili olduğu aktif ya da pasif hesapla birlikte devrolunmak zorundadır (KVK, Md. 19; I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Kısmi bölünmenin söz konusu olabilmesi için devralan şirketin yasal ya da iş merkezinin Türkiye'de olan sermaye şirketleri olması gerekmektedir (Sezgin, 2018:982). Taşınmazlar, en az iki tam yıl süreyle elde tutulan iştirak hisseleri, üretim ve hizmet işletmeleri kısmi bölünmeye konu edilebilecek varlıklardır (Tan, 2009:98). Kısmi bölünmeye konu edilecek olan değerler yasada açık bir şekilde belirtilmiştir (Kağıtçıoğlu, 2007:179).

- Taşınmazlar
- İştirak hisseleri (2 tam yıl aktifte yer almış olmak koşuluyla)
- Üretim İşletmeleri
- Hizmet İşletmeleri

15 Temmuz 2023 tarihinde yayınlanan “6/2/2023 Tarihinde Meydana Gelen Depremlerin Yol Açtığı Ekonomik Kayıpların Telafisi İçin Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi İhdası ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik

Yapılması Hakkında Kanun”la Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 19. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendinin birinci cümlesinde yer alan “taşınmazlar ile” ibaresi “ve” şeklinde, dördüncü cümlesinde yer alan “Taşınmaz ve iştirak” ibaresi “iştirak” şeklinde değiştirilmiş ve “taşınmaz” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır (7456 Sayılı Kanun, Md. 20). Bu yapılan düzenlemeyle KVK’nın 19. maddesinde yapılan değişiklikle taşınmazlar 01.01.2024 tarihinden itibaren kısmi bölünme kapsamından çıkarılmıştır (Önsöz, 2023, <https://kpmgvergi.com>). Yapılan değişiklik yalnızca taşınmazların tek başlarına vergisiz kısmi bölünme olanağını kaldırmaktadır. Üretim veya hizmet işletmelerinin bir parçası olan taşınmazların ilgili üretim veya hizmet işletmesi ile birlikte bir bütün olarak vergisiz bir biçimde kısmi bölünme olanağı, mevcut düzenlemelerde hala devam etmektedir (denet.com.tr). Kısmi bölünmede, bölünmeye konu olan iktisadi varlıklar veya üretim veya hizmet işletmeleri, bünyelerinde bulunan gizli yedekler dikkate alınmadan kayıtlı değerleriyle devredilmektedir. Devralan şirket tarafından bu varlıkların elden çıkarılması halinde gizli yedekler vergilendirilecektir (Sezgin, 2018:982).

Üretim ve Hizmet İşletmelerinin Ayni Sermaye Olarak Konulması: Kısmi bölünme olarak değerlendirilebilecek diğer varlıklar; taşınmazlar, en az iki yıl süreyle şirket aktifinde bulunan iştirak hisselerinin yanında üretim ve hizmet işletmeleridir (Barış, 2019:69). Üretim ya da hizmet işletmelerinin devrinde, işletme bütünlüğünün korunacak şekilde faaliyetin devamlılığı için gerekli aktif ve pasif kalemlerin tümünün devredilmesi zorunludur. Kısmi bölünme sonucu hem bölünen hem de bölünme sonucunda varlıkları devralan işletmenin faaliyetine devamlılığı esastır. Bu kapsamda, söz konusu işletmelerin devrinde, işletme bütünlüğü korunacak şekilde faaliyetin devamlılığı için gerekli taşınmaz, her türlü tesis, makine ve teçhizat, alet, edevat, taşıtlar, gayri maddi haklar ile hammadde, mamul, yarı mamul aktif kıymetler ile ilgili pasif kıymetlerin tümünün devredilmesi zorunludur. Öte taraftan, kurum bilançosunda yer alan devredilen üretim ve hizmet işletmeleri ile doğrudan ilgili olan nakit, alacaklar, menkul kıymetler ve borçların da devri zorunludur. Bu kıymetlerden nakit, alacaklar ve menkul kıymetlerin devredilen işletme ile doğrudan bağının kurulamaması durumunda ise bu kıymetlerin devri ihtiyaridir. Devredilecek söz konusu kıymetlerin tutarının mükellefçe belirlenmesi esastır. Mevcut kayıtlardan bu kıymetlerin devredilen işletme ile ilgili olanların tespit edilebilmesi durumunda, bu tutar; kayıtlardan devredilen

işletme ile ilgili olanların tespit edilememesi durumunda ise mükellefin belirleyeceği uygun dağıtım anahtarına göre hesaplanan tutar dikkate alınacaktır. Devredilen üretim ve hizmet işletmeleriyle doğrudan ilgili olan borçların mükellef tarafından tespit edilememesi halinde, devredilecek işletmenin aktif içerisindeki payı üzerinden bir dağıtım anahtarı tespit edilmesi ve buna göre devredilecek borçların tutarının hesaplanması mümkündür (I Seri No'lu KV Genel Tebliği).

Devredilen İktisadi Kıymetlerle Birlikte Bunlara Ait Borçların da Devredilmesi Halinde Devre Konu Net Değerin Sıfır veya Negatif Olması: Kısmi bölünmeye konu olan iktisadi kıymetlerle birlikte bunlara bağlı borçların da devredilmesi sonucunda devre konu iktisadi kıymetlerin kayıtlı değerlerinin sıfır ya da negatif olması halinde, devredilen iktisadi kıymetler defter değerleri üzerinden devredilecek, fakat devredilen iktisadi kıymetler karşılığında alınan iştirak hisselerinin bilançoda iz bedeli ile takip edilmesi gerekecektir. Devre konu net değer negatifse negatif olan bu farkın geçici hesaplarda izlenmesi gerekir ve iktisadi kıymet karşılığı alınan ve kayıtlarda iz bedeli ile izlenecek olan iştirak hisselerinin, elden çıkarılma halinde ise geçici hesap vergilendirilmek üzere karlar hesabına aktarılıp kapatılacaktır (I Seri No'lu KV Genel Tebliği).

Üretim ve Hizmet İşletmelerine Bağlı Taşınmazların Durumu: Üretim ve hizmet işletmelerinden ayrılması mümkün olmayan bu işletmelerle fiziki veya teknik bütünlük arz eden arazi ve arsalar, binalar bu işletmeler dahil taşınmaz olarak kabul edilecektir. Fakat, fabrika binasının içinde bulunan iki farklı üretim işletmesi varsa bunlardan birinin devredilmesi fabrika binasının bölünmesini ve devredilmesini gerektirmeyecektir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Taşınmazların şirket aktifinden çıkarılmasıyla meydana gelebilecek kazancın istisna kapsamına girebilmesi için tapuya kayıtlı olması gereklidir aksi takdirde bu taşınmazlar üzerinden elde edilen kazançlar istisna kapsamında olmayacaktır (Güngör, 2017:29).

Üretim ve Hizmet İşletmelerinin Belli Bir Kısımının Kısmi Bölünmeye Konu Edilmesi: Üretim ve hizmet işletmelerinin belli bir kısmının sermaye şirketlerine aynı sermaye olarak konulması mümkün olmayıp işletme bütünlüğünün korunması gerekmektedir. Tek bir üretim ya da hizmet işletmesi bulunan kurumun, taşınmazlar ve iştirak hisselerinin kısmi bölünmeye konu etmesi mümkün olup anılan işletmeyi ise

kısmi bölünme kapsamında devretmesi mümkün değildir. Birbirinden ayrı varlık ifade eden ve birbirinden ayrı olarak bir ticari faaliyeti devam ettirebilecek nitelikte olan varlıklardan oluşan işletmelerin, bu varlıkları kısmi bölünmeye konu edilebilecektir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Şirketin bütünlüğünün bozulmasına engel olmak amacıyla sermaye şirketlerinde üretim ve hizmet işletmelerinin belirli bir kısmı aynı sermaye olarak konulamamaktadır. Şirketin içinde yer alan ve farklı faaliyet kollarında olan şirketlerin kısmi bölünmeye söz konusu olabilmesi için varlıklarının birbirinden tamamen ayrı olması gerekmektedir (Güngör, 2017:28-29).

Bölünme Tarihine Kadar Bölünen Varlıkların Değerinde Meydana Gelecek Değişikliklerin Durumu: Esas olarak kısmi bölünme işleminde iki tarih söz konusudur.

Bunlarda birincisi kısmi bölünen şirketin yetkili organları tarafından bölünme kararının alındığı tarih, ikincisi ise söz konusu kararın ticaret siciline tescil edildiği tarihtir. Bu ikinci tarih bölünme tarihi olarak kabul edilmektedir. Kısmi bölünmede bölünen şirket faaliyetine kalan iktisadi kıymetlerle devam etmektedir. Bu kapsamda kısmi bölünen şirket, bölünme kararının verildiği tarih ile bölünme işleminin gerçekleştiği tarih arasında olağan faaliyetine devam etmekte ve bunun sonucu olarak varlıkların değerlerinde artış veya azalışlar meydana gelebilmektedir (Sezgin, 2018:995). Şirket organlarınca bölünme kararının alındığı tarih ile bölünmenin Ticaret Sicili'nde tescil edildiği tarih arasında, işletmelerin faaliyetlerini devam ettirmeleri sonucunda, stoklarda meydana gelecek eksilmeler, devralan şirketin kabul etmesi durumunda nakit ile tamamlanabilecektir. Stoklarda fazlalık meydana gelmesi durumunda ise bunların devredilmesi mümkün olduğu gibi işletmede bırakılması da kısmi bölünmeye engel teşkil etmeyecektir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Şirketin kısmi bölünmeye karar verdiği tarihle bölünme işleminin ticaret siciline tescil edilmesi tarihi arasında bölünme işlemine konu olan varlıkların sadece stoklar için değil bütün varlıkların mukayyet değerlerinde artış meydana gelebilir (Yaşar, 2019:64).

İştirak Hisselerinin Ortaklara Verilmesi: İştirak hisseleri deyimi, hisse senetleri ile ortaklık paylarını anlatmaktadır (I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Kısmi bölünme sürecinde malvarlıklarını mukayyet değeri ile aktaran şirketin bu işlemine karşılık bölünen şirkete ya da ortaklarına devralan şirketin iştirak hisseleri verilebilmektedir. İştirak hisselerinin kısmi bölünmeye konu edilebilmesi için şirket

aktifinde en az iki yıl süre ile tutulması gerekmektedir (Güneş Onat, 2019:76). Kısmi bölünmede devredilen varlıklara karşılık edinilen devralan şirket hisseleri, devreden şirkette kalabileceği gibi doğrudan bu şirketin ortaklarına da verilebilir. Taşınmaz ve iştirak hisselerinin Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 19. maddesinin 3. fıkrasının b bendinde yer alan kısmi bölünmeye göre devrinde, devralan şirketin hisselerinin devreden şirketin ortaklarına verilmesi durumunda, devredilen taşınmaz ve iştirak hisselerine ilişkin borçların da devri zorunludur. Aktarılan kıymetlere karşılık olarak edinilen devralan şirket hisselerinin ortaklara verilmesi halinde, bölünen şirkette sermaye azaltımına gidileceği doğaldır. Diğer taraftan, devralan şirket hisselerinin, devreden şirkette kalması halinde, aktarılan taşınmaz ve iştirak hisselerine dair pasif kıymetlerin devri ihtiyaridir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği).

2.2.2.1.3. Bölünmeyle İlgili Ortak Hususlar

Bölünme işlemleriyle ilgili ortak hususlar; bölünme aşamasında oluşan giderler, bölünme işleminde hisse devri, alınan hisse senetlerinin durumu, bölünme işleminde zarar mahsubu, amortisman uygulaması, bölünme durumunda yenileme fonu, bölünmelerde elde edilen hisselerin iktisap tarihidir.

Bölünme Aşamasında Giderler: Bölünme aşamasındaki giderler kazancın tespitinde indirilebilecektir (KVK, Md. 8, I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Bölünme işlemine taraf olan şirketlerin, hazırlık aşamasından bölünmenin tamamlandığı safhaya kadar gerçekleştirdiği işlemler sebebiyle katlanmış olduğu noter masrafları, bilirkişi ücretleri, uzman kuruluş ve Yeminli Mali Müşavir özvarlık tespit rapor ücretleri, tescil ve ilan masrafları gibi maliyetleri KVK'nın 8. maddesinde belirtilen giderler kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınabilecektir (Gündüz, 2022:478). Tam bölünme sebebiyle yapılan giderler, kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınırlar. İstenirse ilk tesis ve taazzuv gideri olarak aktifleştirilerek beş yılda giderleştirilebilir (Kavak A., 2009:217). KVK'nın 8. maddesinde belirtilen giderler, bölünme sebebiyle infisah eden ya da kısmi bölünme sonucunda varlıklarını devreden kurumdaki bölünme giderlerini kapsamaktadır. Tam bölünme sonucunda faaliyeti sona eren kurumun malvarlıklarını ve borçlarını devralan kurumların ya da kısmi bölünme sonucunda varlıklarını devralan kurumların bu işlemler için yaptığı giderler işlerin devamlı genişletilmesine yönelik olduğundan dolayı kuruluş ve örgütlenme giderleri

niteliğinde olduğundan devralan şirketler tarafından yapılan bu giderler KVK'nın 8. maddesinde belirtildiği gibi doğrudan gider olarak dikkate alınabileceği gibi, VUK'un ilgili maddesi uyarınca aktifleştirilmek suretiyle amortismanına tabi tutulabilirler. Amortismanına tabi tutulmaları durumunda muhasebe kayıtlarında gösterilen bedelleri üzerinden eşit bir şekilde beş yıl içinde itfa olunurlar (Sezgin, 2018:974-975-999).

Bölünme İşlemlerinde Hisse Devri: 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 404. Maddesine 5904 Sayılı Kanun'la eklenen fıkra ile KVK'nın 19. maddesine göre yapılacak olan bölünmelerde 404. madde hükmünün uygulanmayacağı belirtilmiştir. Bu maddede yer alan ayın karşılığı olan hisse senetlerinin şirketin tescilinden itibaren iki yıl geçmeden başkalarına devrine izin vermeyen sınırlama KVK'nın 19. maddesine göre yapılacak bölünmelerde uygulanmayacaktır (I Seri No'lu KV Genel Tebliği).

Alınan Hisse Senetlerinin Durumu: Bölünme işlemine konu olan varlıkların kayıtlı değerleri üzerinden diğer şirketlere intikal ettirilmesi, bölünen şirketin ortaklarına veya bölünen şirkete varlıkların kayıtlı değeri kadar hisse verilmesini gerektirmemektedir. Bölünen şirketlerin karşılıklı olarak devre konu varlıkların değerlerinin belirlemek suretiyle bölünen şirketin ortaklarının haklarını koruyacak bir değişim oranı tespit etmeleri gerekmektedir. Değişim oranının bölünen şirketlerin hisselerinin gerçek değeri üzerinden belirlenebilmesi mümkündür. Fakat, yapılan işlemin KVK uyarınca yapılan bölünme işlemi sayılabilmesi için bölünmeye konu edilen varlıklara karşılık iktisap edilen hisselerin, varlıklarını devreden şirketin ortaklarına, bölünen şirketteki hisselerine isabet eden servet değeri ile orantılı olarak dağıtılması gerekecektir. Öte yandan, bölünme işlemi sonucunda devre konu şirketlerin gerçek değerleri üzerinden belirlenecek bir değişim oranına göre devralan şirketin sermaye paylarının ortaklara verilmesinde, ortakların servet değerlerinde meydana gelecek ve izah edilemeyecek farkların transfer fiyatlandırma yoluyla örtülü kazanç dağıtımı ya da değer artış kazancı bakımından tenkit edilebileceği tabiidir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği).

Bölünmede Zarar Mahsubu: Tam bölünme halinde, varlıkları devralan kurumlar, bölünen kurumların zararlarını aşağıda belirtilen sınırlamalar çerçevesinde mahsup olanağına sahiptirler. Buna göre; devralan kurumlar, kendi bünyelerinde oluşan zararların yanı sıra; tam bölünmede bölünen şirketin özsermaye tutarını geçmeyen

zararlar kazançlardan indirilebilir. Zarar tutarları bölünme durumunda bölünen şirketin özsermayesi ile sınırlıdır. Tam bölünme işleminde bölünen şirketin zararlarından bu şirketin özsermayesinin devralınan tutarını geçmeyen ve devralınan kıymetle orantılı zarar kısmı indirilebilecektir. Özsermaye, kurumun VUK uyarınca bölünme tarihi itibarıyla tespit edilmiş olan özsermayesidir. Bölünen şirketin özsermaye tutarının sıfır ve negatif olması durumunda bu şirketin zararlarının indirilmesi olanaklı değildir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği).

Tam bölünme sonucunda bölünen kurumdaki öz sermayesinin devralınan tutarı geçmeyen ve devralınan kıymetle orantılı zararların indirilmesinde aşağıda şartlar ayrıca aranmaktadır (KVK, Md. 9).

- Son beş yıla ilişkin kurumlar vergisi beyannamelerinin yasal süresi içinde verilmiş olması
- Devralınan kurumun faaliyetine bölünmenin meydana geldiği hesap döneminden itibaren en az beş yıl süre ile devam edilmesi

Bu koşulların ihlali halinde, zarar mahsupları nedeniyle zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler için vergi ziyayı doğmuş sayılır.

Tam bölünme sebebiyle münfesi kurumun zararlarının mahsubunda aranan koşullardan bölünen kurumun beş yıla ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin herhangi biri ya da birkaçının pişmanlıkla verilmesinin yasal sürede verilmiş sayılıp sayılmayacağı, beş yıldan fazla nakledilmemek şartı tam bölünmenin yapıldığı kıst dönem de dahil beş vergilendirme yılı olarak mı, yoksa tarh zaman aşımı süresi olarak mı dikkate alınması gerektiği yönünde bir kısım belirsizlikler hala açıklama bekleyen konular arasındadır (Kavak A., 2009:218). Vergiden kaçınma amaçlı ekonomiye kazandırılması mümkün olmayan kurumların bölünme suretiyle devralınması veya bölünen kurumların faaliyetinin 5 yıllık süre içinde arızı duruma getirilerek kısmen durdurulması ya da sona erdirilmesi gibi ekonomik olmayan sebeplerle bölünme işleminin yapılması durumunda zarar mahsubu mümkün değildir. Şartların ihlali halinde zarar mahsubu olanağı ortadan kalkacağından, gerekli düzeltme işlemi yapılacak, yersiz zarar mahsubu sebebiyle zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler için vergi ziyayı doğmuş sayılacaktır (I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Devralınan zararlar, bölünen kurumda doğduğu dönemden itibaren beş yıllık süre içinde mahsup edilebilecektir.

Bölünme durumunda mahsup edilebilecek zararlar, hangi hesap dönemine ait olduğu devralan kurumların beyannameleri ekinde ayrıca bildirilmek koşuluyla, mükelleflerce serbestçe belirlenebilecektir. Özsermaye sınırlamasını aşan zarar tutarları ise iptal edilecektir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Kısmi bölünmede esas bir şirketin malvarlığı unsurlarının başka bir şirkete aktarılması ve kalan malvarlığı unsurları üzerinden faaliyete devam etmesidir (Demir K., 2017:23). KVK'nın 19. maddesinde tam bölünme işlemlerinde maddede belirlenen sınır dahilinde devralınan kurumların zararlarının indirimi kabul edilmiş fakat, kısmi bölünme işlemlerinde zarar mahsubuna ilişkin herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu sebeple kısmi bölünmede, bölünen kurumdaki devralan kuruma zarar intikali öngörülmediğinden, geçmiş yıl zararlarının hiçbir şekilde devredilmesi mümkün değildir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Kısmi bölünmede zarar mahsubuna ilişkin herhangi bir hüküm bulunmadığından geçmiş yıl zararlarının devralan şirkete aktarılması mümkün gözükmemektedir (İpekel Kayalı & Geçer, 2018:28). Kısmi bölünmeye tabi tutulan kurumun tasfiyesi ya da infisahı söz konusu olmadığından söz konusu kurumlar hukuki ve ekonomik varlıklarını korumaya devam ederler. Dolayısıyla, devir sonrasında bünyelerinde kalan varlıkları itibariyle faaliyetlerini yürütmeye devam ederler. Bu sebeple söz konusu kurumların geçmiş yıl zararları kendileri tarafından genel hükümler çerçevesinde indirim konusu yapılabilecektir. Bu kapsamda kısmi bölünmeye tabi tutulan kuruma ait geçmiş yıl zararlarının iktisadi kıymetleri ya da üretim ve hizmet işletmelerini devralan kurumlara devredilmesi mümkün değildir (Sezgin, 2018:998).

Amortisman Uygulaması: Bölünme sonucunda devre konu iktisadi kıymetler, mukayyet değerleri üzerinden, aktif ve pasifi düzenleyici hesaplar, ilgili olduğu aktif ve pasif hesaplarla birlikte devrolunacağından, söz konusu iktisadi kıymetlerin devir işleminin amortisman uygulamaları açısından ilk iktisap olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle devralan kurumda bölünme işlemi sebebiyle devrolan amortisman tabi iktisadi kıymetlerin bakiye değerleri üzerinden kalan amortisman süreleri dikkate alınarak amortisman ayrılmaya devam edilecektir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Tam bölünmede, bölünen şirket tarafından bölünme tarihine kadar amortisman hesaplanması gereken varlıklar üzerinden amortisman hesaplanması ve bu duruma göre dönem kazancının hesaplanması gerekmektedir. Bölünme kararının tescilinden itibaren ise aynı yıl içinde bu varlıkları devralan şirket tarafından kıst dönem

amortisman hesaplanması yapılması gerekmektedir. Kısmi bölünmede, bölünme tarihine kadar olan yıpranma, aşınmalar ve kıymette düşme bölünen şirketin nezdinde gerçekleştiğinden, bölünme tarihine kadar amortisman hesaplanması gereken kısım bölünen şirket tarafından; bölünme tarihinden sonra kalan amortismanın ise devralan şirket tarafından ayrılması gerekmektedir (Barış, 2019:19-64). Devredilen iktisadi varlıklar kayıtlı değerleri üzerinden ilgili olduğu aktif ve pasif hesaplarla devredildiğinden amortisman bakımından ilk iktisap olarak değerlendirilmemektedir. Devralan kurum tarafından bu iktisadi varlıklara kalan bedelleri üstünden amortisman süreleri göz önüne alınarak amortisman ayrılmaya devam edilecektir (Yaşar, 2019:68).

Bölünme Halinde Yenileme Fonu: Tam bölünmelerde bölünen şirketin yenileme fonu da aynı şekilde devredilecektir. Yenileme fonu, söz konusu varlık satın alınmamış ve fon hiç kullanılmamış olabilir veya varlık satın alınmış ama amortisman hesabında kısmen kullanılmış olabilir. Eğer kullanılmamışsa 3 yıl sonunda devralan şirket tarafından karlar hesabına atılır ve vergilendirilir. Bu sürede amaca uygun iktisadi kıymet alınması durumunda bu kıymetlerin amortismanlarında kullanılır. Kısmen kullanılmış yenileme fonları ise amortisman mahsuplarında kullanılmaya devam edilir (Kavak A., 2009:222).

Bölünmelerde Elde Edilen Hisselerin İktisap Tarihi: Kısmi bölünme dahil olmak üzere KVK'nın 19. Ve 20. maddeleri gereği yapılan bölünmelerde, bölünen şirketin ortaklarına verilen hisselerin iktisap tarihi olarak, bu yeni hisselerin verilmesine neden olan bölünen şirketin hisselerinin iktisap edildiği tarihin esas alınması gerekmektedir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı'na verilen KVK-19-1-699 sayılı "Kısmi bölünme sonucu oluşan yeni şirketin hisse senetlerinin iktisap tarihi" ile ilgili özelgede I. No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nin 19.3.3. Devir ve bölünmelerde elde edilen hisselerin iktisap tarihi başlıklı bölümüne atıfta bulunularak, bu duruma göre, şirketiniz tarafından KVK'da belirtilen koşullara göre yapılacak kısmi bölünme işlemi sonucunda, bölünen şirketin ortaklarınca, yeni şirketten elde edilecek hisse senetlerinin iktisap tarihi olarak, kısmen bölünen şirketin hisse senetlerinin iktisap edildiği tarihinin esas alınması gerekmektedir (KVK-19-1-699 Sayılı Özelge).

2.2.2.1.4. Bölünmede Vergilendirme ve Beyan

Bölünmede vergilendirme ve beyan tam bölünmede vergilendirme ve beyan; kısmi bölünmede vergilendirme ve beyan olarak iki kısımda incelenmiştir.

Tam Bölünmede Vergilendirme ve Beyan: Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 19. maddesi a bendine göre gerçekleştirilen tam bölünmelerde, aşağıdaki şartlara uyulduğu takdirde bölünme suretiyle münfesi kurumun sadece bölünme tarihine kadar elde ettiği kazançlar vergilendirilir; bölünmeden doğan karlar ise hesaplanmaz ve vergilendirilmez (KVK, Md. 20, I Seri No'lu KV Genel Tebliği).

“a) Şirket yetkili kurulunun bölünmeye ilişkin kararının Ticaret Sicilinde tescil edildiği tarih, bölünme tarihidir. Bölünen kurum ile bu kurumun varlıklarını devralan kurumlar,

1) Bölünme tarihi itibarıyla hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları bölünen kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesi ile,

2) Bölünme işleminin hesap döneminin kapandığı aydan kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar geçen süre içerisinde yapılması halinde, bölünen kurumun önceki hesap dönemine ilişkin olarak hazırlayacakları ve müştereken imzalayacakları bölünen kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesini, bölünmenin Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bölünen kurumun bağlı olduğu vergi dairesine verirler.

b) Bölünen kurumun varlıklarını devralan kurumlar, bölünen kurumun bölünme tarihine kadar tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarından müteselsilen sorumlu olacaklarını ve diğer ödevlerini yerine getireceklerini, bölünen kurumun bölünme nedeniyle verilecek olan kurumlar vergisi beyannamesine ekleyecekleri bir taahhütname ile taahhüt ederler. Mahallin en büyük mal memuru, bu hususta bölünen kurum ile bu kurumun varlıklarını devralan kurumlardan teminat isteyebilir.”

Beyanname, bölünen kurum ile bu kurumun varlıklarını devralan kurumlar tarafından bölünme tarihi itibarıyla hazırlanacak ve müştereken imzalanarak verilecektir. Bölünme tarihine kadar olan kazancın vergilendirilebilmesi için bölünme tarihi itibarıyla hesaplanan kazancın bu beyannameye dahil edilerek vergilendirilmesi gerekmektedir. Bu tarihten sonraki işlemlerden doğan kazanç, devralan kurumlara ait olacaktır. Bölünme işleminin hesap döneminin kapandığı aydan kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar geçen süre içerisinde yapılması halinde, bölünen kurumun önceki hesap dönemine ilişkin olarak hazırlanacak kurumlar vergisi beyannamesi de bölünmeye ilişkin kurumlar vergisi beyannamesi ile verilecektir. Söz konusu beyannamenin de bölünen kurum ve kurumun varlıklarını devralan kurumlar

tarafından müştereken imzalanarak münfesi kurumun bağı olduğu vergi dairesine verilmesi gerekmektedir. Bölünme sözleşmesi, bölünme bilançosu ve gelir tablosu, bölünen şirketin varlıklarını devralan şirketin yeni sermaye yapısını gösteren Ticaret Sicil Müdürlüğü yazısının örneği bölünme beyannamesine eklenecektir. Geçici vergi beyannamesinin verilme zamanından önce aynı döneme ait tam bölünme işlemi nedeniyle kurumlar vergisi verilmesi durumunda ayrıca geçici vergi beyannamesi verilmeyecektir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Bölünmeyle ilgili dikkat edilmesi gereken hususlardan biri verilecek olan devir beyannamesinin yalnızca tam bölünmeye ilişkin olmasıdır. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun devir, bölünme ve hisse değişimini düzenleyen maddelerine bakıldığında kanun koyucu tam bölünme halinde “*Tam Bölünme Beyannamesi*”nin verilmesini öngörmüş kısmi bölünme durumunda ise verilecek herhangi bir beyannameden bahsetmemiştir. Yani tam mükellef bir sermaye şirketinin tasfiyesiz olarak infisah etmek suretiyle tüm mal varlığını, alacaklarını ve borçlarını kayıtlı değerler üzerinden mevcut ya da yeni kurulacak iki ya da daha fazla tam mükellef sermaye şirketine devretmesi durumunda tam bölünme beyannamesi verilecektir (Nacir, 2012:310). Şartlarına uygun olarak bir tam bölünme gerçekleştirilmesi durumunda bölünen kurumun sadece bölündüğü tarihe kadar olan kazançları vergilendirilir, bölünmeden doğan karlar ise hesaplanmaz ve vergilendirilmez (Şenyüz, Yüce, & Gerçek, 2019:249).

Kısmi Bölünmede Vergilendirme ve Beyan: Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 19. maddesi b bendinde belirtilen kısmi bölünmeden doğan karlar hesaplanmaz ve vergilendirilmez. Buna göre kısmi bölünme işlemlerinde, bölünen kurumun bölünme tarihine kadar tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarından bölünen kurumun varlıklarını devralan kurumlar, devraldıkları varlıkların emsal bedeli ile sınırlı olarak müteselsilen sorumlu olmaktadır (KVK, Md. 20; I Seri No'lu KV Genel Tebliği). Bu hüküm ile vergi alacağının tahsilinin teminat altına alınması amacı güdülmüştür (İpekel Kayalı & Geçer, 2018:27; Sezgin, 2018:1011). Kısmi bölünmede bu işlemlerden dolayı herhangi bir beyanname verilmez (Nacir, 2012:310). Kısmi bölünmede bölünen ve devralan şirketlerin faaliyeti devam ettiğinden bölünme tarihine kadar olan dönem için kurumlar vergisi beyannamesi verilmesine gerek yoktur (İpekel Kayalı & Geçer, 2018:28; Şenyüz, Yüce, & Gerçek, 2019:251-252). Kısmi bölünme sonucunda devralan şirkete devredilen varlıklar kayıtlı değerleri üzerinden aktarıldığından dolayı henüz

gerçekleşmemiş gizli yedekler sebebiyle değer artış kazancı hesaplanmayacaktır. Bu vergiler varlıkların devralan şirket tarafından realize edildiği zamana kadar ertelenmiş olacaktır (Göktuna, 2011:330).

Bölünmede Tahakkuk Eden Vergilerin Ödenmesi: KVK'nın 19. Ve 20. maddelerine göre gerçekleşen tam bölünmelerde, münfesi kurum adına kıst döneme ilişkin tahakkuk eden vergilerin, devralan şirketin bölünmenin gerçekleştiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar devralan şirket tarafından ödenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu şirketlerin, infisah eden şirketlere ait vergileri de kendi vergileri ile aynı sürede ödemeleri gerekecektir. Öte taraftan, bölünme işleminin hesap döneminin kapandığı aydan kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar geçen süre içerisinde yapılması durumunda, infisah eden şirketin önceki hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesi ile bölünme işlemine ilişkin beyannamesinin, bölünmenin gerçekleştiği tarihi takip eden otuz gün içinde verilmesi ve önceki hesap dönemine ilişkin tahakkuk eden vergilerin de bu süre içinde ödenmesi, kıst döneme ilişkin tahakkuk eden vergilerin ise devralan şirketin bölünmenin gerçekleştiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar ödenmesi gerekmektedir (I Seri No'lu KV Genel Tebliği). KVK'nın 20/2 maddesine göre yapılan tam bölünme işleminde infisah eden şirket adına tahakkuk eden vergilerden bölünen kurum adına tahakkuk edenler, birleşilen kurumun bölünmenin gerçekleştiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın sonuna kadar, diğer hallerde ise beyanname verme süresi içinde, birleşilen şirketler tarafından ödenir. Muhtasar beyanname ile bildirilen vergiler, beyannamenin verildiği ayın yirmi altıncı günü akşamına kadar ödenir (KVK, Md. 21).

2.2.2.2. Gelir Vergisi Kanunu'na Göre

GVK'nın 80/1 maddesine göre, tam mükellef kurumlara ait olan ve iki yıldan fazla elde bulundurulmuş hisse senetleri dışında, menkul kıymetlerin ya da diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından elde edilen kazançlar değer artış kazancı olarak belirtilmiştir. Bu maddeye göre; bölünme işlemleri neticesinde ortaklara verilen var olan veya yeni kurulan şirketlerin hisse senetlerinin iki yıldan fazla zaman sonunda elden çıkarılması durumunda vergilendirme yapılmamaktadır. Hisse senetlerinin bu

durumda ilk iktisap tarihi önemlidir ve bu hisse senetlerin ilk şirketteki iktisap tarihi esas alınacaktır (Yaşar, 2019:71).

2.2.2.3. Katma Değer Vergisi Kanunu'na Göre

KVK'ya göre yapılan bölünme işlemleri KDV'den istisna tutulmuştur. Bölünme neticesinde bölünen veya infisah eden şirketler tarafından üstlenilen ve indirilemeyen vergiler, devralan şirketler tarafından mükerrer indirim neden olmayacak biçimde indirim konusu yapılmaktadır (KDVK, Md. 17). KDV açısından devredilen varlıklara ilişkin bölünen işletme tarafından indirilemeyen KDV tutarlarının bölen işletmede indirim olarak yansıtılabileceği hüküm altına alınmıştır (Bitlisli , 2021:166). Bu kapsamda, bölünen şirketin indirim KDV hesaplarında yer alan tutarlardan devrolunan varlıklara isabet eden kısım, devralan şirketin hesaplarına dahil edilerek indirim hakkı kullanılabilir. Tam bölünmede bölünen şirket infisah edeceğinden, indirim hesaplarında yer alan tutarlar devralan kurumlara devraldıkları varlıklar göz önüne alınmak suretiyle paylaştırılarak devredilecektir. Kısmi bölünmede ise, devrolunan varlıklara isabet eden tutar devralan şirkete aktararak bu şirket tarafından indirim konusu yapılabilir. Kalan KDV tutarıysa bölünen şirkette bırakılarak Devreden KDV'nin mükerrer indirimi engellenmiş olacaktır (Gündüz, 2022:493). Bu düzenlemenin doğal bir sonucu olarak, bölünen şirketin bölünme tarihine kadar alamadığı KDV iadesini, bölünen şirketin varlıklarını devralan şirketler talep edecekler ve iade kendilerine yapılabilir gibi, aynı şekilde tecil-terkin işlemleri de bunlar tarafından yapılabilir. Burada bölünen şirketin varlıklarını devralan şirketler tarafından iadesi talep edilecek KDV tutarı, kendilerine KDV alacağı olarak devredilen tutarla sınırlı olacaktır (Işıloğlu, 2009:94). Tam ve kısmi bölünmede, bölünen şirkette olan Devreden KDV'nin olması halinde makul bir dağıtım ölçüsü ve olayların gerçek durumu göz önüne alınarak bir Devreden KDV paylaşımı yapılmalıdır (Yücesoy, 2014:162-164; Yaşar, 2019:72).

2.2.2.4. Damga Vergisi Kanunu'na Göre

Kanuna ekli (2) sayılı tabloda yazılı kağıtların damga vergisinden muaf olduğu hükme bağlanmıştır. (2) Sayılı tabloda, IV. Ticari ve Medeni İşlerle İlgili Kağıtlar başlığı altındaki bölümün 17. Fıkrasında Kurumlar Vergisi Kanunu'na göre yapılan bölünmeler sebebiyle düzenlenen kağıtların damga vergisinden istisna olduğu hükme

bağlanmıştır (DVK, Md. 9). Damga vergisi istisnası bölünme sürecinin hazırlık aşamasından bölünmenin tamamlanmasına kadar olan zaman içerisinde düzenlenen kağıtlardan belli parayı ihtiva edenler için söz konusudur. Hazırlık aşamasında hazırlanan ve belli bir parayı ihtiva etmeyen niyet mektubu, gizlilik anlaşması gibi kağıtlar için damga vergisi doğmamaktadır (Gündüz, 2022:494-495).

2.2.2.5. Harçlar Kanunu'na Göre

Anonim, eshamlı komandit, limited şirketler ve kooperatiflerin kuruluş, pay devri, sermaye artırımı, birleşme, devir, bölünme ve nev'i değişiklikleri sebebiyle yapılacak işlemler bu kanunda yazılı olan harçlardan müstesnadır (Harçlar Kanunu, Md. 123).

2.2.2.6. Özel Tüketim Vergisi Kanunu'na Göre

ÖTVK'da yer verilen istisnalar arasında yer almadığından, bölünen şirketin bölünme sebebiyle aktardığı ve ÖTVK'da ekli listelerde yer alan mallar, kanunun birinci maddesi gereğince ÖTV'ye tabi tutulacaktır. Bu sebeple KVK kapsamında gerçekleştirilen bölünmelerde, bölünen şirket tarafından devredilen ve özel tüketim vergisine tabi mallar emsal bedelleri üzerinden, fatura düzenlenmek suretiyle özel tüketim vergisi hesaplanacak ve bölünen şirket tarafından verilecek en son özel tüketim vergisi beyannamesi ile beyan edilerek ödenecektir (Dede, 2006:86-87). Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nda bulunan istisnaların hiçbirinde şirket bölünmelerine ait bir düzenleme bulunmamaktadır (Şimşek E., 2006:111). Bölünen şirket Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun 1. maddesi kapsamındaki teslimleri sebebiyle hesaplayacağı özel tüketim vergisine ilişkin ÖTV beyannamesini en geç kıst dönem kurumlar vergisi beyannamesi ile verilmesi ve vergiyi de bu süre içinde ödemesi gerekmektedir (Kavak A., 2009:221).

2.2.2.7. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a Göre

KVK açısından devralan şirketlere getirilen sorumluluk 6183 Sayılı 36. maddesinde yer alan hüküm gereği bölünen şirketin bütün amme borçları açısından da geçerlidir (Gündüz, 2022:502). Hem tam bölünmede hem de kısmi bölünmede Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un uygulanması açısından bölünen sermaye şirketlerini devralan hükmi şahıs bölünen hükmi şahsın yerini alacaktır

(Şimşek E., 2006:110). 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre bölünme ile ilgili olarak, bölünme halinde bölünen hükmi şahsın varlıklarını devralan hükmi şahıslar bölünen hükmi şahıs ve şahısların yerine geçmektedir.

2.2.2.8. Gider Vergileri Kanunu'na Göre

Gider Vergisi Kanunu'nun 29. maddesi s bendi gereğince, bölünme işleminden doğan kazançlar nedeniyle alınan paralar banka ve sigorta muameleleri vergisinden muaftır.

2.3. TMS/TFRS'YE GÖRE BİRLEŞME, DEVİR İŞLEMLERİ

İşletme birleşmeleri ile ilgili standart "*TFRS 3 İşletme Birleşmeleri*" standardıdır. Bu standart esas olarak bir işletmenin başka bir işletmeyi ya da işletmeleri bünyesine katarak kontrolünü elde etmesiyle ilgili muhasebe uygulamalarını içermektedir (Karğın, 2011:37).

2.3.1. Standardın Amacı

Bir teşebbüs veya işletmenin birleşmelerinde, tüm birleşme işlemlerinin satın alma yöntemi kullanılarak finansal raporlamasına ilişkin esasları belirlemektedir. Edinen işletmenin, edinme tarihinde edinilen işletmenin tanımlanabilir varlıkları, yükümlülükleri ve koşullu yükümlülükleri gerçeğe uygun değerleri üzerinden muhasebeleştirilir ve finansal tablolara yansıtılır. Aynı zamanda ileriki dönemlerde amortisman ayrılarak itfa edilmek yerine değer düşüklüğü testine tabi tutulan şerefiye de finansal tablolara yansıtılır (Köse, 2010:49). TFRS 3'ün amacı, raporlama yapan şirketin farklı bir şirketle birleşmeye gitmesi durumunda finansal tablolarında işletme birleşmeleri ve etkileri konusunda güvenilirliği artırmak ve karşılaştırılabilirliği sağlamaktır (Yeşilkaya, 2019:42). Standardın amacı, şirketlerin birleşmesi durumunda mali tablolarında işletme birleşmeleri ve birleşmenin etkilerine dair elde edilen bilginin ihtiyaca uygunluğunu, güvenilirliği ve karşılaştırılabilirliğinin artırılmasını sağlamaktır. Bu amaca ulaşabilmek için edinen işletme tarafından tanımlanabilir varlıklar, borçlar ve azınlık paylarının, edinilen şerefiye ya da pazarlıklı satın alım sonucu elde edilebilecek olan kazancın finansal tablolarında ne şekilde ölçüleceği ve muhasebeleştirileceği,

işletme birleşmesinin niteliği ve etkilerinin mali tablo kullanıcıları tarafından değerlendirebilmesi için hangi bilgilerin açıklanacağını nasıl belirlendiğine dair hükümler bulunmaktadır (TFRS 3, p.1).

2.3.2. Standardın Kapsamı

Standartta belirtilen işletme birleşmesi tanımına uyan işlemlere ya da başka olaylara uygulanmaktadır. TFRS 3, standartta belirtilen işletme tanımına uymayan varlıkların satın alınması işlemi, müşterek anlaşmanın kendi mali tablolarında müşterek anlaşma oluşumunun muhasebeleştirilmesi, ortak kontrole tabi işletmelerin birleşmesi durumlarında uygulanmaz (TFRS 3, p.2). “*TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar*” Standardında belirtilen yatırım işletmesi tarafından, gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılarak ölçülmesi zorunlu olan bağlı ortaklıktaki yatırımın edinilmesine bu standardın hükümleri uygulanmaz (TFRS 3, p. 2A).

2.3.3. Standarda Göre İşletme Birleşmelerinin Tanımı

İşletme birleşmeleri, kontrolü devralan işletmenin edinen işletme, kontrolü ele geçirilen işletmenin ise edinilen işletme olarak adlandırıldığı bir işletmenin başka bir işletmenin kontrolünü ele geçirdiği bir uygulamadır (Elden Ürgüp & Selçuk, 2023:239). Bir işletme, standartta belirtilen edinilen varlıkların ve borçların bir işletme meydana getirmesini gerektiren tanımlamayı uygulayarak bir işlem ya da başka bir olayın işletme birleşmesi olup olmadığı belirler ve buna göre edinilen varlıkları bir işletme değilse, varlık edinimi olarak muhasebeleştirir (TFRS 3, Md.3). İşletme birleşmeleri, edinen işletme tarafından bir veya birden çok işletmenin kontrolüne sahip olduğu bir işlem ya da diğer olay şeklinde belirtilmiştir (TFRS 3, Ek A). Kontrolün ele geçirilmesi nakit ya da nakit benzerleri ya da başka varlıklar, birden fazla değişik şekilde bedel transfer ederek, borçlanarak, özkaynak payları ihraç ederek ya da sadece sözleşme ile bedel transfer etmeden elde edilebilir (TFRS 3, p.B5). IFRS 3’e göre işletme birleşmeleri, bir ya da daha fazla birleşen işletmenin raporlayan bir işletme halinde bir araya getirilmesidir. İşletme birleşmesi sonucu bir varlık; (Thio, 2023:2).

- a) Başka bir işletmenin özsermayesinin satın alınması,
- b) Başka bir işletmenin net varlıklarının satın alınması
- c) Başka bir kuruluşun yükümlülüklerini üstlenmek ya da

- d) Birlikte bir ya da daha fazla işletme oluşturan başka bir işletmenin net varlıklarının bir kısmının satın alınmasıdır.

2.3.4. Standarda Göre İşletme Birleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi

Aşamaları

Bütün işletme birleşmeleri satın alma yöntemi kullanılarak muhasebeleştirilir (TFRS 3, p.4). Standartta yalnız satın alma yöntemi belirtildiğinden, daha önce kullanılan yöntem çıkarların birleştirilmesi yöntemi uygulanması kaldırılmıştır (Aytekin, 2016:84). Satın alma yönteminin tek olarak uygulanması sonucunda birleşmeyle ilgili mali tabloların arasındaki farkın en aza indirilmesi ve bu tabloların karşılaştırılabilirliği artırılmış olacaktır (Acar A., 2014:76). Hukuki biçimlerine bakılmaksızın şirket birleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde satın alma yöntemi ve çıkarların birleşmesi yöntemi olarak iki yöntem uygulanmaktaydı. Fakat çıkarların birleşmesi yöntemi uygulamadan kaldırılmıştır (Özçelik, 2009:105). Satın alma yönteminin uygulanabilmesi için tanımlanabilir varlıklar, borçlar ve azınlık paylarının standarttaki tanımlarının karşılanarak muhasebeleştirilmesi ve ölçülmesi gerekmektedir. Tanımlanabilir varlıklar ve borçlar edinen işletme tarafından edinme tarihinde gerçeğe uygun değerleriyle ölçülmektedir fakat gerçeğe uygun değerle ölçebilmek için bu varlıklar için aktif bir pazarın bulunması gerekmektedir. Eğer yoksa gerçeğe uygun değer indirgenmiş nakit akımları, ekspertiz yolu ile veya başka yöntemlerle bulunabilmektedir. Azınlık payları için ise gerçeğe uygun değerle ya da edinilen şirketin net varlıklarının payı oranında ölçülmektedir (Kayakıran, 2016:39-40).

Tablo 2. Satın Alma Yöntemi

1. Edinilen varlık ve yükümlülükler, gerçeğe uygun değerleri üzerinden kaydedilir. Net varlıkların satın alma maliyetinin gerçeğe uygun değerden fazla olan kısmı şerefiye olarak kaydedilir.
2. Edinilen işletmenin geçmiş yıllar karları, edinen işletmenin geçmiş yıllar karlarının bir parçası haline gelmez.
3. Amorti edilebilir varlıklara dağıtılmış defter değerini aşan maliyet, amortismanına tabi tutularak edinen işletmenin karını azaltır.
4. Edinilen işletmenin gelir ve giderleri, sadece birleşme tarihinden sonra edinen işletmenin karına dahil edilir.
5. Birleşme için yapılan direkt giderler, elde etme maliyeti kapsamında düşünülür.
6. Birleşme için yapılan dolaylı giderler tahakkuk ettikleri dönemin kar/zararına yansıtılmak üzere gelir tablosuna aktarılırlar. Dönem gideri olarak düşünülürler.

Kaynak: Demir & Bahadır, 2009:32

Satın alma yöntemi ele geçirme yöntemi olarak da bilinmektedir ve birleşmelerde ele geçiren şirket tespit edilmektedir. Şirketin varlık ve kaynaklarının

edinen işletme tarafından edinme tarihinde gerçeğe uygun değerleri tespit edilerek bu değerleriyle bilançoda göstermektedir. Edinilen şirkete ödenen değerlerle, edinilen şirketin varlık ve kaynaklarının gerçeğe uygun değerlerinin net değeri arasında fark pozitif veya negatif şerefiye olarak işleme tabi tutulur ve edinilen işletme edinilen işletmeyi nakit ya da yeni hisse senedi çıkararak edinilen işletmenin ortaklarına vermesi ya da borçlarını üstlenmesi gibi yollarla satın almaktadır. (Otlı & Çukacı, 2007:112-113). Satın alma yönteminde; birleşme sürecinde edinilen işletme esas alınmaktadır. Edinilen işletmenin, birleşme tarihindeki tanımlanabilir varlıkları, tanımlanabilir borçları ve koşullu borçları gerçeğe uygun değer ölçüsü ile değerlendirilerek finansal tablolarda gösterilmektedir. Satın alma yönteminde şerefiye ya da ucuza satın alma ortaya çıkabilmektedir (Erdem, 2016:161). Satın alma yöntemi edinilen işletmenin ve birleşme tarihinin belirlenmesi, edinilen işletmenin belirlenebilir varlıklarının, borçlarının ve azınlık paylarının mali tablolara aktarılması ve ölçülmesi, şerefiyenin ya da pazarlıklı satın alım sonucu elde edilebilecek kazancın muhasebeleştirilmesi ve ölçülmesi şeklinde açıklanmıştır (TFRS 3. p.5).

2.3.4.1. Edinen İşletmenin Belirlenmesi

Edinen işletme; kontrolü ele geçiren işletmedir (TFRS 3, Ek A). Kontrolü ele geçiren işletme edinilen işletme, kontrolü ele geçirilen işletme ise edinilen işletme olarak kabul edilmektedir (Elden Ürgüp & Selçuk, 2023:239). Kontrol, en temel anlamıyla birleşen şirketlerden birinin diğer şirketin oy hakkının yarısından fazlasını elde etmesidir (Turgay, 2001:12). İşletme birleşmelerinde birleşen taraflardan biri edinilen işletme olarak belirlenmektedir (TFRS 3, p.6). Kontrolü elde eden, edinilen işletmenin belirlenmesinde “*TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar*”daki hükümler kullanılmaktadır. Belirlenemediği durumlarda ise B14-B18 paragraflarındaki unsurlar dikkate alınmaktadır (TFRS 3, p.B13). Edinen işletmenin belirlenmesi kontrolün nasıl gerçekleştiği ya da hâkim durumun nasıl oluştuğuna dair bilgileri de içermektedir (Karğın, 2011:82). Yatırım yapılan işletmenin yatırımcı işletme ile ilişkisinin yapısına bakılmaksızın, yatırım yapılan işletmenin kontrol edilip edilmediği değerlendirilerek ana ortaklık olup olmadığı belirlenir (TFRS 10, p.5). Yatırım yapılan işletmeyle olan ilişki nedeniyle değişken getiri elde etmişse veya bu getirilerde hak sahibiyse ve bu getirileri yatırım yapılan işletmeyi gücüyle etkileme olanağına sahipse bu işletme

kontrol etmektedir (TFRS 10, p.6). Bu göstergelerin tümünün birden mevcut olması durumunda yatırım yapılan işletme yatırımcı işletme tarafından kontrol edilmektedir (TFRS 10, p.7). Edinen işletme ile ilgili olarak nakit ya da başka varlıklar transfer edilerek ya da borçlanarak yapılan bir işletme birleşmesinde, nakit ya da başka varlıkları transferini sağlayan, ya da borçlanan işletme genellikle edinen işletmedir (TFRS 3, p. B14). Edinen işletme, eğer özkaynak paylarının değişimine dayanan bir işletme birleşmesi yapılıyorsa, özkaynak payı ihraç eden işletmedir. Edinen işletmenin belirlenmesinde ayrıca işletme birleşmesi sonrası birleşmiş olan işletmedeki nispi oy hakları, birleşmiş işletmede, diğer sahipleri ya da organize olmuş sahipler grubu önemli oy hakkına sahip değilse büyük bir azınlık oy hakkının varlığı, birleşmiş işletmenin idari organının yapısı, birleşmiş işletmenin kıdemli yönetici kadrosunun yapısı, özkaynak paylarının değişim şartları gibi konular ve durumlar göz önünde bulundurulmalıdır (TFRS 3, p.B15). Birleşmeye taraf olan işletmeler arasında görece büyüklüğü daha fazla olan edinen işletmedir (TFRS 3, p.B16). İki'den fazla taraf olan işletme birleşmesine dahilse birleşmeyi hangi tarafın başlattığının yanında birleşmeye taraf olan işletmelerin nispi büyüklükleri de dikkate alınmaktadır (TFRS 3, p.B17). Özkaynak payı ihraç edecek yeni bir işletme, işletme birleşmesini gerçekleştirmek amacıyla kuruluyorsa bu durumda birleşmeden önce mevcut olan işletmelerden biri edinen işletme olarak B13-B17 paragrafları dikkate alınarak belirlenir. İşletme birleşmesini gerçekleştirmek amacıyla kurulan bir işletmenin edinen işletme olması gerekmemektedir. Transfer bedeli olarak nakit ya da başka varlıklar transfer etmek suretiyle ya da borçlanan yeni bir işletme de olabilir (TFRS 3, p.B18). Birleşmelerde edinen işletme tarafından artırılması gereken sermaye tutarını belirleyebilmek için birleşme oranı bulunmalıdır. Bu oran, edinen işletme tarafından artırılması gereken sermaye tutarını ve birleşme işlemi sonrasında edinen işletme ve edinilen işletmenin paylarını göstermektedir (Kıymık & Bitlisli, 2021:79).

Edinen İşletmenin Cari Değeri

Birleşme Oranı= $\frac{\text{Edinen İşletmenin Cari Değeri}}{(\text{Edinen İşletmenin Cari Değeri} + \text{Edinilen işletmenin Cari Değeri})}$

2.3.4.2. Birleşme Tarihinin Belirlenmesi

Standartta “*Edinen işletmenin edinilen işletme üzerinde kontrolü ele geçirdiği tarih.*” birleşme tarihi olarak belirtilmiştir (TFRS 3, Ek A). Türk Ticaret Kanunu

birleşmenin tescil edildiği tarih ile geçerliliğini belirtmesine rağmen, TFRS 3 kontrolün edinen işletmeye geçtiği tarihi birleşme tarihi olarak kabul etmektedir. Bu halde aynı birleşme işlemi için farklı birleşme tarihleri ortaya çıkmaktadır (Kargın, 2011:73). Satın alınan işletmeye satın alan tarafından birleşme teklifinin yapıldığı ve satın alan işletmenin birleşme teklifini kabul ettiği tarih birleşme tarihi olarak kabul edilebilir (Aytekin, 2016:79). Kontrolün ele geçirildiği tarih edinen işletme tarafından birleşme tarihi olarak belirlenir (TFRS 3, p.8). Genel olarak edinen işletme tarafından edinilen işletmenin kontrolünün ele geçirildiği tarih edinilen işletmenin bedelinin transfer edildiği, varlıkların edinildiği borçların üstlenildiği tarihtir. Fakat, kapanış tarihinden önce ya da daha sonraki bir tarihte edinen işletme kontrolü ele geçirebilir (TFRS 3, p.9). Bu duruma göre birleşme tarihinin belirlenmesinde işlemin yasal olarak sona erdiğinin ya da ermediğinin bir önemi yoktur. Edinen işletme, edinilen işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını elde etme gücünü işlemin yasal olarak tamamlanmasından daha önce elde etmişse birleşme tarihi olarak yasal olarak tamamlanma tarihinden önceki bu tarihin esas alınması gerekmektedir (Erdem, 2016:162). Edinen işletme tarafından işletmenin transfer edeceği bedelin, edinilecek varlıkların üstlenilecek yükümlülüklerin tanımlanıp ölçüleceği tarih olduğundan dolayı birleşme tarihi işletme birleşmeleri için önem arz etmektedir. Birleşme tarihi edinen işletmenin transfer edilecek bedelini, edinilecek varlıkların ve üstlenilecek yükümlülüklerin tanımlanıp ölçüleceği tarih olmasından dolayı işletme birleşmeleri için önem arz etmektedir. Bu tarih genellikle birleşme işleminin yapısından ve birleşme sözleşmesindeki koşullara göre belirlenebilmektedir (Akçin, 2021:68-69).

2.3.4.3. Edinilen Varlık, Borç ve Azınlık Paylarının Muhasebeleştirilmesi ve Ölçülmesi

TFRS 3, paragraf 10'da "*Edinim tarihi itibarıyla edinen işletme, şerefiyeden ayrı olarak, edinilen tanımlanabilir varlıkları, üstlenilen yükümlülükleri ve edinilen işletmedeki kontrol gücü olmayan payları finansal tablolara alır.*" olarak belirtilmiştir. Temel olarak tanımlanabilirlik, gerçeğe değere uygun hesaplama ve varlığın veya bir borcun gerçekten var olması ile ilişkilendirilmektedir. Tanımlanabilir bir varlıktan söz edebilmek için bu varlıktan beklenen ekonomik faydanın olması ve bunun gerçeğe uygun olarak ölçülebilmesi gerekmektedir. Tanımlanabilir üstlenilen borçların da ileride gerçekten işletmede bir kaynak transferine sebep olması ve gerçeğe uygun tutarının

tespitinin mümkün olması gerekmektedir (Karğın, 2011:81). Devralınan tanımlanabilir varlıkların ve üstlenilen tanımlanabilir borçların birleşme tarihindeki net tutarının, transfer edilen bedel ile devralınan şirketteki kontrol gücü olmayan payları ve daha önceden elde edilen payların toplamını geçmesi durumunda devralan şirket ortaya çıkan kazancı birleşme tarihinde kar olarak muhasebeleştirmelidir (Şahin O., 2016:124-125). Tanımlanabilir varlıklar, tanımlanabilir borçlar daha sonradan diğer TFRS'leri uygulamak için gerektiği biçimde birleşme tarihinde edinen işletme tarafından sınıflandırılmalı ve belirlenmelidir. Bu sınıflandırma ve belirlemeler birleşme tarihi itibarıyla oldukları haliyle sözleşme hükümlerini, sahip olduğu operasyonel politikalar ile muhasebe politikaları, ekonomik koşullar ve başka koşullar dikkate alınarak yapılmalıdır (TFRS 3, p.15).

2.3.4.3.1. Muhasebeleştirme Koşulları

TFRS 3 İşletme birleşmeleri standardında edinen işletme, birleşme tarihi itibarıyla, edinilen işletmenin tanımlanabilir varlıklarını, tanımlanabilir borçlarını ve azınlık paylarını muhasebeleştirmeye konu edecektir (Erdem, 2016:163). Muhasebeleştirme şartlarının karşılanabilmesi için, edinilen işletmenin tanımlanabilir varlıklarının, borçlarının birleşme tarihinde "*Finansal Tabloların Düzenlemesi ve Sunumuna İlişkin Kavramsal Çerçeve*"de yer alan varlık ve borç tanımlamalarına uygun olması gerekmektedir (TFRS 3, p.11). Ayrıca, farklı işlemlerin sonuçları olarak değil de işletme birleşmesi sırasında edinen ve edinilen işletme arasında el değiştiren unsurların parçası olmalıdır (TFRS 3, p.12). Edinilen işletmenin daha önceden varlık ve borç olarak muhasebeleştirmedeği kimi varlık ve borçlar edinen işletme tarafından uygulanan muhasebeleştirme prensibi ve koşulları nedeniyle bu varlık ve borçların muhasebeleştirilmesine neden olabilir (TFRS 3, p.13).

Faaliyet Kiralamaları: Bir kiralama, dayanak varlığın mülkiyetinden kaynaklanan bütün risk ve getirileri önemli ölçüde devretmiyorsa faaliyet kiralaması olarak sınıflandırılır (TFRS 16, p.62). Kiralamaya konu olan varlık, kiralama süresi sonunda kiraya veren işletmeye devredilmektedir. Kiracı, bu varlığı kiralama süresi içerisinde kullanma hakkına sahiptir. Bu bağlamda kiralamaya konu olan varlık başka işletmelere tekrar kiraya verilebilmektedir. Bu çeşit kiralamaların bir başka özelliği ise, kiralama sürelerinin kısa olmasıdır (Aslan Ü., 2018:58). Edinilen işletmenin kiracı

olduğu faaliyet kiralamasının koşullarının elverişli olup olmadığı edinen işletme tarafından belirlenir. Eğer piyasa şartlarına göre elverişli ise maddi olmayan duran varlık, elverişli değilse borç olarak muhasebeleştirilmelidir. Bu hükümler hariç edinen işletmenin kiracı olduğu faaliyet kiralamasına ilişkin hiçbir varlık ya da borcu muhasebeleştirmez (TFRS 3, p. B28, p. B29).

Maddi Olmayan Duran Varlıklar: Maddi olmayan varlıkların ölçülmesi ve raporlanması, son zamanlarda şirketlerin yatırımları içerisinde önemli bir yer tutması ve maddi olmayan duran varlıklara yapılan yatırımlarla ilgili mevcut bilgilerin sınırlı olmasının bir sonucu olarak; muhasebecilerin, mesleki kuruluşların, girişimcilerin ve yatırımcıların önemli ölçüde ilgisini çekmektedir (Otlı & Çukacı, 2007:116). Edinen işletmenin muhasebe ilkeleri ve koşulları, edinilen işletmenin birleşmeden önce giderleştirebildiği fakat aktifleştiremediği marka, patent veya müşteri ilişkileri gibi edinilen tanımlanabilir maddi olmayan duran varlıkların muhasebeleştirilmesini sağlayabilir (Karğın, 2011:81). Satın alma yöntemi açısından bakıldığında, maddi olmayan duran varlıkların maliyeti elde edilme tarihindeki gerçeğe uygun değeridir. Ancak maddi olmayan duran varlıkların gerçeğe uygun değerleriyle ölçülmesi oldukça zordur. TMS 38'e göre; maddi olmayan duran varlıklardan ileride beklenen yararların gerçekleşme olasılığının olması ve maliyetinin güvenilir şekilde ölçülebilmesi gerekmektedir. Eğer aktif bir piyasası varsa en güvenilir gerçeğe uygun değer kayıtlı piyasa fiyatıdır (Acar M., 2011:72). İşletme birleşmesi sırasında sahip olunan bu varlıkların maliyeti, sahip olma tarihindeki gerçeğe uygun değeridir (TMS 38, p.33). İşletme birleşmesiyle elde edilmiş olan tanımlanabilir maddi olmayan duran varlıklar edinen işletme tarafından şerefiyeden ayrı olarak muhasebeleştirilir. Sözleşmeye dayalı olma/yasallık, ya da ayrılabilirlik ölçütünü taşıyan maddi olmayan duran varlıklar tanımlanabilir (TFRS 3, p.B31). Maddi olmayan duran varlık sözleşmeye dayalı/yasallık ölçütünü karşılıyorsa transfer edilebilir veya edinilen işletmeden ya da diğer haklar ve yükümlülüklerinden ayrılabilirlik ölçütünü taşımasa dahi tanımlanabilir (TFRS 3, p.B32). Edinilen işletmede tanımlanmamış maddi olmayan duran varlıklar yalnız başına ya da sözleşme veya kanuni haklar nedeniyle varlık tanımlama ölçütlerini sağlıyorsa ve standartlara göre gerçeğe uygun değeri güvenilir bir şekilde ölçülebiliyorsa ayrı bir varlık olarak tanımlanmalıdır (Otlı & Çukacı, 2007:116). Tek başına bir maddi olmayan duran varlık edinilen işletmeden ya da

birleşmiş işletmeden ilgili bir sözleşmenin tanımlanabilir varlık ya da borçla birlikte ayrılabilir olması halinde ayrılabilirlik ölçütünü karşılamaktadır (TFRS 3, p. B34). Maddi olmayan duran varlıkların muhasebe ve finansal raporlama standartlarındaki değerlendirme esasları ile vergi mevzuatındaki değerlendirme esaslarının farklı olması dönemin vergi gideri ile ödenecek vergi tutarlarının farklı olmasına yol açacak ve bu durum da ertelenmiş vergi kavramını ortaya çıkaracaktır. Maddi olmayan duran varlıkların muhasebe ve finansal raporlama standartları kapsamında değerlemesi ve finansal tablolarda sunulması sırasında uygulamada karşılaşılabilecek en önemli sorunlardan biri ertelenmiş vergi konusu olacaktır (Deran & Savaş, 2013:93).

Yeniden Edinilen Haklar: Edinen işletme, daha önceden edinilen işletmeye kendisinin bir ya da daha çok muhasebeleştirilmiş ya da muhasebeleştirilmemiş varlığını kullanmak üzere vermiş olduğu bir hakkı bir işletme birleşmesinin parçası olarak yeniden edinebilir. Maddi olmayan duran varlık olarak nitelendirilir ve şerefiyeden ayrı olarak kaydedilir (TFRS 3, p.B35). Yeniden edinilen haklarla ilgili olarak bu hakka neden olan sözleşme şartlarının aynı ya da emsalleri için cari piyasa işlemlerinin koşullarına göre elverişli olup olmamasına göre bir uzlaşma karı veya zararı muhasebeleştirir (TFRS 3, p.B36). İşletme birleşmesi sebebiyle yeniden edinilmiş olan bir hakkın faydalı ömrü, hakkın verildiği ve yenileme dönemlerinin kapsamayan sözleşmenin sözleşmeye bağlı olarak kalan dönemdir (TMS 38, p.94). Söz konusu hak daha sonradan üçüncü bir tarafa yeniden satılmışsa defter değeri, eğer varsa yeniden satıştan kaynaklanan kazanç veya zararın belirlenmesinde kullanılır (TMS 38, p.115A).

Kurulu İş Gücü ve Tanımlanamayan Diğer Kalemler: Edinme tarihi itibarıyla tanımlanamayan edinilen maddi olmayan duran varlık şerefiyenin içerisine dahil edilir (TFRS 3, p.B37). Edinme tarihi itibarıyla varlık olarak sınıflandırılmayan unsurlara atfedilmiş herhangi bir değeri şerefiyenin içine dahil eder (TFRS 3, p.B38). İşletme birleşmesinde edinilen maddi olmayan duran varlıklar ilk muhasebeleştirmeden sonra TMS 38’de belirtilen hükümlere göre muhasebeleştirilir fakat bazı maddi olmayan duran varlıklar için diğer TFRS’lere göre muhasebeleştirilir (TFRS 3, p.B39). Maddi olmayan duran varlıklar için tanımlanabilirlik ölçütü şerefiyeden ayrı olarak kaydedilip kaydedilmeyeceğini belirlemektedir (TFRS 3, p.B40).

2.3.4.3.2. Ölçüm Esasları

Edinen işletme tarafından edinilen işletmenin tanımlanabilir varlıkları ve tanımlanabilir üstlenilen borçlar birleşme tarihi itibarıyla gerçeğe uygun değerleriyle ölçülür (TFRS 3, p.18). Ölçme konusunda, edinen işletme tarafından tanımlanabilir varlıkları ve üstlenilen borçlar birleşme tarihinde gerçeğe uygun değerleri ile ölçülmelidir. Kontrol gücü olmayan paylar için de bu durum geçerlidir. Kontrol gücü olmayan paylar gerçeğe uygun değerle veya edinilen işletmenin tanımlanabilir varlıklarının orantılı payıyla ölçülebilir (Kargın, 2011:81-82). Gerçeğe uygun değer ölçümü piyasa bazlı bir ölçüm olup işletmelere özgü bir değer değildir. Bazen piyasa ölçümü bazı varlıklar ve borçlar için gerçeğe uygun değerle ilgili bilgi bulunabilir ya da bulunmayabilir. Mevcut piyasa şartlarında gerçeğe uygun değer ölçümünün amacı bir varlığın satışına ya da bir borcun devrine yönelik ölçüm tarihinde olağan bir işlemdeki fiyatın tahmin edilmesidir (TFRS 13, p.2). Gerçeğe uygun değer belirlenir piyasa koşullarıdır. Gerçek değeri ancak piyasa şartlarında tespit edilmektedir. Bu nedenle varlığın satışı ya da borcun devredildiği ya da ödenmesi gibi durumda ölçüm tarihindeki fiyat gerçeğe uygun değeri vermektedir (Köy, 2021:25). Birleşme tarihinde muhasebeleştirmeye konu olan varlıkların gelecekte ekonomik fayda sağlaması ve gerçeğe uygun değerlerinin güvenilir ölçülebilmesi gerekmektedir. Tanımlanabilir borçlar için, borcun ifa edilebilmesi için bir kaynak çıkışının olması ve borcun gerçeğe uygun değerinin güvenilir ölçülebilmesi gerekmektedir. Maddi olmayan duran varlıkların muhasebeleştirilmesi için varlıkların gerçeğe uygun değerlerinin güvenilir olarak ölçülebilmesi gerekmektedir. Varlık ve borç olarak muhasebeleştirilemeyen kalemler, devralan şirket tarafından birleşme işleminin sonucunda devralınan bir varlık ya da borç olarak muhasebeleştirilebilir. Şirket devraldığı şirketin içsel olarak geliştirdiği ve ilgili maliyetleri giderleştirdiği için mali tablolarda varlık olarak muhasebeleştiremediği marka, patent ya da müşteri ilişkileri gibi devralınan tanımlanabilir maddi olmayan duran varlıkları birleşme işlemi sonucunda kendi mali tablolarında muhasebeleştirebilmektedir (Şahin O., 2016:124). Gerçeğe uygun değer ölçümü gereğince işletmenin hesap birimi ile tutarlı olarak ölçüme konu olan varlık ya da borçları, en iyi ve en üst seviyede kullanımıyla tutarlı olacak şekilde finansal olmayan bir varlığın ölçümü için uygun olan değerlemenin temel dayanağı, varlık ya da borca ilişkin asıl veya en avantajlı piyasa, piyasa katılımcılarının varlığı ya da borcu

fiyatlandırırken kullandıkları varsayımları yansıtan girdilerin oluşturulması sırasında bulunan verilerin kullanılabilirliği ve söz konusu girdilerin sınıflandırıldığı gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin seviyesini dikkate alarak belirlenen, ölçüm için uygun değerlendirme yöntemi veya yöntemlerinin tamamını belirlemesi gerekir (TFRS 13, p. B2).

2.3.4.3.3. Muhasebeleştirme veya Ölçme İlkelerine İlişkin İstisnalar

TFRS 3, muhasebeleştirme ve ölçme ilkelerine dair sınırlı istisnalar getirmektedir. Edinen işletmenin, 22-31. paragraflarda belirtilen bu istisnalarla ilgili belirli kalemleri bu paragraflarda yer alan hükümleri uygulayarak muhasebeleştirilmesi durumunda, bazı kalemler 11. ve 12. paragraflarda belirtilen hükümlere ek muhasebeleştirilmesi şartlarının veya diğer TFRS'lerde yer alan hükümlerin uygulanması sonucunda, muhasebeleştirilme ilke ve şartlarının uygulanması sonucunda ortaya çıkacak muhasebeleştirilme işleminden farklı bir şekilde muhasebeleştirilmesine, birleşme tarihi itibarıyla gerçeğe uygun değerlerinden farklı tutarlar ile ölçülmelerine sebep olacaktır (TFRS 3, p.21). Standarda göre sınırlı istisnalar dışında, edinilen varlıklar ve yükümlülükler, iktisap tarihi itibarıyla gerçeğe uygun değerleri ile değerlendirilir ve finansal tablolarda raporlanır. Gerçeğe uygun değerle değerlemenin yapılmayacağı kalemler ise; satış amacıyla elde tutulan duran varlıklar ve durdurulan faaliyetler, ertelenmiş vergiler, çalışanlara sağlanan faydalar, adi kiralamarlar ve şerefîyedir. Bunların dışındaki tüm varlık ve kaynaklar gerçeğe uygun değerle değerlendirilir (Kaval, Örtten, & Karapınar, 2023:831). Bu sınırlı istisnalar, muhasebeleştirme prensibine ilişkin istisna, muhasebeleştirme ve ölçme ilkelerinin her ikisine de ilişkin istisnalar ve ölçüm prensibine ilişkin istisnalardır.

Muhasebeleştirme Prensibine İlişkin İstisna: Bu bölümde standartlarda yer alan muhasebeleştirme prensibine ilişkin istisna konusu koşullu borçlar konusudur. Koşullu borçlar; satın alma yönteminin uygulanmasında edinilen işletme birleşmede varsayılan şarta bağlı borçları gerçeğe uygun değerleri güvenilir olarak ölçülebiliyorsa tanımlamalıdır. Tanımlanan tutar, üçüncü kişilerin söz konusu koşullu borcu üzerlerine almak için kabul edecekleri tutar temeline dayandırılır. Tanımlanan tutarın hesaplanmasında işletme, en iyi bir tek tahmini almaktansa, benzer verilerin yer aldığı daha geniş bir aralığı dikkate almalıdır (Otlı & Çukacı, 2007:115). Koşullu borçlar, “TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar” standardında; geçmiş

olaylardan kaynaklı ve tam manasıyla işletmenin kontrolünde olmayan, bir ya da daha fazla kesin mahiyette olmayan olayın gelecekte gerçekleşip gerçekleşmemesi ile varlığı teyit edilebilecek olan ya da geçmiş olaylardan kaynaklı ancak yükümlülüğün yerine getirilmesi için ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkma olasılığının bulunmaması ya da yükümlülüğün yeterince güvenilir olarak ölçülmemesi gibi sebeplerle mali tablolara yansıtılamayan mevcut yükümlülük olarak tanımlanmıştır (TFRS 3, p.22). Ekonomik faydası bulunan kaynakların işletmeden çıkma olasılığı varsa ve bu olasılık yüksek ise koşullu borçlar finansal tablo dipnotlarında açıklanır, bu kaynakların işletmeden çıkma olasılığı azsa ya da yoksa koşullu borçlar finansal tablolara yansıtılmazlar (Aytekin, 2016:130). Edinen işletme birleşme işleminde üstlenilen koşullu bir borcu, geçmişteki olaylardan kaynaklı cari bir yükümlülüğe ve güvenilir bir şekilde gerçeğe uygun değerini ölçebiliyorsa birleşme tarihi itibarıyla muhasebeleştirir. TMS 37'deki hükümler birleşme tarihi itibarıyla hangi koşullu borçların muhasebeleştirileceğinin belirlenmesinde uygulanmaz. TMS 37'deki hükümlerin tersine, birleşme işleminde edinen işletme birleşme tarihi itibarıyla üstlenmiş olduğu koşullu bir borcu, yükümlülüğün ifa edilmesi amacıyla ekonomik yarar içeren kaynakların işletmeden çıkma varsayımının olmaması halinde bile muhasebeleştirir (TFRS 3, p.23). Koşullu varlık ve borçlara kimi örnekler aşağıdaki gibidir (Çetin & Akarçay Ögüz, 2010:420; Akçin, 2021:71).

Tablo 3. Koşullu Borçlar ve Varlıklar

Koşullu Borçlar	Koşullu Varlıklar
Verilen Teminat Mektupları	Alınan Teminat Mektupları
Kefaletten Yükümlülükler	Alınan İş Garantileri
İpotekler	Lehte Açılan Davalar
Akreditif Taahhütleri	Alınmış patent

Kaynak: Çetin & Akarçay Ögüz, 2010:420; Akçin, 2021:72)

Muhasebeleştirme ve Ölçme İlkelerinin Her İkisine de İlişkin İstisnalar:

Muhasebeleştirme ve ölçme ilkelerinin ikisine de dair istisnalar; gelir vergileri, çalışanlara sağlanan faydalar ve tazminat varlıklarıdır. Gelir vergileri; bir işletme birleşmesi sırasında elde edilen varlıklar ve üstlenilen borçlardan kaynaklı ertelenmiş vergi borçları ya da varlıkları “*TMS 12 Gelir Vergileri Standardı*” uyarınca muhasebeleştirilir (TFRS 3, p. 24). İşletme birleşmesi sebebiyle edinilen işletmeden devralınan tanımlanabilir varlıklar ve üstlenilen borçlar devralma tarihinde gerçeğe uygun değerleriyle muhasebeleştirilir. Edinilen işletmeden devralının bu varlıklar ve

borçların vergiye esas değerleri işletme birleşmesinden etkilenmemişse ya da farklı bir şekilde etkilenmişse geçici farklar ortaya çıkmaktadır (TMS 12, p.19). Edinilen işletmeden devralınan bir borçla ilgili maliyet elde etme tarihinde eğer vergi yasaları tarafından sonraki bir döneme kadar gider olarak indirilemiyorsa, ertelenmiş vergi varlığı yaratan indirilebilir bir geçici fark oluşturmaktadır. Edinen işletme tarafından edinilen tanımlanabilir varlığın gerçeğe uygun değeri o varlığın vergiye esas değerinden daha az olması halinde ertelenmiş vergi varlığı oluşturmaktadır ve her iki halde de şerefiyenin tutarını ertelenmiş vergi varlığı etkilemektedir (TMS 12, p.26). Çalışanlara sağlanan faydalar; edinilen işletme tarafından çalışanlara sağlanan fayda düzenlemelerine dair borçlar ya da varsa varlıklar edinen işletme tarafından “*TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar*” standardında yer alan hükümler uyarınca muhasebeleştirilir ve ölçülür (TFRS 3, p.26). Plan varlıkları, tanımlanmış fayda yükümlülüğünün bugünkü değeri, varlık tavanından kaynaklanan etkilerin her biri için ayrı mutabakatları gösterecek biçimde tanımlanmış net fayda varlığı ya da borcu; her türlü tazminat hakkını uygulanabilir olması halinde bunların her birinin açılış ve kapanış kalanları arasındaki mutabakatı gösterir (TMS 19, p.140). Burada belirtilen her bir mutabakatta uygulanabilir olması halinde işletme birleşmelerinin ve işletmelerin elden çıkarılmalarının etkisi gösterilir (TMS 19, p.141). Tazminat varlıkları ise; işletme birleşmesinde edinilen işletme, edinen işletmeyi bir sözleşme çerçevesinde bir varlığın ya da borcun tamamına ya da bir bölümüne ilişkin koşula ya da belirsizliğe karşılık tazmin taahhüdünde bulunabilmektedir. (TFRS 3, p.27). Edinen işletme sonuç olarak bir tazminat varlığı elde etmektedir ve ilişkili kalem muhasebeleştirildiği zamandaki ölçüm biçimiyle ölçülmekte ve bundan dolayı bu varlık için bir karşılık ayrılması gerekebilmektedir. Fakat, ilişkili kalem gerçeğe uygun değerle kayıtlara alınmışsa tazminat varlıkları da gerçeğe uygun değeriyle ölçülerek muhasebeleştirilmektedir (Erdem, 2016:164).

Ölçüm Prensibine İlişkin İstisnalar: Bu bölümde standartta belirtilen ölçüm prensibine ilişkin istisnalar; yeniden edinilen haklar, hisse bazlı ödeme işlemleri, satış amaçlı elde tutulan duran varlıklardır. Yeniden edinilen haklar; maddi olmayan duran varlık olarak kaydedilen yeniden edinilen hakkın değeri edinen işletme tarafından ilgili sözleşmenin kalan vadesi temelinde ölçülür (TFRS 3, p.29). Hisse bazlı ödeme işlemleri; edinen işletme tarafından birleşme tarihinde, edinilen işletmenin hisse bazlı

ödeme işlemleri ile ilgili borç ya da özkaynağa dayalı finansal araçları “*TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler*” standardı uyarınca ölçülür (TFRS 3, p.30). Satış amaçlı elde tutulan duran varlıklar ise; bir duran varlığın, defter değerinin sürdürülmekte olan kullanımdan ziyade satış işlemi aracılığı ile geri kazanılacak olması, kullanımı ile elde edilecek nakit akışlarından vazgeçilerek satışına karar verilmesi halinde işletme, sözü edilen duran varlığı satış amaçlı olarak sınıflandırır (TFRS 5, p. 6; Gökgöz, 2012:70). Edinen işletme, edindiği ve “*TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler*” uyarınca birleşme tarihinde satış amaçlı elde tutulan olarak sınıflandırılmış duran varlığı ya da elden çıkarma grubunu söz konusu TFRS’nin 15-18. paragrafları uyarınca gerçeğe uygun değerden satış maliyetlerinin düşülmesi ile bulunan değer üzerinden ölçer (TFRS 3, p. 31; TFRS 5, p. 15). Elden çıkarılacak varlık grubu, satış ya da diğer yollarla, bir grup olarak, içerisinde bulunan varlıklarla doğrudan ilişkili olan borçlarla beraber tek bir işlemde elden çıkarılacak varlık grubudur. Anılan grubun, “TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü” standardının 80-87. paragraflarında belirtildiği biçimde, üzerine şerefiye tahsis edilmiş nakit yaratan bir birim ya da bu birim içerisinde yer alan bir faaliyet olması durumunda, söz konusu grup işletme birleşmesinde kazanılmış olan şerefiyeyi de içerir (TFRS 5, Ek A Tanımlar).

2.3.4.4. Şerefiyenin veya Pazarlıklı Satın Almadan Kaynaklanan Karın Muhasebeleştirilmesi ve Ölçülmesi

Bu bölümde şerefiyenin muhasebeleştirilmesi ve ölçülmesi; pazarlıklı satın alımdan kaynaklanan karın muhasebeleştirilmesi ve ölçülmesi konularından bahsedilmiştir.

2.3.4.4.1. Şerefiyenin Muhasebeleştirilmesi ve Ölçülmesi

Birleşmelerin muhasebeleştirilmesinde ortaya çıkan şerefiye TFRS 3’e göre hesaplanmalı ve muhasebeleştirilmelidir. Şerefiyeye her ne kadar amortisman ayrılması gerekeceği Vergi Usul Kanunu’nda belirtilmiş olsa dahi TMS 36’ya göre değer düşüklüğü testi yapılır. Şerefiye, TMS 36’da belirtilen hususlara göre nakit yaratan birimlere dağıtılır ve bu birimlerde oluşan değer düşüklüğü hesaplamalarında ortaya çıkan değer düşüklüğü, öncelikli olarak şerefiye tutarı dikkate alınarak hesaplanır (Kargın, 2011:72-116). Şerefiye, bir işletme birleşmesi neticesinde tek olarak tanımlanamayan ve ayrı olarak kaydedilemeyen edinilmiş olan diğer varlıklardan

kaynaklanan gelecekteki ekonomik fayda olarak tanımlanmaktadır. Şerefiye gelecekte ekonomik fayda elde etmek amacıyla yapılan ödemeyi ifade etmektedir (Erdem, 2016:165). Şerefiye, işletmenin bilançosunda yer alsa da işletmeden bağımsız satılamayan bir kavram olduğundan işletme birleşmelerinde ortaya çıkan bir kavramdır (Elden Ürgüp & Selçuk, 2023:246). İşletme birleşmesi yoluyla elde edilen şerefiye, edinen işletme tarafından ayrı muhasebeleştirme ve tespit edilmeleri olanağı olmayan varlıklardan beklenen ilerideki ekonomik faydalar için yapılan ödemelerdir. Şerefiye diğer varlık ya da varlık gruplarından bağımsız olan nakit akışları yaratmamaktadır ve genellikle birden fazla nakit yaratan birimin nakit akışına katkıda bulunmaktadır (TMS 36, p.81). Şirket satın almalarında, satın alınan şirket için ödenen tutarla devralınan net varlıkların cari fiyatlarla hesaplanmış olan değerlerinin arasındaki tutar farkı şerefiye olarak muhasebeleştirilmektedir ve şerefiye şirketlerin ve şirketlerin mali tablolarının tamamı ile ilişkilidir (Şahin O., 2016:124). Muhasebe düzenleyicileri, edinilmiş şerefiyeyi muhasebeleştirir fakat işletme içi yaratılan şerefiyeyi muhasebeleştirmez. Bu fark, açık piyasa işlemlerinden kaynaklanan edinilen şerefiyenin doğrulanabilirliğinden kaynaklanabilir. Prensip olarak şerefiyenin değeri, satın alma bedeli ile tanımlanabilir net varlıkların gerçeğe uygun değeri arasındaki fark olarak ölçülür. Bu sebeple, şerefiye, satın alınan işletmenin kendisinden ya da satın alınan ve satın alan kuruluşların birleşiminden gelecek fazla nakit akışlarının bir göstergesi olarak kabul edilir (Hamberg & Beisland, 2014:60). Şerefiyenin kabul edilip muhasebeleştirilmesinde tek tip bir muhasebe yaklaşımı bulunmamaktadır. Tek tip bir yaklaşımın bulunmayışı, şerefiyenin tanımından çok muhasebeleştirilmesiyle ilgilidir. Şirket birleşme ve satın almaların giderek uluslararası boyutta gerçekleşir duruma gelmesi göz önüne alındığında şerefiyenin muhasebeleştirilmesiyle ilgili uluslararası alanda ortak bir yaklaşımın olması gerekliliği önem kazanmaktadır (Otlı & Çukacı, 2007:118). Şerefiye tutarının, edinen işletmenin iktisap oranı ile değil %100 oranında muhasebeleştirilmesine izin verilmiştir. Bu yöntem tam şerefiye olarak adlandırılmaktadır. Diğer taraftan kontrol gücü olmayan paylara düşen şerefiyenin aynı oranda muhasebeleştirilmesi şart değildir. Azınlıklara düşen şerefiye tutarı, ana ortaklığa düşen şerefiye tutarı düşülerek bulunur. Azınlığa düşen pay kalan şerefiye olduğundan ortaklığı oranında olmayabilir (Kaval, Örtün, & Karapınar, 2023:822-835).

Edinen işletme, birleşme tarihi itibarıyla şerefiyeyi TFRS 3 Standardının 32. paragrafı ve TMS 12'nin 21. paragrafı gereğince şu şekilde ölçmekte ve muhasebeleştirmektedir.

“Edinen işletme, şerefiyeyi birleşme tarihi itibarıyla aşağıda yer alan (a)’nın (b)’den fazlası şeklinde ölçerek muhasebeleştirir:

(a) Aşağıdakilerin toplamı:

(i) Bu TFRS’ye uygun olarak ölçülmüş, genellikle birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değer üzerinden ölçümü gerektiren transfer edilmiş bedel

(ii) Bu TFRS’ye uygun olarak ölçülmüş, edinilen işletmedeki azınlık payı (kontrol gücü sağlamayan pay) tutarı ve

(iii) Aşamalı olarak gerçekleşen bir işletme birleşmesinde edinen işletmenin daha önceden elde tuttuğu edinilen işletmedeki özkaynak payının birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeri.

(b) Bu TFRS’ye uygun olarak ölçülmüş, edinilen tanımlanabilir varlıkların ve üstlenilen tanımlanabilir borçların birleşme tarihindeki net tutarları.”

Sadece özkaynak paylarının değişimine dayanan bir işletme birleşmesinde birleşme tarihinde edinilen işletmenin özkaynak paylarının gerçeğe uygun değeri, birleşme tarihinde edinen işletmenin özkaynak paylarının gerçeğe uygun değerinden daha güvenilir bir şekilde ölçülebilir durumda ise şerefiye tutarını edinen işletme, transfer edilen özkaynak paylarının gerçeğe uygun değeri yerine birleşme tarihinde edinilen işletmenin gerçeğe uygun değerini kullanarak belirler. İşletme birleşmelerinin herhangi bir bedel transfer etmeden gerçekleştiği durumlarda, edinen işletme tarafından birleşme tarihinde transfer edilen bedelin gerçeğe uygun değeri yerine birleşme tarihinde edinilen işletmedeki payının gerçeğe uygun değerini kullanır (TFRS 3, p.33). Şerefiye, bir şirketin satın alınmasından sonra, satın alma maliyeti ile ilgili hesaplarda görünen şirket varlıklarının değeri arasındaki fark olarak hesaplanır. Yani şerefiye artık değerdir. Muhasebe ve mali açıdan bakıldığından şerefiye genel olarak amortismanla tabi değildir; ancak geri dönülemez bir değer kaybının fark edilmesi durumunda başlangıç değerinden düşülür (Victor, Tinta, Elena, & Ionel, 2012:1121). Satın alım sırasında ortaya çıkan şerefiye için amortisman ayrılması uygulaması kaldırılmıştır. Bu uygulamanın yerine şerefiye, her sene değer düşüklüğü testine tabi tutulur ve değer düşüklüğü olması halinde karşılık ayrılması gerekmektedir. Eğer şerefiyede değer düşüklüğü zararı ortaya çıkmışsa sonraki dönemlerde bu zarar iptal edilmez. Şerefiye hususunda itfa uygulamasının kaldırılması ve oluşan değer düşüklüğü zararlarının

sonraki dönemlerde iptal edilmemesi yaklaşımının amacı, şerefiyenin işletme yönetim kararı sonucunda oluşması ve bu kararın finansal tablo kullanıcıları tarafından değerlendirilmeye alınmasının istenmesidir (Şeker, Temiz, & Güleç, 2021:48).

2.3.4.4.2. Pazarlıklı Satın Almadan Kaynaklanan Karın Muhasebeleştirilmesi ve Ölçülmesi

Negatif şerefiye olarak isimlendirilen kavram, UFRS 3 İşletme birleşmeleri standardı ile değişmiştir ve pazarlıklı satın alma olarak standart bu işlemleri nitelendirmektedir (Akçin, 2021:78). Negatif şerefiye kavramı muhasebe literatüründe yaygın olarak kullanılmasına rağmen pozitif şerefiyenin aksine işletmenin bir pazarlık işleminde kazançlı durumunu ifade etmektedir. Kazancın negatif olarak tanımlanması finansal tabloların analizinde uygun olmayabilir. Bu bakımdan birleşme kazancı ya da konsolidasyon üstesi olarak kullanılması daha uygun olmaktadır (Karğın, 2011:94). TFRS 3 standardında yer alan paragraf 32 (b)'deki tutarın paragraf 32 (a)'da belirtilen tutarların toplamını geçtiği bir işletme birleşmesi edinen işletme için pazarlıklı satın alımdır. 36. paragraf uygulandıktan sonra da söz konusu tutar kalıyorsa sonuç olarak ortaya çıkan kazancı birleşme tarihi itibarıyla kar ya da zararda muhasebeleştirir ve bu kazanç edinen işletmeye atfedilir (TFRS 3, Md. 34). Bir işletme birleşmesinin satıcı şirketin baskı altında kaldığı zorla satış şeklinde bir pazarlıklı satın alım görülmesi durumunda standardın istisnalar kısmında yer alan koşullu borçlar, gelir vergileri, çalışanlara sağlanan faydalar, tazminat varlıkları, yeniden edinilen haklar, hisse bazlı ödeme işlemleri, satış amaçlı elde tutulan varlıklar kalemlerine ilişkin istisnalar pazarlıklı satın alımdaki kazancın muhasebeleştirilmesine ya da muhasebeleştirilen kazancın meblağının değişmesine sebep olabilir (TFRS 3, p. 35). Edinen işletme tarafından pazarlıklı satın alım sonucu oluşan kazancın muhasebeleştirilmesinden önce, edinilen varlıklar ve üstlenilen borçların doğru bir biçimde belirlenip belirlenmediği tekrardan değerlendirilir ve değerlendirme sonucunda belirlenmiş olan ek varlık ya da borçlar da muhasebeleştirilir. Bu aşamadan sonra edinen işletme tarafından birleşme tarihi itibarıyla TFRS 3 tarafından muhasebeleştirilmesi gereken edinilen işletmenin tanımlanabilir varlıkları, üstlenilen borçları, varsa azınlık payları, işletme birleşmesi aşamalı olarak gerçekleşiyorsa edinen işletmenin önceden elde bulundurduğu edinilen işletmenin özkaynak payları ve transfer edilen bedelin tutarlarını ölçmede kullanılan işlemleri gözden geçirir (TFRS 3, p. 36). Transfer edilen bedel, edinilen işletme için

ödenen tutara denilmektedir (Erdem, 2016:165). İşletme birleşmelerinde gerçeğe uygun değer ile ölçülmektedir ve bu bedel edinen işletmenin bir işletmesi veya iştiraki, nakit, diğer varlıklar, koşullu bedeller, opsiyonlar, garantiler, sıradan veya imtiyazlı özkaynağa dayalı finansal araçlar ve ortak faydalı işletmelerin üye hakları şeklinde olabilir (TFRS 3, p. 37). Edinen işletme tarafından transfer edilen bedelin birleşme tarihindeki defter değerinden farklı olarak varlık veya borçları içermesi durumunda edinen işletme birleşme tarihi itibarıyla transfer edilen varlık ya da borçların gerçeğe uygun değerlerini yeniden ölçer ve ortaya çıkan kazanç veya zararları kar ya da zararda muhasebeleştirir. Fakat, transfer edilen varlık veya borçlar işletme birleşmesinden sonra bazen birleşmiş işletmede kalmaktadır ve bundan dolayı edinen işletme bu varlık ya da borçların kontrolüne sahip olmayı sürdürmesi durumunda edinen işletme tarafından birleşme öncesi ve sonrasında kontrolünde bulunan bu varlık veya borçları birleşme tarihinden hemen önceki defter değerleri ile ölçer ve kar veya zararda bir kazanç veya zarar olarak muhasebeleştirilmez (TFRS 3, p. 38). Edinen işletme tarafından edinilen işletme karşılığında transfer edilen bedel, koşullu bedel anlaşmalarından kaynaklanan varlık veya borcu da içermektedir. Edinen işletme, bu durumda birleşme tarihinde koşullu bedelin gerçeğe uygun değerini, edinilen işletme karşılığında transfer edilen bedelin bir parçası olarak muhasebeleştirir (TFRS 3, p.39). Transfer edilen bedelin bir kısmı ertelenmiş ya da şarta bağlı varlık ve yükümlülükleri de kapsayabilmektedir. Ayrıca edinilen işletmeye transfer edilecek bedel sözleşmeye dayanan satın alma fiyatından farklı olabilmektedir. Bunun sebebi, gerçekleşen işlem içerisinde işletme birleşmesinin bir parçası olmayan unsurların bulunmasıdır. Bu sebeple aşağıdakilerin işletme birleşmesinden ayrı olarak muhasebeleştirilmesi gerekmektedir (Akçin, 2021:74):

- Satın alma ile ilgili maliyetler
- Edinen ve edinilen işletme arasında daha önceden mevcut olan işlemler
- Gelecekteki hizmetler için tazminat nevinde şarta bağlı ödemeler

Edinen işletme, “TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum” standardının 11. paragrafındaki özkaynağa dayalı finansal araç ve finansal borç tanımlarını esas alarak finansal araç tanımını karşılayan koşullu bedel ödeme yükümlülüğünü finansal borç veya özkaynak olarak sınıflandırır. Edinen işletme, belirli şartların sağlanması

durumunda daha önce transfer edilen bedelin geri ödenmesini talep etme hakkını bir varlık olarak sınıflandırır (TFRS 3, p. 40).

2.3.5. Birleşme İşlemine Dahil Unsurların Belirlenmesi

Birleşmeye taraf olan işletmeler, birleşme öncesi bir anlaşma içerisinde ya da birleşme görüşmeleri süreci içinde işletme birleşmesinden ayrı olarak bir anlaşma içinde olabilir. İşletme birleşmesi ile ilgisi olmayan tutarlar belirlenerek bu işlemler için ilgili TFRS'ler uyarınca muhasebeleştirme yapılmalıdır. Satın alma yöntemi yalnızca edinilen işletme için takas edilen tutarları ve edinilen işletmenin takasında elde edilen varlık ve borçları muhasebeleştirir (TFRS 3, p.51). Satın alma yönteminin uygulanması sırasında yer almaması gereken işlemlere örnek olarak; edinen işletme ile edinilen işletmenin önceden var olan ilişkileri mahsup etme etkisi olan işlemler, edinilen işletmenin çalışanlarının veya önceki sahiplerinin ilerideki hizmetlerinin karşılığının verilmesi işlemleri, edinen işletmenin satın almaya ilişkin maliyetlerinin ödenmesi amacıyla edinilen işletmenin ya da önceki sahiplerinin yaptığı masrafların geri ödenmesi işlemleri verilebilir (TFRS 3, p.52).

2.3.6. Aşamalı Olarak Gerçekleşen İşletme Birleşmeleri

İşletmeler başka işletmelerdeki kontrol paylarını zaman içinde değiştirmek istediğinde yani bir işletme farklı bir işletmeye daha önce kısmen sahipse ve tamamen elde etmeyi istiyorsa ve bu işletmeyi elde etmeyi birkaç kademede gerçekleştirirse bu durum aşamalı birleşme olarak ifade edilir (Karğın, 2011:110). Birleşme tarihinden hemen önce edinen işletme özkaynak payına sahip olduğu edinilen işletmenin kontrolü ele geçirilebilir. Bu işlemler standart tarafından aşamalı gerçekleşen işletme birleşmesi biçiminde ifade edilmektedir. Bu durumda edinen işletme önceden elinde bulundurduğu edinilen işletmedeki özkaynak paylarını birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değerleriyle yeniden ölçer ve ortaya çıkan kazanç ya da kayıplar diğer kapsamlı gelirden mali tablolara alınır. Eğer daha önceki raporlama dönemlerinde bu tür değişiklikler diğer kapsamlı gelirden mali tablolara alınmışsa alınmış olan bu tutar, edinen işletmenin önceden elinde bulundurduğu özkaynak payını doğrudan elden çıkarması durumunda öngörülen yöntemle aynı şekilde mali tablolara alınır (TFRS 3, p.41, p.42).

2.3.7. Bedel Transferi Olmaksızın Gerçekleştirilen İşletme Birleşmeleri

Edinen işletmenin edinilen işletmenin kontrolünü bazen herhangi bir bedel transfer etmeksizin ele geçirdiği durumlarda satın alma yöntemi bu tür birleşmelere de uygulanır ve bu tür durumlar şu unsurları içermektedir (TFRS 3, p.43).

- Edinilen işletme, edinen işletmenin kontrolü ele geçirebilmesi için gerekli olacak ölçüde kendi hissesini geri satın alır;
- Önceden oy haklarının çoğunluğunu elinde bulunduran edinen işletmenin, edinilen işletmeyi kontrol etmesini engelleyen azınlık veto hakları geçersiz duruma gelir;
- Edinen ve edinilen işletmeler sadece sözleşme aracılığıyla işletmelerini birleşme konusunda anlaşır ve edinen işletme, edinilen işletmenin kontrolünü elde etme karşılığında herhangi bir bedel transfer etmez ve birleşme tarihinde ya da öncesinde edinilen işletmede özkaynak payına sahip değildir.

Edinen işletme dışındaki taraflarca elde bulundurulan edinilen işletmedeki özkaynak payların tümü azınlık payları olarak ifade edilmiş olsa dahi, birleşme sonrası edinen işletmenin mali tablolarında kontrol gücü olmayan paylar niteliğindedir (TFRS 3, p.44).

2.3.8. Ters Birleşmeler

Klasik bir birleşme işleminde edinen işletmenin görece büyüklüğü edinilen işletmeden önemli derecede daha büyük olmasından dolayı, edinen işletme edinilen işletmeyi nakit ya da başka varlıkların transferi ya da borçların yüklenilmesi ile edinmektedir. Fakat bir işletme birleşmesinde edinen işletme her zaman varlık transferi ya da yükümlülük altına girilmesi yoluyla edinilen işletmeyi edinmemektedir. Bazı birleşmelerde özkaynak paylarının değişimi söz konusu olmaktadır. Özkaynak paylarının değişimine dayanan bir işletme birleşmesinde edinen işletme genellikle kendi özkaynak paylarını ihraç eden işletmedir. Fakat literatürde ters birleşme olarak adlandırılan bir istisna söz konusudur (Akçin, 2021:67). TFRS 3'te yer alan edinen işletmenin belirlenmesi paragraflarında yer alan bilgiler sonucunda menkul kıymet ihraç eden işletme edinilen işletme olarak belirlenmişse ters birleşme meydana gelmektedir.

Örnek olarak halka açık olmayan bir işletmenin halka açılmak istemesi fakat kendi hisse senetlerini ihraç etmek istememesi durumunda gerçekleşebilir. Bunu gerçekleştirmek için halka açık olmayan işletme, halka açık bir işletmenin kendi özkaynak paylarını, söz konusu halka açık şirketin özkaynak payları karşılığında almasını sağlar. Bu örnekte, halka açık işletme kendi özkaynak paylarını ihraç ettiğinden yasal olarak edinen işletmedir; halka açık olmayan işletme de kendisinin özkaynak payları edinildiğinden edinilen işletmedir. Fakat standartta yer alan edinen işletmenin belirlenmesi ile ilgili paragraflar uygulandığında aşağıdakilere neden olmaktadır (TFRS 3, p.B19).

- Halk açık işletmenin muhasebenin amaçları bakımından edinilen olarak belirlenmesi
- Halka açık olmayan işletmenin muhasebenin amaçları bakımından edinen olarak belirlenmesi

Bu işlemlerin ters birleşme olarak muhasebeleştirilebilmesi için, muhasebe edinilenin işletme tanımına uyması gerekmektedir ve TFRS 3'teki muhasebeleştirme ve ölçme ilkeleri, şerefiyenin muhasebeleştirilmesine dair hükümler de dahil olmak üzere uygulanır.

2.3.9. Kontrol Gücü Olmayan Paylar (Azınlık Payları)

Kontrol gücü olmayan paylar; TFRS 3 ve TFRS 10 Ek-A tanımlar kısmında *“Doğrudan veya dolaylı olarak ana şirkete atfedilemeyen, bir bağlı ortaklıktaki özkaynak.”* olarak tanımlanmıştır. Ana ortaklığın, bağlı ortaklığın tamamına sahip olmadığı durumlarda, sahip olunamayan paylar kontrol gücü olmayan paylar kavramı ile açıklanmaktadır. Ana ortaklığın, bağlı ortaklıktaki paylarının %100'den az olması durumunda, bağlı ortaklığın; ana ortaklığın hissedarları ve kontrol gücü olmayan pay sahipleri olarak iki tür hissedarı bulunacaktır (Fidan, 2019:115). Yatırım yapan işletme, yatırım yapılan işletmenin hisse senetlerinin belirli bir kısmını satın aldığı anda, geri kalan hisse senetleri kontrol gücü olmayan payları yani azınlık paylarını temsil etmektedir (Akçin, 2021:73). Bir işletme birleşmesinde edinen işletme tarafından birleşme tarihinde mevcut ortaklık payları olan ve tasfiye halinde hamiline işletmenin net varlıklarının orantılı payından hak sağlayan edinilen işletmedeki azınlık paylarının unsurlarını gerçeğe uygun değer ile veya var olan ortaklık araçlarının, edinilen işletmenin net tanımlanabilir varlıklarının muhasebeleştirilen tutarlarındaki orantılı payı

üzerinden ölçmektedir. Azınlık payları başka bir ölçüm esası TFRS'lerce gerekli olmadıkça birleşme tarihinde gerçeğe uygun değerleri ile ölçülür (TFRS 3, p.19). TFRS 3, paragraf 19'a göre ana ortaklığın, bağlı ortaklığın %100'ünden daha az bir paya sahip olması halinde konsolide finansal tabloların düzenlenmesinde ayrı bir prosedür ortaya çıkmaktadır. Bu durumda kontrol gücü olmayan payların belirlenmesi ve konsolide finansal tablolarda sunulması gerekmektedir. Kontrol gücü olmayan payların belirlenmesinde iki farklı yöntem bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kontrol gücü olmayan payların gerçeğe uygun değer ile ölçümü ile ya da ikincisi, kontrol gücü olmayan payların bağlı ortaklığın net varlıklarının orantılı payı üzerinden ölçümüdür. İki yöntemde kontrol gücü olmayan paylar farklı şekillerde hesaplanacağından şerefiye tutarı da farklılaşacaktır (Poroy Arsoy, 2016:28-29).

2.3.10. Ölçme Dönemi-Sonradan Ölçme ve Muhasebeleştirme

Bu bölümde ölçme dönemi ve sonradan ölçme ve muhasebeleştirme ile ilgili bilgilerden bahsedilmiştir.

2.3.10.1. Ölçme Dönemi

İşletme birleşmesinde edinen işletmenin muhasebeleştirdiği geçici tutarları düzeltebildiği dönem ölçme dönemi olarak adlandırılmaktadır. Esas itibariyle ölçme dönemi, standarttaki hükümler uyarınca birleşme tarihi itibariyle gerekli olan bilgilerin toplanmasına olanak verecek ölçüde makul bir zaman dilimi elde etmek içindir (Aytekin, 2016:127-128). Birleşmenin gerçekleştiği raporlama döneminin sonunda edinen işletme tarafından işletme birleşmesinin ilk muhasebeleştirilmesi tamamlanmışsa bu kalemler için mali tablolarında geçici tutarlar raporlar. Birleşme tarihi itibariyle edinen işletme ölçme dönemi içinde birleşme tarihi itibariyle muhasebeleştirdiği geçici tutarları, birleşme tarihinde geçerli olan ve eğer bilinseydi bu tarih itibariyle muhasebeleştirilmiş tutarların ölçümünü etkileyebilecek durumlara ve gerçeklere ilişkin elde edilmiş yeni bilgileri gösterecek şekilde geri dönük olarak düzeltir. Aynı zamanda, ölçme dönemi içinde edinen işletme tarafından birleşme tarihinde geçerli olan eğer bilinseydi bu tarih itibariyle ek varlık ve borçların muhasebeleştirilmesini gerektirecek durumlara ve gerçeklere ilişkin yeni bilgiler elde etmişse bu ek varlık ve borçlar da muhasebeleştirilir. Edinen işletme için ölçme dönemi birleşme tarihi itibariyle var olan durumlara ve gerçeklere ilişkin aradığı bilgileri elde ettiği zaman ya da daha fazla

bilginin elde edilemeyeceği öğrenir öğrenmez bitmektedir. Birleşme tarihinden itibaren ölçme dönemi bir yılı geçemez (TFRS 3, p.45). Ölçme dönemi, edinen işletmenin birleşme tarihinden sonraki işletme birleşmesinde muhasebeleştirdiği geçici tutarları düzeltebildiği dönemdir. Birleşme tarihi itibarıyla edinilen tanımlanabilir varlıklar, üstlenilen borçlar, edinilen işletmedeki azınlık payları, edinilen işletmeye transfer edilen bedel, aşamalı gerçekleşen işletme birleşmelerinde edinen işletmenin önceden elinde bulundurduğu edinilen işletmedeki özkaynak payları ve ortaya çıkan şerefiye veya pazarlıklı satın alım sonucu oluşan kazanç TFRS 3'teki hükümler uyarınca belirlemek ve ölçmek için gerekli olan bilgilerin toplanmasına imkan verecek ölçüde makul bir zaman dilimi sağlamaktadır (TFRS 3, p.46). Birleşme tarihinden sonra elde edilen bilgilerin geçici tutarlarında bir düzeltmeye yol açıp açmadığı veya bu bilgilerin birleşme tarihinden sonra gerçekleşen olaylardan kaynaklanıp kaynaklanmadığı edinen işletme tarafından belirlenirken bununla ilgili tüm faktörleri göz önünde bulundurulur. Bu faktörler ek bilginin ne zaman elde edildiğini ve edinen işletmenin geçici tutarlarında bir değişiklik için bir sebep belirtip belirtmediği içermektedir. Birleşme tarihinden kısa bir süre sonra elde edilen bilgilerin birleşme tarihinde var olan durumları yansıtmaması olasılığı, birkaç ay sonra elde edilen bilgilerin var olan durumları yansıtmaması olasılığından fazladır (TFRS 3, p.47). Edinen işletme, belirlenebilir varlık veya borcun muhasebeleştirilmiş geçici tutarlarındaki artış ya da azalışı şerefiyede artış ya da azalış yolu ile muhasebeleştirir. Ancak, ölçme döneminde elde edilen bir bilgi bazen birden fazla varlık ya da borcun geçici tutarlarında düzeltmeye neden olabilir (TFRS 3, p.48). Edinen işletme ölçme döneminde, geçici tutarlardaki düzeltmeleri işletme birleşmesinin muhasebeleştirilmesi birleşme tarihinde tamamlanmış gibi muhasebeleştirir. Bu nedenle edinen işletme mali tablolarında sunulan geçmiş dönemler için karşılaştırmalı bilgileri, ilk muhasebeleştirilmenin tamamlanması aşamasında muhasebeleştirilen amortisman, itfa veya diğer gelir etkilerine dair herhangi bir değişiklik de dahil olmak üzere yenileyebilir (TFRS 3, p.49). Edinen işletme, ölçme dönemi bittikten sonra bir işletme birleşmesinin muhasebeleştirilmesi sadece “TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklik ve Hatalar” standardında yer alan hükümler çerçevesinde bir hatanın düzeltilmesi amacıyla yeniler (TFRS 3, p.50).

2.3.10.2. Sonradan Ölçme ve Muhasebeleştirme

Bir işletme birleşmesinde elde edilen varlıkların, üstlenilen ya da katlanılan borçların veya ihraç ettiği özkaynağa dayalı finansal araçların edinen işletme tarafından sonradan ölçme ve muhasebeleştirilmesi bu kalemlerin niteliğine bağlı olarak diğer TFRS'ler uyarınca yapılır. İşletme birleşmesinde elde edilmiş yeniden edinilen hakların, koşullu borçların, tazminat varlıklarının, koşullu bedellerin, üstlenilen ya da katlanılan borçların ve ihraç edilmiş özkaynağa dayalı finansal araçların sonradan ölçümü ve muhasebeleştirilmesi için TFRS 3 rehberlik sağlamaktadır (TFRS 3, p.54).

Yeniden Edinilen Haklar: Maddi olmayan duran varlıklar içerisinde gösterilen yeniden edinilen hak, sözleşmenin kalan dönemi boyunca itfa edilir ve edinen işletme tarafından sonradan üçüncü kişiye satılması durumunda bu satıştan kaynaklı kazanç ya da zararı belirlerken maddi olmayan duran varlığın defter değeri de hesaba katar (TFRS 3, p.55).

Koşullu Borçlar: Bir işletme birleşmesinde edinen işletme tarafından mali tablolara alınan şarta bağlı bir yükümlülük ilk defa mali tablolara alındıktan sonra yükümlülük yerine getirilinceye, iptal edilinceye ya da zamanaşımına uğrayınca kadar TMS 37 uyarınca mali tablolara alınacak tutar ve ilk defa mali tablolara alınan tutarda varsa, “*TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat*” standardı uyarınca mali tablolara alınmış olan toplam gelir tutarının çıkarılmasından sonra kalan tutardan yüksek olanı üzerinden ölçer (TFRS 3, P.56).

Tazminat Varlıkları: Edinen işletme birleşme tarihinde muhasebeleştirilmiş olan tazminat varlığını, her bir izleyen raporlama döneminin sonunda, tazmin edilen borç ya da tutarına dair sözleşme sınırlamalarına ve ayrıca izleyen dönemlerde gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülmeyen bir tazminat varlığı içinde yönetimin söz konusu varlığın tahsil edilebilirliğine dair değerlendirmesi üzerindeki sözleşme sınırlamalarına, bağlı olan tazmin edilmiş borç ya da varlık için öngörülen temel ile aynı temel üzerinden ölçer. Tazminat varlığı edinen işletme tarafından tahsil edildiğinde, satıldığında ya da başka bir biçimde varlık üzerindeki hakkın yitirilmesi durumunda mali tablo dışı bırakılır (TFRS 3, p.57).

Koşullu Bedel: TFRS 3 standardında Ek A terimler kısmında, edinilen işletmenin kontrolü karşılığında gelecekte belirli olaylar ya da koşulların yerine

getirilmesi durumunda ek varlıklarını ya da özkaynak paylarının transfer etmesi yükümlülüğü şeklinde tanımlanmıştır.

Birleşme tarihinden sonra edinilen işletme tarafından muhasebeleştirilen koşullu bedelin gerçeğe uygun değerindeki bazı değişiklikler, birleşme tarihinde var olan durumlara dair edinme tarihinden sonra ortaya çıkan ek bilgilerin bir sonucu olabilir. Bu değişiklikler ölçme dönemi düzeltmeleridir. Birleşme tarihinden sonraki bir kazanç hedefinin tutturulması, belirli bir hisse fiyatına ulaşılması ya da bir araştırma ve geliştirme projesinde bir dönüm noktasına gelinmesi gibi olaylardan kaynaklı olan değişiklikler ölçme dönemi düzeltmeleri değildir. Koşullu bedelin değerindeki ölçme dönemi düzeltmesi olmayan değişiklikleri edinilen işletme şu şekilde muhasebeleştirir. Özkaynak olarak sınıflandırılmış şarta bağlı bedel yeniden ölçülmez ve buna dair sonradan yapılan ödeme özkaynak içerisinde muhasebeleştirilir. Diğer şarta bağlı bedeller TFRS 9 kapsamında olup olmamasına göre mali tablolara alınma durumu değişmektedir. Eğer TFRS 9 kapsamında ise raporlama tarihlerinde gerçeğe uygun değerleriyle ölçülür ve gerçeğe uygun değerlerindeki değişimler TFRS 9'a göre kar ya da zararda mali tablolara alınırken TFRS 9 kapsamında değilse yine gerçeğe uygun değerleriyle ölçülürken gerçeğe uygun değerlerindeki değişimler kar ya da zararda mali tablolara alınmaktadır (TFRS 3, p.58).

İşletme birleşmelerinde edinilen varlıklar ve üstlenilen borçların sonradan ölçüm ve muhasebeleştirilmesine rehberlik sağlayan diğer TFRS örnekleri TFRS 3 standardının B63. paragrafında verilmiştir.

“Bir işletme birleşmesinde edinilen varlıkların ve üstlenilen borçların daha sonradan ölçüm ve muhasebeleştirilmelerinde rehberlik sağlayan diğer TFRS'lere örnek olarak aşağıdakiler verilebilir:

(a) TMS 38 bir işletme birleşmesinde edinilen tanımlanabilir maddi olmayan duran varlıkların muhasebeleştirilmesini açıklar. Edinilen işletme şerefiyeyi birleşme tarihinde muhasebeleştirilen tutardan birikmiş değer düşüklüğü zararı düşülerek ölçer. “TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü” Standardı değer düşüklüğü zararlarının muhasebeleştirilmesini açıklar.

(b) “TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri” Standardı bir işletme birleşmesinde edinilen bir sigorta sözleşmesinin daha sonradan muhasebeleştirilmesi hakkında rehberlik sağlar.

(c) TMS 12 bir işletme birleşmesinde edinilmiş ertelenmiş vergi varlıklarının (muhasebeleştirilmemiş ertelenmiş vergi varlıkları da dahil olmak üzere) ve borçlarının sonradan muhasebeleştirilmesini açıklar.

(d) TFRS 2 edinen işletme tarafından çıkarılan hisse bazlı ödemelerin yenileme haklarının çalışanların gelecekteki hizmetlerine atfedilebilecek kısmının daha sonradan ölçümü ve muhasebeleştirilmesi hakkında rehberlik sağlar.

(e) TFRS 10 ana ortaklığın kontrolün elde edilmesinin ardından bağlı ortaklıktaki sahiplik payında meydana gelen değişikliklerin muhasebeleştirilmesine hükümler içerir.”

2.3.11. Satın Almaya İlişkin Maliyetlerin Muhasebeleştirilmesi

Satın almaya ilişkin maliyetler, edinen şirket tarafından bir şirket birleşmesinin olabilmesi için katlanılan maliyetlerdir (Yeşilkaya, 2019:82). İşletme birleşmesini gerçekleştirme amaçlı olarak edinen işletme tarafından katlanılan maliyetlerdir. Bu maliyetlerin içerisinde danışmanlık, aracılık ücretleri, muhasebe ve değerlemeye ilişkin ücretler, yasal ücretler, diğer mesleki ücretler ya da müşavirlik ücretleri, işletme içi satın alma biriminin idamesi için ihtiyaç duyulan maliyetler de dahil olmak üzere genel yönetim giderleri, borçlanma araçları ile hisse senetlerinin tescil ve ihraç maliyetleri dahildir. Satın almaya ilişkin maliyetleri edinen işletme yalnız bir istisna dışında maliyetlerin gerçekleştiği ve hizmetlerin alındığı dönemlerde gider olarak muhasebeleştirir. Borçlanma araçları veya hisse senetlerinin ihraç edilmesine dair maliyetler TMS 32 ve TFRS 9 standardındaki hükümler uyarınca mali tablolara alınır (TFRS 3, p.53). Birleşme sebebiyle oluşan birleşme maliyetleri kaydedilirken birleşme dolayısıyla ileride meydana çıkması beklenen zarar ve diğer maliyetler satın alma maliyetine dahil edilmemektedir (Kayakıran, 2016:41). Satın alan işletme, birleşme maliyetini, işlem tarihindeki devralınan varlıklar, yüklenilen borçlar ve satın alınan işletmeyi kontrol altına almak için çıkardığı öz kaynak araçları ile birleşme için katlandığı ve direkt olarak birleşmeyle ilişkilendirilebilen diğer maliyetleri gerçeğe uygun değerleri ile ölçmek zorundadır. Eğer, özkaynak araçları birleşmeye karşılık olarak çıkarılıyorsa, işlem gününde söz konusu araçların piyasa değerinin, gerçeğe uygun değer en iyi kanıtı olacağı kabul edilir. Piyasa fiyatının mevcut olmadığı durumlarda veya piyasa fiyatının gerçeğe uygun değer için güvenilir bir kanıt oluşturmadığı düşünülüyorsa gerçeğe uygun değer belirlenmesinde diğer değerlendirme teknikleri kullanılabilir. İşletme birleşmesi birden fazla değişim işlemi içeriyorsa, her bir işlem satın alan tarafından ayrı ayrı tanımlanacaktır (Otlı & Çukacı, 2007:114). Birleşme maliyeti edinen işletmenin edinilen işletmeyi edinmenin maliyeti olarak tanımlanabilir. Birleşmenin maliyeti bir işletmenin satın alınması ile ilgili kararın

alınmasında temel ölçütlerden biridir. Uygun ve gerçekçi maliyet hesaplamada, edinilen işletmenin gerçeğe uygun değerinin doğru bir şekilde hesaplanması gerekmektedir. Bu hesaplama işleminde yapılan hatalar ya da eksiklikler şerefiyenin değerini etkilemektedir (Karğın, 2011:77). Edinen işletme, birleşme maliyetini edinilen işletmenin tanımlanabilir varlıkları, kaynakları ve şarta bağlı borçlarını gerçeğe uygun değerleriyle tanımlamak suretiyle bunlar arasında dağıtılmalıdır. Azınlık paylarına katkı sağlayan tanımlanabilir varlık, kaynak ve şarta bağlı borçlar da gerçeğe uygun değerleriyle tanımlanmalıdır. Elde edilen toplam net varlıkların gerçeğe uygun değerleri ile birleşme maliyeti arasındaki farklar ise pozitif veya negatif şerefiye olarak işleme tabi tutulmadır (Otlı & Çukacı, 2007:114). Satın alma fiyatının dağıtımı, UFRS gereğince raporlama sürecinin en önemli aşamalarından biridir. İşletme birleşmelerinde edinilen işletme edinilen işletmenin tanımlanabilir varlık ve tanımlanabilir yükümlülüklerini gerçeğe uygun değerden ölçme suretiyle muhasebeleştirilmektedir. Buradaki işlemin esası edinen işletmenin edinilen işletmenin kontrolünü ele geçirmek için yüklendiği maliyetin söz konusu net varlıklara pay ettirilmesidir. Dağıtım sonrası kalan tutar ise şerefiye olarak kaydedilir (Akçin & Kıymetli Şen, 2021:33).

2.3.12. Dipnotlarda Açıklanacak Bilgiler

Mali tablo kullanıcılarının dönem içinde gerçekleşen ya da raporlama tarihinden sonra, ancak mali tablolar onaylanmadan önce gerçekleşen birleşme işlemlerinin niteliği ve söz konusu birleşme işlemlerinin finansal etkilerini değerlendirebilmelerini sağlayan bilgiler edinilen işletme tarafından açıklanır (TFRS 3, p.59). Bu bilgiler aşağıdaki gibidir (TFRS 3, Md. B64; Özerhan & Yanık, 2015:608).

- Edinilen işletmenin tanımı ve unvanı
- Birleşme tarihi
- İşletme birleşmesinin nedenleri ve kontrolü nasıl elde ettiğinin açıklaması
- Birleşme tarihinde edinilen varlık ve borçlara ilişkin muhasebeleştirilen tutarlar
- Transfer edilen bedelin birleşme tarihindeki toplam gerçeğe uygun değeri ve detayı
- Pazarlıklı satın almada ortaya çıkan kazancın tutarı ve nedenleri

- Aşamalı işletme birleşmesinde edinilen işletmedeki özkaynak paylarının gerçeğe uygun değeri
- Şerefiyenin ortaya çıkmasını sağlayan etkenlerin tanımlanması
- Edinilen alacakların gerçeğe uygun değeri, sözleşmeye dayalı alacakların brüt tutarları
- Edinilen işletmedeki oy hakkına sahip özkaynak payı yüzdesi
- Koşullu bedel ve tazminat varlıklarına ilişkin açıklamalar
- Vergisel nedenlerle indirilebilmesi beklenen şerefiyenin toplam tutarı
- TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar standardının zorunlu kıldığı bilgiler
- Kontrol gücü olmayan payların tutarı ve ölçüm esasları
- Raporlama dönemi öncesi, edinilen işletmenin hasılat ve kar veya zarar tutarları.

2.3.13. Finansal Tabloların Konsolidasyonu

Bir veya daha fazla işletmenin finansal tablolarının tek işletmenin finansal faaliyetleri olarak raporlanması amacıyla birleştirilmesidir (Acar M., 2011:93). İşletmenin birleşmeleriyle beraber ortaya çıkan yeni durumu finansal tablolara yansıtmaları gerekmektedir. Edinen işletmenin edinilen işletmeyi finansal tablolarına yansıtması halinde konsolide tablolar ortaya çıkmaktadır (Karğın, 2011:80). Konsolide finansal tabloların düzenlenebilmesi için bir işletmenin başka bir işletme üzerinde kontrolünün tesis edilmesi ve tesis edilen bu kontrolün devam etmesi gerekmektedir. Kontrolün kaybedilmesi durumunda konsolide işlemlerine son verilmektedir (Fidan, 2019:47). “TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar” standardının B86 paragrafında konsolidasyon işlemleri şu şekilde açıklanmıştır.

“Konsolide finansal tablolar:

(a) Ana ortaklığın ve bağlı ortaklıklarının varlık, yükümlülük, özkaynak, gelir, gider ve nakit akışlarına ait benzer kalemleri birleştirir.

(b) Ana ortaklığın her bir bağlı ortaklıktaki yatırımının defter değeri ile her bir bağlı ortaklığın özkaynaklarından ana ortaklığın payına isabet eden tutarları

netleştirir (elimine eder) (ilgili şerefiyenin nasıl muhasebeleştirileceği TFRS 3'te açıklanmıştır).

(c) Grup işletmeleri arasındaki işlemlerle ilgili özkaynak, gelir, gider ve nakit akışları ile grup içi varlık ve borçların tümünü elimine eder.”

Bir bağlı ortaklığın ilk edinimde “TFRS 3 İşletme Birleşmeleri” standardı uygulanmaktadır. Bağlı ortaklık ediniminde, edinim tarihinden sonraki bağlı ortaklığın gelir ve gider kalemleri konsolide finansal tablolarda dikkate alınarak birleştirilir. Birleşme tarihinden önceki gelir ve giderler şerefiye hesaplaması içine dahil edilmiş olduğunda mükerrer olarak birleştirilmemelidir (Terzi, 2013:293). Edinim tarihinde eliminasyona ihtiyaç duyulacak işlemler meydana gelmeden önce yapılan şerefiye ve azınlık paylarının hesaplanması işlemi, konsolidasyon sürecinin başlangıcını oluşturmaktadır. “TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar” Standardı bu işlemler için TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardına atıfta bulunmaktadır (Poroy Arsoy, 2016:28).

2.3.14. TMS/TFRS’ye Göre Birleşme Süreci

Birleşme süreci, genel olarak iki işletmenin yönetimleri arasında yapılan görüşmelerle başlamaktadır. İşletmelerin yönetim kurulları birleşme koşullarında mutabakat sağladıklarında, yatırımcıların onaylarını almak için konuyu genel kurullarına taşırlar. Birleşme sürecinde görülebilecek bir başka uygulamada da satın alan işletmenin, satın almayı hedeflediği işletmenin yönetim kurulu ile uzlaşma sağlamadan yatırımcıları hisse senetlerini sabit bir fiyattan satın almak için direkt teklifte bulunmasıdır. Genellikle, bu tür bir teklifte satın alan işletme satın almayı hedeflediği işletmenin yatırımcılarına hisse senedinin piyasa fiyatı üzerinde bir fiyat teklif etmektedir (Demir & Bahadır, 2009:20-21). Standartlarda, gerçekleşen tüm işletme birleşmelerine uygulanacak tek bir muhasebeleştirme yöntemi belirlenmiştir. Bu yöntem satın alma (iktisap) yöntemidir (Zor, Dinç, & Cengiz, 2014:26).

Satın alma yöntemi, şu aşamalardan meydana gelmektedir (Akgül ve diğerlerinden aktaran Zor, Dinç, & Cengiz, 2014:26-27).

- Satın alma yöntemi kullanılarak yapılan birleşmelerde muhasebeleştirme işleminin yapılabilmesi için öncelikle satın alan tarafın belirlenmesi gerekmektedir. Birleşen işletmelerden oy hakkının yarısından fazlasına sahip olan, kontrolü elde eden taraf, aynı zamanda işletmeyi satın alan taraf

olmaktadır. Ancak, oy hakkının yarısından fazlasına sahip olmanın dışında da kontrol elde edilebilmektedir.

- Satın alma maliyetinin belirlenmesi
- Edinilen varlıkların gerçeğe uygun değerlerinin tespit edilmesi
- Edinilen borçların ve koşullu borçların gerçeğe uygun değerlerinin tespit edilmesi
- Edinilen net varlıklarının gerçeğe uygun değerlerinin tespit edilmesi
- Edinen işletmenin varlık ve borçlarının defter değerleri ile edinilen işletmenin varlık, borç ve koşullu borçlarının gerçeğe uygun değerlerinin birleştirilmesi
- Satın alma kaynaklı şerefiyenin belirlenmesi ya da birleşme karının belirlenmesi
- Birleşme nedeniyle oluşan şerefiyenin bilançoda varlık olarak gösterilmesi

2.3.15. TFRS 3, TTK ve Vergi Kanunları Arasındaki İlişki

Türkiye’de genellikle muhasebe uygulamaları, vergi matrahının tespit edilmesine yönelik önceliklere dikkat edilerek vergi yasalarına göre şekillenmiştir (Bitlisli, 2014:1). Muhasebe uygulamaları ile vergi uygulamaları arasındaki ilişki bağımlı olma ve bağımsız olma durumuna göre yapılan ayrımla ifade edilebilir. Burada söz konusu olan, muhasebe ve vergi arasındaki ilişkinin özü itibarıyla iki farklı yapıdan olması halidir. Bağımlı olma durumu, ticari hesapların vergi kurallarını izlemesi ya da vergisel amaçlı kazanç tespitinin, ticari hesaplara ilişkin yapılan seçim ile belirlenmesidir. Bağımsız olma, muhasebe amacıyla gelir tespitinin vergisel amaçlarla gelir tespitinden bağımsız olması durumudur (Gözlüklü, 2017:20).

Tablo 4. Yasal Mevzuat ve TFRS 3 Uyumu

Yasal Mevzuat	Birleşme	Satın Alma	Diğer Birleşme Türleri	Bölünme/Birleşme ve Satın Alma
Türk Ticaret Kanunu	Kapsamlı, TFRS Uyumlu	Açık ve net değil	Özel düzenleme yok	Kapsamlı
Kurumlar Vergisi Kanunu	Düzenleme var, Kapsamlı değil, TFRS 3 Uyumu Zayıf	Mevcut, Kapsamlı değil	Özel düzenleme yok	Kapsamlı
Vergi Usul Kanunu	Kapsamlı değil, TFRS uyumu yeterli değil	Kapsamlı değil	Özel düzenleme yok	Özel düzenleme yok

Kaynak: Karğın, 2011:73

Tabloya göre; yasal mevzuat ile TFRS 3 arasında en güçlü uyumluluk en fazla Türk Ticaret Kanunu iledir (Karğın, 2011:72). Şirket birleşmeleri farklı amaçlar içermeleri sebebiyle birden fazla ve birbirinden farklı düzenleyici kurum tarafından düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin temeli, birleşme sürecinin başlangıcından sonuna kadar işletmeler tarafından uyulması gereken kuralları adım adım açıklamaktır. Bu bağlamda, şirket birleşmelerinin hukuki yönü Türk Ticaret Kanunu ile işlemlerin vergi yönü vergi kanunları (Kurumlar Vergisi Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, KDV Kanunu) ile muhasebe işlemleri yönü ise Türkiye Finansal Raporlama Standartları 3 İşletme Birleşmeleri standardı ile düzenlenmiştir (Karacan, 2021:51).

Tablo 5. Birleşme ve Bölünme İşlemlerinin TTK, Vergi Kanunları ve TFRS 3 İle Karşılaştırılması

	Türk Ticaret Kanunu	Vergi Kanunları	TFRS 3
Birleşme Tanımı	Var	Yok	Var
Birleşmenin Tarafları	· Devralan · Devrolunan	· Birleşilen · Birleşen	· Edinen · Edinilen
Birleşme Şekilleri	· Yeni Kuruluş Şeklinde · Devralma (Katılma) Şeklinde	· Vergili Birleşme · Vergisiz Birleşme	Satın Alma Yöntemi
Birleşme Tarihi	Ticaret Siciline Tescil	Ticaret Siciline Tescil	Kontrolün ele geçtiği tarih
Birleşme Giderleri	Dönem Gideri	Dönem Gideri	Dönem Gideri
Bölünmenin Tanımı	Var	Var	Yok
Bölünmenin Tarafları	Devralan/Devrolunan	Devralan/Devredilen	Yok
Bölünme Şekilleri	Tam Bölünme/Kısmi Bölünme	Tam Bölünme/Kısmi Bölünme	Yok
Bölünme Tarihi	Ticaret Siciline Tescil	Ticaret Siciline Tescil	Yok
Bölünme Giderleri	Dönem Gideri	Dönem Gideri	Yok

TMS/TFRS'nin ve VUK'un yaklaşımının farklı olmasına sebep olan durumlardan biri işletmenin finansal görünümünü ve faaliyet sonuçlarını etkileyen değerlendirme ilkeleri ve buna ilişkin ölçülerdir (Tunçez, 2019:213). TFRS'de tüm varlıklara uygulanabilecek genel bir değerlendirme ölçüsü yer almamaktadır. Standartlar değerlemede prensip olarak gerçeğe uygun değer yaklaşımını kabul etse de ihtiyatlılık ilkesinden doğan diğer değerlendirme ölçüleri de bazı varlıklara uygulanabilmektedir. Dolayısıyla, işletme birleşmelerinde satın alma yöntemi uygulanırken, gerçeğe uygun değerle değerlendirilmiş varlıklara herhangi bir işlem yapmaya gerek yoktur. Fakat ihtiyatlılık ilkesine bağlı olarak değerlendirilmiş varlıkların gerçeğe uygun değerleri hesaplanmalı ve finansal tablolara yansıtılmalıdır (Demir & Bahadır, 2009:49). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun temel amaçlarından biri, muhasebe kayıtlarının ve dolayısıyla finansal tabloların çağın gereklerine uygun ve evrensel nitelik taşıyan muhasebe standartlarına uyumlu olmasını sağlamaktır. Bu amaçla TTK, TMS/TFRS hükümlerine uygun olarak muhasebe kayıtlarını tutmak ve finansal tablolarını

düzenlemek zorunda bırakmaktadır (Uluslan, Eren, & Köylü, 2012:17). Varlık ve kaynakların değerlerinin, uygun değerlendirme ölçüsünün seçilmesiyle gerçeğe en yakın bir şekilde belirlenmesini sağlamaktadır. Varlık ve kaynakların yanlış değerlendirme ölçüsüyle değerlemeye tabi tutulması, finansal tablolar, finansal bilgi kullanıcılarının yanlış kararlar almasına neden olmaktadır. Halbuki finansal tabloların amacı, KGK tarafından yayınlanan Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve’de “Mevcut ve potansiyel yatırımcılara, borç verenlere ve kredi veren diğer taraflara raporlayan işletmeye kaynak sağlama kararlarını verirken faydalı olacak finansal bilgiyi sağlamaktır.” şeklinde açıklanmıştır. Finansal tabloların bu amaçtan uzaklaşmasına değerlemede yanlış ölçülerin kullanılması neden olabilir (Tunçöz, 2019:209). Vergi Usul Kanunu ile TMS/TFRS’de yer alan değerlendirme hükümleri arasındaki farklar genel bir yaklaşımla değerlendirildiğinde (Yücenurşen, 2017:233);

- *“TMS’de yaklaşım “ilkesel”dir ve işletme yöneticilerinin tutumu muhasebe yöntemlerini seçiminde esas alınmıştır. VUK ise kanuni düzenlemeler ve uygulamaları tüm toplumun uygulayacağı şekilde düzenlemiştir.*
 - *VUK uyarınca kıymetlerin değerlemesi için tek bir değerlendirme ölçüsü belirlenmiştir. TMS ise kıymetlerin değerlemesinde birden fazla değerlendirme yöntemi sunmuş ve seçimi işletmeye bırakmıştır. Bu durum ticari karın değişmesine neden olabilmektedir.*
 - *VUK, kıymetleri spesifik olarak belirtmiş ve tek tek nasıl değerlendirileceğini açıklamıştır. Ancak TMS, kıymetleri değerlemede ilgili grup açısından değerlendirme esaslarını açıklamaktadır.*
 - *TMS, varlık ve yükümlülüklerin gerçek değerini tespit ederek, işletmenin finansal durumunun gerçeğe ve ihtiyaca uygun olarak sunulmasını temel amaç edinmişken; VUK, varlık ve yükümlülüklerin mal oluş değerlerinden muhasebeleştirme yeterli görmektedir.*
 - *VUK, karşılık ayırmaya finansal nitelikli işlem gerçekleşmeden izin vermemektedir. TMS ise muhasebenin temel kavramlarından ihtiyatlılık kavramı gereği işletmenin bazı olumsuz durum varsayımlarına karşılık ayırmaya izin vermektedir.*
 - *TMS incelendiğinde, -özellikle kavramsal çerçevede- dönemsellik ilkesine sıkı sıkıya bağlı kalındığı, dönemsel tahakkuka önem verildiği görülmektedir. VUK uygulamalarında ise kimi zaman dönemsellik ilkesinden ayrıldığı görülmektedir.*
- TMS’de varlık, kaynak, gelir ve gider tanımı VUK’na göre farklılık gösterdiği için, VUK uyarınca varlık olarak kabul edilen bazı değerler, TMS uyarınca değerlemeye tabi tutulmaksızın gider olarak kaydedilmektedir.”*

Tablo 6. Değerleme Ölçülerinin Vergi Usul Kanunu ve TMS/TFRS Açısından Karşılaştırılması

VUK/TMS-TFRS	Vergi Usul Kanunu	TMS/TFRS
Hazır Değerler/Nakit ve Benzerleri	Kasa (TL)-İtibari Değer	Kasa (TL)-Gerçeğe Uygun Değer (İtibari Değer)
	Kasa (YP)-Döviz Kuru	Kasa (YP)-Döviz Kuru
	Banka (Vadesiz)-Mukayyet Değer	Banka (Vadesiz)- Gerçeğe Uygun Değer (TL Karşılığı)
	Banka (Vadeli)-Kıst Getiri	Banka (Vadeli)-İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli
	Alınan Çekler-İtibari Değer	Alınan Çekler-İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli
	Verilen Çekler-İtibari Değer	Verilen Çekler-İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli
	Yabancı Paralar-Döviz Kuru	
Menkul Kıymetler/Finansal Yatırımlar	Hisse senetleri alış bedeli, borsa rayici; sabit getirili menkul kıymetler-Kıst getiri	Hisse Senetleri-Gerçeğe Uygun Değer; sabit getirili menkul kıymetler-Gerçeğe uygun değer ya da itfa edilmiş maliyet bedeli
Ticari Alacaklar-Diğer Alacaklar/Esas Faal. Tic. Alacaklar-İlişkili Taraflardan Alacaklar-Diğer Alacaklar	Alıcılar-Mukayyet Değer, Alacak Senetleri-Mukayyet Değer veya Tasarruf Değeri	Alıcılar-İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli; Alacak Senetleri-İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli
Stoklar/Stoklar	Maliyet Bedeli-Emsal Bedel	Maliyet ve Net Gerçekleşebilir Değerden Düşük Olanı
Maddi Duran Varlıklar/Maddi Duran Varlıklar	Maliyet Bedeli-Net Değer	İlk Muhasebeleştirme-Maliyet Bedeli; İlk Muhasebeleştirme Sonrası-Maliyet Modeli ya da Yeniden Değerleme Modeli
Maddi Olmayan Duran Varlıklar/Maddi Olmayan Duran Varlıklar	Ar-Ge, Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri, Şerefiye Mukayyet değerle değerlendirilir. Şerefiye belli tutarın üstünderse amortisman hesaplanır.	İşletme birleşmesi sonucu elde edilen maddi olmayan duran varlıklar gerçeğe uygun değer (Şerefiyeden ayrı olarak muhasebeleştirilir). Amortisman hesaplanmaz. Her yıl değer düşüklüğü testi uygulanır.
Mali Borçlar/Finansal Yükümlülükler	Kıst Gider	İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli
Ticari Borçlar-Diğer Borçlar/Esas Faal. Tic. Borçlar-İlişkili Taraflara Borçlar-Diğer Borçlar	Satıcılar-Mukayyet Değer, Borç Senetleri-Mukayyet Değer veya Tasarruf Değeri	İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli

2.4. TMS/TFRS'YE GÖRE BÖLÜNME İŞLEMLERİ

TMS/TFRS'de bölünme işlemleri ayrıca ya da özel olarak düzenlenmemiştir; fakat TFRS 3-İşletme Birleşmeleri standardında yer alan hükümler, bölünen şirkete ait malvarlığının bir ya da birkaç bölümünü devralan şirket ya da şirketler açısından, bölünmeye ilişkin temel bazı değerlendirmelere ulaşılmasına olanak vermektedir. Bölünmeyi, bölünen (devredilen) şirket açısından ele almak ile devralan şirket açısından ele almak arasında ayırt edici farklılıklar bulunmaktadır. TTK bölünmeyi, esas olarak

bölünen şirketin devredilen malvarlığı ve bu malvarlığı üzerinde hak sahibi olanların haklarının korunması çerçevesinde ele almaktadır (Yavaş, 2013:3). Türk Ticaret Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu gibi birleşmelerin yanında bölünmeleri de kapsamaktadır. Fakat şunu belirtmek gerekir ki, her iki kanunda da bahsedilen bölünme, aslında birleşme ve satın almaların edinilen işletmenin bakış açısından değerlendirilmesi olarak kabul edilebilir. Bölünme olarak bahse konu olan işlemler, birleşmenin, edinilen işletme tarafının adlandırılma biçimidir. Edinilen işletme ya tam ya da kısmi bölünerek edinen işletmeyle birleşmektedir (Kargın, 2011:65-66).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRLEŞME, DEVİR VE BÖLÜNME İLE İLGİLİ UYGULAMA

3.1. Çalışmanın Amacı

İşletmeler çeşitli nedenlerden dolayı birleşme ve bölünmeye giderek yapı değişikliği yapabilmektedirler. İşletmenin amaçlarına uygun olarak yapılacak olan birleşme ve bölünme işlemleri kanun koyucular tarafından farklı kanunlarda farklı şekillerde düzenlenmiştir. Birleşme ve bölünmeyle ilgili bu düzenlemeler öncelikle Türk Ticaret Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu, TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı ve çeşitli vergi kanunlarında belirtilmiştir. Çalışmanın amacı, öncelikle birleşme işlemlerinin Türk Ticaret Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu ve TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı kapsamında örnek uygulamaların yapılarak aradaki farklılıkların neler olduğunu göstermek ve muhasebeleştirme işlemlerinin nasıl yapılacağını ortaya koymaktır. Sonrasında bölünme işlemlerinin Türk Ticaret Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu ve TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardının bölünme işlemlerine uyarlanmasıyla aradaki farklılıkların neler olduğunu göstermek ve muhasebeleştirme işlemlerinin nasıl yapılacağını ortaya çıkarmaktır.

3.2. Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Çalışmanın konusuna uygun olarak öncelikle birleşme işlemlerinin uygulama örnekleri yapılmıştır. Çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren üzerinde örnek uygulamayı kapsayacak şekilde ekleme ve çıkarmalar yapılarak hipotetik olarak oluşturulan iki anonim şirketin bilançosu kullanılmıştır. Birleşme işlemlerinin ilk uygulamasında TTK ve Vergi Kanunları’na göre devralma şeklinde birleşme vergili birleşme şeklinde yapılarak incelenmiştir ve muhasebe kayıtları yapılmıştır. İkinci uygulamada TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardında yer alan satın alma yöntemi vergili bir şekilde yapılarak incelenmiştir ve muhasebe kayıtları yapılmıştır. Bu iki birleşme türünde farklılıkların neler olduğu belirtilmiş ve muhasebeleştirme işlemlerinde nasıl bir yol izlendiği ortaya konmuştur. Birleşme işlemlerinin karşılaştırma ile ilgili bilgileri örnek uygulamaların olduğu kısımda ayrıntılı açıklanmıştır.

Bölünme işlemlerinde çalışmanın konusuna uygun olarak Türkiye’de faaliyet gösteren bir anonim şirketin bilançosu örnek uygulamayı kapsayacak şekilde ekleme çıkarmalar yapılarak hipotetik olarak oluşturulmuştur. Bölünme işlemlerinin ilk uygulamasında TTK ve Vergi Kanunları’na göre kayıtlı değerler kullanılarak kısmi bölünme işlemi yapılarak incelenmiştir ve muhasebe kayıtları yapılmıştır. İkinci kısmi bölünme örnek uygulaması TTK ve Vergi Kanunları’na göre cari değerler kullanılarak yapılarak incelenmiş ve muhasebe kayıtları yapılmıştır. Üçüncü kısmi bölünme örnek uygulaması ise TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardında bölünme ile hüküm bulunmadığından birleşmelerden yola çıkılarak kısmi bölünme uygulaması yapılarak incelenmiş ve muhasebe kayıtları yapılmıştır. Kısmi bölünmenin üç uygulama türünün farklılıklarının neler olduğu ve muhasebeleştirme işlemlerinde nasıl bir yol izlendiği ortaya konmuştur. Bölünme işlemlerinin karşılaştırılması örnek uygulamaların olduğu kısımda ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

3.3. Birleşme İşlemlerine İlişkin Uygulama Örnekleri

A A.Ş. ile B A.Ş. arasında gerçekleştirilen birleşme görüşmeleri sonucunda taraflar birleşme konusunda karar almışlardır. A A.Ş. 1 Haziran 2024 tarihindeki yönetim kurulu toplantısında birleşme işlemlerinin 30.05.2024 tarihindeki mali tabloların esas alınarak gerçekleştirilmesine karar vermişlerdir. B A.Ş. ise 2 Haziran 2024 tarihindeki yönetim kurulu toplantısında mali tabloların 30.05.2024 tarihindeki değerleriyle birleşmeye esas alınmasını kararlaştırmışlardır. A A.Ş.’nin B A.Ş. ile birleşmesi TTK’ya göre vergili devralma şeklinde birleşme, TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardına göre vergili satın alma yöntemi olarak uygulanmıştır. Her iki örnekte de ticaret siciline tescil tarihi birleşme tarihi olarak belirlenmiştir. Ticaret siciline tescil tarihi ile esas alınan A A.Ş.’nin ve B A.Ş.’nin bilançoları 30.05.2024 tarihinde aşağıdaki gibidir. Ayrıca B A.Ş.’nin birleşmeye esas olacak mali tablolarının yönetim kurulunda kabul edildiği tarih olan 30.05.2024 tarihine kadar olan gelir tablosu da ayrıca verilmiştir.

Tablo 7. A A.Ş.'nin 30.05.2024 Tarihli Bilançosu

I-DÖNEN VARLIKLAR			22.150.000,00
10-HAZIR DEĞERLER		9.250.000,00	
100-Kasa	5.000.000,00		
101-Alınan Çekler	3.000.000,00		
102-Bankalar	1.500.000,00		
103-Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri(-)	300.000,00		
108-Diğer Hazır Değerler	50.000,00		
11-Menkul Kıymetler		500.000,00	
110-Hisse Senetleri	500.000,00		
12-TİCARİ ALACAKLAR		2.700.000,00	
120-Alıcılar	1.200.000,00		
121-Alacak Senetleri	1.500.000,00		
13-DİĞER ALACAKLAR		300.000,00	
131-Ortaklardan Alacaklar	300.000,00		
15-STOKLAR		9.000.000,00	
153-Ticari Mallar	6.000.000,00		
157-Diğer Stoklar	3.000.000,00		
19-DİĞER DÖNEN VARLIKLAR		400.000,00	
191-İndirilecek KDV	400.000,00		
II-DURAN VARLIKLAR			14.900.000,00
24-MALİ DURAN VARLIKLAR		2.000.000,00	
242-İŞTİRAKLER	2.000.000,00		
25-MADDİ DURAN VARLIKLAR		12.900.000,00	
250-Arazi ve Arsalar	5.000.000,00		
252-Binalar	3.000.000,00		
254-Taşıtlar	2.500.000,00		
255-Demirbaşlar	4.000.000,00		
257-Biririlmiş Amortismanlar(-)	1.600.000,00		
AKTİF TOPLAMI			37.050.000,00
III-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR			10.650.000,00
30-MALİ BORÇLAR		5.200.000,00	
300-Banka Kredileri	5.200.000,00		
32-TİCARİ BORÇLAR		4.700.000,00	
320-Satıcılar	2.000.000,00		
321-Borç Senetleri	2.500.000,00		
329-Diğer Ticari Borçlar	200.000,00		
33-DİĞER BORÇLAR		300.000,00	
331-Ortaklara Borçlar	300.000,00		
36-ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER		40.000,00	
360-Ödenecek Vergi ve Fonlar	40.000,00		
37-BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI		260.000,00	
370-Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	260.000,00		
39-DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		150.000,00	
391-Hesaplanan KDV	150.000,00		
IV-ÖZKAYNAKLAR			26.400.000,00
50-ÖDENMİŞ SERMAYE		15.000.000,00	
500-Sermaye	15.000.000,00		
54-YASAL YEDEKLER		2.600.000,00	
540-Yasal Yedekler	2.600.000,00		
57-GEÇMİŞ YILLAR KARLARI		5.600.000,00	
570-Geçmiş Yıllar Karları	5.600.000,00		
59-DÖNEM NET KARI (ZARARI)		3.200.000,00	
590-Dönem Net Karı	3.200.000,00		
PASİF TOPLAMI			37.050.000,00

Tablo 8. B A.Ş.’nin 30.05.2024 Tarihli Bilançosu

I-DÖNEN VARLIKLAR			9.520.000,00
10-HAZIR DEĞERLER		4.000.000,00	
100-Kasa	1.000.000,00		
101-Alınan Çekler	1.500.000,00		
102-Bankalar	1.500.000,00		
11-Menkul Kıymetler		100.000,00	
110-Hisse Senetleri	100.000,00		
12-TİCARİ ALACAKLAR		1.800.000,00	
120-Alıcılar	800.000,00		
121-Alacak Senetleri	1.000.000,00		
15-STOKLAR		3.500.000,00	
153-Ticari Mallar	3.500.000,00		
19-DİĞER DÖNEN VARLIKLAR		120.000,00	
191-İndirilecek KDV	120.000,00		
II-DURAN VARLIKLAR			5.320.000,00
25-MADDİ DURAN VARLIKLAR		5.320.000,00	
252-Binalar	2.500.000,00		
254-Taşıtlar	1.200.000,00		
255-Demirbaşlar	2.000.000,00		
257-Biriktirilmiş Amortismanlar(-)	(500.000,00)		
26-MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR		120.000,00	
260-Haklar	120.000,00		
AKTİF TOPLAMI			14.840.000,00
III-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR			3.617.500,00
30-MALİ BORÇLAR		2.000.000,00	
300-Banka Kredileri	2.000.000,00		
32-TİCARİ BORÇLAR		1.300.000,00	
320-Satıcılar	1.000.000,00		
321-Borç Senetleri	300.000,00		
36-ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER		20.000,00	
360-Ödenecek Vergi ve Fonlar	20.000,00		
37-BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI		247.500,00	
370-Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	247.500,00		
39-DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		50.000,00	
391-Hesaplanan KDV	50.000,00		
IV-ÖZKAYNAKLAR			11.222.500,00
50-ÖDENMİŞ SERMAYE		7.000.000,00	
500-Sermaye	7.000.000,00		
54-YASAL YEDEKLER		1.280.000,00	
540-Yasal Yedekler	1.280.000,00		
57-GEÇMİŞ YILLAR KARLARI		2.200.000,00	
570-Geçmiş Yıllar Karları	2.200.000,00		
59-DÖNEM NET KARI (ZARARI)		742.500,00	
590-Dönem Net Karı	742.500,00		
PASİF TOPLAMI			14.840.000,00

Tablo 9. B A.Ş.’nin 30.05.2024 Tarihli Gelir Tablosu

BRÜT SATIŞLAR		1.620.000,00
Yurt İçi Satışlar	1.620.000,00	
SATIŞ İNDİRİMLERİ(-)		(15.000,00)
Satıştan İadeler	10.000,00	
Satış İskontoları	5.000,00	
NET SATIŞLAR		1.605.000,00
SATIŞLARIN MALİYETİ(-)		(500.000,00)
Satılan Ticari Malların Maliyeti	500.000	
BRÜT SATIŞ KARI/ZARARI		1.105.000,00
FAALİYET GİDERLERİ (-)		(90.000,00,00)
Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri	70.000,00	
Genel Yönetim Giderleri	20.000,00	
FAALİYET KARI/ZARARI		1.015.000,00
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR		60.000,00
Faiz Gelirleri	50.000,00	
Menkul Kıymet Satış Karları	10.000,00	
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)		(65.000,00)
Komisyon Giderleri	50.000,00	
Karşılık Giderleri	15.000,00	
FİNANSMAN GİDERLERİ		(20.000,00)
Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri	20.000,00	
OLAĞAN KAR/ZARAR		990.000,00
DÖNEM KARI/ZARARI		990.000,00
DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI		(247.500,00)
DÖNEM NET KARI/ZARARI		742.500,00

3.3.1. TTK ve Vergi Kanunları’na Göre Vergili Devralma Yoluyla Birleşme Örneği

A Anonim şirketi ile B Anonim şirketini devralma suretiyle vergili bir şekilde birleşmeye karar vermişlerdir. Vergili birleşme, devrolunan şirketin varlık ve borçlarının cari değerleriyle devralan şirkete aktarılmasıdır. Birleşmeyi kabul eden A Anonim şirketi devralan şirket, katılan B Anonim şirketi ise devrolunan şirkettir. Birleşme tarafları olan şirketlerin birleşmeye esas bilançolarındaki varlıkların düzeltilmiş defter değerleri üzerinden değişim oranının belirlenmesi hususunda anlaşmaya varmışlardır. Devralan A A.Ş.’nin bilançosunda yapılan yeniden değerlendirme sonucunda bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Devrolunan şirketin devralınması hisse senedi arz edilerek ödenecektir. Her iki şirketin bilançoları da iki şirket tarafından düzenlenmiştir ve devralan A A.Ş.’nin sermayesinin hangi tutarda artırılacağına karar verileceğine yardımcı olmaktadır. Devrolunan B A.Ş.’nin bilançosunda yapılan yeniden değerlendirme sonucunda Ticari Mallar Hesabının 4.250.000 TL, Binalar Hesabının 4.000.000 TL, Taşıtlar Hesabının 2.000.000 TL, Demirbaşlar Hesabının 3.200.000 TL

olduğu, diğer hesaplarda ise bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Birikmiş amortismanların tamamı 252 Binalar Hesabına aittir. Devralan A A.Ş. ile devrolunan B A.Ş. arasında yapılan birleşme işlemine ilişkin özkaynak (özvarlık) yöntemine göre birleşmeye esas değerleri şu şekildedir.

Tablo 10. Özkaynak Yöntemine Göre Birleşmeye Esas Değer

ÖZKAYNAK YÖNTEMİNE GÖRE BİRLEŞMEYE ESAS DEĞER		
Şirket	Ödenmiş Sermaye	Özsermaye
Devralan A A.Ş.	15.000.000,00	26.400.000,00
Devrolunan B A.Ş.	7.000.000,00	11.222.500,00

Birleşme Oranı = Devralan Kurumun Özkaynağı/Devralan Kurumun Özkaynağı+Devrolunan Kurumun Özkaynağı

$$\begin{aligned}\text{Birleşme Oranı} &= 26.400.000 / (26.400.000 + 11.222.500) \\ &= 0,701707755\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\text{Ulaşılabacak Sermaye Tutarı} &= \text{Devralan Kurumun Ödenmiş Sermayesi} / \text{Birleşme Oranı} \\ &= 15.000.000 / 0,701707755 \\ &= 21.376.420,40 \text{ TL}\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\text{Sermaye Artırım Tutarı} &= \text{Ulaşılabacak Sermaye Tutarı} - \text{Devralan Şirketin Ödenmiş Sermayesi} \\ &= 21.376.420,40 \text{ TL} - 15.000.000 \text{ TL} \\ &= 6.376.420,40 \text{ TL}\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\text{Ya da; artırılması gereken sermaye tutarı şu şekilde bulunabilir. A A.Ş.'nin artırması gereken sermaye tutarı} &= (\text{Devrolunan Kurumun Özvarlığı} / \text{Devralan Kurumun Özvarlığı}) \times \text{Devralan Kurumun Nominal Sermayesi} \\ &= (11.222.500 / 26.400.000) \times 15.000.000 \\ &= 6.376.420,40 \text{ TL}\end{aligned}$$

$$\text{Devralan A A.Ş.'nin Sermaye Payı} = 15.000.000 / 21.376.420,40 = 0,701707755$$

$$\begin{aligned}\text{Devrolunan B A.Ş.'nin Sermaye Payı} &= 6.376.420,40 / 21.376.420,40 \\ &= 0,298292245\end{aligned}$$

Devrolunan B A.Ş.'nin bilançosunda yer alan Ticari Mallar, Binalar, Taşıtlar ve Demirbaşlar Hesabının bilanço değerlerinden farklı bir değerle devrolan A A.Ş.'ye

devretmesi birleşme karının oluşmasına neden olacaktır. B A.Ş.’nin birleşmeden doğan karı şu şekildedir.

Tablo 11. Devredilen Varlıkların Kayıtlı Net Değerleri ve Devir Değerleri

Varlıklar	Kayıtlı Net Değeri	Devir Değeri
Ticari Mallar	3.500.000,00 TL	4.250.000,00 TL
Binalar	2.500.000,00 TL	4.000.000,00 TL
Taşıtlar	1.200.000,00 TL	2.000.000,00 TL
Demirbaşlar	2.000.000,00 TL	3.200.000,00 TL
Birikmiş Amortismanlar	(500.000,00TL)	-
TOPLAM	8.700.000,00 TL	13.450.000,00 TL

Devir değerleri ile kayıtlı net değerler arasındaki fark birleşme karıdır ve 13.450.000 TL devir değerlerinden 8.700.000 TL kayıtlı net değerler çıkarıldığında birleşme karı 4.750.000 TL’dir. Birleşme karı nedeniyle şirketin vergisel yükümlülükleri söz konusudur. Birleşme karının üzerinden kurumlar vergisi oranı olan %25 ile çarpılması neticesinde ödenecek kurumlar vergisi ortaya çıkmaktadır.

$$K.V. = 4.750.000 \times \%25$$

$$= 1.187.500 \text{ TL}$$

Ayrıca birleşme tarihine kadar devrolan B A.Ş.’nin 30.05.2024 tarihi itibarıyla çıkarılmış olan gelir tablosunda bu tarihe kadar olan kazancı 990.000 TL’dir. Bunun üzerinden hesaplanan kurumlar vergisi tutarı da 247.500 TL’dir. Şirketin toplamda 4.750.000+990.000 TL kazanç elde ettiği ve ödeyeceği toplam kurumlar vergisinin de 1.435.000 TL olduğu ve birleşme sonucunda oluşan net karının da 4.305.000 TL olduğu hesaplanmıştır.

KVK’nın 18. maddesi gereğince yapılan vergili birleşmelerde; tasfiye kârının tespit edilmesi hakkındaki hükümler, birleşme kârının tespitinde de geçerlidir. Münfesihi kurumun veya kurumların ortaklarına ya da sahiplerine birleşilen kurum tarafından doğrudan doğruya veya dolaylı olarak verilen değerler, kurumun tasfiyesi halinde ortaklara dağıtılan değerler yerine geçmektedir. Birleşilen kurumdaki alınan değerler Vergi Usul Kanununda yazılı esaslara göre değerlendirilmektedir. KVK’nın 18. maddesi gereğince yapılan vergili birleşme işlemi KDV istisnası kapsamına girmediğinden, devrolunan kurumun yapacağı bilanço değerlerinin devri KDV’ye tabi olacaktır. Bu sebeple birleşmeye konu iktisadi kıymetlerin devralan şirkete intikali sırasında VUK’un 268. maddesi gereğince emsal bedel üzerinden KDV hesaplanması gerekmektedir. Bu

şekilde hesaplanan katma değer vergisi devralan şirket tarafından indirim konusu yapılabilecektir (Gündüz, 2022:246). Birleşme işlemi üzerinden KDV hesaplanıp hesaplanmayacağı belirlendikten sonra belirlenmesi gereken başka bir husus birleşme işlemlerindeki KDV matrahıdır ve bu matrah konusunda iki farklı görüş vardır ve bunlardan ilki birleşilen işletmenin özsermayesi ikincisi ise KDV'ye tabi olan varlıkların değeri olmak üzere iki tür görüş bulunmaktadır (Aytekin, 2016:231). Vergili birleşmeler KDV Kanunu'na göre istisna kapsamına girmediği için KDV'ye tabi olan varlıkların tesliminde KDV hesaplanması gerekmektedir. Harçlar Kanunu'na göre sermaye şirketlerinin birleşme ve devirleri harca tabi değildir. Özel Tüketim Vergisi Kanunu'na göre ÖTV mükellefiyeti varsa devir işlemleri sonrasında beyanname verilmesi gerekmektedir. Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun'a göre birleşilen şirket infisah eden şirketin yerine geçtiğinden amme alacaklarının başvurusunun birleşilen şirkete yapılması gerekmektedir. Gider Vergileri Kanunu'na göre birleşme ve devirden dolayı oluşan kazançlardan alınan paralar banka ve sigorta muameleleri vergisinden muaf olmaktadır.

Devrolan B A.Ş.'nin tasfiye hükümlerine göre birleşme karının bulunması ve her ne kadar tasfiyesiz infisah olarak A A.Ş.'e devredilecek olsa da tasfiye kayıtları yapılmıştır. Tasfiye kayıtlarına başlamadan önce şirketin tüm hesapları 30.05.2024 tarihi itibarıyla kapatılarak tasfiye karı/zararı bulunmuş ve birleşmeye esas olacak normalde tasfiyeye başlama bilançosu olarak düzenlenen ancak birleşmeden dolayı birleşme öncesi bilançosu olarak adlandırılan bilanço düzenlenmiştir. Birleşme bilançosundaki bilgilerle öncelikle tasfiye işlemlerinin ilk kaydı olan tasfiyeye açılış kaydı yapılmıştır ve sonrasında tüm varlıklar ve tüm borçlar gerçek bir tasfiye işlemi olmadığından 136-Diğer Çeşitli Alacaklar Hesabının borcuna veya alacağına devredilmiştir. Tasfiye sonunda gelir ve gider hesapları kapatılarak tasfiye karı bir diğer anlamda birleşme karı bulunmuştur. Birleşme karı üzerinden hesaplanan kurumlar vergisi gerekli hesaplara alınarak birleşmenin net karı bulunmuştur.

Devrolan B A.Ş'nin yapacağı yevmiye kayıtları şu şekildedir.

1	100 KASA HS. 101 ALINAN ÇEKLER HS. 102 BANKALAR HS. 110 HİSSE SENETLERİ HS. 120 ALICILAR HS. 121 ALACAK SENETLERİ HS. 153 TİCARİ MALLAR HS. 191 İNDİRİLECEK KDV HS. 252 BİNALAR HS. 254 TAŞITLAR HS. 255 DEMİRBAŞLAR HS. 260 HAKLAR HS	1.000.000,00 1.500.000,00 1.500.000,00 100.000,00 800.000,00 1.000.000,00 3.500.000,00 120.000,00 2.500.000,00 1.200.000,00 2.000.000,00 120.000,00	
	257 BİR. AMORTİSMANLAR HS. 300 BANKA KREDİLERİ HS. 320 SATICILAR HS. 321 BORÇ SENETLERİ HS. 360 ÖD. VER. VE FON. HS. 370 D.K. VER. DİĞ. YAS. YÜK. K. 391 HESAPLANAN KDV HS. 500 SERMAYE HS. 540 YASAL YEDEKLER HS. 570 GEÇMİŞ YILLAR KAR. HS. 590 DÖNEM NET KARI HS.		500.000,00 2.000.000,00 1.000.000,00 300.000,00 20.000,00 247.500,00 50.000,00 7.000.000,00 1.280.000,00 2.200.000,00 742.500,00
	Açılış Kaydı		
2	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS. 136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar	4.000.000,00	
	100 KASA HS. 101 ALINAN ÇEKLER HS. 102 BANKALAR HS.		1.000.000,00 1.500.000,00 1.500.000,00
	Kasa, Alınan Çekler ve Banka Hesabının devri		
3	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS. 136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar	100.000,00	
	110 HİSSE SENETLERİ HS.		100.000,00
	Hisse senetlerinin devri		
4	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS. 136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar	1.800.000,00	
	120 ALICILAR HS. 121 ALACAK SENETLERİ HS.		800.000,00 1.000.000,00
	Alıcılar ve Alacak senetlerinin devri		
5	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS. 136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar	4.250.000,00	
	153 TİCARİ MALLAR HS. 679 DİĞ. OL. DIŞI GEL. KAR. HS		3.500.000,00 750.000,00
	Ticari Malların devri		
6	391 HESAPLANAN KDV HS. 190 DEVREDEN KDV HS.	50.000,00 70.000,00	
	191 İNDİRİLECEK KDV HS.		120.000,00
	Kdv Tahakkuku		
7	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS. 136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar	700.000,00	
	190 DEVREDEN KDV HS.		70.000,00
	Devreden KDV'nin devri		
8	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS. 136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar 257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR HS.	4.000.000,00 500.000,00	
	252 BİNALAR HS. 679 DİĞ. OL. DIŞI GEL. KAR. HS.		2.500.000,00 2.000.000,00
	Binalar Hesabının devri		
9	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.	2.000.000,00	

	136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar			
	254 TAŞITLAR HS. 679 DİĞ. OL. DIŞI GEL. KAR.		1.200.000,00 800.000,00	
10	Taşıtlar Hesabının devri			
	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS. 136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar	3.200.000,00		
	255 DEMİRBAŞLAR HS. 679 DİĞ. OL.DIŞI GEL.KAR.		2.000.000,00 1.200.000,00	
	Demirbaşlar hesabının devri			
11	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS. 136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar	120.000,00		
	260 HAKLAR HS.		120.000,00	
	Haklar hesabının devri			
	300 BANKA KREDİLERİ HS.	2.000.000,00		
	136 DİĞER ÇEŞ. ALACAKLAR HS. 136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		2.000.000,00	
	Banka kredileri hesabının devri			
13	320 SATICILAR HS. 321 BORÇ SENETLERİ HS.	1.000.000,00 300.000,00		
	136 DİĞER ÇEŞ. ALACAKLAR HS. 136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		1.300.000,00	
	Satıcılar ve Borç Senetleri hesabının devri			
	360 ÖDENECEK VER. VE FONLAR HS. 370 DÖNEM KARI VER. VE DİĞ. YAS. YÜK. KARŞ.	20.000,00 247.500,00		
	136 DİĞER ÇEŞ. ALACAKLAR HS. 136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		267.500,00	
	Ödenecek vergi ve dönem karı vergilerinin devri			
15	679 DİĞ. OL. DIŞI GELİR VE KARLAR HS. 690 DÖNEM KARI/ZARARI	4.750.000,00		
	Gelir hesaplarının K/Z hesabına devri			
16	690 DÖNEM KARI/ZARARI	4.750.000,00		
	691 D.K.VER. DİĞ. Y. YÜK. KAR 692 DÖNEM NET K/Z HS.		1.187.500,00 3.562.500,00	
	Karın ilgili hesaplara devri			
	691 D.K. VER. VE DİĞ. YAS. YÜK. KARŞ. 370 D.K. VER. DİĞ. YAS. YÜK. KAR	1.187.500,00		
	Verginin ilgili hesaplara aktarılması		1.187.500,00	
	370 D.K. VER. VE DİĞ. YAS. YÜK. KARŞ.	1.187.500,00		
	136 DİĞ. ÇEŞİT. ALACAKLAR HS. 136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		1.187.500,00	
	Dönem karı vergilerinin devri			
19	692 DÖNEM NET KARI/ZARARI HS. 590 DÖNEM NET KARI	3.562.500,00		
	Karın bilanço'ya aktarılması		3.562.500,00	

KVK'nın 18. maddesi gereğince birleşme nedeniyle infisah eden kurumlar açısından tasfiye hükmündedir. Fakat, birleşmede tasfiye yerine birleşme karı vergiye matrah olmaktadır. KVK'da gerçekte, TTK'nın yeni şirket kurma yoluyla ve devralma yoluyla birleşme şeklinde tanımladığı bütün birleşme şekillerini (devir hali hariç) vergilendirme noktasında herhangi bir ayırım yapmadan birleşme şeklinde ele almıştır (Çaldağ, 2013:429). Vergili birleşme işlemlerinde infisah eden kurumun birleşme tarihi

itibariyle tasfiye işlemleri yapılmaktadır. Tasfiye karı olarak bulunan kar, birleşme karı olarak vergiye matrah olmaktadır. Örnek uygulamada, tasfiye işlemlerinde tüm varlıkların nakde çevrilip, borçların ödenmesi ve kalan tutar varsa ortaklara ödenmesinden farklı olarak devrolunan işletme açısından tasfiyesiz dağılıma söz konusu olduğundan birleşme işlemlerinde varlıkların devir değerleri, borçların ve özkaynakların tutarları gerçekte bir tasfiye işlemi olmadığından 136-Diğer Çeşitli Alacaklar/136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar hesabının borcunda ya da alacağında izlenmiştir. Ayrıca, varlıkların kayıtlı değerlerinden daha fazla tutarda devredilmesi ya da borcun kayıtlı değerinden daha az devredilmesi durumunda 679-Diğer Olağan Dışı Gelir ve Karlar hesabı ya da 649-Diğer Olağan Gelir ve Karlar hesabı kullanılabilir. Varlıkların kayıtlı değerlerinden daha az tutarda devredilmesi ya da borcun kayıtlı değerinden fazla devredilmesi durumunda ise 689-Diğer Olağan Dışı Gider ve Zararlar hesabı ya da 659-Diğer Olağan Gider ve Zararlar hesabı kullanılabilir.

Tablo 12. B A.Ş.'nin Birleşme Sonu Bilançosu

I.DÖNEN VARLIKLAR	14.785.000,00	IV. ÖZKAYNAKLAR	14.785.000,00
13.DİĞER ALACAKLAR	14.785.000,00	50.ÖDENMİŞ SER.	7.000.000,00
136. DİĞR. ÇEŞ. AL.	14.785.000,00	500 SERMAYE HS.	7.000.000,00
		54.KAR YEDEK.	1.280.000,00
		540. YASAL YEDEK.	1.280.000,00
		57. GEÇ. YIL. KAR.	2.200.000,00
		570. GEÇ. YIL. KAR.	2.200.000,00
		59.DÖNEM NET K/Z	4.305.000,00
		590 DÖNEM NET K.	4.305.000,00
AKTİF	TOPLAMI	PASİF	TOPLAMI
14.785.000,00		14.785.000,00	

B A.Ş.'nin tasfiye hükümlerine göre yevmiye kayıtları yapıp birleşme karı (tasfiye karı) bulunduktan sonra kalan hesaplarla birleşme sonu bilançosu düzenlenmiş ve devralan A A.Ş.'ye devredilecek net varlık tutarı 14.785.000 TL olarak bulunmuştur.

20	500 SERMAYE HS.		7.000.000,00	
	540 YASAL YEDEKLER HS.		1.280.000,00	
	570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI		2.200.000,00	
	590 DÖNEM NET KARI HS.		4.305.000,00	
		331 ORT. BORÇLAR HS.		14.785.000,00
	Hesapların devri			
21	331 ORTAK. BORÇLAR HS.		14.785.000,00	
		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.		14.785.000,00
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
	Hesapların kapatılması			

Birleşme sonu bilançosunda bulunan sermaye, yasal yedekler, geçmiş yıl karları, dönem net karı hesapları 331-Ortaklara Borçlar Hesabına aktarılıp, 136-Diğer Çeşitli Alacaklar Hesabı ile mahsup edilip kapatılmıştır. Devralan A A.Ş.'nin yapacağı yevmiye kayıtları ise şu şekildedir.

1	501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HS.		6.376.420,40	
	500 SERMAYE HS.			6.376.420,40
	Sermaye artırımı taahhüt kaydı			
2	100 KASA HS.		1.000.000,00	
	101 ALINAN ÇEKLER HS.		1.500.000,00	
	102 BANKALAR HS.		1.500.000,00	
	110 HİSSE SENETLERİ HS.		100.000,00	
	120 ALICILAR HS.		800.000,00	
	121 ALACAK SENETLERİ HS.		1.000.000,00	
	153 TİCARİ MALLAR HS.		4.250.000,00	
	190 DEVREDEN KDV HS.		70.000,00	
	252 BİNALAR HS.		4.000.000,00	
	254 TAŞITLAR HS.		2.000.000,00	
	255 DEMİRBAŞLAR HS.		3.200.000,00	
	260 HAKLAR HS.		120.000,00	
	300 BANKA KREDİLERİ HS.			2.000.000,00
	320 SATICILAR HS.			1.000.000,00
	321 BORÇ SENETLERİ			300.000,00
	360 ÖD. VER. VE FON.			20.000,00
	370 D.K. VER. Dİ. YAS. YÜK.K.			1.435.000,00
	501 ÖDENMEMİŞ SER. HS.			6.376.420,40
	548 DİĞER KAR YEDEKLERİ HS.			8.408.579,60
	Birleşme sebebiyle B A.Ş.'nin bilanço değerleriyle devralınması			

Devralan A A.Ş.'nin daha önce hesaplamalarla bulunan sermaye artırım tutarı olan 6.376.420,40 TL'lik taahhüt kaydı yapılmıştır. Daha sonra B A.Ş.'den devredilecek varlıklar ve kaynakların A A.Ş.'ye devredilmesinin yevmiye kaydı yapılmıştır.

Vergili birleşme durumunda, vergisiz birleşmeden farklı olarak birleşilen şirketin tahakkuk etmiş olan vergilerine ilişkin ödevlerin yerine getirilmesinden birleşilen şirketin sorumluluğunun da vergi sorumluluğu olarak nitelendirilebilmesi gerekirken vergi sorumluluğu kapsamında değerlendirilmediği görülmektedir. Vergi borcu ilişkisi bakımından TTK'da öngörülmüş olmasına rağmen, KVK'da bir düzenleme olmadığından külli halefiyet ilkesinin uygulanmayacağı savunulsa da vergili birleşmelerde kanun tasfiye memurlarının kurumun tahakkuk etmiş vergileri için karşılık ayrılmasından sorumlu tutarak tasfiye memurlarının sorumluluğuna atıfta

bulunmuştur. Vergi sorumluluğu açısından mutlaka külli halefiyetin öngörölmüş olmasına gerek yoktur. Vergili birleşmelerde külli halefiyet ilkesinin uygulanmayacağı savunulsa bile, birleşilen şirketin vergi sorumluluğunu engellemeyecektir. Kanaatimizce vergili birleşmelerde vergisiz birleşmelerdeki gibi birleşen şirketin tahakkuk etmiş vergi borçları nedeniyle vergi sorumluluğunun olduğu ifade edilebilir (Dayanç Kuzeyli, 2019:140-142). Devralma şeklinde yapılan vergili birleşmelerde devralan şirket değerin nominal sermaye tutarından farklı olduğu bir şirkette devrolunan şirket ortaklarına verilecek nominal sermaye tutarı devralınan mal varlığı değeri kadar değilse, devre konu varlıkların devralan şirketin bilançosuna aktarımı sırasında bilançonun aktifinde ya da pasifinde bir fark ortaya çıkmaktadır. Birleşme işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili ortaya çıkan bu fark bilançonun pasifinde ortaya çıkmışsa birleşme primi, aktifinde ortaya çıkmışsa şerefiye olarak adlandırılır (Gündüz, 2022:180). Örnek uygulamada devrolunan şirketin nominal sermayesinden daha az tutarda devralan şirket tarafından sermaye artırımı yapıldığından bilançonun pasifinde bir fark ortaya çıktığından birleşme primi doğmuştur. Devrolunan şirketin devredilecek net malvarlığı 14.785.000 TL, devralan şirket tarafından yapılacak olan sermaye artırım tutarı 6.376.420,40 TL olduğundan aradaki fark 8.408.579,60 TL yasal yedekler grubu içerisinde 548-Diğer Kar Yedekleri HS. hesabında izlenmektedir.

Tablo 13. A A.Ş'nin Birleşme Sonrası Bilançosu

I-DÖNEN VARLIKLAR			32.370.000,00
10-HAZIR DEĞERLER		13.250.000,00	
100-Kasa	6.000.000,00		
101-Alınan Çekler	4.500.000,00		
102-Bankalar	3.000.000,00		
103-Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri(-)	(300.000,00)		
108-Diğer Hazır Değerler	50.000,00		
11-Menkul Kıymetler		600.000,00	
110-Hisse Senetleri	600.000,00		
12-TİCARİ ALACAKLAR		4.500.000,00	
120-Alıcılar	2.000.000,00		
121-Alacak Senetleri	2.500.000,00		
13-DİĞER ALACAKLAR		300.000,00	
131-Ortaklardan Alacaklar	300.000,00		
15-STOKLAR		13.250.000,00	
153-Ticari Mallar	10.250.000,00		
157-Diğer Stoklar	3.000.000,00		
19-DİĞER DÖNEN VARLIKLAR		470.000,00	
190-Devreden KDV	70.000,00		
191-İndirilecek KDV	400.000,00		
II-DURAN VARLIKLAR			24.220.000,00
24-MALİ DURAN VARLIKLAR		2.000.000,00	
242-İŞTİRAKLER	2.000.000,00		
25-MADDİ DURAN VARLIKLAR		22.100.000,00	
250-Arazi ve Arsalar	5.000.000,00		
252-Binalar	7.000.000,00		
254-Taşıtlar	4.500.000,00		
255-Demirbaşlar	7.200.000,00		
257-Biririlmiş Amortismanlar(-)	(1.600.000,00)		
26-MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR		120.000,00	
260-Haklar	120.000,00		
AKTİF TOPLAMI			56.590.000,00
III-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR			15.405.000,00
30-MALİ BORÇLAR		7.200.000,00	
300-Banka Kredileri	7.200.000,00		
32-TİCARİ BORÇLAR		6.000.000,00	
320-Satıcılar	3.000.000,00		
321-Borç Senetleri	2.800.000,00		
329-Diğer Ticari Borçlar	200.000,00		
33-DİĞER BORÇLAR		300.000,00	
331-Ortaklara Borçlar	300.000,00		
36-ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER		60.000,00	
360-Ödenecek Vergi ve Fonlar	60.000,00		
37-BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI		1.695.000,00	
370-Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	1.695.000,00		
39-DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		150.000,00	
391-Hesaplanan KDV	150.000,00		
IV-ÖZKAYNAKLAR			41.185.000,00
50-ÖDENMİŞ SERMAYE		21.376.420,40	
500-Sermaye	21.376.420,40		
54-YASAL YEDEKLER		11.008.579,60	
540-Yasal Yedekler	2.600.000,00		
548-Diğer Kar Yedekleri	8.408.579,60		
57-GEÇMİŞ YILLAR KARLARI		5.600.000,00	
570-Geçmiş Yıllar Karları	5.600.000,00		
59-DÖNEM NET KARI (ZARARI)		3.200.000,00	
590-Dönem Net Karı	3.200.000,00		
PASİF TOPLAMI			56.590.000,00

TTK'daki devralma yoluyla birleşme ile KVK'daki devir kavramı hukuki anlamda birbirinden tamamıyla farklıdır. KVK'da bazı koşulların varlığı durumunda, bazı birleşme işlemlerinin devir hükmünde olduğu belirtilmiştir (Karlı, 2021:149). TTK'da düzenlenen devralma yolu ile birleşme ile KVK'da belirtilen devir arasında hiçbir benzerlik yoktur (Kızılot, 2000:2339). KVK'nin 18. maddesinde tüm birleşmelerin vergilendirileceği, 19. maddede ise hangi tür birleşmelerin vergilendirilmeyeceği açıklanmıştır (Kavak A., 2009:152). TTK'ya göre birleşmenin tasfiyesiz infisah olduğu belirtilse de KVK'da birleşmenin tasfiye hükmünde olduğu ve birleşme ile ilgili birçok hususun tasfiyeye ilişkin hükümlerle düzenlendiği görülmektedir (Kızılot, 2000:2340). Devralma yoluyla birleşmede devrolunan şirket tasfiyesiz dağılma suretiyle tüzel kişiliği son bulmaktadır. Devrolunan işletme açısından tasfiye işlemleri yapılırken devralan işletme açısından ise sermaye artırımı yapılarak devrolunan işletme, devralan işletmenin bünyesine ortaklığın devamlılığı hükmü gereğince geçmektedir.

3.3.2. TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı Satın Alma Yöntemine Göre Vergili Birleşme Örneği

TFRS'ye göre birleşme tarihi olarak ticaret siciline tescil tarihi alınmıştır. Bu tarihe göre edinen işletme A A.Ş. ile edinilen işletme B A.Ş.'nin birleşme öncesi bilançoları verilmiştir. Edinen işletme A A.Ş. edinilen işletme B A.Ş.'yi satın alma bedelini hisse senedi arz ederek ödemiştir. Edinen İşletme A. A.Ş., edinilen işletme B A.Ş.'yi 18.000.000 TL'lik bedelle satın almıştır. Edinen işletme A A.Ş.'nin gerçeğe uygun değeri 30.000.000 TL'dir. Edinen işletme B A.Ş.'nin tanımlanabilir varlıkları ve tanımlanabilir yükümlülükleri ile yapılan çalışmalar aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- Alınan Çekler Hesabının içinde yer alan 500.000 TL'lik çek ileri tarihlidir ve itfa edilmiş maliyet tutarı 480.000 TL'dir.
- Hisse senetlerinin gerçeğe uygun değeri 80.000 TL'dir.
- Alıcılar Hesabının itfa edilmiş maliyet bedeli 750.000 TL'dir.
- Alacak Senetlerinin itfa edilmiş maliyet değeri 900.000 TL'dir.
- Ticari malların gerçeğe uygun değeri 4.354.000 TL'dir.

- Binaların gerçeğe uygun değeri 3.000.000 TL, Taşıtların 1.800.000 TL, Demirbaşların 3.200.000 TL'dir.
- Haklar içerisinde yer alan marka değeri 200.000 TL'dir.
- Satıcıların itfa edilmiş maliyet bedeli 950.000 TL'dir.
- Borç senetlerinin itfa edilmiş maliyet bedeli 278.000 TL'dir.
- Birleşme sonrası ödenmesi planlanan kıdem tazminatı tutarı 450.000 TL'dir.
- Cari değeri 2.500.000 TL olan bir imtiyaz sözleşmesi vardır.
- Amortismanların tamamı Binalar Hesabına aittir.

Edinen işletme A A.Ş. ile edinilen işletme B A.Ş.'nin ortaklarının ortaklık oranının belirlenmesi için birleşme oranının bulunması gerekmektedir.

Edinen İşletmenin Cari Değeri

Birleşme Oranı= _____

(Edinen İşletmenin Cari Değeri + Edinilen işletmenin Cari Değeri)

Birleşme Oranı=30.000.000/30.000.000+18.000.000

Birleşme Oranı=0,625

Edinen işletmenin gerçeğe uygun değerleri toplamı içerisinde payı 0,625'tir. Edinilen işletmenin gerçeğe uygun değerleri toplamı içerisinde payı 0,375'tir. Edinen A A.Ş.'nin nominal sermayesi 15.000.000 TL'dir. Ulaşılabacak sermaye tutarı ile artırılacak sermaye tutarları şu şekilde bulunur.

Ulaşılabacak Sermaye Tutarı=Devralan İşletmenin nominal sermaye tutarı/Birleşme Oranı

Artırılacak Sermaye Tutarı=Ulaşılabacak Sermaye Tutarı-Nominal Sermaye Tutarı

Ulaşılabacak Sermaye Tutarı =15.000.000/0,625

=24.000.000 TL

Artırılacak Sermaye Tutarı =24.000.000 TL-15.000.000 TL

=9.000.000 TL

Ortaklık payları ise şu şekildedir.

Edinen İşletme A A.Ş.=24.000.000 TLx0,625=15.000.000 TL

Edinilen İşletme B A.Ş.=24.000.000 TLx0,375=9.000.000 TL

Tablo 14. Tanımlanabilir Varlıklar ve Tanımlanabilir Yükümlülükler

Varlıklar ve Borçlar	Kayıtlı Değer	Gerçeğe Uygun Değer	Fark
TANIMLANABİLİR VARLIKLAR			
Alınan Çekler	1.500.000,00	1.480.000,00	-20.000,00
Hisse Senetleri	100.000,00	80.000,00	-20.000,00
Alıcılar	800.000,00	750.000,00	-50.000,00
Alacak Senetleri	1.000.000,00	900.000,00	-100.000,00
Ticari Mallar	3.500.000,00	4.354.000,00	854.000,00
Binalar	2.500.000,00	3.000.000,00	500.000,00
Taşıtlar	1.200.000,00	1.800.000,00	600.000,00
Demirbaşlar	2.000.000,00	3.200.000,00	1.200.000,00
Birikmiş Amortismanlar	(500.000,00)	-	500.000,00
Haklar	120.000,00	200.000,00	80.000,00
Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	-	2.500.000,00	2.500.000,00
TANIMLANABİLİR YÜKÜMLÜLÜKLER			
Satıcılar	1.000.000,00	950.000,00	50.000,00
Borç Senetleri	300.000,00	278.000,00	22.000,00
Kıdem Tazminatı Karşılıkları	-	450.000,00	-450.000,00
DEĞERLEME FARKI			5.666.000,00

TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardında edinilen işletmeden edinen işletmeye devredilecek varlıklar ve yükümlülükler gerçeğe uygun değerle değerlendirilerek aktarılmaktadır. Gerçeğe uygun değer ölçüsü TMS/TFRS’lerde bütün varlıklar ve yükümlülükler için aynı değildir. TMS/TFRS değerlendirme hükümlerine göre; alınan çekler itfa edilmiş maliyet bedeli, hisse senetleri gerçeğe uygun değer, alıcılar ve alacak senetleri itfa edilmiş maliyet bedeli, ticari mallar maliyet bedeli veya net gerçekleşebilir değerden düşük olanı, maddi duran varlıklar ilk muhasebeleştirmede maliyet bedeli, ilk muhasebeleştirme sonrasında maliyet modeli ya da yeniden değerlendirme modeli, maddi olmayan duran varlıklar, gerçeğe uygun değerle (şerefiyeden ayrı olarak), satıcılar ve borç senetleri ise itfa edilmiş maliyet bedeli ile değerlendirilmektedir.

Edinilen şirket B A.Ş.’nin finansal durum tablosunda yer alan tanımlanabilir varlıklar ve tanımlanabilir yükümlülüklerin kayıtlı değerlerinden daha farklı gerçeğe uygun değerleriyle devredilmesi birleşme karının oluşmasına sebep olacaktır ve kayıtlı değerler ile gerçeğe uygun değerler arasındaki fark 5.666.000 TL olarak bulunmuştur. Bu fark TFRS 3’e göre yapılan değerlemeden kaynaklı birleşme karıdır ve birleşme karı olduğundan dolayı bu tutar üzerinden Kurumlar Vergisi hesaplanması gerekmektedir. Birleşme karı olan 5.666.000 TL’nin %25’i 1.416.500 TL ödenecek olan kurumlar vergisi tutarıdır.

Edinilen işletme B A.Ş., A A.Ş. tarafından satın alındığından ve B A.Ş.'nin ticaret sicilinden silinmesi ile faaliyete A. A.Ş. olarak devam edilecektir. Ticaret sicilinden silinecek olan şirketler için tasfiye kararının tespitindeki hükümler birleşme kararının hükmünde de geçerli olduğundan dolayı öncelikle tasfiyeye açılış kaydı yapıp, tüm varlıklar ve borçlar 136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hesabına devredilip kapatıldıktan sonra birleşme karı bulunarak B A.Ş.'nin hesapları kapatılmıştır.

Edinilen işletme B A.Ş.'nin yevmiye kayıtları şu şekildedir.

1	100 KASA HS.	1.000.000,00	
	101 ALINAN ÇEKLER HS.	1.500.000,00	
	102 BANKALAR HS.	1.500.000,00	
	110 HİSSE SENETLERİ HS.	100.000,00	
	120 ALICILAR HS.	800.000,00	
	121 ALACAK SENETLERİ HS.	1.000.000,00	
	153 TİCARİ MALLAR HS.	3.500.000,00	
	191 İNDİRİLECEK KDV HS.	120.000,00	
	252 BİNALAR HS.	2.500.000,00	
	254 TAŞITLAR HS.	1.200.000,00	
	255 DEMİRBAŞLAR HS.	2.000.000,00	
	260 HAKLAR HS.	120.000,00	
	257 BİR. AMORTİSMANLAR HS.		500.000,00
	300 BANKA KREDİLERİ HS.		2.000.000,00
	320 SATICILAR HS.		1.000.000,00
	321 BORÇ SENETLERİ HS.		300.000,00
	360 ÖD. VER. VE FON. HS.		20.000,00
	370 D.K. VER. DİĞ. YAS. YÜK.K.		247.500,00
	391 HESAPLANAN KDV HS.		50.000,00
	500 SERMAYE HS.		7.000.000,00
	540 YASAL YEDEKLER HS.		1.280.000,00
	570 GEÇMİŞ YILLAR KAR. HS.		2.200.000,00
	590 DÖNEM NET KARI HS.		742.500,00
Açılış Kaydı			
2	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.	1.000.000,00	
	136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
3	100 KASA HS.		1.000.000,00
	Kasa Hesabının devri		
3	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.	1.480.000,00	
	136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
3	659 DİĞER OLAĞAN GİD. VE ZAR. HS.	20.000,00	
	101 ALINAN ÇEKLER HS.		1.500.000,00
Alınan Çekler hesabının devri			
4	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.	1.500.000,00	
	136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		

		102 BANKALAR HS.		1.500.000,00
		Bankalar hesabının devri		
5		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.	80.000,00	
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
		659 DİĞER OLAĞAN GİD. VE ZAR. HS.	20.000,00	
		110 HİSSE SENETLERİ HS.		100.000,00
		Hisse senetlerinin devri		
6		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.	750.000,00	
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
		659 659 DİĞER OLAĞAN GİD. VE ZAR. HS.	50.000,00	
		120 MÜŞTERİLERDEN AL. HS.		800.000,00
		Alıcılar hesabının devri		
7		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.	900.000,00	
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
		659 DİĞER OLAĞAN GİD. VE ZAR. HS.	100.000,00	
		121 ALACAK SENETLERİ HS.		1.000.000,00
		Alacak senetlerinin devri		
8		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.	4.354.000,00	
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
		153 TİCARİ MALLAR HS.		3.500.000,00
		649 DİĞ. OLAĞAN GEL. VE KAR.		854.000,00
		Ticari malların devri		
9		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.	3.000.000,00	
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
		257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR HS.	500.000,00	
		252 BİNALAR HS.		2.500.000,00
		649 DİĞ. OLAĞAN GEL. VE KAR.		1.000.000,00
		Binalar Hesabının devri		
10		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.	1.800.000,00	
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
		254 TAŞITLAR HS.		1.200.000,00
		649 DİĞ. OLAĞAN GEL. VE KAR.		600.000,00
		Taşıtlar Hesabının devri		
11		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.	3.200.000,00	
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
		255 DEMİRBAŞLAR HS.		2.000.000,00
		649 DİĞ. OLAĞAN GEL. VE KAR.		1.200.000,00
		Demirbaşlar hesabının devri		
12		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.	200.000,00	
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
		261 HAKLAR HS.		120.000,00
		649 DİĞ. OLAĞAN GEL. VE KAR.		80.000,00
		Haklar hesabının devri		
13		300 BANKA KREDİLERİ HS.	2.000.000,00	
		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR		2.000.000,00
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
		Banka kredileri hesabının devri		
14		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.	2.500.000,00	
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
		649 DİĞ. OLAĞAN GEL. VE KAR.		2.500.000,00
		İmtiyaz sözleşmesinin devri		

15	320 SATICILAR HS.		1.000.000,00	
		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.		950.000,00
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
		649 DİĞ. OLAĞAN GEL. VE KAR.		50.000,00
	Satıcılar hesabının devri			
16	321 BORÇ SENETLERİ HS		300.000,00	
		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR		278.000,00
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
		649 DİĞ. OLAĞAN GEL. VE KAR.		22.000,00
	Borç Senetleri hesabının devri			
17	360 ÖD. VER. VE FON. HS.		20.000,00	
	370 D.K. VER. DİĞ. YAS. YÜK. K.		247.500,00	
		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR		267.500,00
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
	Ödenecek vergi ve diğer yasal yükümlülüklerinin devri			
18	391 HESAPLANAN KDV HS.		50.000,00	
	190 DEVREDEN KDV HS.		70.000,00	
		191 İNDİRİLECEK KDV HS.		120.000,00
	Kdv tahakkuku			
19	136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS.			
	136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		70.000,00	
		190 DEVREDEN KDV HS.		70.000,00
	Devreden KDV'nin devri			
20	770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HS.		450.000,00	
		472 KIDEM TAZ. KARŞILIKLARI		450.000,00
	Kıdem Tazminatı			
21	472 KIDEM TAZM. KARŞILIKLARI HS.		450.000,00	
		136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR		450.000,00
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
	Kıdem tazminatı karşılıklarının devri			
22	632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HS.		450.000,00	
		771 GENEL YÖNETİM GİDER. YANS.		450.000,00
	Giderlerin gelir tablosuna yansıtılması			
23	771 GENEL YÖNETİM GİD. YANS. HS.		450.000,00	
		770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ		450.000,00
	Giderlerinin yansıtımlarla kapatılması			
24	690 DÖNEM KARI/ZARARI HS.		640.000,00	
		659 DİĞ. OLAĞAN GİD. VE ZAR. HS..		190.000,00
		632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ		450.000,00
	Giderlerin K/Z hesabına devri			
25	649 DİĞ. OLAĞAN GEL. VE KAR.		6.306.000,00	
		690 DÖNEM KARI/ZARARI HS.		6.306.000,00
	Gelirlerin K/Z hesabına devri			
26	690 DÖNEM KARI/ZARARI		5.666.000,00	
		691 DÖN. KARI V. VE DİĞ.Y.Y.KARŞ.		1.416.500,00

	692 DÖNEM NET KARI/ZARARI HS.		4.249.500,00
	Karın ilgili hesaplara devredilmesi		
27	691 DÖN. KARI VER.VE DİĞ.Y.Y. KARŞ. HS. -Yasal Vergi Karşılığı 1.187.500 -Ertelenmiş Vergi Borcu 229.000	1.416.500,00	
	370 DÖN.KARI VER. VE D. Y.Y.KAR.		1.187.500,00
	489 ERTELEN. VERGİ YÜK. HS.		229.000,00
	Verginin ilgili hesaplara devri		
28	370 DÖNEM KARI VER. VE DİĞ.Y.Y.KAR 489 ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ 136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HS. 136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar	1.187.500,00 229.000,00	1.416.500,00
	Vergilerin devri		
29	692 DÖNEM NET KARI/ZARARI HS.	4.249.500,00	
	590 DÖNEM NET KARI HS.		4.249.500,00
	Karın bilanço'ya aktarılması		

Varlıkların kayıtlı değerleri vergisel bakımdan o varlıkların taşıdığı değerden fazla ise bu varlıklar nedeniyle gelecekte ticari karın tespitinde gider olarak yazılabilecek tutar vergi yasalarına göre gider olarak yazılabilecek tutardan fazla demektir ve bu durum da vergiye tabi fark olarak ileride ödenecek vergileri ödeme yükümlülüğü oluşturuyorsa ertelenmiş vergi borcu olarak nitelendirilir (TMS 12: p 16). Standartlarda ertelenmiş vergi varlıkları, indirilebilir geçici farklardan oluşmaktadır ve bilançonun aktifinde gösterilir. İndirilebilir geçici farklar mali kara geçişte muhasebe karına eklenen tutarları ifade eder. Ertelenmiş vergi borcu ise; vergiye tabi olan geçici farklar nedeniyle izleyen dönemlerde ödenecek olan vergi tutarıdır. Vergiye tabi geçici farklar, mali kar hesaplanırken ticari kardan çıkarılan tutarları göstermektedir (Gücenme & Poroy Aksoy, 2007:5). Edinilen şirket B A.Ş.'nin tasfiye kayıtları yapılmış ve tanımlanabilir varlıklar ve tanımlanabilir yükümlülüklerin kayıtlı değerleriyle gerçeğe uygun değerleri arasındaki pozitif fark olan birleşme karı yevmiye kayıtları sonunda da dönem karı ile 5.666.000 TL olarak aynı tutarda bulunmuştur. Bu tutar üzerinden ödenecek olan kurumlar vergisi de yevmiye kayıtlarında 1.416.500 TL olarak bulunmuştur. Bir önceki TTK'ya ve Vergi Kanunları'na göre vergili devralma şeklinde birleşme örneğindeki mali kar ve TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardına göre bulunan ticari kar üzerinden bir karşılaştırma yapıldığında vergili devralma yoluyla birleşme uygulamasında ödenecek vergi tutarı 1.187.500 TL, TFRS'ye göre vergili satın alma yönteminin uygulanması sonucu ödenecek vergi tutarı 1.416.500 TL'dir. Bu duruma

göre 229.000 TL ertelenmiş vergi yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır. Bu tutar da finansal raporlama standartlarına uygun hesap planında yer alan 489 Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü hesabında izlenmiştir.

Edinilen işletme B A.Ş.'nin tasfiye kayıtları yapıp dönem net karı bulunduktan sonra birleşme sonu bilançosu düzenlenmiştir. Birleşme sonu bilançosunda edinilen işletme B A.Ş.'nin, edinen işletme A A.Ş.'ye devredilecek net varlık tutarları bulunmuştur. Birleşme sonu bilançosunda A A.Ş.'ye devredilecek net varlık tutarı 15.472.000 TL olarak bulunmuştur.

Tablo 15. B A.Ş.'nin Birleşme Sonu Bilançosu

I.DÖNEN VARLIKLAR	15.472.000,00	IV. ÖZKAYNAKLAR	15.472.000,00
13.DİĞER ALACAKLAR	15.472.000,00	50.ÖDENMİŞ SER.	7.000.000,00
136.DİĞR. ÇEŞ.AL.	15.472.000,00	500 SERMAYE HS.	7.000.000,00
		54.KAR YEDEK.VE FON.	1.280.000,00
		540. YASAL YEDEK.	1.280.000,00
		57. GEÇ. YIL. KAR.	2.200.000,00
		570. GEÇ. YIL. KAR.	2.200.000,00
		59.DÖNEM NET K/Z	4.992.000,00
		590 DÖNEM NET K.	4.992.000,00
AKTİF		PASİF	
15.472.000,00	TOPLAMI	15.472.000,00	TOPLAMI

Birleşme sonu bilançosundan sonra kalan hesaplar 590 Dönem Net Karı Hesabı, 570 Geçmiş Yıllar Karları Hesabı, 540 Yasal Yedekler Hesabı, 500 Sermaye Hesabındaki tutarlar 331 Ortaklara Borçlar hesabına aktarılmıştır. Daha sonra 136 Diğer Çeşitli Alacaklar hesabı ile mahsup edilerek şirket kayıtları kapatılmıştır.

30	500 SERMAYE HS.		7.000.000,00	
	540 YASAL YEDEKLER HS.		1.280.000,00	
	570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI		2.200.000,00	
	590 DÖNEM NET KARI HS.		4.992.000,00	
		331 ORT. BORÇLAR HS.		15.472.000,00
	Hesapların devri			
31	331 ORTAKLARA BORÇLAR HS.		15.472.000,00	
		136 DİĞER ÇEŞ. ALACAKLAR HS.		15.472.000,00
		136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar		
	Hesapların kapatılması			

Edinen A A.Ş. ise B A.Ş.'nin ortaklarına verilecek olan hisse senetleri tutarları kadar sermaye artırımını taahhüt kaydı yapılmıştır. B A.Ş.'nin devredilecek net varlık tutarları

toplamı taahhüdün yerine getirilmesi kaydı olarak A A.Ş.'ye yevmiye kayıtlarıyla devredilmiştir.

Edinen A A.Ş.'nin yapacağı yevmiye kayıtları şu şekildedir.

1	501 ÖDENMEMİŞ SER. HS	9.000.000,00	
	500 SERMAYE HS.		9.000.000
	Sermaye artırımını taahhüt kaydı		
2	100 KASA HS.	1.000.000,00	
	101 ALINAN ÇEKLER HS.	1.000.000,00	
	102 BANKALAR HS.	1.500.000,00	
	110 HİSSE SENETLERİ HS.	80.000,00	
	120 ALICILAR HS.	800.000,00	
	121 ALACAK SENETLERİ HS.	1.500.000,00	
	153 TİCARİ MALLAR HS.	4.354.000,00	
	190 DEVREDEN KDV HS.	70.000,00	
	252 BİNALAR HS.	3.000.000,00	
	254 TAŞITLAR HS.	1.800.000,00	
	255 DEMİRBAŞLAR HS.	3.200.000,00	
	260 HAKLAR HS.	200.000,00	
	261 ŞEREFİYELER HS.	2.528.000,00	
	267 DİĞER MAD. OLM. DUR. VAR.	2.500.000,00	
	322 BORÇ SENETLERİ REESKONTU HS.	72.000,00	
	122 AL. SENET. REESKONTU HS.		170 000,00
	300 BANKA KREDİLERİ HS.		2.000.000,00
	320 SATICILAR HS.		1.000.000,00
	321 BORÇ SENETLERİ		300.000,00
	360 ÖD. VER. VE FON.		20.000,00
	370 D.K. VER. Dİ. YAS.YÜK.K.		1.435.000,00
	472 KIDEM TAZMİNATI KARŞ.HS.		450.000,00
	489 ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜM. HS.		229.000,00
	501 ÖDENMEMİŞ SER. HS.		9.000.000,00
	520 HİS. SEN. İHRAÇ PRİMLERİ		9.000.000,00
	Birleşme sebebiyle edinilen B A.Ş.'nin devralınması		

101 Alınan Çekler hesabı içerisinde yer alan 500.000 TL'lık ileri tarihli çek 121 Alacak Senetleri Hesabı içerisinde gösterilmiştir. Ayrıca gerçeğe uygun değeri 480.000 TL olduğundan 20.000 TL'lık fark 122 Alacak Senetleri Reeskontu hesabı içerisinde gösterilmiştir. 120 Alıcılar ve 121 Alacak Senetleri Hesaplarının gerçeğe uygun değeri ile kayıtlı değerleri arasındaki fark 122 Alacak Senetleri Reeskontu hesabında gösterilmiştir. 320 Satıcılar ve 321 Borç Senetleri Hesaplarının gerçeğe uygun değeri ile kayıtlı değerleri arasındaki fark 322 Borç Senetleri Reeskontu hesabında gösterilmiştir.

Şerefiye tutarı satın alma bedelinden net tanımlanabilir varlıkların gerçeğe uygun değerlerini çıkararak hesaplanır (Şeker, Temiz & Güleç, 2021:64). Edinilen işletme B A.Ş.'nin devredilecek net varlık toplamı 15.472.000 TL'dir. Edinilen işletme B A.Ş.'nin satın alma bedeli 18.000.000 TL olduğundan, satın alma bedelinden devredilecek net varlıklar çıkarıldığında 2.528.000 TL şerefiye tutarı çıkmaktadır. Oluşan şerefiye tutarı 261 Şerefiyeler Hesabında izlenmiştir. Ayrıca edinen işletme A A.Ş. tarafından edinilen işletme ortaklarına 9.000.000 TL'lik hisse senetlerini vermiştir. Hisse senetlerinin gerçeğe uygun değeri satın alma bedeli olan 18.000.000 TL olduğundan aradaki 9.000.000 TL'lik fark hisse senedi ihraç primi olarak 52 Sermaye Yedekleri grubundaki 520 Hisse Senedi İhraç Primleri Hesabında izlenmiştir.

Tablo 16. Edinen İşletme A A.Ş.'nin Birleşme Sonrası Bilançosu

I-DÖNEN VARLIKLAR			32.284.000,00
10-HAZIR DEĞERLER		12.750.000,00	
100-Kasa	6.000.000,00		
101-Alınan Çekler	4.000.000,00		
102-Bankalar	3.000.000,00		
103-Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri(-)	(300.000,00)		
108-Diğer Hazır Değerler	50.000,00		
11-Menkul Kıymetler		580.000,00	
110-Hisse Senetleri	580.000,00		
12-TİCARİ ALACAKLAR		4.830.000,00	
120-Alıcılar	2.000.000,00		
121-Alacak Senetleri	3.000.000,00		
122-Alacak Senetleri Reeskontu (-)	(170.000,00)		
13-DİĞER ALACAKLAR		300.000,00	
131-Ortaklardan Alacaklar	300.000,00		
15-STOKLAR		13.354.000,00	
153-Ticari Mallar	10.354.000,00		
157-Diğer Stoklar	3.000.000,00		
19-DİĞER DÖNEN VARLIKLAR		470.000,00	
190-Devreden KDV	70.000,00		
191-İndirilecek KDV	400.000,00		
II-DURAN VARLIKLAR			28.128.000,00
24-MALİ DURAN VARLIKLAR		2.000.000,00	
242-İştirakler	2.000.000,00		
25-MADDİ DURAN VARLIKLAR		20.900.000,00	
250-Arazi ve Arsalar	5.000.000,00		
252-Binalar	6.000.000,00		
254-Taşıtlar	4.300.000,00		
255-Demirbaşlar	7.200.000,00		
257-Birirkmiş Amortismanlar(-)	(1.600.000,00)		
26-MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR		5.228.000,00	
260- Haklar	200.000,00		
261-Şerefiyeler	2.528.000,00		
267-Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	2.500.000,00		
AKTİF TOPLAMI			60.412.000,00
III-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR			15.333.000,00
30-MALİ BORÇLAR		7.200.000,00	
300-Banka Kredileri	7.200.000,00		
32-TİCARİ BORÇLAR		5.928.000,00	
320-Satıcılar	3.000.000,00		
321-Borç Senetleri	2.800.000,00		
322-Borç Senetleri Reeskontu(-)	(72.000,00)		

329-Diğer Ticari Borçlar	200.000,00		
33-DİĞER BORÇLAR		300.000,00	
331-Ortaklara Borçlar	300.000,00		
36-ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER		60.000,00	
360-Ödenecek Vergi ve Fonlar	60.000,00		
37-BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI		1.695.000,00	
370-Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	1.695.000,00		
39-DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		150.000,00	
391-Hesaplanan KDV	150.000,00		
IV-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR			679.000,00
47-BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI		450.000,00	
472-Kıdem Tazminatı Karşılıkları	450.000,00		
48-ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ		229.000,00	
489-Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	229.000,00		
V-ÖZKAYNAKLAR			44.400.000,00
50-ÖDENMİŞ SERMAYE		24.000.000,00	
500-Sermaye	24.000.000,00		
52-SERMAYE YEDEKLERİ		9.000.000,00	
520-Hisse Senedi İhraç Primleri	9.000.000,00		
54-YASAL YEDEKLER		2.600.000,00	
540-Yasal Yedekler	2.600.000,00		
57-GEÇMİŞ YILLAR KARLARI		5.600.000,00	
570-Geçmiş Yıllar Karları	5.600.000,00		
59-DÖNEM NET KARI (ZARARI)		3.200.000,00	
590-Dönem Net Karı	3.200.000,00		
PASİF TOPLAMI			60.412.000,00

Edinen işletme A A.Ş.'nin birleşme sonrası bilançosu düzenlenmiştir. Edinilen işletme açısından varlıkların devir değerleri, borçların ve özkaynakların tutarları 136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hesabı/136.03 Birleşilen Kurumdan Alacaklar Hs.'nin borcunda ya da alacağında izlenmiştir. Varlıkların kayıtlı değerlerinden daha fazla tutarda devredilmesi ya da borcun kayıtlı değerinden daha az devredilmesi durumunda 649-Diğer Olağan Gelir ve Karlar hesabı kullanılır. Varlıkların kayıtlı değerlerinden daha az tutarda devredilmesi ya da borcun kayıtlı değerinden fazla devredilmesi durumunda ise 659-Diğer Olağan Gider ve Zararlar hesabı kullanılır. TFRS'ye göre yapılan kayıtlarda olağan dışı hesaplar olmadığından dolayı 689-Diğer Olağan Dışı Gider ve Zararlar hesabı ile 679-Diğer Olağan Dışı Gelir ve Karlar Hesabı hesabı Kullanılmaz.

3.3.3. Devralma Yoluyla Vergili Birleşme ve TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı Satın Alma Yöntemine Göre Vergili Birleşme İşlemlerinin Karşılaştırılması

Türk Ticaret Kanunu'ndaki devralma yolu ile birleşme ile TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardındaki satın alma yöntemi birbirinden farklı yöntemlerdir. Örnek uygulamada TTK'daki devralma yoluyla birleşme KVK'daki vergili birleşme işlemi aynı zamanda TFRS'deki satın alma yoluyla birleşme ile KVK'daki vergili birleşme işlemleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 17. TTK ve Vergi Kanunları'na Göre Vergili Devralma Şeklinde Birleşme ile TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardına Göre Vergili Satın Alma Yönteminin Karşılaştırılması

	TTK ve Vergi Kanunları'na Göre Vergili Devralma Şeklinde Birleşme	TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı'na Göre Vergili Satın Alma Yöntemi
I-DÖNEN VARLIKLAR	32.370.000,00	32.284.000,00
10-HAZIR DEĞERLER	13.250.000,00	12.750.000,00
100-Kasa	6.000.000,00	6.000.000,00
101-Alınan Çekler	4.500.000,00	4.000.000,00
102-Bankalar	3.000.000,00	3.000.000,00
103-Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri(-)	(300.000,00)	(300.000,00)
108-Diğer Hazır Değerler	50.000,00	50.000,00
11-Menkul Kıymetler	600.000,00	580.000,00
110-Hisse Senetleri	600.000,00	580.000,00
12-TİCARİ ALACAKLAR	4.500.000,00	4.830.000,00
120-Alıcılar	2.000.000,00	2.000.000,00
121-Alacak Senetleri	2.500.000,00	3.000.000,00
122-Alacak Senetleri Reeskontu (-)	-	(170.000,00)
13-DİĞER ALACAKLAR	300.000,00	300.000,00
131-Ortaklardan Alacaklar	300.000,00	300.000,00
15-STOKLAR	13.250.000,00	13.354.000,00
153-Ticari Mallar	10.250.000,00	10.354.000,00
157-Diğer Stoklar	3.000.000,00	3.000.000,00
19-DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	470.000,00	470.000,00
190-Devreden KDV	70.000,00	70.000,00
191-İndirilecek KDV	400.000,00	400.000,00
II-DURAN VARLIKLAR	24.220.000,00	28.128.000,00
24-MALİ DURAN VARLIKLAR	2.000.000,00	2.000.000,00
242-İŞTİRAKLER	2.000.000,00	2.000.000,00
25-MADDİ DURAN VARLIKLAR	22.100.000,00	20.900.000,00
250-Arazi ve Arsalar	5.000.000,00	5.000.000,00
252-Binalar	7.000.000,00	6.000.000,00
254-Taşıtlar	4.500.000,00	4.300.000,00
255-Demirbaşlar	7.200.000,00	7.200.000,00
257-Biririlmiş Amortismanlar(-)	(1.600.000,00)	(1.600.000,00)
26-MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	120.000,00	5.228.000,00
260-Haklar	120.000,00	-
261-Şerefîyeler	-	2.528.000,00
267-Diğ. Maddi Olm. Duran Varlıklar	-	2.500.000,00
AKTİF TOPLAMI	56.590.000,00	60.412.000,00
III-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	15.405.000,00	15.333.000,00
30-MALİ BORÇLAR	7.200.000,00	7.200.000,00
300-Banka Kredileri	7.200.000,00	7.200.000,00
32-TİCARİ BORÇLAR	6.000.000,00	5.928.000,00
320-Satıcılar	3.000.000,00	3.000.000,00
321-Borç Senetleri	2.800.000,00	2.800.000,00
322-Borç Senetleri Reeskontu (-)	-	(72.000,00)
329-Diğer Ticari Borçlar	200.000,00	200.000,00
33-DİĞER BORÇLAR	300.000,00	300.000,00
331-Ortaklara Borçlar	300.000,00	300.000,00
36-ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	60.000,00	60.000,00
360-Ödenecek Vergi ve Fonlar	60.000,00	600.000,00
37-BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	1.695.000,00	1.695.000,00
370-Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	1.695.000,00	1.695.000,00
39-DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	150.000,00	150.000,00
391-Hesaplanan KDV	150.000,00	150.000,00
IV-UZUN VADELİ YAB. KAYN.	-	679.000,00
47-BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	-	450.000,00
472-Kıdem Tazminatı Karşılıkları	-	450.000,00
48-ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ	-	229.000,00
489-Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	-	229.000,00
V-ÖZKAYNAKLAR	41.185.000,00	44.400.000,00
50-ÖDENMİŞ SERMAYE	21.376.420,40	24.000.000,00

500-Sermaye	21.376.420,40	24.000.000,00
52-SERMAYE YEDEKLERİ	-	9.000.000,00
520-Hisse Senedi İhraç Primleri	-	9.000.000,00
54-YASAL YEDEKLER	11.008.579,60	2.600.000,00
540-Yasal Yedekler	2.600.000,00	2.600.000,00
548-Diğer Kar Yedekleri	8.408.579,60	-
57-GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	5.600.000,00	5.600.000,00
570-Geçmiş Yıllar Karları	5.600.000,00	5.600.000,00
59-DÖNEM NET KARI (ZARARI)	3.200.000,00	3.200.000,00
590-Dönem Net Karı	3.200.000,00	3.200.000,00
PASİF TOPLAMI	56.590.000,00	60.412.000,00

TTK'da birleşme tarihi olarak ticaret siciline tescil edildiği tarihi kabul edilirken, TFRS'de iki farklı birleşme tarihi ortaya çıkabilir. Bunlardan birincisi kontrolün elde edildiği tarih, ikincisi ise ticaret siciline tescil tarihidir. Örnek uygulamada her iki örnekte de ticaret siciline tescil edildiği tarih birleşme tarihi olarak kabul edilmiştir.

Devralma yoluyla birleşmede devralan A A.Ş.'nin sermaye payı oranı yaklaşık 0,70; devrolunan B A.Ş.'nin sermaye payı oranı yaklaşık olarak 0,30'dur. TFRS'ye göre edinilen işletme A A.Ş.'nin sermaye payı oranı 0,625; edinilen işletme B A.Ş.'nin 0,375'tir.

TTK'ya göre vergili devralma şeklinde birleşme uygulamasında birleşme karı 4.4750.000 TL, birleşme karı üzerinden ödenecek olan kurumlar vergisi tutarı 1.187.500 TL çıkmıştır. Ayrıca birleşme tarihine kadar elde edilen kar tutarı 990.000 TL olduğundan, bu tutar üzerinden ödenecek olan kurumlar vergisi tutarı da 247.500 TL, toplamda ödenecek olan kurumlar vergisi tutarı 1.435.000 TL'dir. TFRS 3-İşletme Birleşmeleri standardına göre vergili satın alma yönteminde ise birleşme karı 5.666.000 TL bulunmuş ve bu tutar üstünden ödenecek olan kurumlar vergisi tutarı 1.416.500 TL'dir. Birleşme tarihine kadar elde edilen kar tutarı 990.000 TL ve bu tutar üzerinden ödenecek olan kurumlar vergisi tutarı 247.500 TL olduğundan, toplamda ödenecek olan kurumlar vergisi tutarı 1.664.000 TL'dir. Toplamda birleşmeden dolayı elde edilen net karı tutarı TTK'ya göre vergili devralma şeklinde birleşme örneğinde birleşme tarihine kadar elde edilen net kar ile 4.305.000 TL, TFRS 3-İşletme Birleşmeleri standardına göre satın alma yönteminde ise birleşme tarihine kadar elde edilen net kar ile birlikte 4.992.000 TL'dir. İki uygulama arasında TFRS'ye göre kar 687.000 TL daha fazladır ve ödenecek kurumlar vergisi tutarı da 229.000 TL daha fazla çıkmıştır. TFRS ve VUK hükümleri arasındaki değerlendirme hükümlerinin farklılığından dolayı dönem net karı ve dönem karı üzerinden ödenecek vergi tutarları farklı çıkmıştır. Mali kar ve ticari kar üzerinden VUK ve TFRS'ye göre bir karşılaştırma yapıldığında devralma yoluyla

birleşme uygulamasında ödenecek vergi tutarı 1.187.500 TL, TFRS'ye göre satın alma yönteminin uygulanması sonucu ödenecek vergi tutarı 1.416.500 TL'dir. Bu duruma göre 229.000 TL ertelenmiş vergi yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır. Her iki uygulamada da birleşme tarihine kadar olan kazançlar üzerinden ödenecek vergi tutarı 247.500 TL olup KVK'nın 21. maddesi gereğince birleşme sebebiyle infisah eden kuruma ait kurumlar vergisi beyannamesinin verilme süresi içinde ödenir.

VUK'a göre değerleme hükümleri ile TFRS'nin değerleme hükümleri birbirinden farklıdır. TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardında edinilen işletmenin gerçeğe uygun değerle değerlendirileceği belirtilmiştir. Örneğin, devralma yoluyla birleşmede VUK'a göre vadeli alınan çekler itibari değerle, alacaklar mukayyet değerle, alacak senetleri tasarruf değeri, satıcılar mukayyet değer, borç senetleri tasarruf değeri ile değerlendirirken ve tasarruf değeri uygulaması ihtiyari iken satın alma yöntemine göre standartta gerçeğe uygun değeriyle yani etkin faiz oranına göre itfa edilmiş maliyetle değerlendirilmektedir. Devralma yoluyla birleşmelerde VUK'a göre kayıtlı değerleri üzerinden devralan işletmeye aktarıldığından aynı şekilde bilançoda gösterilirken, TFRS'ye göre değerleme hükümleri kullanıldığında alacaklar ve borçlar kayıtlı değerleri üzerinden gösterilirken itfa edilmiş maliyetle değerlendirildiğinden dolayı alacaklar için 122-Alacak Senetleri Reeskontu Hesabı, borçlar içinse 322-Borç Senetleri Reeskontu Hesabı kullanılmıştır. Dolayısıyla değerleme hükümlerinin farklılığından kaynaklı devrolunan ya da edinilen işletmenin devredilecek net tutarları farklılaşmaktadır. TTK'ya göre vergili devralma şeklinde birleşmede devredilecek net varlık tutarı 14.785.000 TL iken, TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardına göre satın alma yönteminde devredilecek net varlık tutarı 15.472.000 TL'dir. TTK'ya vergili devralma şeklinde birleşmede devredilecek net varlık tutarı 14.785.000 TL, artırılabilecek sermaye tutarı 6.376.420,40 TL olduğundan aradaki fark 8.408.579,60 TL birleşme primi ortaya çıkmıştır. TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardı satın alma yöntemine göre devredilecek net varlık tutarı 15.472.000 TL, satın alma bedeli 18.000.000 TL olduğundan aradaki fark tutarı 2.528.000 TL şerefiye olarak kaydedilmiştir. Ayrıca artırılabilecek sermaye tutarı 9.000.000 TL, satın alma bedeli 18.000.000 TL olduğundan aradaki 9.000.000 TL hisse senedi ihraç primi olarak kaydedilmiştir.

TTK'ya göre vergili devralma şeklinde birleşme ile TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı satın alma yöntemine göre vergili birleşme arasındaki bir diğer fark ise

muhasabe kayıtlarındaki farklılıklardır. Her ne kadar tasfiyesiz infisah olarak belirtilse de tasfiye işlemi gibi yapıp birleşme karı bulunduğundan tasfiye kayıtlarında oluşan karlar ve zararlar TTK'ya göre vergili devralma şeklinde birleşmede 679 Diğer Olağan Dışı Gelir ve Karlar/689 Diğer Olağan Dışı Gider ve Zararlar Hesabında izlenirken, TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı Satın Alma Yöntemine göre vergili birleşmede standartlarda olağan dışı hesaplar olmadığından dolayı karlar ve zararlar 649 Diğer Olağan Gelir ve Karlar/659 Diğer Olağan Gider ve Zararlar Hesabında izlenmektedir.

3.4. Bölünme İşlemlerine İlişkin Uygulama Örnekleri

Bölünme, bir şirketin bağımsız belli bölümlerinin kısımlara ayrılarak mevcut ya da yeni kurulacak olan şirketlere aktarılması işlemidir. Şirketler, bir alanda uzmanlaşma, karlılığını artırma, teşviklerden yararlanma, miras paylaşımı, şirketin verimliliğini artırma, şirketin sürekli zarar etmesi ve bu zararları bölünmeyle başka şirketlere dağıtılarak faaliyetin sürdürülmesi, şirketin yönetilmesinin zorlaşması gibi nedenlerle bölünmeye gidebilmektedir. Bölünmeye ilişkin hükümler hem TTK ve hem de KVK'da açık bir şekilde belirtilmiştir. Bölünme her iki kanunda da tam ve kısmi bölünme olarak ikiye ayrılmıştır. Bölünme işlemi ile ilgili standartlarda ise herhangi bir bilgi yoktur. TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardında yer alan bilgilerin bölünme işlemine uyarlanmasıyla kısmi bölünme işlemi yapılabilmektedir.

Kısmi bölünme işlemine taraf olan şirketlerle ilgili bazı bilgiler aşağıdaki gibidir. X Ticaret Anonim Şirketi turizm ve züccaciye üzerine faaliyette bulunmaktadır. X Ticaret A.Ş.'nin turizm bölümü işletme bütünlüğü bozulmayacak şekilde Y Anonim Şirketine devredilecektir. Bölünme tarihi olarak ticaret siciline tescil tarihi esas alınmıştır. Kısmi bölünme işlemine taraf olan şirketlerin mali tablolarının 30.05.2024 tarihi ile kabul edilmesine karar verilmiştir. X Ticaret A.Ş.'nin, Y A.Ş.'ye devredilmesi ile ilgili öncelikle TTK ve Vergi Kanunları'na göre kayıtlı değerler üzerinden devredilmesi ile ilgili kısmi bölünme örneği, ikinci olarak TTK ve Vergi Kanunları'na göre cari değerleriyle devredilmesi ile ilgili kısmi bölünme örneği, üçüncü olarak TFRS 3 İşletme Birleşme standartlarının bölünme işlemine uyarlanmasıyla kısmi bölünme örneği yapılmış ve üç uygulamanın karşılaştırılması yapılarak benzer ve farklı yönlerine vurgu yapılmıştır.

Tablo 18. X A.Ş.'nin 30.05.2024 Tarihli Bölünme Öncesi Bilançosu

1- DÖNEN VARLIKLAR			11.541.000,00
10-Hazır Değerler		292.000,00	
100 Kasa	32.000,00		
102 Bankalar	60.000,00		
108 Diğer Hazır Değerler	200.000,00		
12- Ticari Alacaklar		2.020.000,00	
120 Alıcılar	1.500.000,00		
121 Alacak Senetleri	400.000,00		
126 Verilen Depozito ve Teminatlar	20.000,00		
128 Şüpheli Ticari Alacaklar	100.000,00		
13- Diğer Alacaklar		150.000,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar	150.000,00		
15- Stoklar		8.462.000,00	
150 İlk Madde ve Malzeme	145.000,00		
153 Ticari Mallar	6.500.000,00		
159 Verilen Sipariş Avansları	1.200.000,00		
19- Diğer Dönen Varlıklar		617.000,00	
191 İndirilecek KDV	617.000,00		
2- DURAN VARLIKLAR			16.490.000,00
25- Maddi Duran Varlıklar		16.000.000,00	
250 Arazi ve Arsalar	650.000,00		
252 Binalar	9.200.000,00		
254 Taşıtlar	900.000,00		
255 Demirbaşlar	5.600.000,00		
257 Birikmiş Amortismanlar (-)	(350.000,00)		
26- Maddi Olmayan Duran Varlıklar		490.000,00	
260 Haklar	550.000,00		
268-Birikmiş Amortismanlar (-)	(60.000,00)		
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI			28.031.000,00
3 - KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR			17.810.000,00
30 - Mali Borçlar		5.000.000,00	
300 Banka Kredileri	5.000.000,00		
32- Ticari Borçlar		8.700.000,00	
320 Satıcılar	5.900.000,00		
321 Borç Senetleri	2.200.000,00		
329 Diğer Ticari Borçlar	600.000,00		
33- Diğer Borçlar		1.535.000,00	
331 Ortaklara Borçlar	35.000,00		
335 Personele Borçlar	1.500.000,00		
34 Alınan Avanslar		1.200.000,00	
340 Alınan Sipariş Avansları	1.200.000,00		
36- Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler		1.310.000,00	
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar	650.000,00		
361 Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri	660.000,00		
368 Vad.Geç.Ert.veya Tak.Ver.ve Diğ.Yük.			
37 Borç ve Gider Karşılıkları		65.000,00	
370 Dön. Kar. Ver. ve Diğ. Yas..Yük. Kar.	65.000,00		
5- ÖZKAYNAKLAR			9.571.000,00
50 Ödenmiş Sermaye		5.600.000,00	
500 Sermaye	5.600.000,00		
54 Kar Yedekleri		800.000,00	
540 Yasal Yedekler	800.000,00		
57 Geçmiş Yıllar Karı		1.250.000,00	
570 Geçmiş Yıllar Karı	1.250.000,00		
59 Dönem Net Karı (Zararı)		2.571.000,00	
590 Dönem Net Karı	2.571.000,00		
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI			28.031.000,00

X A.Ş.'nin iç raporlama sisteminden alınan bilgilerle oluşturulan turizm faaliyet bölümünün bilançosu aşağıdaki gibidir.

Tablo 19. X A.Ş.'nin Turizm Faaliyet Bölümünün 30.05.2024 Tarihli Bilançosu

1- DÖNEN VARLIKLAR			5.046.000,00
10-Hazır Değerler		145.000,00	
100 Kasa	15.000,00		
102 Bankalar	32.000,00		
108 Diğer Hazır Değerler	98.000,00		
12- Ticari Alacaklar		1.226.000,00	
120 Alıcılar	950.000,00		
121 Alacak Senetleri	230.000,00		
126 Verilen Depozito ve Teminatlar	10.000,00		
128 Şüpheli Ticari Alacaklar	36.000,00		
13- Diğer Alacaklar		70.000,00	
136 Diğer Çeşitli Alacaklar	70.000,00		
15- Stoklar		3.245.000,00	
150 İlk Madde ve Malzeme	145.000,00		
153 Ticari Mallar	2.500.000,00		
159 Verilen Sipariş Avansları	600.000,00		
19- Diğer Dönen Varlıklar		360.000,00	
191 İndirilecek KDV	360.000,00		
2- DURAN VARLIKLAR			9.520.000,00
25- Maddi Duran Varlıklar		9.250.000,00	
250 Arazi ve Arsalar	350.000,00		
252 Binalar	5.200.000,00		
254 Taşıtlar	300.000,00		
255 Demirbaşlar	3.600.000,00		
257 Birikmiş Amortismanlar (-)	(200.000,00)		
26- Maddi Olmayan Duran Varlıklar		270.000,00	
260 Haklar	300.000,00		
268-Birikmiş Amortismanlar (-)	(30.000,00)		
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI			14.566.000,00
3 - KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR			8.997.000,00
30 - Mali Borçlar		3.270.000,00	
300 Banka Kredileri	3.270.000,00		
32- Ticari Borçlar		4.200.000,00	
320 Satıcılar	2.800.000,00		
321 Borç Senetleri	1.200.000,00		
329 Diğer Ticari Borçlar	200.000,00		
33- Diğer Borçlar		825.000,00	
331 Ortaklara Borçlar	25.000,00		
335 Personele Borçlar	800.000,00		
36- Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler		670.000,00	
360 Ödenecek Vergi ve Fonlar	350.000,00		
361 Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri	320.000,00		
37 Borç ve Gider Karşılıkları		32.000,00	
370 Dön. Kar. Ver. ve Diğ. Yas..Yük. Kar.	32.000,00		
5- ÖZKAYNAKLAR			5.569.000,00
50 Ödenmiş Sermaye		2.600.000,00	
500 Sermaye	2.600.000,00		
54 Kar Yedekleri		300.000,00	
540 Yasal Yedekler	300.000,00		
57 Geçmiş Yıllar Karı		750.000,00	
570 Geçmiş Yıllar Karı	750.000,00		
59 Dönem Net Karı (Zararı)		1.919.000,00	
590 Dönem Net Karı	1.919.000,00		
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI			14.566.000,00

3.4.1. TTK ve Vergi Kanunları'na Göre Kayıtlı Değerlerin Kullanılarak Yapılan Kısmi Bölünme Örneği

X Ticaret Anonim Şirketi turizm ve züccaciye üzerine faaliyette bulunmaktadır. Şirket varlığının turizm kısmı işletme bütünlüğü bozulmayacak şekilde mevcut bulunan Y anonim şirketine kayıtlı değerleriyle devredilen malvarlığı karşılığında mevcut ortaklara bölen şirketten ortaklık payı verilmesi şeklinde devredilecektir. Pay değişim oranları özkaynak yöntemi kullanılarak yapılmıştır.

Tablo 20. Özkaynak Yöntemine Göre Bölünmeye Esas Değerler

ÖZKAYNAK YÖNTEMİNE GÖRE BÖLÜNMEYE ESAS DEĞER		
Şirket	Ödenmiş Sermaye	Özsermaye
Bölünen X A.Ş.	2.600.000,00	5.569.000,00
Devralan Y A.Ş.	5.000.000,00	12.600.000,00

Bölünme Oranı=Devralan Şirketin Özsermayesi/(Devralan Şirketin Özsermayesi+ Devrolunan Malvarlığının Net Kayıtlı Değeri)

Bölünme Oranı=12.600.000/(12.600.000+5.569.000)

Bölünme Oranı=0,69

Ulaşılabacak Sermaye Tutarı=Devralan Şirketin Sermayesi/Bölünme Oranı

Ulaşılabacak Sermaye Tutarı=5.000.000/0,69

Ulaşılabacak Sermaye Tutarı=7.246.377 TL

Sermaye Artırım Tutarı=Ulaşılabacak Sermaye Tutarı-Bölünme Öncesi Devralan Ortaklık Sermaye Tutarı

Sermaye Artırım Tutarı=7.246.377-5.000.000

Sermaye Artırım Tutarı=2.246.377 TL

Değişim Oranı=Sermaye Artırım Tutarı/Devrolunan Malvarlığına İsbet Eden Nominal Sermaye Payı

Değişim Oranı=2.246.377/2.600.000

Değişim Oranı=0,8640

Buna göre; bölünen X A.Ş.'nin ortaklarına her 1 TL değerindeki devredilen malvarlığı karşılığında 0,8640 TL tutarında devralan Y A.Ş. hissesi verilecektir.

Toplam Sermaye Payı=Bölünen X A.Ş.'nin sermaye payı+Devralan Y A.Ş.'nin sermaye payı

Toplam Sermaye Payı=2.246.377+5.000.000

Toplam Sermaye Payı=7.246.377 TL

Bölünen X A.Ş.'nin kısmi bölünme sonucu turizm faaliyet bölümü Y A.Ş.'ye devredileceğinden ve malvarlıkları azaldığından dolayı sermaye azaltımına gidilecektir. Turizm faaliyet bölümünün iç raporlama sisteminden alınan bilançosundaki bilgiler kullanılarak sermaye azaltımı kaydı yapılmıştır. Bölünen X A.Ş.'nin yapacağı yevmiye kayıtları şu şekildedir.

257 BİRİKMİŞ AMORT. HS.	200.000,00	
268 BİRİKMİŞ AMORT. HS.	30.000,00	
300 BANKA KREDİLERİ HS.	3.270.000,00	
320 SATICILAR HS.	2.800.000,00	
321 BORÇ SENETLERİ HS.	1.200.000,00	
329 DİĞER TİCARİ BORÇLAR HS.	200.000,00	
331 ORTAKLARA BORÇLAR	25.000,00	
335 PERSONELE BORÇLAR	800.000,00	
360 ÖDENECEK VER. VE FONLAR	350.000,00	
361 ÖDENECEK SOS.GÜV.KES.HS.	320.000,00	
370 DÖNEM KARI VER.YAS.YÜK.KAR.	32.000,00	
500 SERMAYE HS.	2.600.000,00	
540 YASAL YEDEKLER	300.000,00	
570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	750.000,00	
590 DÖNEM NET KARI HS.	1.919.000,00	
100 KASA HS		15.000,00
102 BANKALAR		32.000,00
108 DİĞER HAZ.DEĞ.		98.000,00
120 ALICILAR		950.000,00
121 ALACAK SENT.		230.000,00
126 VER.DEP.VE TEM.		10.000,00
128 ŞÜP.TİC ALACAK.		36.000,00
136 DİĞ. ÇEŞ.ALACAK.		70.000,00
150 İLK MAD.MALZ.		145.000,00
153 TİCARİ MALLAR		2.500.000,00
159 VER. SİP.AVANS.		600.000,00
191 İNDİRİLECEK KDV		360.000,00
250 ARAZİ VE ARSALAR		350.000,00
252 BİNALAR HS.		5.200.000,00
254 TAŞITLAR HS.		300.000,00
255 DEMİRBAŞLAR		3.600.000,00
260 HAKLAR HS.		300.000,00
Sermaye azaltımı		

Bölünen şirket X A.Ş.'nin ortakları bölen şirketten sermaye payı alacaklarından dolayı bölünen şirket X A.Ş. kayıtlı değerleri üzerinden sermaye azaltımı yaparken, bölen (devralan) şirket Y A.Ş. sermaye artırımının kaydını yapacaktır. Sermaye artırım kaydında öncelikle taahhüt kaydı sermaye artırım tutarı olarak bulunan 2.246.377 TL

olarak yapılmıştır. Taahhüdün yerine getirilmesi kaydında ise X A.Ş.'nin turizm faaliyet bölümünün bilançosundaki varlık ve kaynakları Y A.Ş.'ye devredilmiştir.

Devralan Y A.Ş.'nin yapacağı yevmiye kayıtları aşağıdaki şekildedir.

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HS.	500 SERMAYE HS.	2.246.377,00	
Sermaye artırım taahhüdü			2.246.377,00
100 KASA HS		15.000,00	
102 BANKALAR		32.000,00	
108 DİĞER HAZ.DEĞ.		98.000,00	
120 ALICILAR		950.000,00	
121 ALACAK SENT.		230.000,00	
126 VER.DEP.VE TEM.		10.000,00	
128 ŞÜP.TİC ALACAK.		36.000,00	
136 DİĞ. ÇEŞ.ALACAK.		70.000,00	
150 İLK MAD.MALZ.		145.000,00	
153 TİCARİ MALLAR		2.500.000,00	
159 VER. SİP.AVANS.		600.000,00	
191 İNDİRİLECEK KDV		360.000,00	
250 ARAZİ VE ARSALAR		350.000,00	
252 BİNALAR HS.		5.200.000,00	
254 TAŞITLAR HS.		300.000,00	
255 DEMİRBAŞLAR		3.600.000,00	
260 HAKLAR HS		300.000,00	
	257 BİR. AMORT. HS.		200.000,00
	268 BİR. AMORT. HS. HS.		30.000,00
	300 BANKA KREDİLERİ HS.		3.270.000,00
	320 SATICILAR HS.		2.800.000,00
	321 BORÇ SENETLERİ HS.		1.200.000,00
	329 DİĞ. TİC. BORÇ HS.		200.000,00
	331 ORT.BORÇLAR		25.000,00
	335 PERS. BORÇLAR		800.000,00
	360 ÖD. VER. VE FONLAR		350.000,00
	361 ÖD. SOS.GÜV.KES.HS.		320.000,00
	370 D. K. VER.YAS.Y.KAR.		32.000,00
	501 ÖDENM. SERMAYE		2.246.377,00
	548 DİĞER KAR YEDEKLERİ		3.322.623,00
X A.Ş.'nin işletmeye devri			

Devralan Y A.Ş.'nin, bölünen X A.Ş.'nin taahhüt ettiği sermaye tutarı 2.246.377 TL, devralan Y A.Ş.'ye devredilecek net varlık tutarı 5.569.000 TL olduğundan dolayı devralan Y A.Ş. bünyesinde 3.322.623 TL bölünme primi ortaya çıkmıştır ve 54 Kar Yedekleri grubundaki 548 Diğer Kar Yedekleri hesabında izlenmiştir.

3.4.2. TTK ve Vergi Kanunları'na Göre Cari Değerlerin Kullanılarak Yapılan Kısmi Bölünme Örneği

TTK ve Vergi Kanunları'na göre kayıtlı değerlerin kullanılarak kısmi bölünme uygulaması örneğinin aynısı kullanılarak cari değerler üzerinden kısmi bölünme

uygulanması yapılmıştır. Pay değişim oranları özkaynak yöntemine göre bulunmuştur. Bölünen X A.Ş.'nin bilançosunda yapılan yeniden değerlendirme sonucunda İlk Madde ve Malzeme Hesabının 180.000 TL, Ticari Mallar Hesabının 3.200.000 TL, Arazi ve Arsalar Hesabının 450.000 TL, Binalar Hesabının 5.600.000 TL, Taşıtlar Hesabının 500.000 TL, Demirbaşlar Hesabının 4.000.000 TL olduğu, diğer hesaplarda ise bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Birikmiş amortismanların tamamı Binalar Hesabına aittir. Devralan Y A.Ş. ile bölünen X A.Ş. arasında yapılan bölünme işlemine ilişkin özkaynak yöntemine göre bölünmeye esas değerleri şu şekildedir.

Tablo 21. Özkaynak Yöntemine göre Bölünmeye Esas Değerler

ÖZKAYNAK YÖNTEMİNE GÖRE BÖLÜNMEYE ESAS DEĞER		
Şirket	Ödenmiş Sermaye	Özsermaye
Bölünen X A.Ş.	2.600.000,00	5.569.000,00
Devralan Y A.Ş.	5.000.000,00	12.600.000,00

Bölünme Oranı=Devralan Şirketin Özsermayesi/(Devralan Şirketin Özsermayesi+ Devrolunan Malvarlığının Net Kayıtlı Değeri)

Bölünme Oranı=12.600.000/(12.600.000+5.569.000)

Bölünme Oranı=0,69

Ulaşılabacak Sermaye Tutarı=Devralan Şirketin Sermayesi/Bölünme Oranı

Ulaşılabacak Sermaye Tutarı=5.000.000/0,69

Ulaşılabacak Sermaye Tutarı=7.246.377 TL

Sermaye Artırım Tutarı=Ulaşılabacak Sermaye Tutarı-Bölünme Öncesi Devralan Ortaklık Sermaye Tutarı

Sermaye Artırım Tutarı=7.246.377-5.000.000

Sermaye Artırım Tutarı=2.246.377 TL

Değişim Oranı=2.246.377/2.600.000

Değişim Oranı=0,86

Toplam Sermaye Payı=Bölünen X A.Ş.'nin sermaye payı+Devralan Y A.Ş.'nin sermaye payı

Toplam Sermaye Payı=2.246.377+5.000.000

Toplam Sermaye Payı=7.246.377 TL

Tablo 22. Devredilen Varlıkların Kayıtlı Net Değerleri ve Devir Değerleri

Varlıklar	Kayıtlı Net Değeri	Devir Değeri
İlk Madde ve Malzemeler	145.000,00 TL	180.000,00 TL
Ticari Mallar	2.500.000,00 TL	3.200.000,00 TL
Arazi ve Arsalar	350.000 ,00TL	450.000,00 TL
Binalar	5.200.000,00 TL	5.600.000,00 TL
Taşıtlar	300.000,00 TL	500.000,00 TL
Demirbaşlar	3.600.000,00 TL	4.000.000,00 TL
Birikmiş Amortismanlar	(200.000,00TL)	-
TOPLAM	11.895.000,00 TL	13.930.000,00 TL

Bölünme sebebiyle bölünen X A.Ş.'den, bölen (devralan) Y A.Ş.'ye devredilen varlıkların devir değerleri ile kayıtlı net değerleri arasında fark 13.930.000 TL-11.895.000 TL=2.035.000 TL'lik değerlemeden kaynaklanan fark vardır. KVK'nın 19. maddesine göre kısmi bölünmeden kaynaklanan karların vergilendirilmemesi için kayıtlı değerleriyle devralan şirkete aktarılması gerekirdi. Dolayısıyla bölünme işlemi KVK'nın 19. maddesine göre yapılmadığından bölünmeden doğan karlardan dolayı vergi istisnalarından yararlanılamayacaktır. $2.035.000 \text{ TL} \times 0,25 = 508.750 \text{ TL}$ kurumlar vergisi ödenmesi gerekmektedir. Bölünmenin net karı $2.035.000 \text{ TL} - 508.750 \text{ TL} = 1.526.250 \text{ TL}$ 'dir.

Bölünme işlemlerinde varlık ve borçların cari değerlerle devredilmesi ve muhasebeleştirilmesi KVK'nın 19. maddesinde belirtilen vergisiz bölünmeye aykırı olduğundan dolayı bölünme sırasında ortaya çıkacak olan kar kurumlar vergisine tabi olduğu gibi diğer vergi istisnalarından da yararlanılamayacaktır. Cari değerlerle muhasebeleştirme yönteminin uygulamada görülmesi pek mümkün görünmemektedir. Sebebi, vergisiz bölünmenin şartlarına, bölünmenin amacına ve niteliğine uygun olmamasıdır (Ulusan & Koçsoy, 2013:266). KVK'ya göre, bölünme sebebiyle devredilecek malvarlıklarının, alacakların ve borçların kayıtlı değerleri üzerinden hesaplanması ve muhasebeleştirilmesi öngörülmüşken, TTK'da hangi değerle hesaplanması gerektiğine ilişkin bir sınırlama bulunmamaktadır. Hem muhasebe standartları hem de kanun gerekçesinde birleşmede bir ya da birden çok şirketin münfesi olacağına bakılmaksızın tüm şirketlerin yaşayan şirket değeri ile hesaba katılması gerektiği görüşü hâkim olduğundan burada söz konusu olan yaşayan değerdir. Bu durumda hem devralan hem de devrolunan şirket açısından eşitsizlik doğurmaktadır. Bu ifadeden değerlemenin gerçek değer üzerinden yapılacağı sonucu çıkmaktadır (Arslan, 2011:56; TTK Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, 2007:114).

Bölünen X A.Ş.'nin turizm faaliyet kısmının cari değerleriyle aktarılması durumunda X A.Ş.'nin sermaye azaltımı kaydında kayıtlı değerleriyle yevmiye kaydı yapılması gerekmektedir. Bölünen X A.Ş.'nin kayıtlı değerleri üzerinden yapacağı sermaye azaltımı yevmiye kaydı aşağıdaki gibidir.

257 BİRİKMİŞ AMORT. HS.	200.000,00	
268 BİRİKMİŞ AMORT. HS.	30.000,00	
300 BANKA KREDİLERİ HS.	3.270.000,00	
320 SATICILAR HS.	2.800.000,00	
321 BORÇ SENETLERİ HS.	1.200.000,00	
329 DİĞER TİCARİ BORÇLAR HS.	200.000,00	
331 ORTAKLARA BORÇLAR	25.000,00	
335 PERSONELE BORÇLAR	800.000,00	
360 ÖDENECEK VER. VE FONLAR	350.000,00	
361 ÖDENECEK SOS.GÜV.KES.HS.	320.000,00	
370 DÖNEM KARI VER.YAS.YÜK.KAR.	32.000,00	
500 SERMAYE HS.	2.600.000,00	
540 YASAL YEDEKLER	300.000,00	
570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	750.000,00	
590 DÖNEM NET KARI HS.	1.919.000,00	
100 KASA HS		15.000,00
102 BANKALAR		32.000,00
108 DİĞER HAZ.DEĞ.		98.000,00
120 ALICILAR		950.000,00
121 ALACAK SENT.		230.000,00
126 VER.DEP.VE TEM.		10.000,00
128 ŞÜP.TİC ALACAK.		36.000,00
136 DİĞ. ÇEŞ.ALACAK.		70.000,00
150 İLK MAD.MALZ.		145.000,00
153 TİCARİ MALLAR		2.500.000,00
159 VER. SİP.AVANS.		600.000,00
191 İNDİRİLECEK KDV		360.000,00
250 ARAZİ VE ARSALAR		350.000,00
252 BİNALAR HS.		5.200.000,00
254 TAŞITLAR HS.		300.000,00
255 DEMİRBAŞLAR		3.600.000,00
260 HAKLAR HS.		300.000,00
Sermaye azaltımı		

Bölünen X A.Ş.'nin turizm faaliyet kısmının bölen şirket Y A.Ş.'ye cari değerleriyle devredilmesi durumunda varlık ve kaynakların cari değerler üzerinden yevmiye kayıtlarına alınması gerekmektedir. Bölen (devralan) Y A.Ş.'nin cari değerlerle yapacağı yevmiye kayıtları aşağıdaki gibidir.

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HS.		2.246.377,00	
	500 SERMAYE HS.		2.246.377,00
Sermaye artırım taahhüdü			
100 KASA HS		15.000,00	
102 BANKALAR		32.000,00	
108 DİĞER HAZ.DEĞ.		98.000,00	
120 ALICILAR		950.000,00	
121 ALACAK SENT.		230.000,00	
126 VER.DEP.VE TEM.		10.000,00	
128 ŞÜP.TİC ALACAK.		36.000,00	
136 DİĞ. ÇEŞ.ALACAK.		70.000,00	
150 İLK MAD.MALZ.		180.000,00	
153 TİCARİ MALLAR		3.200.000,00	
159 VER. SİP.AVANS.		600.000,00	
191 İNDİRİLECEK KDV		360.000,00	
250 ARAZİ VE ARSALAR		450.000,00	
252 BİNALAR HS.		5.600.000,00	
254 TAŞITLAR HS.		500.000,00	
255 DEMİRBAŞLAR		4.000.000,00	
260 HAKLAR HS		300.000,00	
	268 BİR. AMORT. HS. HS.		30.000,00
	300 BANKA KREDİLERİ HS.		3.270.000,00
	320 SATICILAR HS.		2.800.000,00
	321 BORÇ SENETLERİ HS.		1.200.000,00
	329 DİĞ. TİC. BORÇ HS.		200.000,00
	331 ORT.BORÇLAR		25.000,00
	335 PERS. BORÇLAR		800.000,00
	360 ÖD. VER. VE FONLAR		858.750,00
	361 ÖD. SOS.GÜV.KES.HS.		320.000,00
	370 D. K. VER.YAS.Y.KAR.		32.000,00
	501 ÖDENM. SERMAYE		2.246.377,00
	548 DİĞER KAR YEDEKLERİ		4.848.873,00
X A.Ş.'nin işletmeye devri			

Bölünen X A.Ş.'nin cari değerleriyle birlikte tüm aktif ve pasifinden devredilecek net varlık tutarı 7.095.250 TL'dir. X A.Ş.'nin taahhüt ettiği sermaye tutarı 2.246.377 TL olduğundan 4.848.873 TL bölünme primi ortaya çıkmıştır. 548 Diğer Kar Yedekleri Hesabında izlenmiştir.

3.4.3. TFRS'ye Göre Kısmi Bölünme Örneği

TFRS'ye göre bölünme tarihi olarak ticaret siciline tescil tarihi alınmıştır. Bu tarihe göre bölünen X A.Ş.'nin bölünme öncesi finansal durum tablosu verilmiştir. TFRS'de bölünme ile ilgili düzenleme olmadığından dolayı devralan şirket olan Y A.Ş. edinen şirket olarak, bölünen şirket X A.Ş. ise edinilen şirket olarak alınmıştır. Birleşmeden yola çıkılarak birleşme hükümleri bölünmeye uyarlanmıştır. Bölen

(edinen) işletme Y A.Ş., bölünen (edinilen) işletme X A.Ş.'yi satın alma bedelini hisse senedi arz ederek ödemiştir. Bölen (Edinen) işletme Y A.Ş., bölünen(edinilen) işletme X A.Ş.'yi 6.000.000 TL'lik bedelle satın almıştır. Bölen (Edinen) işletme Y A.Ş.'nin gerçeğe uygun değeri 15.000.000 TL'dir. Bölünen (Edinilen) işletme X A.Ş.'nin tanımlanabilir varlıkları ve tanımlanabilir yükümlülükleri ile yapılan çalışmalarla aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- Alıcılar Hesabının itfa edilmiş maliyet bedeli 930.000 TL'dir.
- Alacak Senetlerinin itfa edilmiş maliyet değeri 200.000 TL'dir.
- İlk Madde ve Malzemelerin gerçeğe uygun değeri 180.000 TL'dir.
- Ticari malların gerçeğe uygun değeri 3.200.00 TL'dir.
- Arsa ve arazilerin gerçeğe uygun değeri 450.000 TL, Binaların 5.600.000 TL, Taşıtların 500.000 TL, Demirbaşların 4.000.000 TL'dir.
- Haklar içerisinde yer alan marka değeri 350.000 TL'dir.
- Satıcıların itfa edilmiş maliyet bedeli 2.400.000 TL'dir.
- Borç senetlerinin itfa edilmiş maliyet bedeli 1.100.000 TL'dir.
- Amortismanların tamamı binalara aittir.

Edinen işletme A A.Ş. ile edinilen işletme B A.Ş.'nin ortaklarının ortaklık oranının belirlenmesi için birleşme oranının bulunması gerekmektedir.

$$\text{Birleşme Oranı} = \frac{\text{Edinen İşletmenin Cari Değeri}}{(\text{Edinen İşletmenin Cari Değeri} + \text{Edinilen işletmenin Cari Değeri})}$$

$$\text{Birleşme Oranı} = 15.000.000 / (15.000.000 + 6.000.000)$$

$$\text{Birleşme Oranı} = 0,714$$

Bölen (Edinen) işletme Y A.Ş.'nin gerçeğe uygun değerleri toplamı içerisinde payı 0,714'tür. Bölünen (Edinilen) X A.Ş.'nin gerçeğe uygun değerleri toplamı içerisinde payı 0,286'tir. Bölen (Edinen) Y A.Ş.'nin nominal sermayesi 5.000.000 TL'dir. Ulaşılabacak sermaye tutarı ile artırılacak sermaye tutarları şu şekilde bulunur.

Ulaşılabak Sermaye Tutarı=Bölen (Edinen) İşletmenin Nominal Sermaye Tutarı/Birleşme Oranı

Arttırılacak Sermaye Tutarı=Ulaşılabak Sermaye Tutarı-Nominal Sermaye Tutarı

Ulaşılabak Sermaye Tutarı =5.000.000/0,714

=7.002.801 TL

Arttırılacak Sermaye Tutarı =7.002.801 TL-5.000.000 TL

=2.002.801 TL

Ortaklık payları ise şu şekildedir.

Edinen İşletme A A.Ş. =7.002.801 TLx0,714=5.000.000 TL

Edinilen İşletme B A.Ş. = 7.002.801 TLx0,286=2.002.801 TL

Tablo 23. Tanımlanabilir Varlıklar ve Tanımlanabilir Yükümlölükler

Varlıklar ve Borçlar	Kayıtlı Değer	Gerçeğe Uygun Değer	Fark
TANIMLANABİLİR VARLIKLAR			
Alıcılar	950.000,00	930.000,00	-20.000,00
Alacak Senetleri	230.000,00	200.000,00	-30.000,00
İlk Madde ve Malzeme	145.000,00	180.000,00	35.000,00
Ticari Mallar	2.500.000,00	3.200.000,00	700.000,00
Arazi ve Arsalar	350.000,00	450.000,00	100.000,00
Binalar	5.200.000,00	5.600.000,00	400.000,00
Taşıtlar	300.000,00	500.000,00	200.000,00
Demirbaşlar	3.600.000,00	4.000.000,00	400.000,00
Birikmiş Amortismanlar	(200.000,00)	-	200.000,00
Haklar	300.000,00	350.000,00	80.000,00
TANIMLANABİLİR YÜKÜMLÖLÜKLER			
Satıcılar	2.800.000,00	2.400.000,00	400.000,00
Borç Senetleri	1.200.000,00	1.100.000,00	100.000,00
DEĞERLEME FARKI			2.565.000,00

TMS/TFRS değerleme hükümlerine göre; alınan çekler itfa edilmiş maliyet bedeli, hisse senetleri gerçeğe uygun değer, alıcılar ve alacak senetleri itfa edilmiş maliyet bedeli, ticari mallar maliyet bedeli veya net gerçekleşebilir değerden düşük olanı, maddi duran varlıklar ilk muhasebeleştirmede maliyet bedeli, ilk muhasebeleştirme sonrasında maliyet modeli ya da yeniden değerlendirme modeli, maddi olmayan duran varlıklar, gerçeğe uygun değerle (şerefiyeden ayrı olarak), satıcılar ve borç senetleri ise itfa edilmiş maliyet bedeli ile değerlendirilmektedir. X A.Ş.'nin turizm faaliyet bölümünün tanımlanabilir varlıkları ve tanımlanabilir yükümlölüklerinin kayıtlı değerleriyle gerçeğe uygun değerleri arasındaki pozitif fark 2.565.000 TL'dir. Bu tutar üzerinden ödenecek Kurumlar Vergisi 2.565.000 TLx0,25=641.250 TL'dir ve bu tutar

360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hesabında izlenmiştir. Fakat VUK'a göre yapılan değerlendirme ölçümlerine göre ödenecek Vergi tutarı 508.750 TL çıktığından dolayı 641.250-508.750 =132.500 TL'lik kısmı 489 Ertelenmiş Vergi Yükümlülükleri Hesabında izlenmiştir. Bölünen (edinilen) X A.Ş.'nin yevmiye kayıtları TMS/TFRS'ye göre gerçeğe uygun değerleriyle Y A.Ş.'ye devredilmiş olsa da kayıtlı değerler üzerinden sermaye azaltımı yapılmıştır.

Bölünen (edinilen) X A.Ş.'nin yapacağı yevmiye kayıtları aşağıdaki gibidir.

257 BİRİKMİŞ AMORT. HS.	200.000,00	
268 BİRİKMİŞ AMORT. HS.	30.000,00	
300 BANKA KREDİLERİ HS.	3.270.000,00	
320 SATICILAR HS.	2.800.000,00	
321 BORÇ SENETLERİ HS.	1.200.000,00	
329 DİĞER TİCARİ BORÇLAR HS.	200.000,00	
331 ORTAKLARA BORÇLAR	25.000,00	
335 PERSONELE BORÇLAR	800.000,00	
360 ÖDENECEK VER. VE FONLAR	350.000,00	
361 ÖDENECEK SOS.GÜV.KES.HS.	320.000,00	
370 DÖNEM KARI VER.YAS.YÜK.KAR.	32.000,00	
500 SERMAYE HS.	2.600.000,00	
540 YASAL YEDEKLER	300.000,00	
570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	750.000,00	
590 DÖNEM NET KARI HS.	1.919.000,00	
100 KASA HS		15.000,00
102 BANKALAR		32.000,00
108 DİĞER HAZ.DEĞ.		98.000,00
120 ALICILAR		950.000,00
121 ALACAK SENT.		230.000,00
126 VER.DEP.VE TEM.		10.000,00
128 ŞÜP.TİC ALACAK.		36.000,00
136 DİĞ. ÇEŞ.ALACAK.		70.000,00
150 İLK MAD.MALZ.		145.000,00
153 TİCARİ MALLAR		2.500.000,00
159 VER. SİP.AVANS.		600.000,00
191 İNDİRİLECEK KDV		360.000,00
250 ARAZİ VE ARSALAR		350.000,00
252 BİNALAR HS.		5.200.000,00
254 TAŞITLAR HS.		300.000,00
255 DEMİRBAŞLAR		3.600.000,00
260 HAKLAR HS.		300.000,00
Sermaye azaltımı		

Bölen (edinen) işletme Y A.Ş. tarafından öncelikle sermaye artırımını taahhüt kaydı yapılmıştır. Daha sonra bölen (edinen) işletme Y A.Ş. tarafından X A.Ş.'nin tanımlanabilir varlık ve tanımlanabilir yükümlülükleri gerçeğe uygun değerleriyle

devredildiğinden dolayı yevmiye kayıtları da gerçeğe uygun değerleri üzerinden Y A.Ş.'ye devredilmiştir. Bölen (Edinen) Y A.Ş.'nin yapacağı yevmiye kayıtları aşağıdaki gibidir.

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HS.		2.002.801,00	
500 SERMAYE HS.			2.002.801,00
Sermaye artırım taahhüdü			
100 KASA HS		15.000,00	
102 BANKALAR		32.000,00	
108 DİĞER HAZ.DEĞ.		98.000,00	
120 ALICILAR		950.000,00	
121 ALACAK SENT.		230.000,00	
126 VER.DEP.VE TEM.		10.000,00	
128 ŞÜP.TİC ALACAK.		36.000,00	
136 DİĞ. ÇEŞ.ALACAK.		70.000,00	
150 İLK MAD.MALZ.		180.000,00	
153 TİCARİ MALLAR		3.200.000,00	
159 VER. SİP.AVANS.		600.000,00	
191 İNDİRİLECEK KDV		360.000,00	
250 ARAZİ VE ARSALAR		450.000,00	
252 BİNALAR HS.		5.600.000,00	
254 TAŞITLAR HS.		500.000,00	
255 DEMİRBAŞLAR		4.000.000,00	
260 HAKLAR HS		350.000,00	
322 BORÇ SENETLERİ REES. HS.		500.000,00	
	122 ALACAK SENET.REES. HS.		50.000,00
	300 BANKA KREDİLERİ HS.		3.270.000,00
	320 SATICILAR HS.		2.800.000,00
	321 BORÇ SENETLERİ HS.		1.200.000,00
	329 DİĞ. TİC. BORÇ HS.		200.000,00
	331 ORT.BORÇLAR		25.000,00
	335 PERS. BORÇLAR		800.000,00
	360 ÖD. VER. VE FONLAR		858.750,00
	361 ÖD. SOS.GÜV.KES.HS.		320.000,00
	370 D. K. VER.YAS.Y.KAR.		32.000,00
	489 ERT. VER. YÜKL. HS.		132.500,00
	501 ÖDENM. SERMAYE		2.002.801,00
	520 HİSSE SEN. İHRAÇ PRİMİ		3.997.199,00
	548 DİĞER KAR YEDEKLERİ		1.492.750,00
X A.Ş.'nin işletmeye devri			

Kısmi bölünme işlemlerinde, bölünmeye esas olan şirketin değerinin nominal sermaye tutarından yüksek olduğu bir şirkette bölünen şirket ortaklarına verilecek olan nominal sermaye tutarı, devralınan malvarlığı değerinden düşük ise devralan konumundaki şirkette bölünme primi olarak adlandırılacak bilançonun pasifinde bir fark ortaya çıkmaktadır. Bu fark kar yedekleri arasında 548-Bölünme Primi hesabında

izlenebilir (Gündüz, 2022:447). Bölünen işletme (edinilen) X A.Ş.’nin devredilecek net varlık toplamı 7.492.750 TL’dir. Bölünen işletme (edinilen) işletme X A.Ş.’nin satın alma bedeli 6.000.000 TL olduğundan, devredilecek net varlıklardan satın alma bedeli çıkarıldığında 1.492.750 TL pasifte ortaya çıkan bölünme primi tutarı çıkmaktadır. Hesap planında 548-Bölünme Primi hesabının yer almaması sebebiyle 548-Diğer Kar Yedekleri hesabı kullanılmıştır. Ayrıca edinen işletme Y A.Ş. tarafından edinilen işletme ortaklarına 2.002.801 TL’lik hisse senetlerini vermiştir. Hisse senetlerinin gerçeğe uygun değeri satın alma bedeli olan 6.000.000 TL olduğundan aradaki 3.997.199 TL’lik fark hisse senedi ihraç primi olarak 52 Sermaye Yedekleri grubundaki 520 Hisse Senetleri İhraç Primleri Hesabında izlenmiştir.

3.4.4. TTK, Vergi Kanunları ve TFRS’ye Göre Bölünme İşlemlerinin Karşılaştırılması

Türk Ticaret Kanunu’da kısmi bölünme işlemlerinde malvarlıklarının hangi değerle devredileceği konusunda açık bir şekilde belirtilmemekle beraber herhangi bir sınırlama yoktur. TTK’da kısmi bölünme işleminde bölünen şirketin malvarlıkları, kayıtlı değerleri üzerinden devredilebileceği gibi cari değerleri üzerinden de devredilebilir. KVK’da ise kısmi bölünme işlemlerinde bölünen şirketin bilançosunda yer alan malvarlıkları kayıtlı değerleri üzerinden devredilmek zorundadır (Uluslan & Koçsoy, 2013:263-264). Kısmi bölünmede devredilen varlıkların kayıtlı değerler üzerinden devredilmesi gizli yedekler sebebiyle değer artış kazancı oluşturmamaktadır. Fakat bu değer artış kazançlarının vergisi devralan kurum tarafından bu varlıkların satışı yapıncaya kadar ertelenmiş olacaktır (Göktuna, 2011:330).

Tablo 24. TTK, Vergi Kanunları ve TFRS’ye Göre Bölünme İşlemlerinin Karşılaştırılması

	Kayıtlı Değerlere Göre Kısmi Bölünme	Cari Değerlere Göre Kısmi Bölünme	TFRS 3’e Göre Kısmi Bölünme
Bölünme Oranı	0,69	0,69	0,714
Sermaye Artırım Tutarı	2.246.377	2.246.377	2.002.801
Bölünme Primi	3.322.623	4.848.873	1.492.750
Bölünme Karı	-	2.035.000	2.565.000
Kurumlar Vergisi	-	508.750	641.250
Bölünme Net Karı	-	1.526.250	1.923.750
Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	-	-	132.500
Devredilecek Net Varlık Tutarı	5.569.000	7.095.250	7.492.750
Hisse Senetleri İhraç Primi	-	-	3.997.199

Bölünme işlemlerinde TTK ve Vergi Kanunları'na göre hem kayıtlı değerler üzerinden hem de Vergi Usul Kanunu'nda yer alan değerleme hükümleri kullanılarak cari değerleri üzerinden kısmi bölünme işlemi yapılmıştır. Aynı zamanda TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardına göre birleşmeden yola çıkılarak kısmi bölünme işlemi standartlarda yer alan değerleme hükümlerine göre yapılmıştır. TTK ve Vergi Kanunları'na göre kayıtlı değerler ve cari değerler kullanılarak yapılan kısmi bölünme oranı 0,69; cari değerler üzerinden yapılan kısmi bölünmede 0,69; TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardına göre bölünme oranı 0,714 olarak bulunmuştur. Sermaye artırım tutarı TTK ve Vergi Kanunları'na göre hem kayıtlı değerler hem de cari değerler üzerinden yapılan kısmi bölünmede sermaye artırım tutarı 2.246.377 TL olarak, TFRS 3'e göre artırım tutarı 2.002.801 TL olarak bulunmuştur. TTK ve Vergi Kanunları'na göre kayıtlı değerler üzerinden yapılan kısmi bölünmede bölünme primi 3.322.623, cari değerler kullanılarak yapılan kısmi bölünmede 4.848.873 TL, TFRS 3'e göre ise 1.492.750 TL olarak bulunmuştur. Kayıtlı değerler üzerinden yapılan kısmi bölünme vergisiz bölünmeye uygun olduğundan dolayı herhangi bir bölünme karı ve kurumlar vergisi ödemesi çıkmamıştır. Ancak cari değerler üzerinden yapılan kısmi bölünmede 2.035.000 TL bölünme karı, 508.750 TL kurumlar vergisi bulunmuştur. TFRS 3'e göre bölünme karı 2.565.000 TL, 641.250 TL kurumlar vergisi bulunmuştur. TTK ve Vergi Kanunları'na göre bölünme karı üzerinden ödenecek kurumlar vergisi 508.750 TL, TFRS 3'e göre 641.250 TL olduğundan aradaki fark 132.500 TL ertelenmiş vergi yükümlülüğü olarak kaydedilecektir. TTK ve Vergi Kanunları'na göre kayıtlı değerler üzerinden yapılan kısmi bölünmede devredilecek net varlık tutarı 5.569.000 TL, cari değerler üzerinden yapılan kısmi bölünmede devredilecek net varlık tutarı 7.095.250 TL, TFRS 3'e göre devredilecek net varlık tutarı 7.492.750 TL'dir. Bölünme ile ilgili bir diğer farklılık TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardında kullanılan tek yöntem satın alma yöntemi olduğundan dolayı satın alma bedeli ile sermaye artırım tutarı arasındaki fark hisse senedi ihraç primi olarak kaydedilmiştir. Bu tutar 6.000.000 TL satın alma bedelinden, sermaye artırım tutarı 2.002.801 TL çıkarıldığında ortaya çıkan tutar 3.997.199 TL'dir ve 520 Hisse Senetleri İhraç Primleri Hesabında izlenmiştir.

SONUÇ

Birleşme, bir ya da birden çok şirketin sinerji etkisinden, ölçek ekonomilerden, teknolojik değişimlerden yararlanma, büyüme isteği, finansal nedenler, çeşitlendirme yaparak riski azaltmak, iyi bir yönetime sahip olma, rekabet üstünlüğü sağlamak, düşük maliyetle borçlanmak, kaynak sağlama kapasitesini genişletmek, vergisel avantajlardan yararlanma gibi sebeplerle bir araya gelmesi işlemidir. Birleşme işlemleri yasal olarak TTK'da, KVK'da ve TFRS 3-İşletme Birleşmeleri standardında düzenlenmiştir. TTK'da birleşme işlemleri yeni kuruluş şeklinde birleşme, devralma şeklinde birleşme; KVK'da vergili ve vergisiz birleşme, TFRS 3- İşletme Birleşmeleri standardında ise satın alma yöntemi olarak düzenlenmiştir.

TTK'da yer alan devralma şeklinde birleşme ile KVK'da yer alan vergisiz birleşme (Devir) arasında bir benzerlik bulunmamaktadır. Devir olarak nitelendirilen vergisiz birleşme yalnızca hangi tür birleşme işlemlerinin belirli şartların yerine getirilmesi halinde vergisiz bir şekilde yapılacağını göstermektedir. TTK'da yer alan devralma yoluyla birleşmede devrolunan şirketin tasfiyesiz dağılma ilkesi ile gerçekten bir tasfiye sürecine girmeden tasfiye işlemlerinin yapıp tasfiye karı bulunduktan sonra devredilecek net varlıkların bulunup devralan şirkete aktarma işlemi yapılmaktadır. Ayrıca uygulamada devralma yoluyla birleşme aynı zamanda KVK'nın 18. maddesi gereğince vergili birleşme şeklinde yapılmıştır. Vergi Usul Kanunu'nda yer alan değerlendirme hükümleri kullanılarak devralma yoluyla vergili birleşmede varlıklar cari değerleri ile devralan şirkete aktarılmıştır. Dolayısıyla varlıkların cari değerleri ile kayıtlı değerleri arasında fark birleşme karı olarak bulunmuş ve bu kar üzerinden kurumlar vergisi hesaplanmıştır. KVK'da yer alan vergili birleşmelerde tasfiye karının bulunmasına ilişkin hükümler birleşme karının bulunmasında da geçerli olduğundan oluşan tasfiye karı birleşme karı olarak bulunmuştur. Devralma yoluyla vergili birleşmede VUK değerlendirme hükümleri kullanılırken, TFRS 3-İşletme Birleşmeleri standardına göre vergili birleşme uygulamasında TFRS değerlendirme hükümleri kullanılmıştır. Dolayısıyla devralma yoluyla birleşmede mali kar ortaya çıkmışken, TFRS 3-İşletme Birleşmeleri standardına göre ticari kar ortaya çıkmıştır. Mali kar ile ticari kar üzerinden hesaplanan vergilerden dolayı ortaya çıkan geçici farklılıklar ertelenmiş vergi varlığı ya da ertelenmiş vergi yükümlülüğünü ortaya çıkarmaktadır.

Örnek uygulamada mali kar, ticari kardan daha düşük olduğundan dolayı ertelenmiş vergi yükümlülüğü ortaya çıkmıştır ve gerekli hesaplara alınmıştır.

TFRS 3 İşletme birleşmeleri standardında birleşmelere uygulanacak tek yöntem satın alma yöntemidir. Satın alma yöntemi edinen işletmenin belirlenmesi, birleşme tarihinin belirlenmesi, tanımlanabilir varlıkların ve tanımlanabilir borçların ve azınlık paylarının tablolara yansıtılması ve ölçülmesi, şerefiyenin ya da pazarlıklı satın alım sonucunda oluşabilecek kazancın muhasebeleştirilmesi ve ölçülmesi aşamasından oluşmaktadır. Kontrolü ele geçiren taraf edinen işletme olarak belirlenmektedir. TFRS 3'e göre birleşme tarihi farklı tarihlerden oluşabilir. Edinen işletmenin edinilen işletmenin kontrolünü ele geçirdiği tarih ya da birleşme işleminin ticaret siciline tescil edildiği tarih olabilir. Örnek uygulamada birleşme tarihi olarak ticaret siciline tescil tarihi kabul edilmiştir. TFRS 3 İşletme birleşmeleri standardına göre edinilen işletmenin varlıkları gerçeğe uygun değerleriyle değerlendirilmiş olarak edinen işletmeye devredilmiştir. Varlıkların gerçeğe uygun değerleri ile kayıtlı değerleri arasındaki fark birleşme karı olarak bulunmuş ve bu karın üzerinden kurumlar vergisi hesaplanmıştır. Devralma yoluyla birleşmede de varlıkların cari değerleri kullanılmış ancak VUK ve TFRS değerlendirme hükümleri birbirinden farklı olduğundan dolayı özellikle alacaklarla ve borçlarla ilgili farklılıklar ortaya çıkmıştır. VUK'a göre yalnızca senetli alacak ve borçlara reeskont işlemi uygulanırken ve bu durum ihtiyari iken, TFRS'ye göre senetli, senetsiz alacakların hepsine reeskont uygulaması zorunludur. Bu durumdan dolayı TFRS'ye göre edinen işletmeye alınan çeklerden vadeli olanlar, senetsiz alacaklar ve senetli alacaklar, senetsiz borçlar, senetli borçlar aktarılırken kayıtlı değerleriyle birlikte aktarılmış ve aynı zamanda reeskont hesapları kullanılarak gerçeğe uygun değerleri ile gösterilmiştir.

Devralma yoluyla birleşmelerde yapılan tasfiye kayıtlarında karlar ve zararlar için olağan dışı gelir ve karlar ya da olağan dışı gider ve zararlar hesapları kullanılırken, muhasebe standartlarında olağan dışı hesaplar olmadığından dolayı TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardına göre yapılan birleşmelerde olağan gelir ve karlar ya da olağan gider ve zarar hesapları kullanılmaktadır.

Devredilecek net varlık tutarlarının sermaye artırımı tutarından az ya da fazla olması durumunda ortaya birleşme primi ya da şerefiye ortaya çıkmaktadır.

Devredilecek net varlık tutarlarının sermaye artırımından fazla olması durumunda birleşme primi ortaya çıkarken; devredilecek net varlık tutarlarının sermaye artırımından az olması durumunda ise şerefiye ortaya çıkmaktadır. Devralma yoluyla birleşmelerde birleşme primi ortaya çıkarken, TFRS 3-İşletme birleşmeleri standardına göre satın alma yönteminde şerefiye ortaya çıkmıştır. Şerefiyeler, VUK'da peştamallikler olarak belirtilen ve belirli tutarın üzerindeyse amortisman uygulamasının kullanılarak itfa edilmesi gereken maddi olmayan duran varlıklardır. TFRS 3-İşletme Birleşmeleri standardına göre şerefiyeler her yıl değer düşüklüğü testine tabi tutulmaktadır ve amortisman ayrılmamaktadır.

KVK'nın 18. maddesi gereğince yapılan vergili birleşmeler KDV istisnası kapsamına girmediğinden dolayı devrolunan şirketin bilanço değerleri KDV'ye tabi olacaktır. Birleşme işlemleri üzerinden KDV hesaplanırken hangi değer üzerinden KDV hesaplanacağı da belirlenmelidir. KDV matrahının hangi değer üzerinden alınacağı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bunlardan biri devrolunan varlıkların KDV'ye tabi olan kısımlarının değerleri üzerinden KDV hesaplanması gerektiği, bir diğeri ise birleşen şirketin özsermayesi üzerinden KDV hesaplanması gerektiğidir. KDV'ye konu olan varlıkların piyasa fiyatı devir değeri olarak belirlenmişse devir değeri üzerinden KDV hesaplanmalı, piyasa fiyatı devir değerinden düşükse bu durumda VUK'a göre emsal bedel üzerinden KDV hesaplanmalıdır. Bu durumda birleşen şirket tarafından devrolunan malvarlıkları karşılığında fatura düzenlenmesi gerektiğinden devredilen bütün malvarlıkları üzerinden mi, yalnızca kayıtlı değerlerin üzerinde bir değerle aktarılan malvarlıkları için mi hesaplanacağı net değildir. Bu durum kanunda yapılacak olan bir düzenleme ile netliğe kavuşturulabilir.

Vergi Kanunları ile TTK ve TMS/TFRS arasında birleşme ile ilgili bir diğer farklılık kıdem tazminatı karşılıkları ile ilgilidir. Vergisel açıdan kıdem tazminatı personellerin işten ayrılacağı zaman hesaplanırken, TMS/TFRS'de ise her yıl için Kıdem Tazminatı Karşılıkları hesabında izlenmektedir.

Birleşme ile ilgili literatür çalışmasına bakıldığında; Şahin'in 2011 yılında UFRS'ye göre yapmış olduğu şirket birleşmeleri uygulamasında şerefiye, ertelenmiş vergi yükümlülüğü konuları çalışmamla benzer sonuçlar vermiştir. Kıymık'ın 2017 yılında TTK ve TMS/TFRS'ye göre işletme birleşmeleriyle ilgili TTK ve TFRS

hükümlerindeki farklılıklara göre vergili birleşme işleminin birleşmenin ticaret siciline tescil tarihi alınarak yapmış olduğu çalışmada, ertelenmiş vergi yükümlülüğü, hisse senedi ihraç primleri, kıdem tazminatı karşılıkları ve maddi olmayan duran varlıklarla ilgili kısımlarda benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmadaki farklılık negatif şerefiye çıkmışken, çalışmamda TFRS 3'e göre yapılan satın alma yönteminde pozitif şerefiye çıkmıştır. Kıymık ve Bitlisli'nin 2021 yılında yapmış olduğu işletme birleşmeleriyle ilgili çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmış ve birleşme tarihi olarak ticaret siciline tescil tarihi alınmış vergili birleşme işlemi yapılmıştır. Çalışmada pozitif şerefiye çıkmış ve çalışmamla benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Karademir'in 2022 yılında TTK, Vergi Kanunları ve TFRS açısından birleşme işlemlerinin karşılaştırıldığı çalışmasında; TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardına göre devredilen varlıklar ve yükümlülükler gerçeğe uygun değerleriyle değerlendirilmiş ve hisse senedi ihraç primleri, ertelenmiş vergi yükümlülükleri, ortaya çıkan şerefiye çalışmamla benzer özellikler göstermiştir. Ayrıca çalışmada yeni kuruluş şeklinde vergili birleşme yapılmış ve TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standartları ile uyumlu çıktığı belirtilmiştir. Çalışmamda ise devralma şeklinde vergili birleşme yapılmış ve değerlendirme hükümlerinin farklılığından dolayı farklı sonuçlara ulaşılmıştır.

Bölünme, birleşme veya devralmanın tersidir. Bir şirketin bir ya da birçok bölümünün başka şirket veya şirketlere devredilmesidir. Bölünme bir anlamda birleşmedir. Şirketlerin bölünmesi, tek faaliyet alanında uzmanlık sağlama, büyük şirketlerin getirmiş olduğu idare edilme zorluğu, şirketleri hantallıktan kurtarıp daha aktif hale getirme, şirketin sürekli zarar etmesi, miras paylaşımı gibi sebeplerden dolayı yapılabilir. Şirket bölünmeleri Türk Ticaret Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu'nda düzenlenmiştir. Her iki kanunda da tam bölünme ve kısmi bölünme olarak yer almaktadır. TFRS'lerde bölünme ile ilgili herhangi bir düzenleme yoktur. Bölünme işlemi bir nevi birleşme işlemi sayıldığından dolayı TFRS 3'teki birleşmeyle ilgili hükümler bölünmeye uyarlanmıştır. Bölünen kurumu devralan işletme edinen işletme olarak belirlenmiş, bölünen kurum ise edinilen işletme olarak belirlenmiştir. İşletme birleşmeleri standardında yer alan hükümler edinen işletme ve edinilen işletme olarak bölen ve bölünen kuruma uyarlanmıştır.

TTK ve Vergi Kanunları'na göre kayıtlı değerler üzerinden kısmi bölünme, cari değerler üzerinden kısmi bölünme ve TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardından yola

çıkılarak kısmi bölünme işlemleri yapılmıştır. TTK ve Vergi Kanunları'na göre cari değerler üzerinden yapılan kısmi bölünmede Vergi Usul Kanunu'na yer alan değerlendirme hükümlerine göre kısmi bölünme yapılmıştır. TFRS 3'e göre yapılan kısmi bölünmede ise cari değerler muhasebe standartlarında yer alan değerlendirme hükümlerine göre yapılmıştır. Kayıtlı değerler üzerinden yapılan kısmi bölünme vergisiz bölünme kurallarına uygun yapıldığından dolayı bölünme karı ve dolayısıyla kurumlar vergisi ortaya çıkmamıştır. Ancak cari değerler üzerinden yapılan kısmi bölünmede ve TFRS 3'e göre yapılan kısmi bölünmede bölünme karı ve bu kar üzerinden ödenecek olan kurumlar vergisi ortaya çıkmıştır. TTK ve Vergi Kanunları'na göre cari değerler üzerinden yapılan kısmi bölünmede mali kar bulunurken, TFRS 3'e göre ticari kar bulunmuştur. Ticari kar ve mali kar arasındaki fark ise ertelenmiş vergi borcu olarak bulunmuş ve kaydedilmiştir. TTK ve Vergi Kanunları'na göre yapılan kayıtlı değerler üzerinden kısmi bölünmede, cari değerler üzerinden yapılan kısmi bölünmede, TFRS 3'e göre yapılan kısmi bölünmede bölünme primleri değerlendirme hükümlerinden dolayı farklı çıkmıştır. Devredilecek net varlık tutarları da TTK ve Vergi Kanunları'na göre yapılan kısmi bölünmede, cari değerler üzerinden yapılan kısmi bölünmede, TFRS 3'e göre yapılan kısmi bölünmede farklı çıkmıştır. Ayrıca, TFRS 3'e göre yapılan kısmi bölünmede satın alma yöntemi kullanıldığından satın alma bedeli ile ortaklara verilecek olan sermaye artırım tutarı arasındaki fark hisse senetleri ihraç primi olarak kaydedilmiştir.

KVK'nın 20 maddesinde, KVK'nın 19. maddesine göre yapılan bölünmelerde, bölünmelerden doğan karların hesaplanmayacağı ve vergilendirilmeyeceği belirtilmiştir. Vergisiz bölünme imkanından yararlanabilmek için bölünen kurumun değerlerinin kayıtlı değerleriyle bölen yani devralan kuruma geçirilmesi gerekmektedir. Devralan kurumun daha sonra bu varlıkların satışından elde edeceği gelir ve karlar vergilendirilecektir. Dolayısıyla kayıtlı değerlerin üzerinden yapılan kısmi bölünme işleminde bir vergi ötelemesi olduğu söylenebilir. Cari değerler üzerinden yapılan kısmi bölünme işlemi ise KVK'nın 19. maddesine gereğince yapılan bir kısmi bölünme işlemi sayılmamaktadır. Kayıtlı değerleri üzerinden geçirilen varlıkların ileride satışı yapıldığında ödenecek olan vergi, cari değerler üzerinden devralan kuruma geçirildiğinde vergi anında ortaya çıkmaktadır.

Kısmi bölünme ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde; Ulusan & Koçsoy'un 2013 yılında yapmış olduğu çalışmada kısmi bölünmeye konu olan varlık ve borçların bölünen ve devralan şirketler tarafından kayıtlı değerleriyle ya da cari değerleriyle aktarılabilceğı; fakat cari değerlerle bu varlık ve borçları devretmenin vergisiz bölünme şartına uymadığı belirtilmiştir. Yapılan çalışmada sermaye artırımı tutarının devralınan varlıkların net kayıtlı değer kadar olması ve cari değer yöntemine göre belirlenecek değişim oranının gerektirdiğı tutarda olması ile ilgili uygulamalar yapılmıştır. Yapılan bu iki uygulamanın farkı yoktur. İki uygulamada da sermaye tutarı devralınan varlıkların kayıtlı net değerlerine hesaplandığından dolayı devralınan varlıkların cari değerlerine göre sermaye artırımı söz konusu değildir. Bundan dolayı çalışmamda yapılan kayıtlı değerler üzerinden yapılan kısmi bölünme işlemi ile ilgili benzer sonuçlar çıkarken, cari değerler üzerinden kısmi bölünme ve TFRS 3'e göre yapılan bölünmeyle ilgili uygulamaya rastlanmadığından karşılaştırma yapılamamıştır. Kısmi bölünme ile ilgili cari değerler üzerinden kısmi bölünme işleminin yapılabileceğı belirtilmiştir. Fakat cari değerler üzerinden kısmi bölünme uygulaması ile TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standartlarından yola çıkılarak yapılan kısmi bölünme işlemi uygulamasına rastlanmamıştır ve dolayısıyla bir karşılaştırma yapılamamıştır.

VUK'a göre ve TFRS'ye göre düzenlenmiş mali tablolar değerlendirme hükümlerinden dolayı farklıdır. Her ne kadar Türk Ticaret Kanunu değerlendirme hükümleri konusunda standartlara atıf da bulunsa da ülkemizdeki vergi düzenlemelerinden dolayı VUK'a göre hazırlanmış tablolar üzerinden vergisel yükümlölükler hesaplanmaktadır. Standartları uygulama yükümlölüğü bulunan veya bağımsız denetimden geçmiş şirketler her iki duruma göre de finansal tablolarını düzenlemektedir. Ticaret Sicil Yönetmeliğı'nin birleşme, bölünme ve tür değıştirme kısmı, birleşme bölümünde yer alan 126. madde ve bölünme bölümünde yer alan 128. maddeleri denetime tabi olan şirketlerde denetçi tarafından; diğler şirketlerde ise yönetim kurulu tarafından onaylanmış son bilanço ve gerektiğinde ara bilanço birleşme işlemlerinde başvuru belgeleri arasında sayılmıştır. Bu hükme göre SPKn'a tabi şirketler ve bağımsız denetim geçmiş şirketler TFRS'ye göre hazırlanmış mali tabloları kullanmak durumundadır. Diğler şirketler ise VUK'a göre hazırlanmış mali tabloları birleşme ve bölünme işlemlerinde kullanmaktadırlar. Ülkemizde vergi kanunları baskın olduğundan dolayı VUK'a göre hazırlanmış tabloların kullanılması daha doğru gibi

görünse de standartların amacının bilgi kullanıcılarına objektif bilgi sunma amacı olduğundan değerlendirme hükümlerinin standartlara göre kullanıldığında daha gerçekçi bir şekilde sonuç verdiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, A. (2014). *TFRS 3 İşletme Birleşmeleri ve Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. Aksaray: Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Acar, M. (2011). *Türkiye Finansal Raporlama Standartları ve Sermaye Piyasası Kurulu Düzenlemelerine Göre İşletme Birleşmelerinde Birleşme Sonrası Finansal Raporlama (Yüksek Lisans)*. İstanbul : İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Bilim Dalı.
- Adıgüzel, B. (2014). Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Pay Sahibinin Ayrılma Hakkı. *Gazi Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18(2), s. 1-51.
- Ağaoğlu, C. (2012). Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Şirket Birleşme ve Devralmalarında Teminat ve Denkleştirmeler. *Marmara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 18(2), s. 221-230.
- Ağaoğlu, C. (2016). *Şirket Birleşme ve Devralma İşlemlerinde Tahkim*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Akay, H. (1997). *İşletme Birleşmeleri ve Muhasebesi*. İstanbul: Yaylım Matbaası.
- Akbıyık, A. (1998). *İşletmelerde Birleşme İşlemlerinin Hukuki Yönden İncelenmesi ve Tek Düzen Hesap Planına Göre Muhasebeleştirilmesi, Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe-Finansman Bilim Dalı.
- Akçin, O. (2021). *UFRS Kapsamında İşletme Birleşmeleri ve Konsolide Finansal Tablolar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Akçin, O., & Kıymetli Şen, İ. (2021). UFRS 3 İşletme Birleşmeleri Kapsamında Satın Alma Fiyatının Dağıtımı. *Mali Çözüm Dergisi*, 31(168), s. 29-58.
- Akman, O., & Calay, N. (2022). Birleşme ve Devralma Süreçlerinde Due Diligence Aşamasının Kişisel Verilerin Korunması Hukuku Paralelinde Değerlendirilmesi. *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*, 4(2), s. 19-33.

- Aksoy, M., & Aksoy, E. (2021). Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu'nda Şirket Birleşmeleri. F. Ertaş, & G. Kurt (Dü) içinde, *Şirket Birleşmeleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aksu, C. (2022). *Şirket Değerleme Yöntemleri ve Borsa İstanbul'da Kimyasal Gübre Sektöründe Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Aktaş, H., & Karğın, M. (2018). *İşletme Yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aktaş, M. (2014). *Şirket Birleşme ve Satın Almaları: Türkiye'de Banka Birleşmeleri ve Satın Almaları Üzerine Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Yüksek Lisans Programı.
- Alkış, Y. (2021). *TTK ve Vergi Mevzuatı Kapsamında Sermaye Şirketlerinin Kolaylaştırılmış Birleşmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Yüksek Lisans Programı.
- Altaş, S. (2021). *Anonim Şirketler Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Altay, A. (2009). *Şirket Birleşmeleri ve Devralmalarının Kurumlar Vergisi Yönünden İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Vergi Hukuku Bilim Dalı.
- Altın, H. (2020). Birleşme ve Satın Almaların Alıcı Şirket Üzerine Etkileri. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 12(22), s. 50-62.
- Altınkeser, C. (2018). *Türk Ticaret Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanunu Kapsamında Sermaye Şirketlerinde Birleşme İşlemleri ve Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Arı, B. (2010). *Şirket Birleşmeleri ve Bir Örnek Çalışma: Arçelik A.Ş. ile Grundig Elektronik A.Ş. Birleşmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Finans Bilim Dalı.

- Arıkan, M. (2016). Due Diligence Kavramı ve Şirket Birleşme ve Devralma Sözleşmelerinde Satıcının Sorumluluğu Hakkında Tbk Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirmeler. *Marmara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), s. 265-300.
- Arpacık, E. (1998). *Şirket Birleşmeleri (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Bilim Dalı.
- Arslan, A. (2011). *Şirket Birleşmeleri, Bölünmeleri ve Tür Değiştirmeleri*. Ankara: TÜRMOB Yayınları-410.
- Askan, F. (2017). *Şirket Birleşmelerinde Yasal Çevredeki Değişikliklerin Ekonomik Dönemlerle İncelenmesi (Doktora Tezi)*. İzmir: Yaşar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Aslan , M. (2018). *Sermaye Piyasası Kanunu'na Göre Şirket Birleşmeleri (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sermaye Piyasaları ve Ticaret Hukuku Yüksek Lisans Programı.
- Aslan, M. (2018). *Şirket Birleşme ve Satın Alma Kararlarını Etkileyen Finansal Faktörlerin Belirlenmesi ve Sektörlere Göre Performansların Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Aslan, Ü. (2018). UFRS 16 Kiralamalar Standardı Kapsamında Faaliyet Kiralamasının Kiracı İşletme Tarafından Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(77), s. 55-68.
- Ataman, E. (2020). *Satın Alma ve Birleşmelerde İnsan Kaynakları Yönetiminin Stratejik Rolü: Medya Sektöründe İşten Çıkarma Süreçleriyle İlgili Bir Vaka Analizi (Doktora Tezi)*. İstanbul: Beykent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Yönetimi Bilim Dalı.
- Ataman, Ü., Ataman Akgül, B., & Akay , H. (2004). *Şirketler Muhasebesi*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

- Aydın, E. (2014). Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Sermaye Şirketlerinde Tam Bölünme. *Marmara Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 36(2), s. 71-91.
- Aydın, N., Başar, M., & Coşkun, M. (2015). *Finansal Yönetim*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ayırkan, Y. (2019). *Anonim Şirketlerde Kolaylaştırılmış Birleşme Yöntemi ve Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı.
- Aytekin, S. (2016). *Türkiye Finansal Raporlama Standartları, Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Kanunları Çerçevesinde İşletme Birleşmeleri (Doktora Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı.
- Bağlama, M. (2017). *Şirket Değerleme Yöntemlerinden İndirgenmiş Nakit Akımları Yöntemi ve Lojistik Sektöründe Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Denetim Anabilim Dalı.
- Balcı, E. (2019). *Kobi Birleşmelerinde Vergi Teşviki (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Finans Yönetimi Anabilim Dalı, Muhasebe ve Denetim Programı.
- Balteş, N., & Vasiu, D. (2015). Case Study Refarding Financial Performance in Terms of Cash Flow Return on Investment (CFROI) for Companies Listed and Traded on the Bucharest Stoch Exchange, During 2006-2013. *Scientific Bulletin*, 20(1), s. 97-103.
- Barış, M. (2019). *Sermaye Şirketlerinde Kısmi Bölünme (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalı.
- Başaran, N. (2018). *Ekonomik Katma Değer-Pazar Katma Değeri İlişkisi: BİST Çimento Sektöründe Bir Uygulama (Doktora Tezi)*. Niğde: Niğde Ömer

Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı,
Muhasebe-Finans Bilim Dalı.

Bayram, S. (2016). *Türk Vergi Hukukunda Şirket Birleşmeleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Doktora Tezi)*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Maliye Programı.

Bektöre, S., Benligiray, Y., & Aydın, D. (1996). *Şirketler Muhasebesi*. Eskişehir: Birlik Ofset Yayıncılık.

Berk, N. (2015). *Finansal Yönetim*. Türkmen Kitabevi: İstanbul.

Bıçak, Ş. (2016). *Şirket Değerleme Yöntemleri ve Borsa İstanbul'da Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe ve Denetim Programı.

Bitlisli, F. (2021). Kurumlar Vergisi Kanunu Kapsamında Üretim veya Hizmet İşletmelerinin Kısmi Bölünmesi: Bir Uygulama. *Mali Çözüm Dergisi*, 31(166), s. 143-168.

Bitlisli, F. (2014). *Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarının Finansal Tablolar ve Analiz Sonuçları Üzerindeki Etkileri : Bir Uygulama (Doktora Tezi)*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.

Bozkurt, T. (2012). *Şirketler Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Bölük, G. (2002). *Firma Birleşmeleri ve Bölgesel Ekonomik Entegrasyon: AB-Türkiye Örneği (Yüksek Lisans Tezi)*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.

Budak, G., & Budak, G. (2004). *İşletme Yönetimi*. İzmir: Barış Yayınları.

Burçkin, E. (1984). *İşletmeler Arası Birleşmelerde Tüm Değerleme (Doktora Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bülbül, S. (2021). *Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerinin Yasal Mevzuat ve Muhasebe Standartları Açısından İncelenmesi (Doktora Tezi)*. Ankara: Hacı

Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı,
Muhasebe Finansman Bilim Dalı.

Büyükipekçi, S., & Atabey, N. (2014). *Türk Ticaret Kanunu'nda Birleşme, Bölünme ve Tür Değişikliğine İlişkin Düzenlemelerin Türkiye'deki İş Hayatına Etkileri*. 02 07, 2022 tarihinde avekon.org: <https://www.avekon.org/papers/1157.pdf> adresinden alındı

Can, H., & Güney , S. (2018). *Genel İşletme*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Can, M. (2017). *Şirketler Hukuku Dersleri*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Ceylan, A., & Korkmaz, T. (2018). *Finansal Yönetim Temel Konular*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Ceylan, M. (2016). *Sermaye Şirketlerinde Birleşme ve Bölünme İşlemlerinin Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Mevzuatı Açısından İncelenmesi ve Muhasebesi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe ve Denetim Programı.

Cin, H. (2007). *Şirketlerde Devir Birleşme ve Muhasebe Kayıtları (Yüksek Lisans Tezi)*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı.

Cingöz, A. (2014). *İndirgenmiş Nakit Akımları Yöntemine Göre Firma Değerleme ve Enerji Sektöründe Bir Uygulama (Doktora Tezi)*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Bilim Dalı.

Coştan, H. (2013). *Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştirme Kararları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Coyle, B. (2000). *Mergers and Acquisitions*. Chicago and London: Global Professional Publishing.

Çakırer, M. (2016). *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi*. Bursa: Ekin Yayın Dağıtım.

Çaldağ, Y. (2013). *Şirketler Muhasebesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Çebi, H. (2020). *Şirketler Hukuku*. Ankara : Seçkin Yayıncılık.
- Çelik, Ş. (2021). İşletme Değerinin Tespiti. A. Gündoğdu (Dü.) içinde, *FİNANSAL Yönetim*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çetin , A., & Akarçay Öğüz, A. (2010). Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıkların İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(2), s. 407-430.
- Çetin, C., & Arslan, M. (2016). *Temel İşletmecilik*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Çevirgen, A., & Yüksel, M. (2011). İşletme Odaklı Toplumların Artışı ve Geleceği. C. Demir, & N. Demir (Dü) içinde, *İşletme ve Toplum*. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Çil, B. (2020). *Due Diligence (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı.
- Çırak, R. (2018). *Şirket Değerleme Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çıtak, L., & Kaplan Yıldız, F. (2007). Devralmanın Devralan İşletmelerin Hisse Senedi Getirileri Üzerindeki Etkisi: Sermaye Piyasası Kurulu İzni İle Gerçekleşen Devralmaların Devralan İşletmelerin Hisse Senedi Getiri Oranları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), s. 273-295.
- Dakın, M. (2022). *Türkiye'de Şirket Devir & Birleşmelerinde Due Diligence ve Vergi Affı (Doktora Tezi)*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe Denetim Anabilim Dalı, Muhasebe ve Denetim Bilim Dalı.
- Damodaran, A. (2005). Valuation Approaches and Metrics: A Survey of the Theory and Evidence. *Foundations and Trends in Finance*, 1(8), s. 693-784.
- Dayanç Kuzeyli, N. (2019). Sermaye Şirketlerinin Birleşmesinde Vergi Sorumluluğu. *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(1), s. 129-158.
- Dede, B. (2006). *Sermaye Şirketlerinde Kısmi Bölünme ve Devir İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Denetimi Bilim Dalı.

Değirmenci, F. (2011). *Şirket Birleşmeleri ve Şirket Birleşmelerinin Türk Vergi Sistemindeki Yeri (Yüksek Lisans Tezi)*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı.

Demir, A. (2013). *Ticaret Şirketlerinin Birleşmesinde Alacaklıların Korunması (Yüksek Lisans Tezi)*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı.

Demir, K. (2017). *Şirketlerin Bölünmesi*. İstanbul: Beta Yayınları.

Demir, V., & Bahadır, O. (2009). *UFRS/IFRS Kapsamında İşletme Birleşmeleri ve Konsolidasyon*. Ankara: Nobel Yayınları.

Deran, A., & Savaş, İ. (2013). Maddi Olmayan Duran Varlıkların Değerleme ve Finansal Tablolarda Sunum Esasları. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2), s. 73-95.

Develi, B. (2013). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Ayrılma Akçesi. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(1-2), s. 443-489.

Dinç, S. (2017). *Ticaret Hukuku Bilgisi (Ticari İşletme-Şirketler Hukuku)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Diridiri, Y. (2020). *Ticaret Şirketlerinin Yapısal Değişikliklerinde Ortakların Paylarının ve Haklarının Korunması (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı.

Dolbun, M. (2014). *Şirket Birleşmelerinin Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Teorisi Bilim Dalı.

Döm, S. (2012). *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Dönmez, F. (2021). *Ticaret Şirketlernide Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştrmenin İş ilişkilerine Etkisi*. Ankara: Adalet Yayınevi.

- Duran, C., & Ece, O. (2010). *Kalite Ödüllerinin Firma Değeri Üzerindeki Etkisinin Analizi*. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Durmuş, C., & Toroslu, M. (2013). *İşletme Bütçeleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Eker Turhan, M. (2014). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Anonim Şirketlerin Devralma Yolu İle Birleşmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Anabilim Dalı, Ekonomi Hukuku Programı.
- Elden Ürgüp, S., & Selçuk, D. (2023). Şerefiyenin Vergi Usul Kanunu (VUK) ve Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) Açısından Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 6(2), s. 232-247.
- Elmas, B. (2007). *İşletme Politikalarından Şirket Birleşmelerinin Hisse Senedi Fiyatı Üzerine Etkisi (Yüksek Lisans Tezi)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Elmas, B. (2016). *Finansal Tablolar Analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Erbeyler, Z. (2022). *BIST-Borsa İstanbul'da Yapılan Halka Arzların Şirket Birleşme ve Satın Alma Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri (Doktora Tezi)*. İstanbul: Beykent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Yönetimi Bilim Dalı.
- Erdem , Ü. (2016). Türkiye Finansal Raporlama Standartları 3: İşletme Birleşmeleri. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*(47), s. 149-170.
- Eroğlu, O., & Kurtuluş Aydın, F. (2020). Şirketlerde Birleşmeye Yönelik Avantajlar. *Kocatepe İİBF Dergisi*, 22(1), s. 74-88.
- Erol, G. (2014). *Şirketlerin Birleşme ve Bölünme İşlemlerinin Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Kanunları Açısından Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Yönetimi Yüksek Lisans Programı.

- Ertem, V. (2013). *6102 Sayılı (yeni) Türk Ticaret Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanununa Göre Şirketlerin Bölünme İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı.
- Eyüboğlu, K., & Bulut, H. (2016). Şirketlere Özgü Haberlerin Hisse Performansına Etkisi: BİST-30 Şirketleri Örneği. *Uluslararası Ekonomi ve İdari Araştırmalar Dergisi*(16), s. 113-138.
- Fernandez, P. (2016). *Metodos de Valoricion de Empresas*. 05 11, 2023 tarihinde [https://download.ssrn.com/20/10/25/ssrn_id3718576_code12696.pdf?response-content-disposition=inline&X-Amz-Security-Token=IQoJb3JpZ2luX2VjEMT%2F%2F%2F%2F%2F%2F%2F%2F%2FwEaCXVzLWVhc3QtMSJHMEUCIQD1Xg5swvmvqFWtE6pgD%2FxxPvm18i%2FS655xswklmU4%2bugIgaqMajrMQ](https://download.ssrn.com/20/10/25/ssrn_id3718576_code12696.pdf?response-content-disposition=inline&X-Amz-Security-Token=IQoJb3JpZ2luX2VjEMT%2F%2F%2F%2F%2F%2F%2F%2F%2FwEaCXVzLWVhc3QtMSJHMEUCIQD1Xg5swvmvqFWtE6pgD%2FxxPvm18i%2FS655xswklmU4%2BugIgaqMajrMQ) adresinden alındı
- Fernandez, P. (tarih yok). *Company Valuation Methods. The Most Common Errors in Valuation*. 05 02, 2023 tarihinde <https://www.iese.edu/media/research/pdfs/DI-0449-E.pdf> adresinden alındı
- Fidan, M. (2018). İşletmelerde Sermaye Maliyeti. T. Münyas (Dü.) içinde, *Finansal Yönetim ve Portföy Yönetim Teorisi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Fidan, M. (2019). *Şirket Birleşmeleri ve Konsolide Finansal Tablolar*. İstanbul: Der Yayınları.
- Gaughan, P. (2018). *Merger, Acquisitions and Corporate Restructurings*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Genç, A., & Çoşkun, E. (2013). Birleşme ve Satın Alma Duyurularında Anormal Getiri: Satın Alan Şirket ve Hedef Şirket Açısından Bir İnceleme. *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), s. 359-376.
- Gerdaneri, A. (2020). *Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Kanunları Açısından Sermaye Şirketlerinde Birleşme İşlemleri ve Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul:

Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı,
Muhasebe Denetim Yüksek Lisans Programı.

Gerni, M. (2012). *Şirketler Muhasebesi*. İstanbul: Beta Yayınları.

Gökçe Aydın, Ş. (2023). *Anonim Şirketlerin Bölünmesi ve Bölünmenin İş Sözleşmelerine Etkisi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı.

Gökgöz, A. (2012). SATış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlık veya Varlık Grubunun Muhasebeleştirilmesi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Özel Sayı*, s. 67-86.

Gökmen, B. (2017). *Şirket Değerleme Yöntemleri ve Markanın Değerleme Üzerine Etkileri (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe ve Finans Tezli Yüksek Lisans Programı.

Göktuna, H. (2011). *Vergi Hukukunda Birleşme, Bölünme ve Hisse Değişimi İşlemleri (Doktora Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliyet Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalı.

Göktürk, K. (2013). Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Şirketlerinin Birleşme Süreci ve Bazı Sorunlar. *Gazi Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(1-2), s. 631-662.

Gönüllü, O. (2018). Birleşme ve Devrlama İşlemlerinin Yarattığı Paydaş Değeri Üzerinde Etkili Olan Faktörler: Borsa İstanbul Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(1), s. 233-256.

Gözlüklü, B. (2017). *TMS/TFRS'lerdeki Değerleme İlkeleri ve Vergi Sistemi ile Yakınsama Olanaklarının Araştırılması (Doktora Tezi)*. Ankara: Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finans Doktora Programı.

- Gücenme, Ü., & Poroy Aksoy, A. (2007, Ocak). Vergilerin Muhasebeleştirilmesi, Ertelenen Vergi Varlık ve Yükümlülükleri. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, s. 1-16.
- Güleç, U. (2022). *Şirket Birleşmelerinden Doğan Hukuki Sorumluluk (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı.
- Güler, H. (2010). *Şirket Değerleme Yöntemleri ve Halka Arz Fiyatının Belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sermaye Piyasası ve Borsa Anabilim Dalı.
- Gülmez, H. (2006). *Şirket Birleşme ve Satın Almalarında Normal Üstü Getiri ve Bir Türkiye Uygulaması (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sermaye Piyasası ve Borsa Anabilim Dalı.
- Gültek, M. (2018). *Anonim Şirketlerde Sermaye Kaybı ve Borca Batıklık ile Sermayesini Kaybeden veya Borca Batık Şirketlerin Birleşmeye Katılması (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı.
- Gültekin, S., & Savcı, M. (2010). *Şirketler Muhasebesi*. Trabzon: Murathan Yayınları.
- Gümüş, A. (2021). İşletme Biliminde Temel Kavramlar. A. Gümüş, & K. Karahan (Dü) içinde, *Genel İşletme*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Gümüş, Ü. (2018). *Firma Performans Ölçümünde Ekonomik Katma Değer: BİST100'de İşlem Gören Çimento Sektörü Firmaları Üzerine Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe-Finansman Programı.
- Gündüz, N. (2022). *Tüm Yönleriyle Sermaye Şirketlerinde Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştirme*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güneş Onat, K. (2019). *Vergi Kanunlarına Göre Şirketlerde Kısmi Bölünme (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalı.

- Güneş, K. (2012). *İşletmelerde Birleşme İşleminin TTK ve Vergi Mevzuatı Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Denetimi Bilim Dalı.
- Güngör, M. (2017). *Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Kanunları Açısından Şirketlerde Kısmi Bölünme ve Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Finans Yönetimi Anabilim Dalı, Muhasebe ve Denetimi Programı.
- Gürdal, C. (2018). *Şirket Birleşme ve Satın Almaları: Türkiye Örneği (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı.
- Güvendik, Ö. (2017). *Şirket Birleşme ve Satın Almaların Marka Değeri Üzerine Etkisi: İlaç Sektöründe Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Global Pazarlama Bilim Dalı.
- Haftacı, V. (2013). *İşletmecilik Bilgisi*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Hagedoorn, J., & Duysters, G. (2002). The Effect of Mergers and Acquisitions on the Technological Performance of Companies in a High-tech Environment. *Technology Analysis & Strategic Management*, 14(1), s. 67-85.
- Hamamcıoğlu, M. (2006). *Birleşmeler ve Devramaların Gelir Etkisi ve İ.M.K.B.'ye İlişkin Ampirik Bir İnceleme (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Hamberg, M., & Beisland, L.-A. (2014). Changes in the Value Relevance of Goodwill Accounting Following the Adoption of IFRS 3. *Journal of International Accounting and Taxation*(23), s. 59-73.
- Honkova, I. (2017). 05 03, 2023 tarihinde Assessment of the DCF Method in Company Valuation: <https://dk.upce.cz/server/api/core/bitstreams/967e5421-dff6-4291-bbd2-bb89fbe1dd52/content> adresinden alındı

- İpekel Kayalı, F. (2020). *Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sermaye Ortaklıklarının Bölünmesi*. İstanbul: İstanbul.
- İpekel Kayalı, F., & Geçer, A. (2018). Kısmi Bölünme İşlemleriyle İlgili 13 Sayılı Kurumlar Vergisi Genel Tebliğ Taslağı Hakkında Düşünceler. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(5), s. 1-50.
- Işık, Y. (2010). *An Overwiev of Company Valuation Techniques and An Application (Yüksek Lisans Tezi)*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngilizce İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, İngilizce Finansman Programı.
- İşıloğlu, E. (2009). *Kurumlar Vergisinde Bölünme (Yüksek Lisans Tezi)*. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalı.
- Kağıtçıoğlu, M. (2007). *Anonim Şirketlerde Kısmi Bölünme (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı.
- Kaplan, İ. (2020). Şirketlerin Birleşmesi, Bölünmesi ve Malvarlığının Devri Sözleşmelerinde, Şirketlerin Üçüncü Kişilerle Önceden Yaptıkları Borçlandırıcı Sözleşmelerin Hukuki Akibeti. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 34(154), s. 265-282.
- Kaplan, İ. (2021). *Şirketler Hukuku-Şirketlerde Yapı Değişikliği*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Karaa, G. (2019). *Şirket Değerlemesi ve Start-Up Firma Uygulaması (Yüksek Lisans Tezi)*. Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Programı.
- Karacan, S. (2021). *Şirket Birleşmeleri*. Kocaeli: Scala Yayıncılık.
- Karademir, B. (2022). *Anonim Şirketlerde Birleşme İşlemlerinin Türk Ticaret Kanunu, Vergi Kanunları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları Açıklarından İncelenmesi, Karşılaştırılması ve Bir Türkiye Modeli Önerisi Geliştirilmesi*,

Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Denetim Anabilim Dalı, Muhasebe ve Denetim Doktora Programı.

Karapınar, A., & Ayıkoğlu Zaif, F. (2016). *Finansal Analiz*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Karğın, M. (2011). *TFRS ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Kapsamında İşletme Birleşmelerinin Değerlendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Karlı, D. (2021). *Kurumlar Vergisi Kanunu Kapsamında Birleşme ve Devir*. Ankara: Adalet Yayınevi.

Karslıoğlu, H. (2021). Türk Ticaret Hukuku Kapsamında Şirket Bölünmelerinde Alacaklıların Durumu. *Ankara Barosu Dergisi*, 79(4), s. 1-62.

Kavak, A. (2009). *Sermaye Şirketlerinin Tasfiye, Birleşme, Devir ve Bölünme İşlemleri*. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.

Kavak, Ş. (2006). *Şirketler Muhasebesi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaval, H., Örtten, R., & Karapınar, A. (2023). *Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Kaya, F., & Doğan, İ. (2015). Birleşme ve Devir. F. Kaya (Dü.) içinde, *Finansal Yönetim*. İstanbul: Beta Yayınları.

Kayakıran, D. (2016). *İşletme Birleşmelerinin İşletmelerin Piyasa Değerine Etkisi ve Bir Araştırma (Doktora Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı.

Kayıhan, Ş. (2021). *Şirketler Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kayıhan, Ş., Karaca, N., & Çetiner, A. (2014). *Şirketler Muhasebesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Keskin, K. (2015). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Şirket Birleşmeleri ve Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Değerlendirilmesi. *Vergi Raporu Dergisi*(187), s. 214-232.

- Khurana, V., & Gupta, M. (2013). Effectiveness of Demerger as as Tool for Wealth Creation. *Jim Quest Journal of Management and Technology*, 9(1), s. 42-53.
- Kılıç, F. (2006). *Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Anonim Şirketlerde Birleşme ve Bölünme (Doktora Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalı.
- Kılıçaslan, Ş. (2010). *Şirket Birleşmelerinde Birleşme Sonrası Finansal Etkiliğin Ölçülmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Kıratlı, M. (2022). Türk Hukukunda Ticaret Şirketlerinde Birleşme, Bölünme veya Tür Değiştirmenin İşyeri Devri Bakımından Değerlendirilmesi. *Yargıtay Dergisi*, 48(3), s. 821-857.
- Kıraylar, S. (2019). *Birleşme ve Devralmaların Şirket Performansına Etkileri: Türkiye'de Bir Üretici Firma Üzerine Analizler (Yüksek Lisans Tezi)*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı, Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Programı.
- Kışalı, Y. (2014). *Şirketler Muhasebesi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Kıymık, H. (2017). *TTK ve TMS/TFRS'ye Göre İşletme Birleşmeleri: Örnek Uygulama, Yüksek Lisans Tezi*. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Finansal Yönetim Anabilim Dalı.
- Kıymık, H., & Bitlisli, F. (2021). Türk Ticaret Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu ve TFRS 3'e Göre İşletme Birleşmeleri. *Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(42), s. 64-81.
- Kızılot, Ş. (2000). *Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması*. Ankara: Yaklaşım Yayınları.
- Kocaer, Ş. (2018). *Şirket Yeniden Yapılandırılmaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Koçak, F. (2013, Mayıs-Haziran). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa göre Şirketlerde Bölünme. *Mali Çözüm Dergisi*(117), s. 109-116.

- Koi-Akrofi, G. (2016). Mergers and Acquisitions Failure Rates and Perspectives on Why They Fail. *International Journal of Innovation and Applied Studies*, 17(1), s. 150-158.
- Kolotoğlu, O. (2022). *Şirket Birleşmelerinin Vergi Avantajı Yaratması Yönünden Analizi (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Hacı Bayram Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Bilim Dalı.
- Konak, F. (2016). *2008 Finansal Krizi Sonrası Şirket Birleşme ve Devralmalarının Firma Performansı Üzerindeki Etkisi: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Piyasalar İçin Karşılaştırmalı Bir Analiz (Doktora Tezi)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı.
- Konuk, H. (2006). *Şirket Değerleme Yöntemleri ve Reel Opsiyonlar Yaklaşımı (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sermaye Piyasası ve Borsa Anabilim Dalı.
- Korkut, Ö., Cengil, F., Durdu, M., Gökberk Gürbüz, İ., & Doğanay, M. (2023). *Şematik Şirketler Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kökbudak, A. (2007). *Anonim Şirketlerde Bölünme*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Anabilim Dalı, Özel Hukuk Bilim Dalı.
- Köse, T. (2010). *Şirket Birleşmelerine İlişkin Yasal Düzenlemeler ile Muhasebe Uygulamalarının Türkiye Finansal Raporlama Standardı (3) Kapsamında Şirket Birleşmesi Örneği Üzerinde İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Köy, M. (2021). *TMS/TFRS, BOBİ FRS ve VUK Değerleme Hükümlerinin Uygulamaları ve Farklılıkları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kurtuluş Aydın, F. (2022). *Vergi Planlaması Stratejisi Olarak Şirket Birleşmelerinin Vergisel Avantajları (Yüksek Lisans Tezi)*. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı.
- Küçük, O. (2021). *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Küçük, O. (2022). *İşletme Bilgisi ve Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Levin, D. (1990). Horizontal Mergers: The 50-Percent Benchmark. *The American Economic Review*, 80(5), s. 1238-1245.
- Maruflı, B. (2010). *Şirket Birleşmelerinde Ekonomik Sinerjinin ve Performansın Muhasebe Kayıtları Yöntemiyle Analizi: İMKB Örneği (Doktora Örneği)*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı.
- Mert, O. (2019). *Devralma Yoluyla Gerçekleşen Şirket Birleşmelerinin Finansal Performansa Etkisi: BİST'te Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Uluslararası İşletmecilik Bilim Dalı.
- Mirze, S. (2010). *İşletme*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Mortaş, M., & Gümrah, A. (2016). İşletme Birleşmelerinin TFRS-3, TTK ve VUK Kapsamında Değerlendirilmesi ve Birleşme Başarısının TOPSİS Yöntemi Belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 6(1), s. 39-51.
- Mucuk, İ. (2019). *Temel İşletme Bilgileri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Nacir, K. (2012). *Kurumlar Vergisi Beyannamelerinin Verilme ve Ödeme Süreleri İle Özellik Arz Eden Durumlar*. 09 22, 2023 tarihinde https://vergiraporu.com.tr/upImage/org/2014-175-Kurumlar_Vergisi_Mukelleflerinin_Vermesi_Gereken_Beyannameler_Ve_Ozel_likli_Durumlar-Kemal_Nacir%20.pdf adresinden alındı
- Nazalı, E. (2008). *Anonim Şirketlerde Tasfiye, Birleşme, Devir, Nev'i Değiştirme, Bölünme ve Hisse Değişimi: Kurumlar Vergisi Açısından Bir Yaklaşım (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalı.
- Okka, O. (2015). *Finansal Yönetim*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Okur, M. (2017). *Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, Vergi Usul Kanunu ve Amerika'da Kabul Görmüş Genel Muhasebe Standartları Açısından Şirket Satın Alma ve Birleşmeleri (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe-Finansman Yüksek Lisans Programı.
- Onat, O. (2006). *Devralma Yoluyla Şirket Birleşmelerinde Birleşme Sonrası Mali Performansın Oranlar Yöntemiyle Belirlenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Otlı, F. (2013). *Şirketler Muhasebesi*. Malatya : Malatya SMMMO Yayınları.
- Otlı, F., & Çukacı, Y. (2007). Şirket Birleşmelerinde Maddi Olmayan Duran Varlıklar ve Şerefiyenin Muhasebe Standartlarına Göre Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*(21), s. 109-128.
- Otlı, F., Tursun , M., & Durmuş, A. (2019). Kısmi Bölünmenin Şirketlerin Piyasa Değeri Üzerine Etkisi: Olay Çalışması Yöntemiyle Analiz. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21(2), s. 467-481.
- Önsöz, O. (2023). *Taşınmazlar 1 Ocak 2024 İtibari ile Vergisiz Kısmi Bölünmeye Konu Edilemeyecek*. 09 26, 2023 tarihinde <https://kpmgvergi.com/blog/tasinmazlar-1-ocak-2024-itibari-ile-vergisiz-kismi-bolunmeye-konu-edilemeyecek/1267> adresinden alındı
- Özatlan, Y. (2012). *Anonim Şirket Birleşmelerinde Ortaklık Paylarının ve Ortaklık Haklarının İncelenmesi Davası (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Yüksek Lisans Programı.
- Özçelik, K. (2009). *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Açısından Holding Şirketlerde Birleşme ve Devir (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı.
- Özdemir, M. (2016). *Finansal Yönetim*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

- Özdemir, P. (2021). *Türkiye’de Reel Sektördeki Birleşme ve Satın Almaların Finansallara Etkisi (Doktora Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.
- Özerhan, Y., & Yanık, S. (2015). *Açıklamalı ve Örnek Uygulamalı Türkiye Muhasebe Standartları Türkiye Finansal Raporlama Standartları*. Ankara: Türmob Yayınları-475.
- Özkan, H. (2021). *Uluslararası Finansal Raporlama Sistemi Çerçevesinde Şirket Birleşmeleri ve Ters Birleşmeler (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Özsayın, B. (2007). *Şirket Birleşmeleri ve Birleşmelerde Performans Ölçütü Olarak Değer Taşıyıcıları (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Öztepe, E., & Beylik, U. (2014). Sağlık Kurumlarında Firma Değerleme: Bir Özel Hastane Uygulaması. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 2(4), s. 119-128.
- Öztürk Almaç, T. (2018). *Ticaret Şirketlerinin Birleşmesinde Ortaklık Haklarının Devamlılığı İlkesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Konya: KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı.
- Öztürk Almaç, T. (tarih yok). *Ticaret Şirketlerinin Birleşmesinde Ortaklık Haklarının Devamlılığı İlkesi*.
- Panda, B., & Rao, P. (2012). Corporate Restructuring: Demerging Impact. *SCMS Journal of Indian Management*, 9(1), s. 80-87.
- Poroy Arsoy, A. (2016). Konsolide Finansal Tablolar Standardına Göre Edinim Tarihinde Konsolidasyon Prosedürleri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(69), s. 25-40.
- Poroy, R., Tekinalp, Ü., & Çamoğlu, E. (2014). *Ortaklıklar Hukuku I*. İstanbul: Vedat Yayıncılık.
- Poyraz, E. (2013). *Finansal Yönetim*. Bursa: Ekin Basın Yayım Dağıtım.

- Poyraz, E. (2016). *Ticaret Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Pulaşlı, H. (2021). *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Roberts, A., Wallace, W., & Moles, P. (2016). *Mergers and Acquisitions*. United Kingdom: Edinburg Business School, Heriot-Watt University.
- Sağlam, N., & Şengel, S. (2014). *Şirketler Muhasebesi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Sağlam, N., & Şengel, S. (2016). *Uygulamalı Şirketler Muhasebesi*. Bursa : Muhasebe Kitapları İnternet Yayıncılık.
- Sakarya, Ş. (2002). *Şirket Birleşmelerinde Firma Değerinin Tespiti ve Yönetimi: Akçansa Örneği (Doktora Tezi)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı.
- Salla, F. (2019). *Firma Değerlemesinde İndirgenmiş Nakit Akımları Yöntemi: Kosova'da Faaliyet Gösteren Bir Firma Üzerinde Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. Niğde: Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı.
- Sankar, B., & Leepsa , N. (2018). Payment Methods in Mergers and Acquisitions: A Theoretical Framework. *International Journal of Accounting And Financial Reporting*, 8(1), s. 170-187.
- Sarıaslan, H., & Erol, C. (2014). *Finansal Yönetim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Sarıca, S. (2012). Yatay Birleşmelerin Rekabet Üzerindeki Etkisi: Bir Literatür Çalışması. *Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), s. 103-119.
- Savcı, M. (2019). *Şirketler Muhasebesi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Sayılgan, G. (2017). *İşletme Finansmanı*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Sezer, N. (2012). *Şirket Birleşmeleri ve Performans Ölçümü: Türkiye'de Halka Açık Şirket Birleşmelerinin Faaliyet Performansı Ölçümü Üzerine Bir Uygulama*

(Doktora Tezi). Ankara: Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Doktora Programı.

Sezgin, B. (2018). *Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları*. Ankara: Adalet Yayınevi.

Singh, R., Bhowal, A., & Bawari, V. (2009). Impact of Demerger on Shareholders' Wealth. 1(1), s. 44-89.

Sipahi, B., Yanık, S., & Aytürk, Y. (2016). *Şirket Değerleme Yaklaşımları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Sözeri, C. (2009). *Türkiye’de Medya Sektöründe Uluslararası Şirket Birleşmeleri (Doktora Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Basın Ekonomisi ve İşletmeciliği Bilim Dalı.

Steiger, F. (2010). *The Validity of Company Valuation Using Discounted Cash Flow Methods*. 05 02, 2023 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/46461409_The_Validity_of_Company_Valuation_Using_Discounted_Cash_Flow_Methods adresinden alındı

Sucu, Ö. (2017). *Şirket Birleşmelerinin, Şirket Değerlemesi ile Finansal Açıdan Başarılarının İrdelenmesi ve Bir Uygulama (Doktora Tezi)*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı.

Susuz, K. (2023). Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştirme. K. Şenocak (Dü.) içinde, *Şirketler Hukuku Şerhi Cilt 4*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Şahin, İ. (2011). *Şirket Birleşmelerinin Etkinlik Açısından Değerlendirilmesi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.

Şahin, İ., & Yılmaz, B. (2010). Şirket Birleşmeleri, Birleşmelerde Tarihsel Gelişim Süreci ve Uygulanan Ödeme Yöntemleri. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 10(19), s. 63-74.

- Şahin, O. (2016). UFRS-3 Kapsamında Şirket Satın Almalarının Muhasebeleştirilmesi ve Örnekler Eşliğinde Muhasebe Uygulamalarının Açıklanması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(17), s. 106-125.
- Şeker, Y., Temiz, H., & Güleç, Ö. (2021). TMS/TFRS Kapsamında İşletme Birleşmelerinin İncelenmesi. *Şirket Birleşmeleri*. içinde Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şen, Y. (2018). *İşletme Birleşmelerinde Şerefiyenin Ölçülmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Denetim Anabilim Dalı.
- Şenel, D. (2011). *Vergi Düzenlemeleri Kapsamında Kobi Birleşmeleri ve Bir Uygulama (Yüksek Lisans)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Denetimi Bilim Dalı.
- Şentürk, A. (2015). *İşletmelerde Finansal Performans Değerlendirme Aracı Olarak Ekonomik Katma Değer (EVA) ve BIST'te Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı.
- Şenyüz, D., Yüce , M., & Gerçek, A. (2019). *Türk Vergi Sistemi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Şimşek, E. (2006). *Kurumlarda Devir ve Bölünme İşlemlerinin Vergilendirilmesi (Doktora Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı.
- Şimşek, V. (2010). *Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Ticaret Şirketlerinin Birleşmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Anabilim Dalı, Özel Hukuk Bilim Dalı.
- Şimşek, Y. (2022). *6102 Sayılı TTK Hükümleri Uyarınca Birleşme Prosedürü ve Sonuçları (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü

Eğitim Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı.

- Talaycı, N. (2021). *İndirgenmiş Nakit Akımları Analizi ile Firma Değerleme: BİST Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. Uşak: Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Bölümü.
- Tan, M. (2009). *Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Bölünme (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalı.
- Taşözü, Z. (2013). *Türk Ticaret Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Birleşme (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalı.
- Tekin, A. (2011). *Kurumlar Vergisinde Şirket Birleşmeleri ve Devir*. 03 02, 2023 tarihinde <https://vergiraporu.com.tr/ReadArticle.aspx?Id=0c44f5b8-b4c6-4ee1-8587-3e035b7a0d02> adresinden alındı
- Tekin, C., & Kartaloğlu, E. (2010). *Kurumlar Vergisi Kanunu*. 08 16, 2024 tarihinde <http://www.emrekartaloglu.com/Kitaplar/1.KVK%20Yorum%20Kitabi%202.%20BASKI.pdf> adresinden alındı
- Tekin, M. (2011). *İşletme Bilimi*. Konya: Günay Ofset.
- Tekin, V., & Şenol , L. (2020). *İşletme*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Temelli, F. (2021). Covid 19'un Şirket Birleşme ve Satın Almaları Üzerine Etkisi. F. Ertaş, & G. Kurt (Dü) içinde, *Şirket Birleşmeleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Terzi, S. (2013). Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS 10) Açısından Konsolidasyon İlkeleri ve Kontrol Modeli. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(1), s. 281-300.
- Thio, F. (2023). *Business Combination*. 10 16, 2023 tarihinde <https://hdl.handle.net/11159/608400>. adresinden alındı

- Tırlı, A. (2015). *Şirket Birleşme ve Satın Alma Duyurularının Hisse Senedi Getirisi Üzerindeki Etkisinin Olay Etüdü Yöntemi İle Analizi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sermaye Piyasası ve Borsa Anabilim Dalı.
- Tolu, F. (2022). *Satın Alma ve Birleşmelerde Kullanılan Yöntemlerin Şirket Getirilerine Etkisi: Borsa İstanbul Örneği (Yüksek Lisans Tezi)*. Niğde: Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı.
- Topal, N. (2019). *Sermaye Şirketlerinde Birleşme ve Bölünme İşlemlerinin 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu Kapsamında İncelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Toroslu, M., & Durmuş , C. (2016). *Finansal Tablolar Analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tosunoğlu, B. (2021). Türkiye'deki Şirket Birleşmelerinin Yıllar İtibariyle Analizi. F. Ertaş, & G. Kurt (Dü) içinde, *Şirket Birleşmeleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tufan, A. (2019). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerde Sermaye Kaybı ve Borca Batıklık Kavramları ile Sermayesini Kaybetmiş veya Borca Batık Anonim Şirketlerin Birleşmeye Katılması (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı.
- Tunçez, H. (2019). Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) İle Vergi Usul Kanunu (VUK) Açısından Değerleme Ölçümlerinin Karşılaştırılması. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(1), s. 208-214.
- Turan , S. (2014). *Başarılı Şirket Birleşmelerinin Sonuçları: Sigorta Aracılık Şirketi Örneği (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe ve Denetim Yüksek Lisans Programı.

- Turgay, H. (2001). Birleşme İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Muhasebe Standartları Dairesi.
- Tutar, H. (2015). *İşletme Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tutar, H. (2019). *Meslek Yüksekokulları İçin İşletme Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türel, A. (2004). *Firma Birleşmelerinin Türk Vergi Sistemindeki Yeri ve Muhasebeleştirilmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Bilim Dalı.
- Türk , A. (1998). *Anonim Ortaklıkta Sermaye Kaybı ve Borca Batıklığın Hukuki Sonuçları (Doktora Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı.
- Türkel Keskin, Y. (2021). *Company Valuation Techniques and Implementation to A Turkish Telecommunication Company (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul : Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Uluslan, H., & Koçsoy, M. (2013). 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Kısmi Bölünme İşlemi: Kurumlar Vergisi Kanunu ile Karşılaştırılması ve Muhasebeleştirilmesi. *Uluslararası Yönetim, İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(18), s. 255-282.
- Uluslan, H., Eren, E., & Köylü, Ç. (2012). 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu (TTK)'nın Muhasebe ve Denetim Uygulamalarına Getirdiği Yenilikler Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(55), s. 11-34.
- Uzun, O. (2010). *Başarılı Şirket Birleşmelerinin Performanslarının Ölçümü (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Finans Bilim Dalı.
- Ünlü, U. (2016). Ticaret Şirketlerinin Birleşmesinde Teminat ve Denkleştirmeler. *Mali Çözüm Dergisi*, 26(138), s. 145-150.

- Ünlü, U. (2019). Anonim Şirketlerin Kısmi Bölünme İşleminde Taşınmazların ve Borçların Devri. *Mali Çözüm Dergisi*, 29(155), s. 199-207.
- Ünver, U. (2014). *Şirket Birleşmeleri ve Şirket Satın Alımları Öncesi İçeriden Öğrenenlerin Ticareti (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Finans Bilim Dalı.
- Üzgün, Y. (2022). *Veri Zarflama Analizi İle Firma Değerleme Yaklaşımı-Borsa İstanbul Örneği (Doktora Tezi)*. Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe-Finansman Bilim Dalı.
- Varol, O. (2021). *Firma Değerlemesi ve Değer Sürücülerinin Analizi: Borsa İstanbul Otomotiv Üretim Firmaları Üzerine Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ticaret ve Finansman Anabilim Dalı, Uluslararası Ticaret ve Finans Programı.
- Vazirani, N. (2015, Mart 1). A Literature Review on Mergers and Acquisitions Waves and Theories. *SIES Journal of Management*, 11(1), s. 3-9.
- Victor, M., Tinta, A., Elena, A., & Ionel, V. (2012). The Accounting Treatment of Goodwill as Stipulated by IFRS 3. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*(62), s. 1120-1126.
- Worthington, A., & West, T. (2001). Economic Value-Added: A Review of the Theoretical and Empirical Literature. *Asian Review of Accounting*, 9(1), s. 67-86.
- Yaslıdağ, B. (2016). *Uygulamalı Finansal Analiz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yaslıdağ, B. (2021). *Şirket Değerleme*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yaşar, A. (2019). *Şirketlerde Bölünme Yöntemleri ve Vergisel Boyutu (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, İşletme Yönetimi Bilim Dalı.

- Yavaş, A. (2013). *TMS/TFRS'de Şirket Birleşmesi ve Bölünmesi-Temel Kavramlar*. 09 05, 2023 tarihinde <https://docplayer.biz.tr/3519416-Tms-tfrs-de-sirket-birlesmesi-ve-bolunmesi-temel-kavramlar.html> adresinden alındı
- Yavuz, M. (2016). Ticaret Şirketlerinin Birleşme Usulü ve Süreci. *Gümrük & Ticaret Dergisi*(7), s. 24-34.
- Yazıcı, A. (2013). Yeni Türk Ticaret Kanununda Şirket Birleşmeleri. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*(14), s. 807-840.
- Yegin, F. (2018). *TTK ve Vergi Kanunları Açısından Sermaye Şirketlerinde Birleşme, Bölünme İşlemleri ve Uygulamalı Örnekler (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Bilim Dalı.
- Yelkenci, B. (2006). *Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Şirket Birleşmeleri ve Bir Uygulama (Yüksek Lisans Tezi)*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Yeşilkaya, E. (2019). *İşletme Birleşmelerinin Türk Hukuk ve Türkiye Muhasebe Standartları Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ticaret ve Finans Anabilim Dalı, Uluslararası Ticaret ve Finansman Programı.
- Yılğör, A. (2002). Şirket Birleşme, Ele Geçirme ve Devrama İşlemlerinin Makro Ekonomik Etkileri. *Öneri Dergisi*, 5(18), s. 119-126.
- Yörük, N., & Ban, Ü. (2006). Şirket Birleşmelerinin Hisse Senedi Fiyatlarına Etkisi: İMKB'de İşlem Gören Gıda Sektörü Şirketlerinde Birleşme Etkisinin Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(30), s. 88-101.
- Yücebaş, Ö. (2005). *Şirket Birleşmeleri ve Türkiye Uygulaması (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Yücenurşen, M. (2017). *TMS/TFRS ve VUK Çerçevesinde Ölçüm Esasları ve Finansal Tablolar Üzerine Bir İnceleme (Doktora ezi)*. Aksaray: Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Bilim Dalı.

Yücesoy, E. (2014). *Halka Açık Olmayan Anonim Şirketlerde Bölünme İşlemleri ve Vergilendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Anabilim Dalı, Kamu Hukuku Bilim Dalı.

Zor, İ., Dinç, Y., & Cengiz, S. (2014). İşletme Birleşmelerinin Mevzuat Boyutu ve Muhasebe Uygulamaları: UFRS/UMS ve VUK Kapsamında İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(1), s. 17-43.

7456 Sayılı Kanun. (2023). *6/2/2023 Tarihinde Meydana Gelen Depremlerin Yol Açtığı Ekonomik Kayıpların Telifisi İçin Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi İhdası ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*.

Borçlar Kanunu.

Damga Vergisi Kanunu.

Gelir Vergisi Kanunu.

<https://www.denet.com.tr> 06. 05. 2024 tarihinde
<https://www.denet.com.tr/vergi/dosyalar/sirkuler/SIRK2023-084.pdf> adresinden
alındı

Katma Değer Vergisi Kanunu.

Kooperatifler Kanunu.

Kurumlar Vergisi Kanunu.

KVK-19-1-699 Sayılı Özelge. *Kısmi bölünme sonucu oluşan yeni şirketin hisse senetlerinin iktisap tarihi.* 03. 07. 2024 tarihinde
<https://www.gib.gov.tr/node/91705> adresinden alındı

KVK-34-99 Sayılı Özelge. *Devralınan şirketin devir tarihine kadar ödediği kesinti yoluyla alınan vergileri ile geçici vergilerinin mahsup edilemeyen tutarlarının devralan şirketçe mahsup edilip edilemeyeceği hk.* 05. 15. 2024 tarihinde
<https://www.gib.gov.tr/node/94702> adresinden alındı

TFRS 3 İşletme Birleşmeleri.

TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar.

TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar.

TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer.

TFRS 16 Kiralamalar.

TMS 12 Gelir Vergileri.

TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Fayda.

TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü.

TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar.

Ticaret Sicil Yönetmeliği.

Türk Ticaret Kanunu.

TTK Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu. (2007). *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu*. 03 10, 2024 tarihinde <http://www.msmmm.org.tr/turmob/ttk/haber186.pdf> adresinden alındı

Vergi Usul Kanunu.

I Seri No'lu KV Genel Tebliği.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Ebru ASLANTAŞ KAYNAR

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : Gazi Üniversitesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi,
Muhasebe ve Finansman Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğrenimi: Süleyman Demirel Üniversitesi, İşletme Anabilim dalı,

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi : İngilizce (Orta)

İş Deneyimi : Akdeniz Üniversitesi, Manavgat Meslek Yüksekokulu,
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü Öğretim Görevlisi

Bilimsel Çalışmalar ve Yayınlar:

ASLANTAŞ KAYNAR, E., & APALI, A., (2023). Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Meslek Etiğine İlişkin Görüşleri: Manavgat'ta Bir Uygulama. Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, vol.28, no.3, 325-348.

ASLANTAŞ KAYNAR, E., (2022). İkinci Öğretim Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Öğrencilerinin Muhasebe Derslerinde Başarılı/Başarısız Olma Nedenleri Üzerine Nitel Bir İnceleme: Manavgat MYO Örneği. İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLERDE GÜNCEL ÇALIŞMALAR (pp.21-34), Konya: Palet Yayınları.

ASLANTAŞ, E., (2018). Reeskont İşlemlerinin TMS ve VUK açısından Karşılaştırılması, Ertelenmiş Vergiler Üzerindeki Etkileri ve Muhasebeleştirilmesi. Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar (pp.1-24), Ankara: Gazi Kitabevi.

ASLANTAŞ, E., (2015). Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketler. Şirketler Muhasebesi (pp.93-140), İstanbul: Lisans Yayıncılık.